

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Kentleşme Olgusu İçinde Edirne
ve Bir Doku Araştırması

Burhan Güvenkaya

Yüksek Lisans Tezi

30)

Mim
3000

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

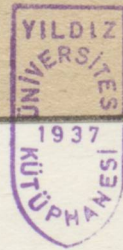
KENTLEŞME OLGUSU İÇİNDE
EDİRNE
VE
BİR DOKU ARAŞTIRMASI

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar BURHAN GÜVENKAYA

İstanbul - 1987

YILDIZ UNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R 151
Alındığı Yer : Pen Bil. Ens. 254
Tarih : 17.12.1987
Fatura :
Fiatı : 3000 TL.
Ayniyat No : 1/37
Kayıt No : 45223
UDC : 711
Ek :

X COMP. e.

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇİNDEKİLER

	Sayfa
	11
	111
	14
	1
	2
	2
KENTLEŞME OLGUSU İÇİNDE	7
EDİRNE	8
VE	8
BİR, DOKU ARAŞTIRMASI	10
	11
	13
	43
	53
	67
	68
	70
	77
	78
	78
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA YÜKSEK LİSANS TEZİ	80
Mimar BURHAN GÜVENKAYA	82
	82
	83
	83
	84
	84
	85
	85
	87
	100
	100
	105
	107
	106
İSTANBUL - 1987	

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
SUMMARY	iv
GİRİŞ	1
1. EDİRNE KENTİ FİZİKSEL VERİLERİ	2
1.1. KONUMU-SINIRLARI-COĞRAFİ YAPI-TOPOĞRAFYA-İKLİM-ULAŞIM	2
2. EDİRNE KENTİ TARİHSEL GELİŞİMİ	7
2.1. TARİH ÖNCESİ	8
2.2. ESKİ ÇAĞLAR	8
2.3. BİZANS DÖNEMİ	10
2.4. OSMANLI DÖNEMİ	11
2.5. CUMHURİYET DÖNEMİ	13
2.5.1. Cumhuriyet Dönemi Kentleşme Olgusu	45
2.5.2. Kentleşme Olgusu İçinde Edirne	53
2.5.2.1. Kentsel Arazi Kullanımı	67
2.5.2.1.1. Merkez	68
2.5.2.1.2. Konut Alanları	70
2.5.2.1.3. Sanayi Alanları	77
2.5.2.2. Nüfus ve Kentleşme	78
2.5.2.2.1. Yıllara Göre Gelişim	78
2.5.2.2.2. Göç	80
2.5.2.3. Sosyoekonomik Yapı	82
2.5.2.3.1. Tarım	82
2.5.2.3.2. Sanayi	83
2.5.2.3.3. Eğitim	83
2.5.2.3.4. Sağlık	84
2.5.2.3.5. Turizm	84
3. BİR DOKU ARAŞTIRMASI	85
3.1. ESKİ TÜRK KENTİ VE EVLERİ	85
3.2. ESKİ EDİRNE KENTİ VE EVLERİ	87
3.3. BİR BELGELEME ÇALIŞMASI	100
4. SONUÇ	160
NOTLAR	165
YARARLANILAN KAYNAKLAR	162
ÖZGEÇMİŞ	166

ÖNSÖZ

Edirne kentinde 1980-1983 yılları arasında mimarlık disiplini edinmek için bulunmuştum. Okuduğum bu yıllar içinde lisans düzeyi öğrenci projeleri yaparken çevremde oldukça fazla bulunan tarihi yapılar, tasarımlarımda belirleyici, ana elementler olmuştu. Ve ben bu yapılara; bana çevreyi, yapıldıkları dönemin yaşantı biçimini, insan ilişkilerindeki sadeliği, gizemleri açıklayan, yaşayan varlıklar gözü ile bakmış, onlara saygı duymuş ve projelerimde de bu saygıyı aramaya çalışmıştım. Bana mesleğimi sevdiren duygu işte bu saygıdır.

Yıldız Üniversitesi, Kent Planlama dalında, Lİsans Üstü düzeyinde okuduğum iki yıl, bana bu saygıyı pekiştirme olanağı sağladı. Bu yıllar sonunda bir tez verebilme şansı ise, lisans döneminde detaylı inceleme olanağı bulamadığım EDİRNE kenti konusunda bir araştırma yapma fırsatını bana sağladı.

Bu tez bu araştırmadan doğmuştur.

Bana bu araştırma olanağını sağlayan, eğitimimde katkıları olan; tüm mesleğini seven-sayan eğitimcilere, bilim adamlarına ve özellikle tez hocam Prof.Dr.RIFKI ARSLAN'a, tüm Kent Planlama Kürsüsü elemanlarına, Edirne'de lisans düzeyindeki araştırmalarımızda ve herşeyde yaşamı paylaştığım değerli meslektaşım, eşim EMEL (DEDE) GÜVENKAYA'ya teşekkür ederim.

ARALIK 1986
"ERENKÖY"

BURHAN GÜVENKAYA

ÖZET

Çalışmada Edirne kentinin geçmişten günümüze gelişimi; önce Türkiye üzerindeki konumu belirlenerek, daha sonra tarihsel gelişim perspektifi içinde kentleşmenin, üretim biçim ve ilişkileri tarafından belirlendiği ana temasından hareketle; tarih öncesi, tarih, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri irdelendi.

Çalışmada Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine biraz fazlaca yer ayrılması hem bugünün koşullarını oluşturan maddi tabanı bilmek, hem de günümüz Edirne'sini daha iyi yorumlayabilmek nedeniyledir.

Günümüz Edirne'sinden bir kesitin verildiği "Bir Doku Araştırması" bölümünde yörenin ayakta kalabilmiş birkaç sokağı hem belgelendi, hem de önerilerle köhneleşmelere engel olmaya çalışıldı.

Sonuç bölümünde ise günümüz azgelişmiş ülke kentlerinin gelişim çizgilerine değinilerek olayların çözümleri verilmeye çalışıldı.

SUMMARY

In this study the growth of 'Edirne' along the time has been questioned; considering the points below.

First the status and the meaning of this city was determined in boundaries of Turkey, early centuries, Byzantium, Ottoman Empire and Republic periods have been studied by having a perspective in which production type and relations determine also the growth of cities and civilization.

The Reasons of devoting much pages to Ottoman and Republic Periods are: to understand the basis better which prepared Edirne's today and to interpret it.

In 'zone study' section, many streets which can reach today have been documented and to a prevention against wearing out has been attempted by preparing suggestions.

In 'results' section growth type and ways of growing of less developed countries' cities have been emphasized and many solutions have been given.

GİRİŞ

Çalışmanın amacı; kenti ve kentleşmeyi ortaya çıkaran toplumsal ve sosyoekonomik süreçleri tarihsel perspektif içinde ve "Edirne Kenti" özelinde bir kez daha ortaya koymaktır.

Kentlerin mekansal yapısı; tarımsal eylemler dışındaki eylemlerin birbirleriyle karmaşık ilişkileri sonucunda oluşmuştur. Kent; bir anlamda tarım dışı eylemler bütünüdür, bu eylemler mekanda farklı yerleşmelere yolaçmıştır. Bu eylem ve yerleşmelerin geniş bir zaman boyutu içinde irdelenmesi bize, kentin gelişim nedenlerini ortaya koyar. Kentiçi mekansal yapısının bugününü ya da herhangi bir dönemini kavrayabilmek bu yapılanmaya neden olan süreçlerin incelenmesini gerekli kılmaktadır.

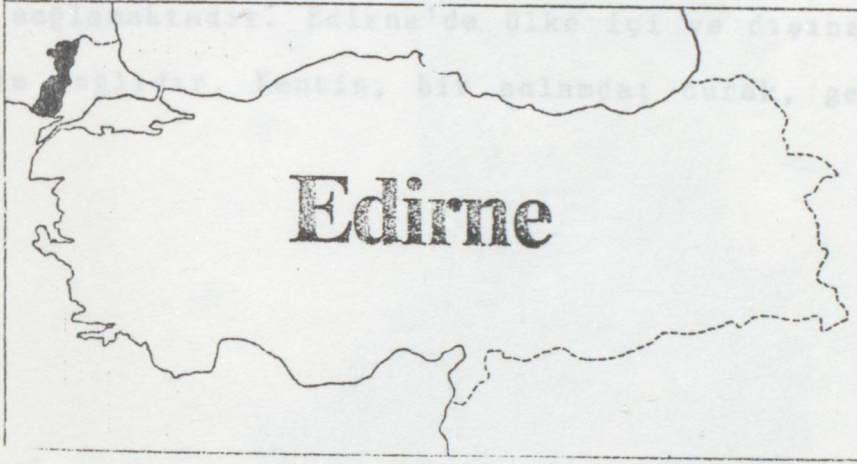
"Edirne Kenti"ne bu bakış açısı ile yaklaşarak, kentin fiziksel yapısı ile sosyoekonomik yapısı arasındaki ilişkiler aracılığı ile mekansal yapı çözümlemesi, çalışmanın kapsam ve yöntemini oluşturmaktadır.

Kent merkezi; Tunca, Meriç ve Arda çaylarının birleşerek Meriç ırmağı adını aldığı verimli ovanın kenarındaki yamaçlara kurulmuştur.

Edirne hem Akdeniz iklimine, hem de Avrupaya özgü kara ikliminin etkili olduğu bir geçiş bölgesidir.

1. EDİRNE KENTİ FİZİKSEL VERİLERİ

Türkiye'nin Asya ve Avrupa arasındaki köprü konumunu E-5 karayolu sağlar. Edirne'de ülke içi ve dışına E-5 karayolu ile ulaşım kolaydır, bu anlamda bir geçiş işlevi vardır.

1.1. KONUMU-SINIRLARI-COĞRAFİ YAPI-TOPOĞRAFYA-İKLİM-ULAŞIM

Edirne; Türkiye'nin batısındaki Yunanistan ve Bulgaristan sınırı boyunca kuzeyden güneye uzanır. İlin kuzeydoğusunda Kırklareli, güneydoğusunda Tekirdağ, güneyinde Ege Denizi, batısında Yunanistan ve kuzeyinde Bulgaristan yer almaktadır. İlin nüfusu 363.286'dır.

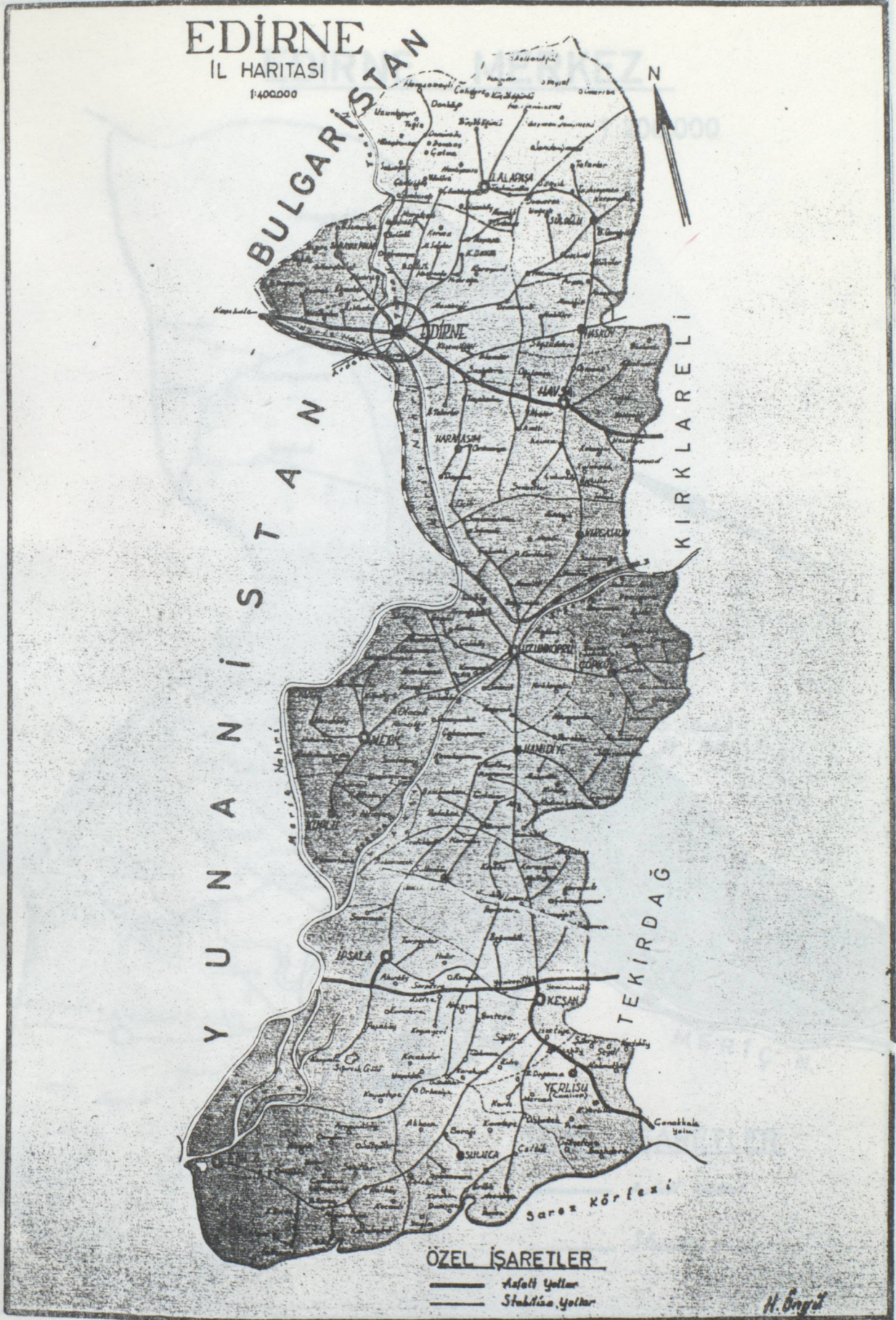
İl toprakları genellikle düzlüktür. Kuzeyde Istranca dağları ve Meriç ve Ergene ırmaklarının suladığı verimli ovalar il sınırları içindedir.

6276 km²'lik alanı ile Türkiye topraklarının % 0.8'ini kaplayan ilin merkezinin denizden yüksekliği 41 m'dir.

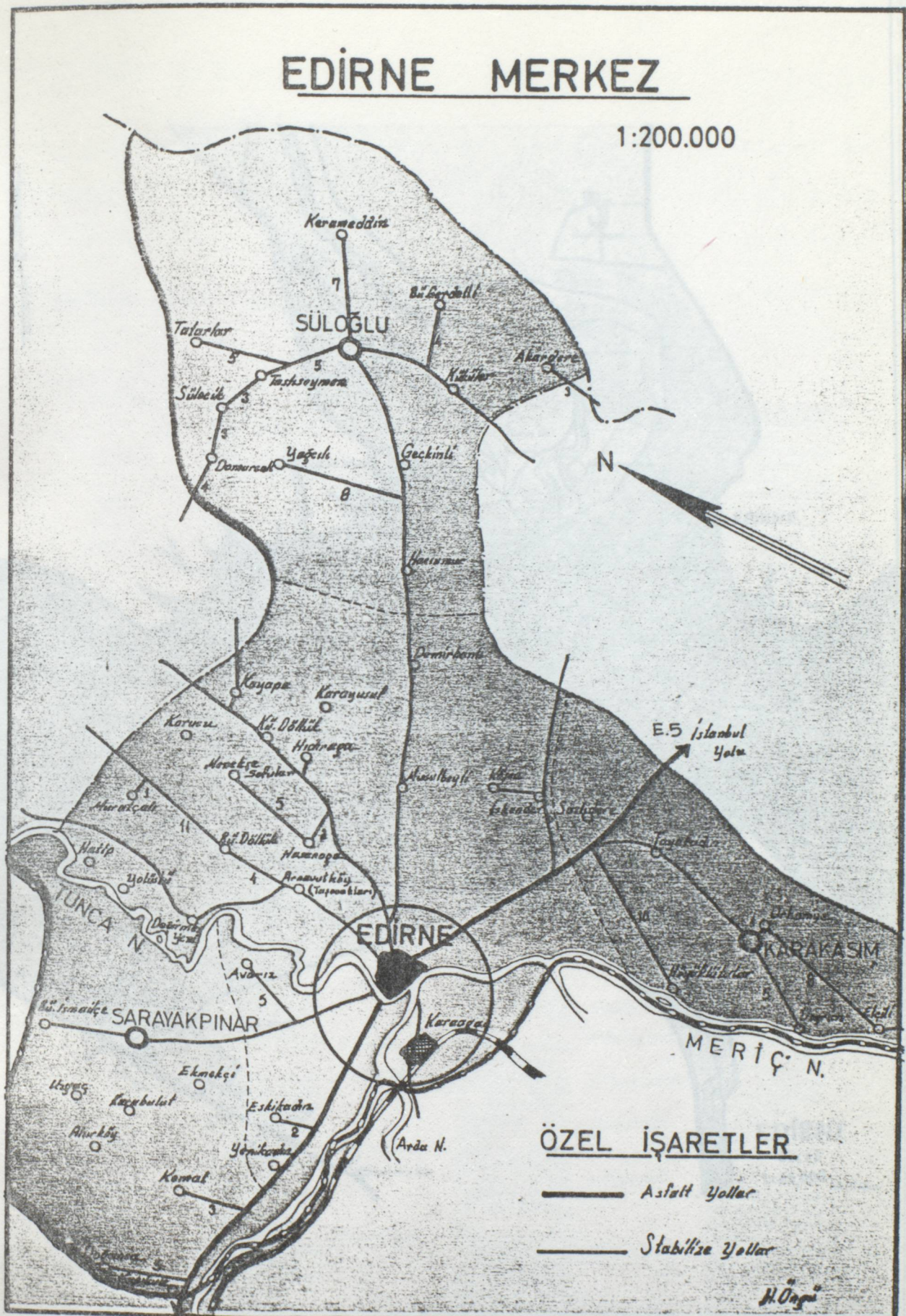
Kent merkezi; Tunca, Meriç ve Arda çaylarının birleşerek Meriç ırmağı adını aldığı verimli ovanın kenarındaki yamaçlara kurulmuştur.

Edirne hem Akdeniz ikliminin, hem de Avrupaya özgü kara ikliminin etkisi altında kalan bir geçiş bölgesidir.

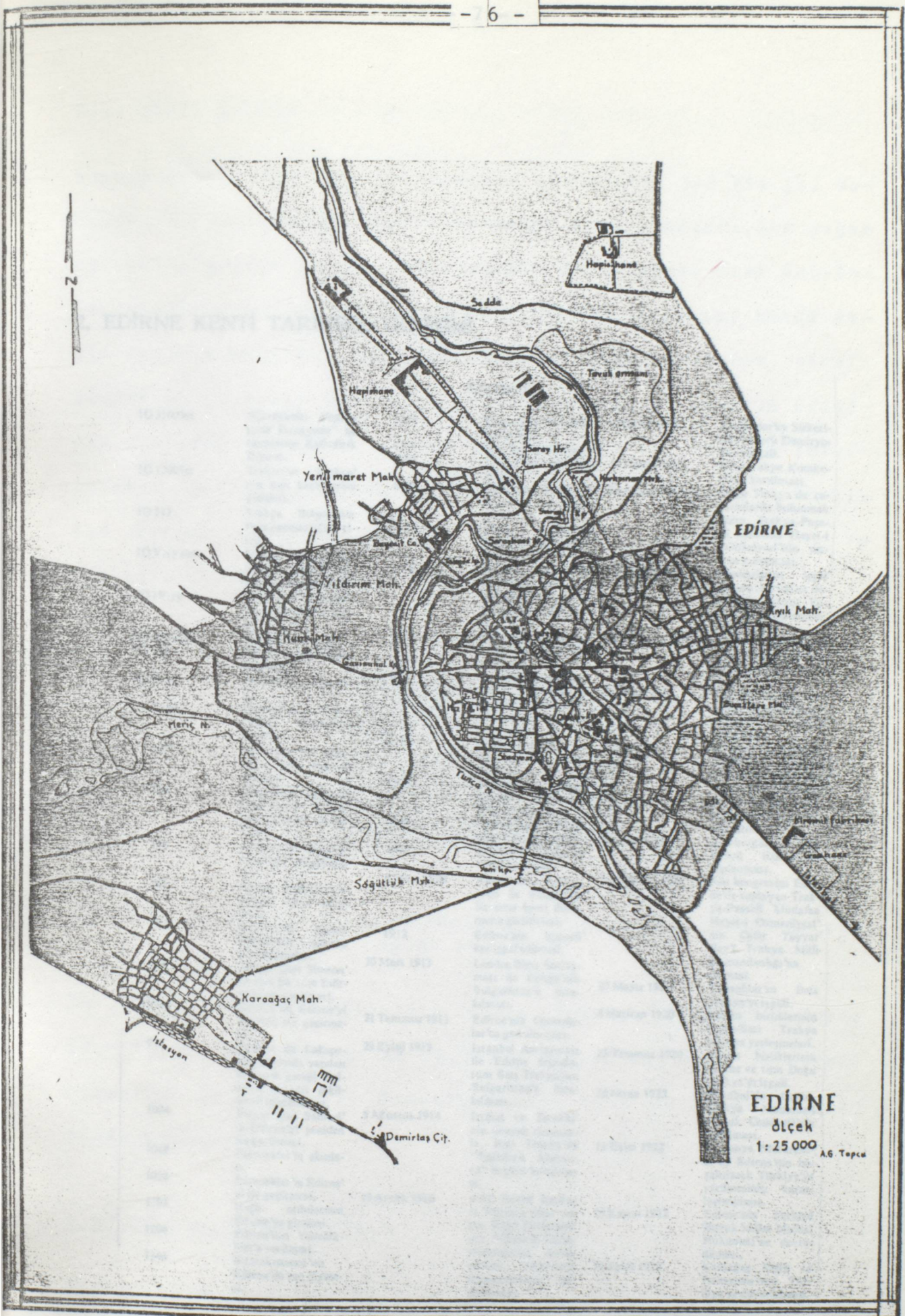
Türkiye'nin Asya ve Avrupa arasındaki köprü konumunu E-5 karayolu sağlamaktadır. Edirne'de ülke içi ve dışına E-5 karayolu ile bağlıdır. Kentin, bir anlamda; durak, geçit işlevi vardır.

RESİM 1- Edirne il haritası(1), 1/400.000

RESİM 2- Edirne merkez haritası(2), 1/200.000

2. EDİRNE KENTİ TARİHSEL GELİŞİMİ

Kronoloji

İÖ 3500'ler	"Çardakaltı Prehistotik İstasyonu" ile tarihlenen Kalkolitik Dönem.	1361	Edirne'nin Osmanlılar'ca fethi.	4 Kasım 1918	Fransızlar'ın Sirkeli-Uzunköprü Demiryolu'nu işgali.
İÖ 1200'ler	Traklar'ın Trakya'nın kıyı kesimlerine gelişleri.	1364	Sırp Sındığı Savaşı.	10 Kasım 1918	Batı Trakya Komitesi'nin kurulması.
İÖ 513	Trakya Bölgesi'nin Pers egemenliğine girişi.	1365	Edirne'nin başkent oluşu.	30 Kasım 1918	Doğu Trakya'da çalışmalarında bulunmak üzere, Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi'nin resmen kurulması.
İÖ V.yy sonu	Traklar'dan olan Odrisler'in Edirne bölgesinde yerleşmeleri.	1403	Süleyman Çelebi'nin Edirne'yi ele geçirmesi.	14 Ocak 1919	Fransızlar'ın işgal altında tuttukları demiryolu hattını Yunanlılar'a devretmeleri.
İÖ IV.yy	Odrisler'in Makedonya egemenliğine girişi.	1410	Musa Çelebi'nin Edirne'yi ele geçirmesi.	10 Temmuz 1919	Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi'nin ilk kongresi.
İÖ 280-279	Galatlar'ın akınları.	1413	Çelebi Mehmed'in Edirne'yi Musa Çelebi'den alarak devletin birliğini sağlaması.	16 Ekim 1919	Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi'nin ikinci kongresi.
İÖ 168	Roma egemenliğinin başlaması.	1509	Edirne'de büyük yıkıma yol açan yer sarsıntısı.	Ocak 1920	Üçüncü kongresini toplayan Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi'nin silahlı direniş hazırlıkları yürütmeyi kararlaştırması.
İÖ II.yy	Sarmatlar'ın akınları.	1703	İstanbul'da ayaklanan yenicherilerin Edirne'ye giderek II. Mustafa'yı tahttan indirmeleri.	31 Mart 1920	Lüleburgaz'da Dördüncü Kongre'nin toplanması.
İS 44	Trakya'nın Roma eyaleti durumuna gelmesi.	1806	Dağdevirenoglu Mehmed Ağa ayaklanması.	9-13 Mayıs 1920	Son kongresini Edirne'de toplayan Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi'nin Cafer Tayyar Bey'i Trakya Milli Kumandanlığı'na seçmesi.
123	Hadrianus'un Orestia'ya kent statüsü vermesi.	1828	Osmanlı-Rus Savaşı'nda Ruslar'ın Edirne'yi işgali.	27 Mayıs 1920	Yunanlılar'ın Batı Trakya'ya işgali.
313	Maksimius Daia ve Licinius'un Edirne yakınlarında savaşmaları.	1829	Edirne Banş Antlaşması'nın yapılması.	4 Haziran 1920	Yunan birliklerinin Doğu-Batı Trakya sınırına yerleşmeleri.
324	Licinius ile Constantinus'un savaşmaları.	1878	Edirne'nin Ruslar'ca ikinci kez işgali.	25 Temmuz 1920	Yunan birliklerinin Edirne ve tüm Doğu Trakya'ya işgali.
395	Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması.	3 Mart 1878	Ayastefanos Antlaşması ile Edirne'nin bir sınır kenti durumuna getirilmesi.	22 Nisan 1922	İstanbul'da Garbi Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulması.
582	Avarlar'ın Bizans kalelerinin çoğunu ele geçirmeleri.	1912	Edirne'nin üçüncü kez işgal edilmesi.	11 Ekim 1922	Mudanya Mutarekesi ile Edirne'nin boşaltılarak Türkiye'ye verilmesinin kararlaştırılması.
914	Bulgar Çarı Simeon'un kısa bir süre Edirne'yi ele geçirmesi.	30 Mart 1913	Londra Banş Antlaşması ile Edirne'nin Bulgaristan'a bırakılması.	25 Kasım 1922	Edirne'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne devredilmesi.
923	Simeon'un Edirne'yi yeniden ele geçirmesi.	21 Temmuz 1913	Edirne'nin Osmanlılar'ca geri alınması.	15 Eylül 1923	Karaağaç Köyü ve İstasyonu'nun Türkiye'ye devredilmesi.
924	Simeon ile Lakapenos arasında yapılan anlaşma gereği Bulgarlar'ın geri çekilmeye başlamaları.	29 Eylül 1913	İstanbul Antlaşması ile Edirne dışında, tüm Batı Trakya'nın Bulgaristan'a bırakılması.		
1004	Bulgar Çarı Samuel'in Edirne'yi yeniden ele geçirmesi.	5 Ağustos 1914	İttihat ve Terakki'nin onayak olmasıyla, Batı Trakya'da "Teşkilat-ı Mahsusa" örgütü kurulması.		
1048	Peçenekler'in akınları.		ABD Devlet Başkanı Wilson'a yanıt veren İtilaf Devletleri'nin, "Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa'dan çıkarmayı amaçladıklarını" bildirmeleri.		
1050	Peçenekler'in Edirne'yi ele geçirmesi.	19 Aralık 1916			
1189	Haçlı ordularının Edirne'ye girmesi.				
1204	Edirne'nin Venedikliler'e verilmesi.				
1346	Kantakuzenos'un Edirne'de taç giymesi.				

2.1. TARİH ÖNCESİ

Edirne civarındaki ilk yerleşmeler günümüzden 5-6 bin yıl öncedir. Yörede yapılan höyük ve mezar araştırmaları, bir yığın kültür belgeleri ortaya çıkarmıştır. Bu belgeler Trak kabilelerinin ürünleridir. Önceleri mağaralarda yaşayıp, sonra nehir ve dere kenarlarında kazıklar üzerindeki evlerden, etrafı hendek ve çitlerle çevrilmiş köylerden, taş ve çamurla örtülmüş surlardan yerleşik yaşama geçen kabileler, doğadan yararlanmayı öğrenip tarım ve hayvancılığı uğraş edindiler. Üretilen şeyler topluluk içinde tüketiliyordu. Üretim alet ve araçları topluluğun ortak malı idi.

RESİM 5- Lalapaşa ilçesi Büyünlü köyünde dolmen (tarih öncesi çağdan mezar)(5)

Bu ilkel yerleşim bölgeleri tarih boyunca yeni gelenlerin (Romalıları, Makedonyalıları vb.) kullandıkları konut bölgeleri olmuştur. Hatta devrin Osmanlı sarayı bile bu bölgeler üzerinde kurulmuştur.

2.2. ESKİ ÇAĞLAR (TARİH)

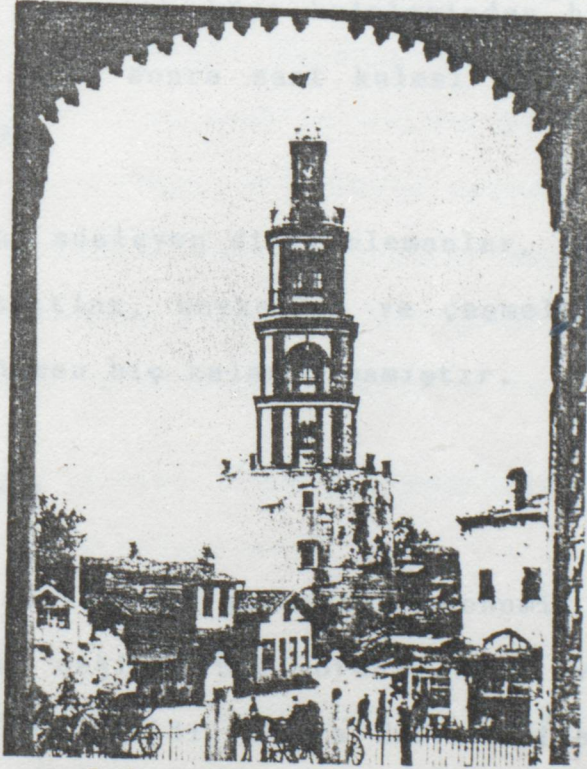
Giderek üretilen mal fazlası ve sahipliliği toplumsal tabakalaşmalara yol açtı. Üretim alet ve araçları birtakım eller-

de toplanmaya başladı ve dönemin ilkel kabileleri devletleşme, ileri aşamasına geçtiler.

Bu dönem, devletleşen toplulukların (Odrisler-Makedonyalılar) egemenlik savaşımının, biribirlerinden devralarak varlıklarını sürdürebilme çabalarının eylemleri ile doludur. Çeşitli krallıklar özde feodal bir yapı gösteriyordu.

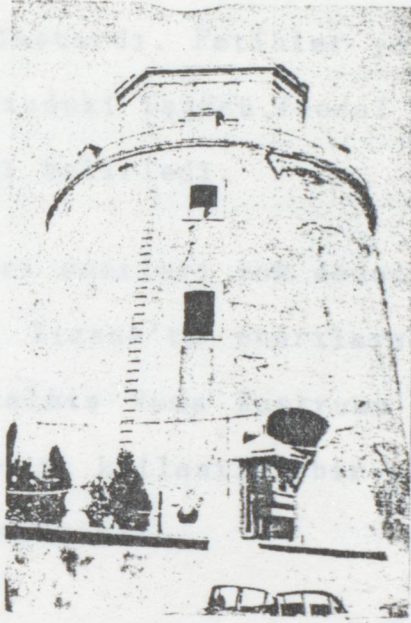
Sonra gelenler de (Romalılar) feodal yapıyı sürdürdüler, küçük devletler ve beylikler kurdular. Daha sonra bu devlet ve beylikler eyalet durumuna geldi, eyaletler valilerle yönetildi, koloni kentler oluştu. Bu koloni kentler özde imparatorluğa bağlı kalmak koşulu ile yönetsel açıdan özerk idiler (IV ve V. yüzyıllar).

Edirne bu dönemde Roma'nın TRACIA eyaletinin başşehri HADRİ-YONAPOLİS'dir. Kentin etrafı bu dönemde dikdörtgen bir surla çevrilmiş olup 360.000 m²'lik bir alana oturmuştu.

RESİM 6- Üç şerefeli cami kapısından saat kulesinin görünüşü(6)

19.yy. ortalarına kadar korunmasına rağmen bugün yok denebilecek kadar az bir kısmı kalan Edirne suru Bizans döneminde de onarılıp kullanılmıştır.

Saat kulesinin üstündeki ahşap bölümün yıkıldıktan sonraki durumu

Dört tane olan yuvarlak köşe kulelerinden bugün için ancak bir tanesi,oda daha sonra saat kulesi olduğundan ayaktaadır (Bkz. Resim 6, 7).

Bu suriçi kentini süsleyen diğer elemanlar, yönetimi simgeleyen mabetler, anıtlar, heykeller ve çeşmeler idi. Günümüze bu belgelerden hemen hiç kalan olmamıştır.

2.3. BİZANS DÖNEMİ

Akınların Roma devletinde yarattığı ekonomik çöküntü üretim ilişkilerinde bir değişikliği zorunlu kıldı ve Roma doğu ve batı olarak ikiye ayrıldı. Sonra Edirne Bizans'a geçti. Bu dönemde Edirne önemli bir ticaret merkezi oldu. Bizans İmpa-

ratoru devleti buradan yönlendirdi. Kent toplumsal katmanların ayrı yerlerde toplandığı fiziksel bir mekan haline geldi.

Bizans devri de feodal yapının bir yansıması olarak üretim ilişkilerinde etken rol oynadı, toplumsal tabakalaşmayı giderek net çizgilere ulaştırdı. Fetihler yoluyla kazanılan topraklar ve onlar üzerindeki işgücü, feodal devlet yapısını güçlendirdi, tavırlarını belirledi.

Edirne'de Bizans devri eserleri yok denecek kadar azdır. Roma devrinde yapılan ve Bizans'ta onarılarak kullanılan, bugün sadece bir kulesi kalmış Roma Kastrumu'ndan başka, eskiden kilise şimdi cami olarak kullanılan bir yapı bu devir eserlerinin günümüze ulaşanlarıdır.

2.4. OSMANLI DÖNEMİ

1362'de yani 14. yüzyılın ortalarında, Edirne Osmanlı devletince alındı. Uzun süreler Osmanlı padişahlarının yönetim kenti oldu (91 yıl). İstanbul'un alınma planları burada yapıldı. Zaman zaman anlaşmalar yoluyla beyaz ruslara, bulgarlara bırakıldı. Osmanlı İmparatorluğunun emperyalist devletlerce fiziki işgali sırasında kemalist gruplarca birtakım örgütlenmeler kuruldu ve 1922'de Türkiye'ye devredildi.

Edirne'nin Osmanlı dönemi Osmanlı İmparatorluğunun geçirdiği evreler tartışılmadan anlaşılamaz.

16. yüzyılda, Osmanlı toplumunda, yerleşmeler arasında; başkent, bölgesel merkezler, pazar şehirleri, köyler ve göçebe-ler şeklinde bir kademelenme görülmektedir. Osmanlı İmpara-

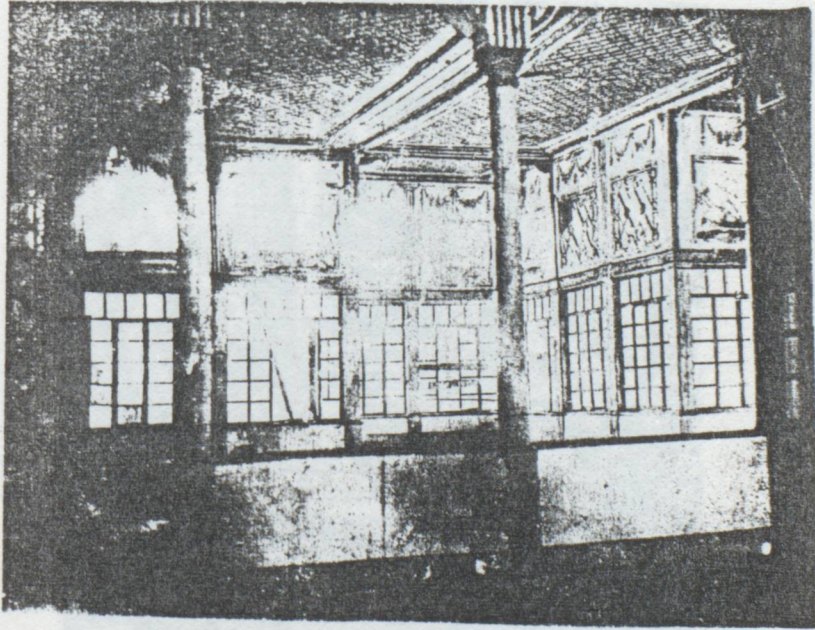
torluğunun en gelişmiş olduğu bu yüzyılda Osmanlı feodal düzeni içinde, bu düzen tekonojisinin çizdiği sınırlar oldukça dengeli mekanlar yarattı. Bu teknolojinin üretim düzeyi; oldukça kıt olan emek ve toprağın fetihler yolu ile büyütülmesi idi. Bu kontrol mekanizmasının ve gruplarının (devlet ve askeri kadrolar) artışını sağlıyor ve bu da daha büyük bir kentleşmeye yol açıyordu. İşte Edirne kenti o dönemde bu bağlamda gelişti ve merkezi otoriteyi sağlayan bu kadroların barındığı ve nüfus açısından döneme göre yoğun (1520'lerde Edirne nüfusu 22.335 kişi) bir yerleşim birimi oldu. Bu dönemde devlet, toprak mülkiyetinin tek sahibi idi. Köylü (reaya) çalıştığı toprağı terk edemiyordu.

Büyük sanat eserleri genellikle ekonomik koşulların elverişli olduğu yerlerde olgunlaşır. Osmanlı politik merkezi olan Edirne, bu oranda da koşullar gereği dönem kültür ve sanatının devlet eli ile organize edildiği bir sanat merkezi oldu. Ve yüzyıl boyunca Osmanlı sanatının en üst düzeyindeki eserlerin meydana geldiği bir ortam olmaya devam etti ve bu özelliğini sürdürdü. Edirne sarayı kentin, İmparatorluğun politik alanda ağırlık merkezi olması dolayısı ile buradadır. Resimler dönem ihtişamının tarihsel belgeleridir:

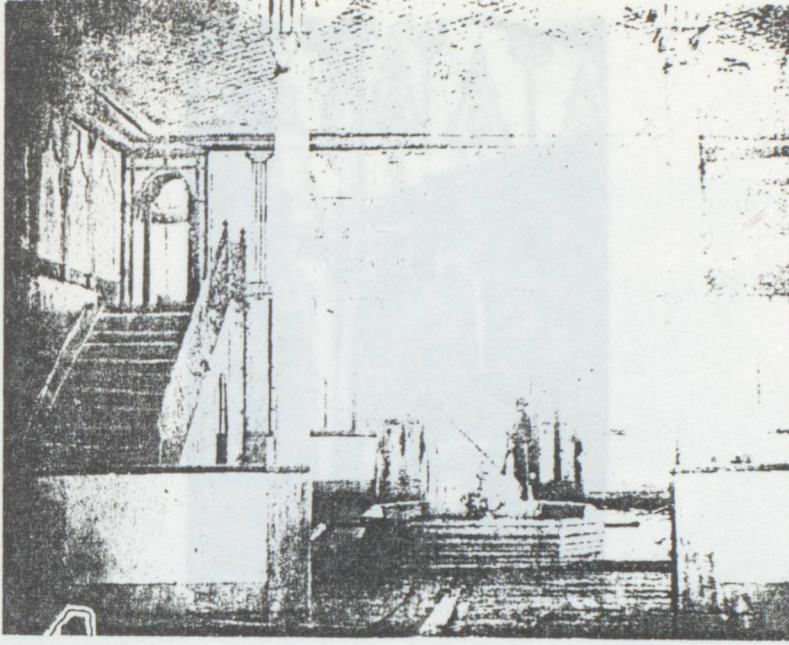
Edirne sarayı salonu(9)

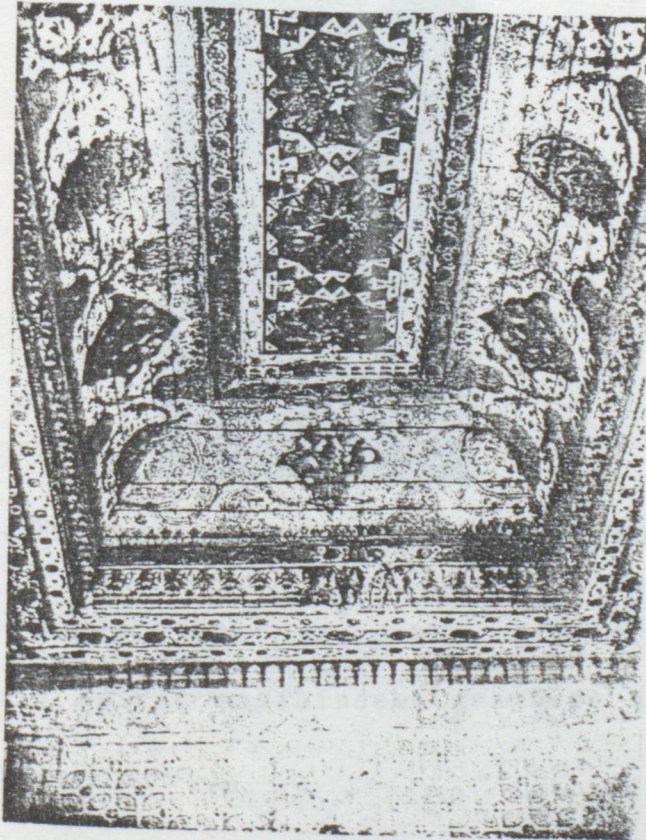
RESİM 8- Edirne sarayı kulesi(8)

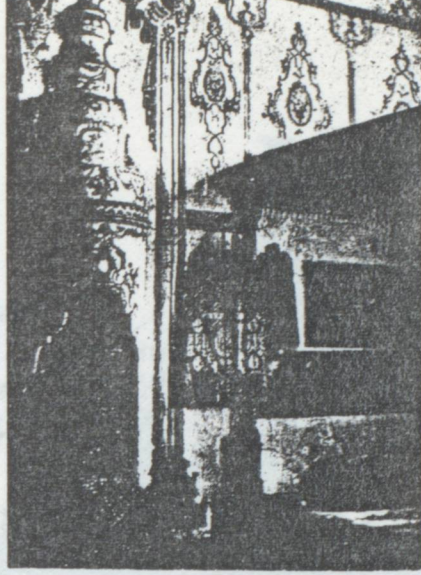
RESİM 9- Edirne sarayı salonu(9)

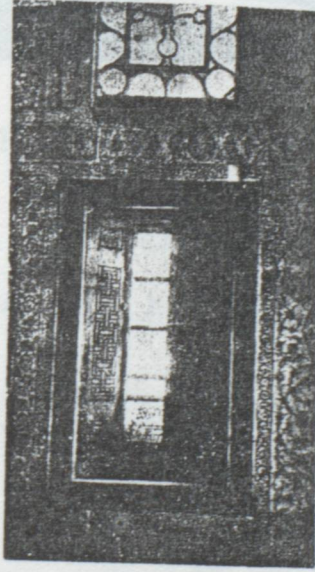
RESİM 10- Edirne sarayı içi(10)

RESİM 11- Edirne sarayı tavanı(11)

RESİM 12- Edirne sarayında bir yatak odası(12)

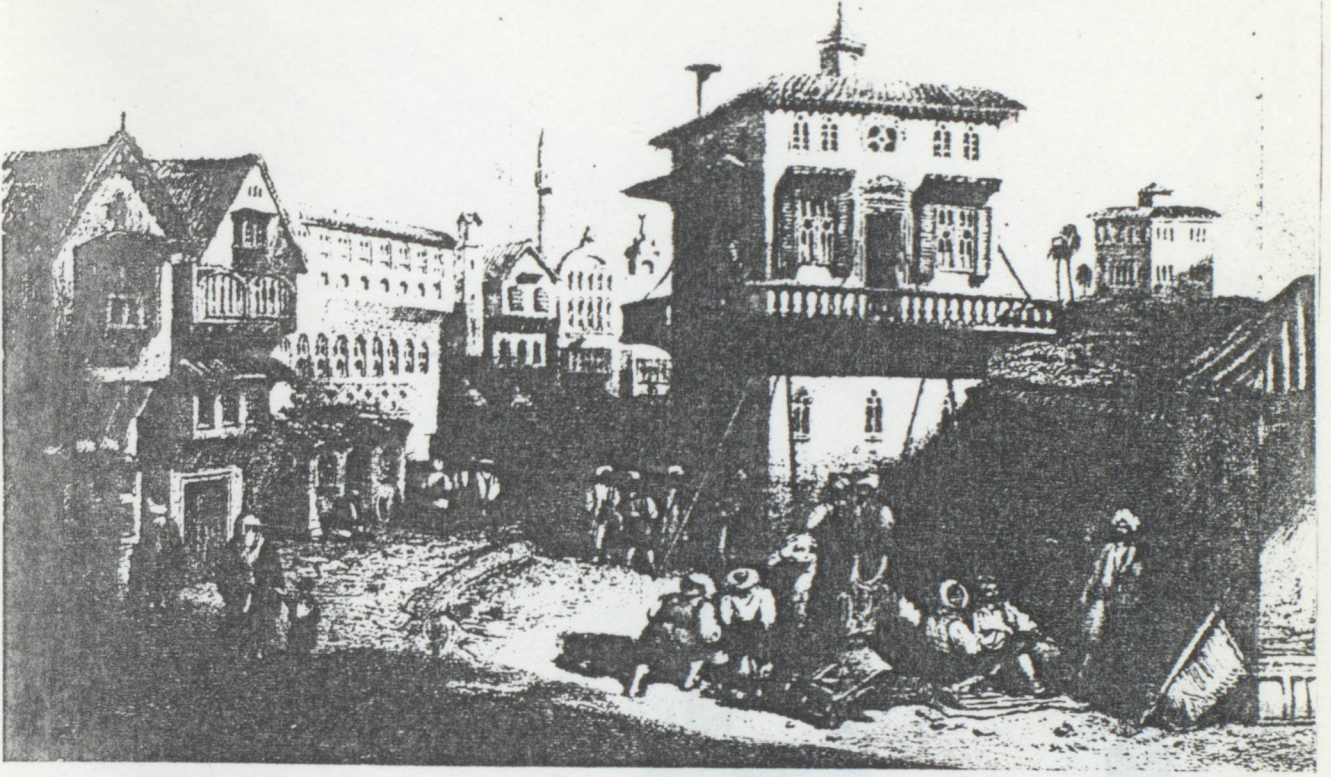

RESİM 13- Edirne sarayındaki pencerelerden biri(13)

Ve 16. yüzyıl Osmanlı kent yapısının, Edirne'deki görünümü, O.N.Peremeci'nin Edirne tarihindeki gravürde şöyle biçimlenmektedir.

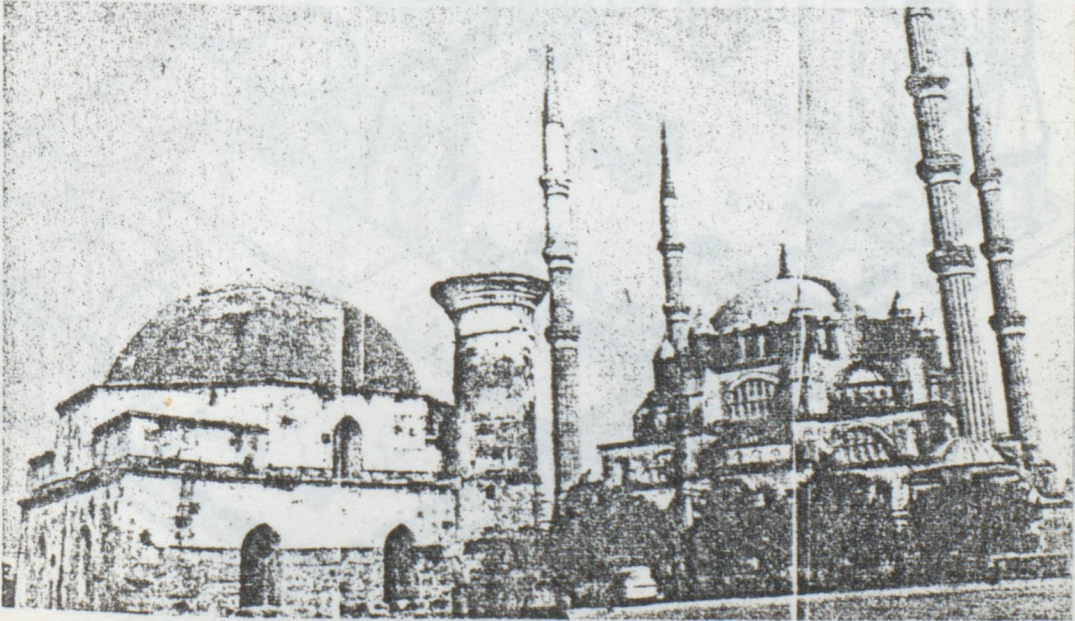
RESİM 15- Selimiye ve Râdıyye Camii(15)

toplumdaki dinsel etkinlik ve teknolojik düzeylerin bir göstergesidir.

RESİM 14- 16. Yüzyılda Edirne kenti(14)

Bir 16. yüzyıl eseri ve kubbeli yapının en yüksek aşaması olan Selimiye Camii ve bir 15. yüzyıl yapısı olan Hıdırağa camii;

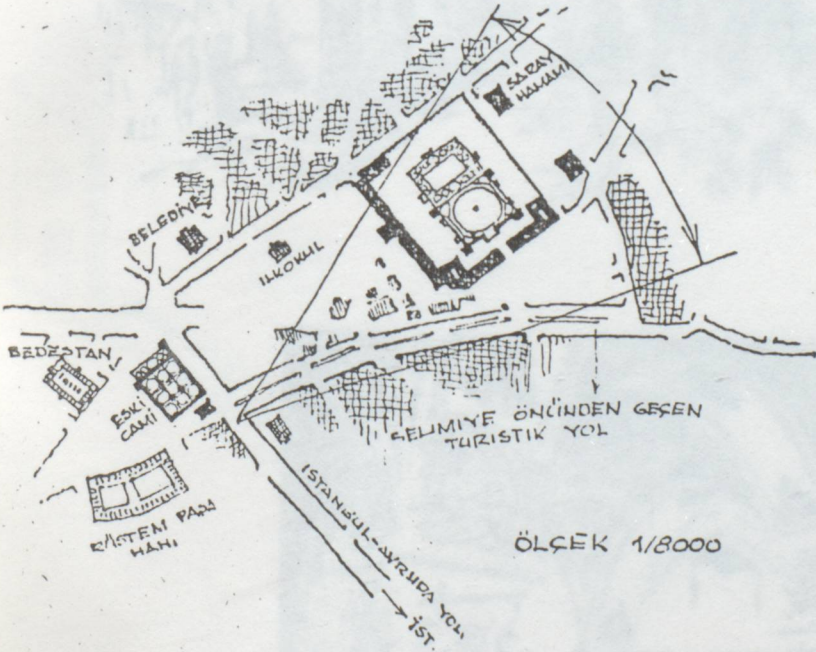
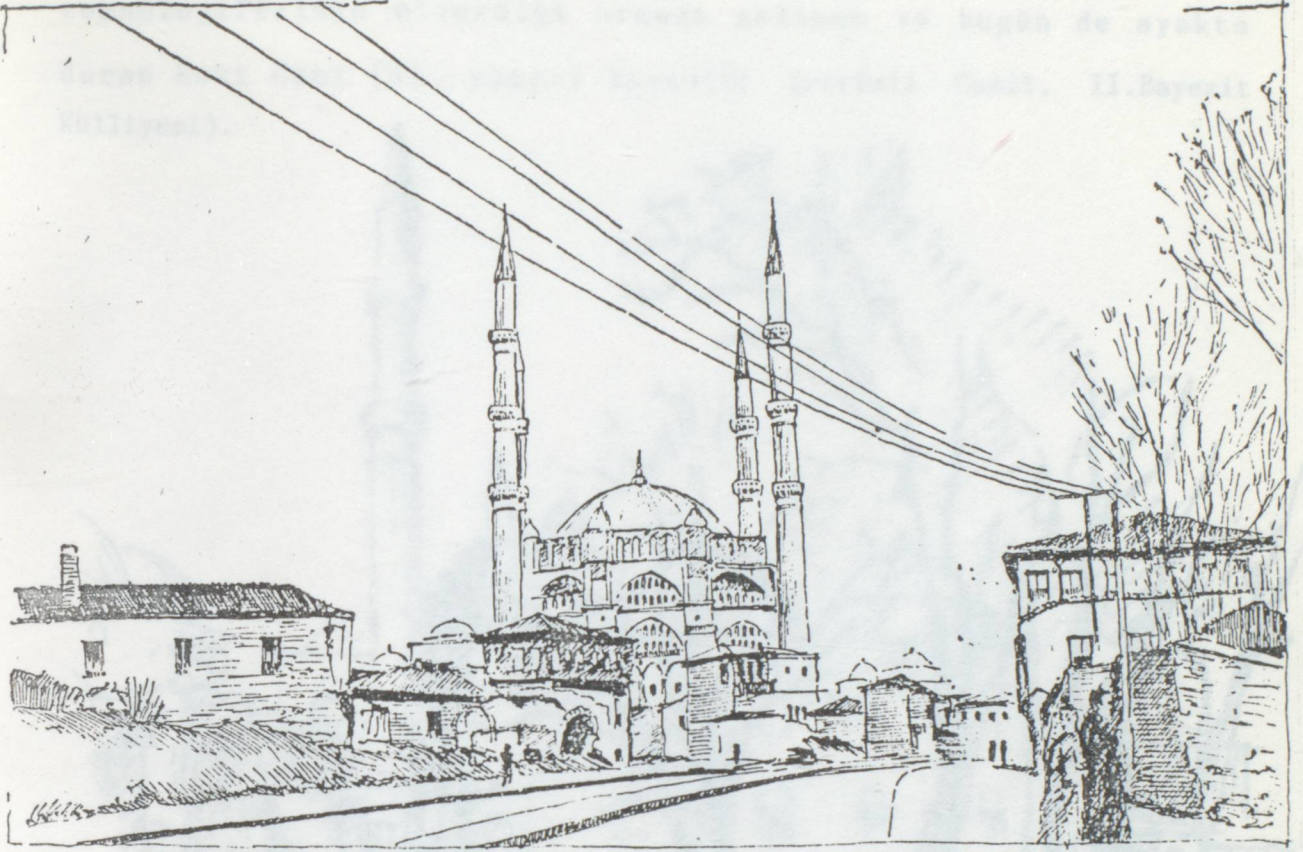

RESİM 15- Selimiye ve Hıdırağa Camii(15)

toplumdaki dinsel etkinlik ve teknolojik düzeylerin bir göstergesidir.

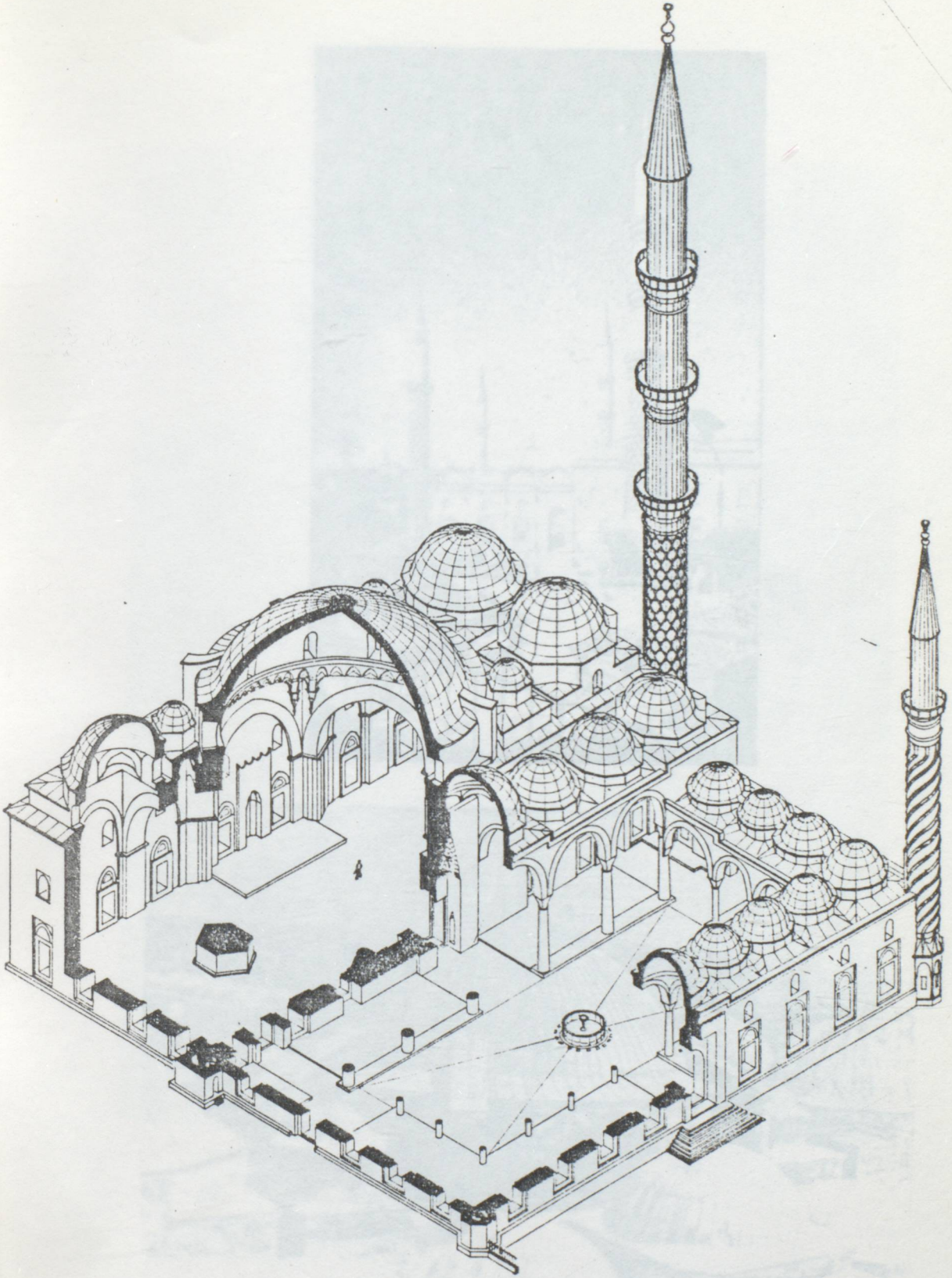
Selimiye Camii

15. yüzyıldan itibaren bu aşamaya gelinceye değin dönemin teknolojilerinin elverdiği oranda gelişen ve bugün de ayakta duran Eski Cami (15. yüzyıl başı)(Üç Şerefeli Camii, II.Bayezit Külliyesi).

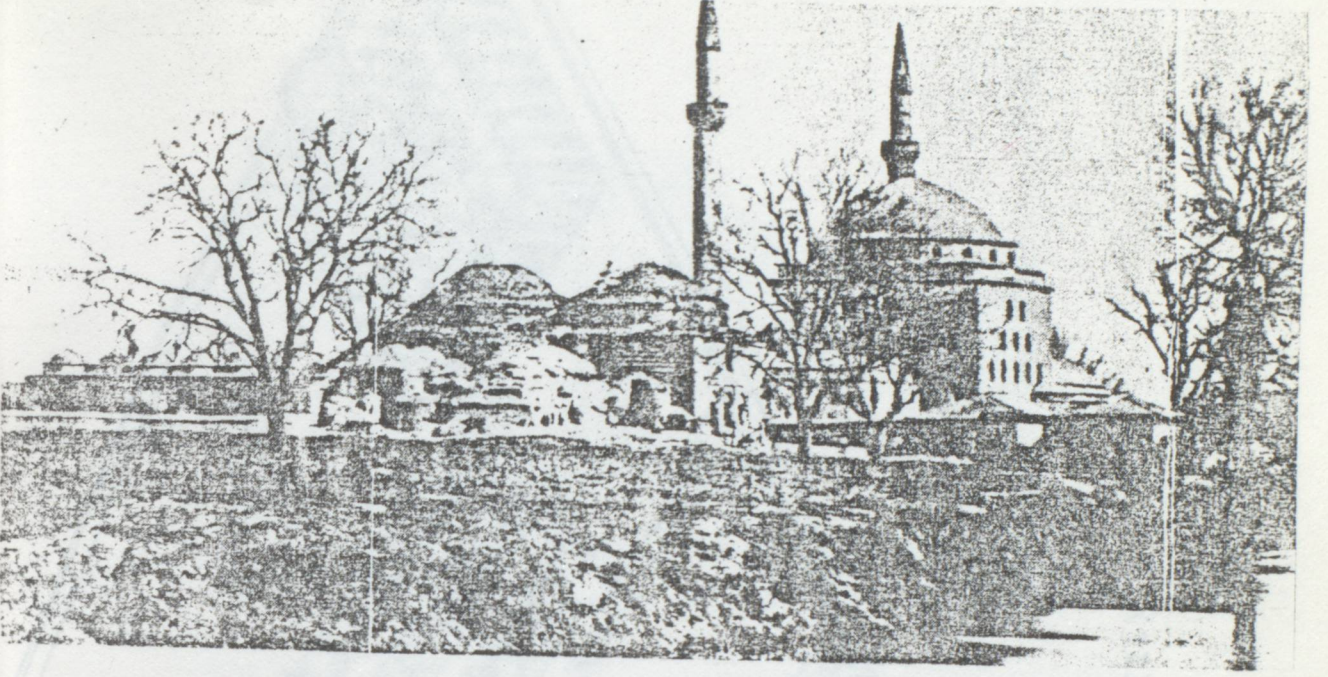
Eski Camiideki güzel yazılardan bir örnek(17)

RESİM 16- Üç şerefeli cami

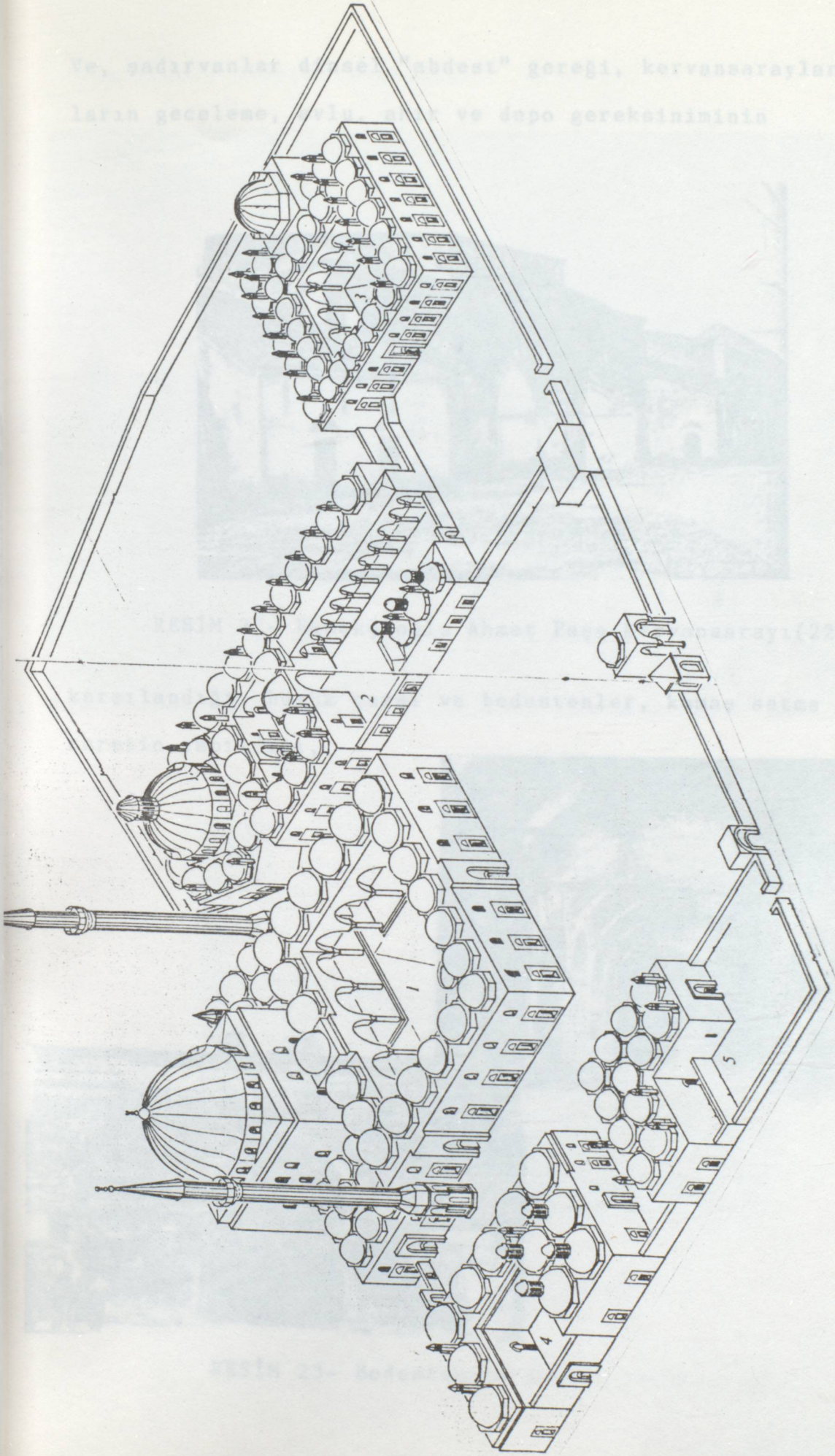
RESİM 17- Üç Şerefeli Camii

RESİM 19- II. Bayezit külliyesi (15. yüzyıl sonu)(19)

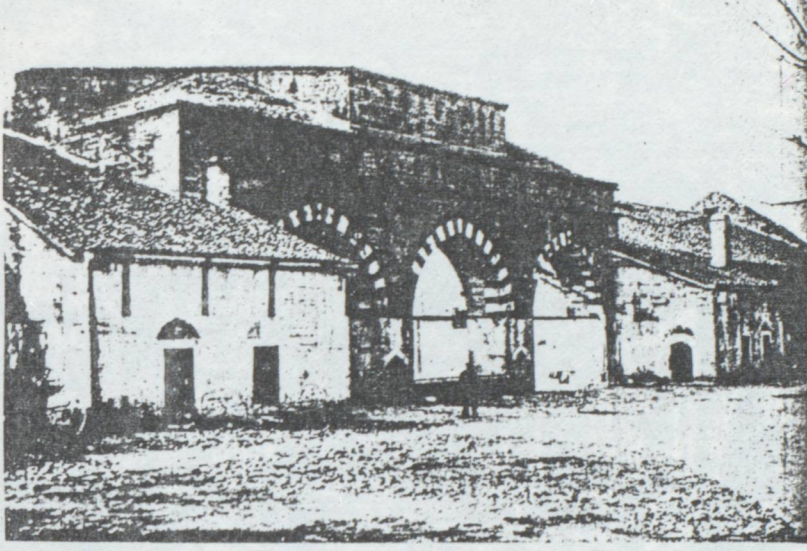

RESİM 20- İkinci Bayezit Camii(20)

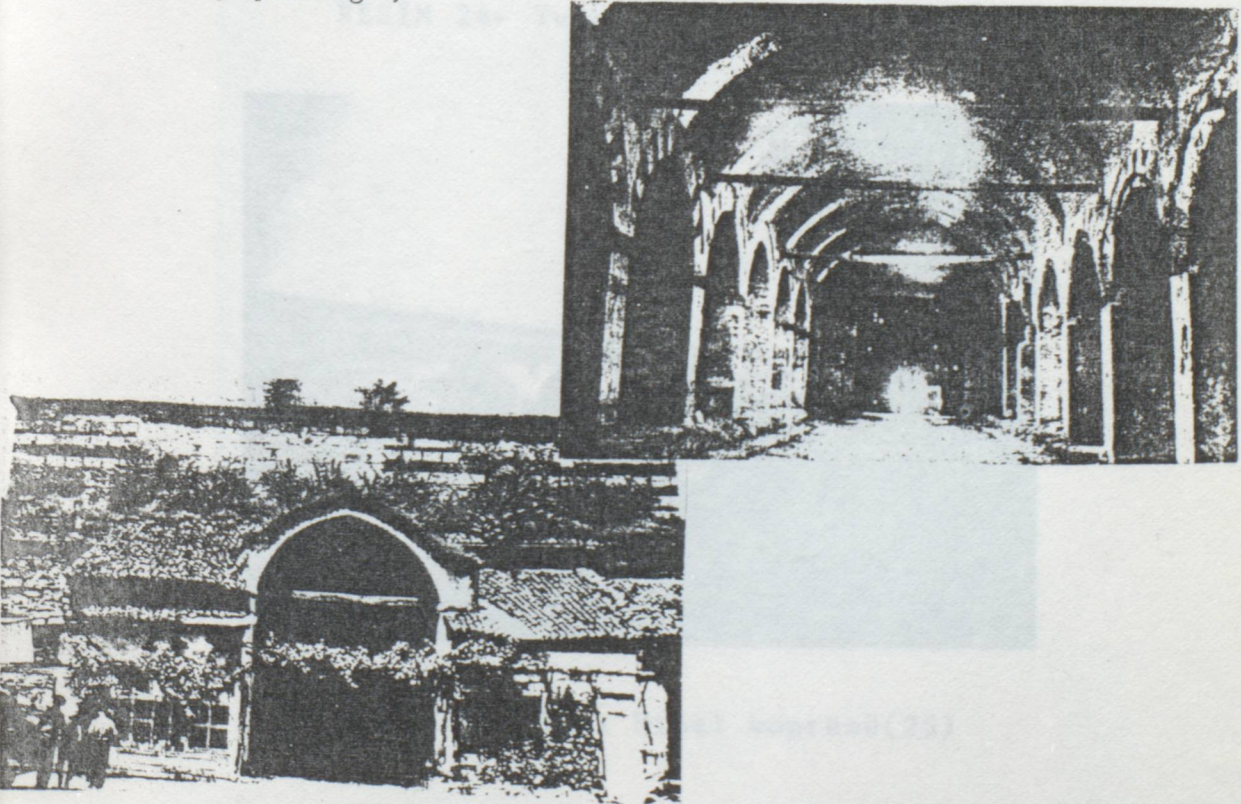
RESİM 21- II. Bayezit Külliyesi(21)

Ve, şadırvanlar dinsel "abdest" gereği, kervansaraylar yolcuların geceleme, avlu, ahır ve depo gereksiniminin

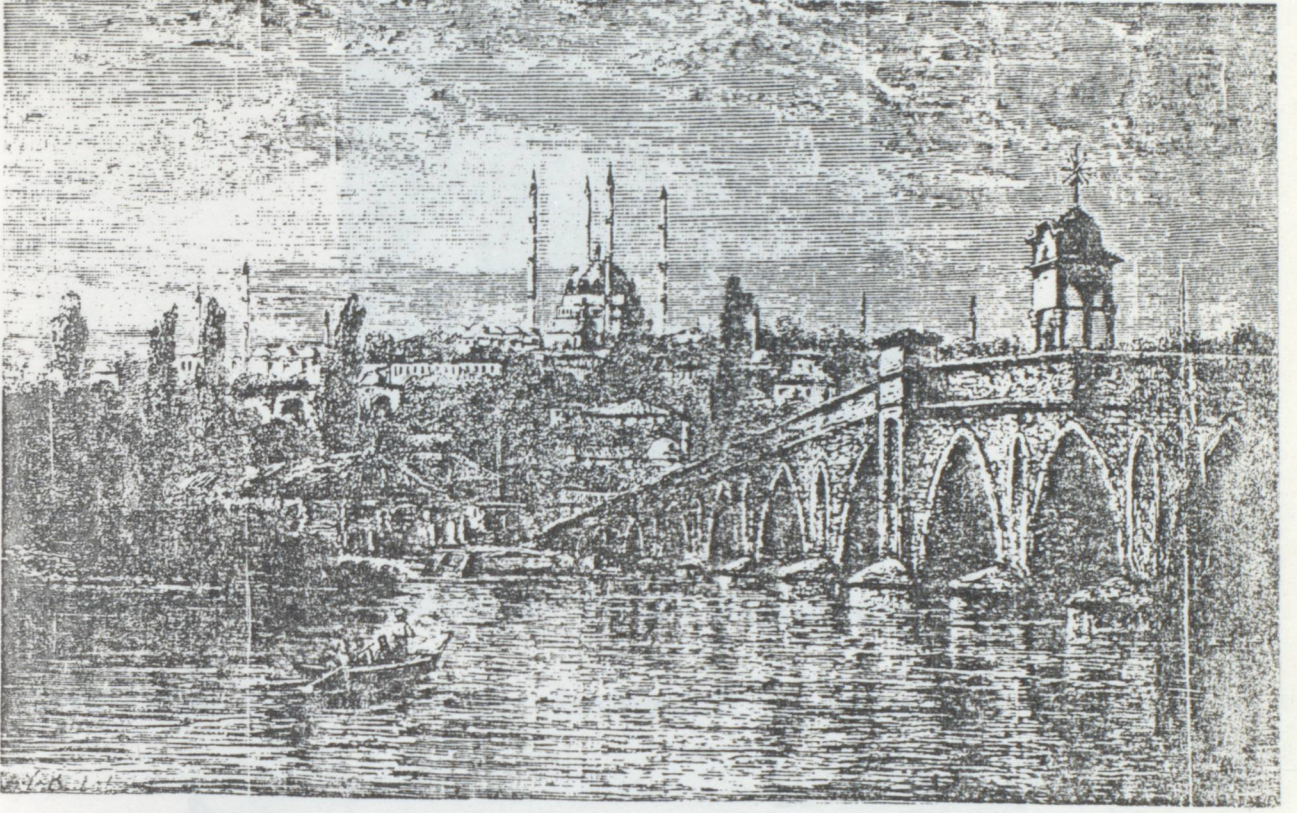
RESİM 22- Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı(22)

karşılandığı, büyük çarşı ve bedestenler, kumaş satma vs. ticaretin yapıldığı,

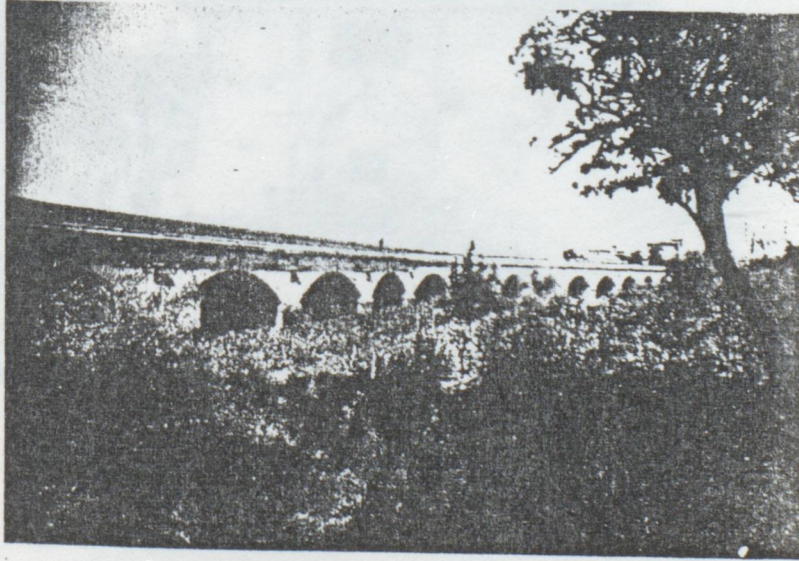

RESİM 23- Bedesten ve Arasta çarşısı(23)

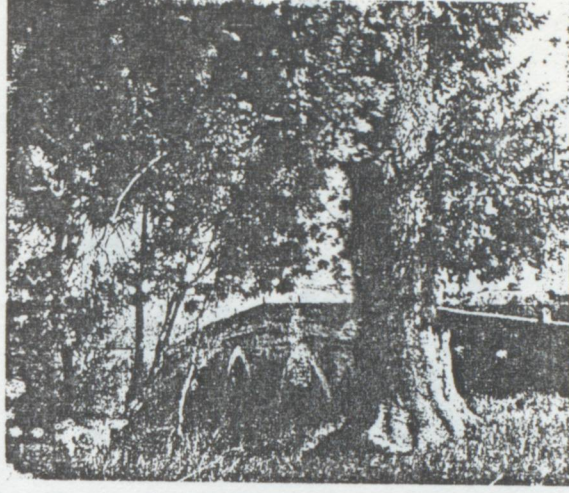
köprülerin ulaşımı sağladığı,

RESİM 24- Tunca üstünde bir köprü (24)

RESİM 25- Gazi Mihal köprüsü(25)

RESİM 26- Kanuni köprüsü(26)

Çeşmelerin toplumun su gereksinmesini karşıladığı,

RESİM 27- Kara Mustafa Paşa Çeşmesi(27)

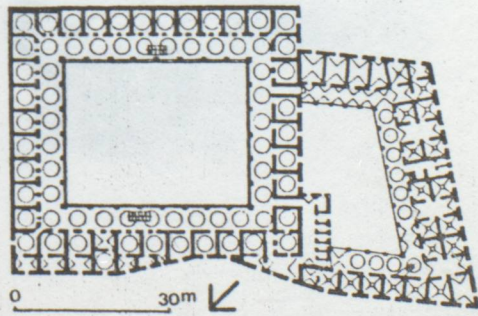

RESİM 28- Yeni imarette Sinanpaşa çeşmesi(28)

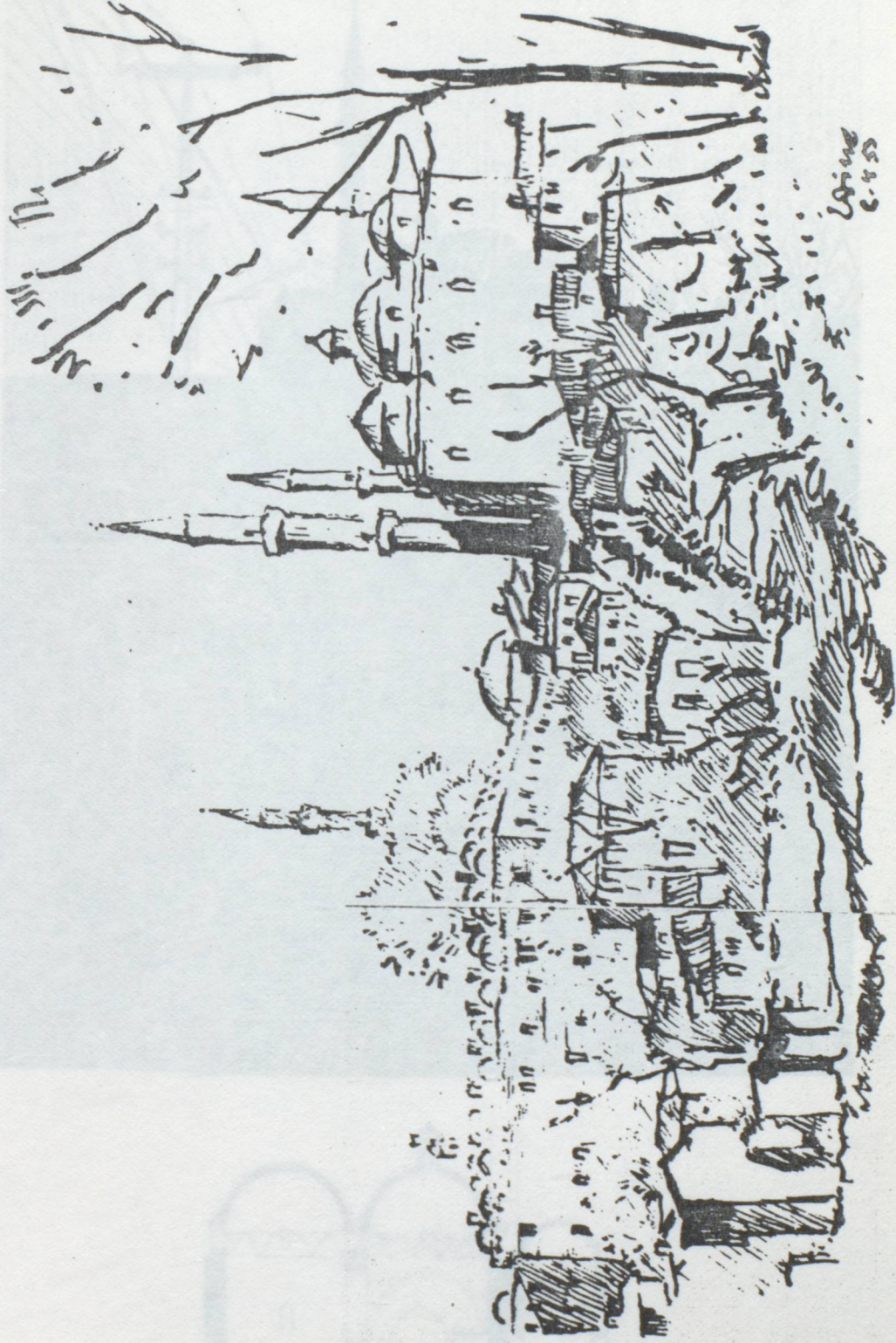
Hanların günümüzün gündüz oteli işlevini gördüğü,

RESİM 29- Rüstempaşa hanının kuşbakışı görünüşü(29)

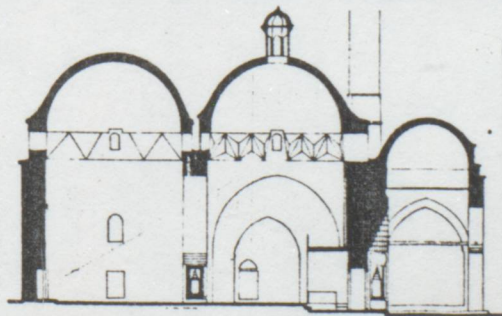
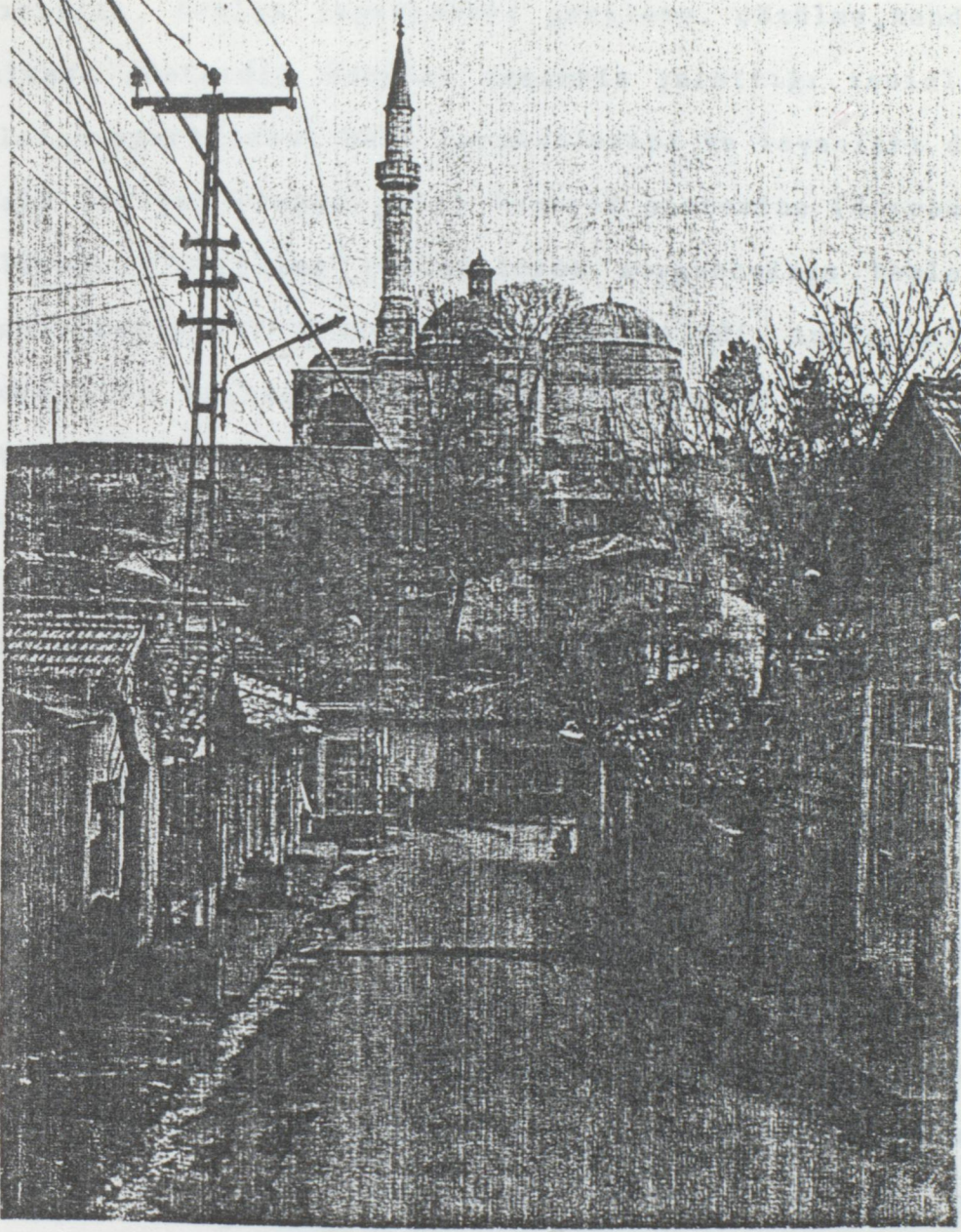

ve tüm diğer toplumsal ihtiyaçlardan doğan yapılar, bugün
halen ayakta durmaktadır.

Eski Camii, Rüstem Paa Hanı (Dündar, Argun'dan)

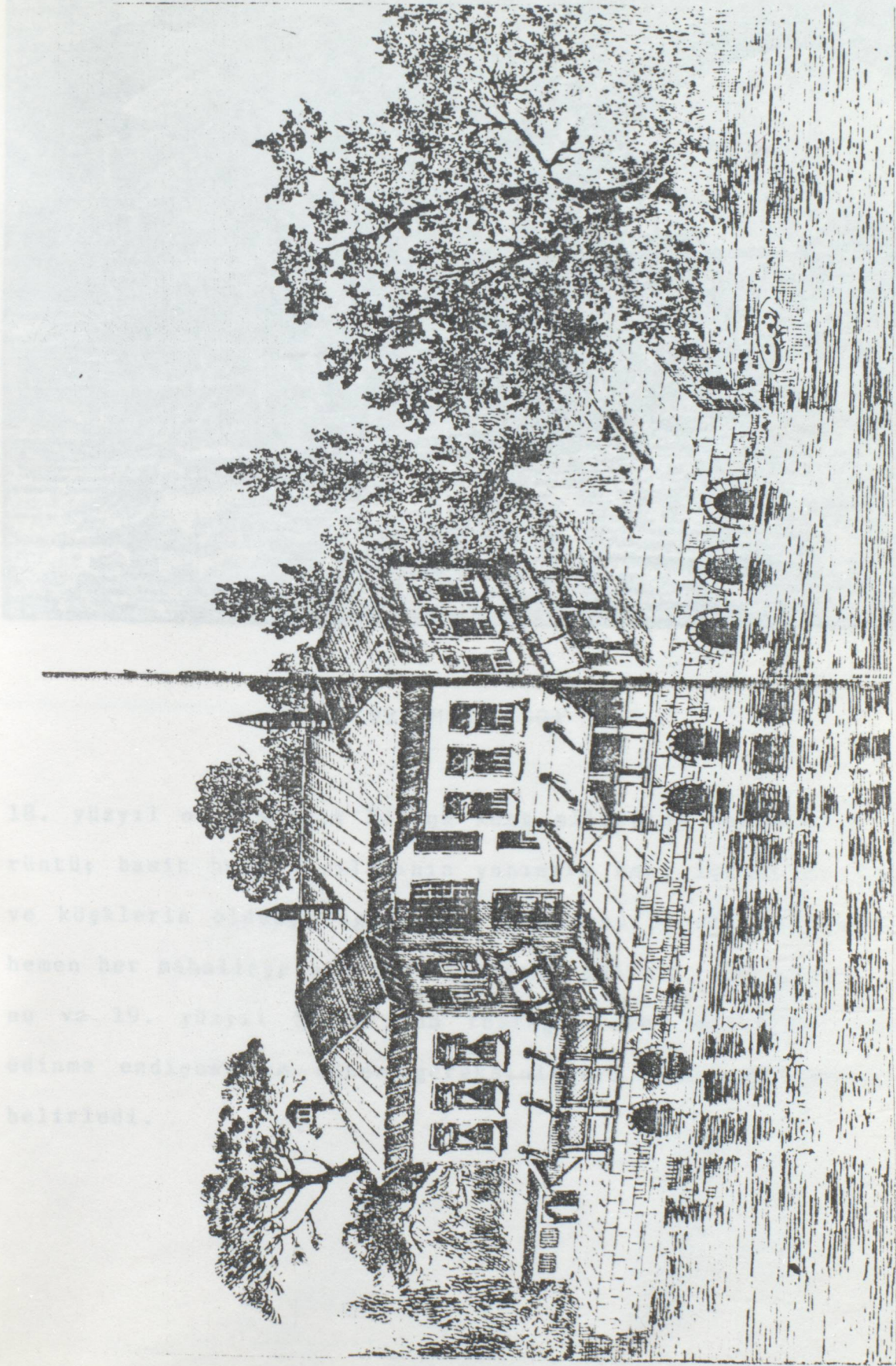
ve tüm diğer toplumsal gereksinimlerden doğan yapılar, bugün halen ayaktaadır.

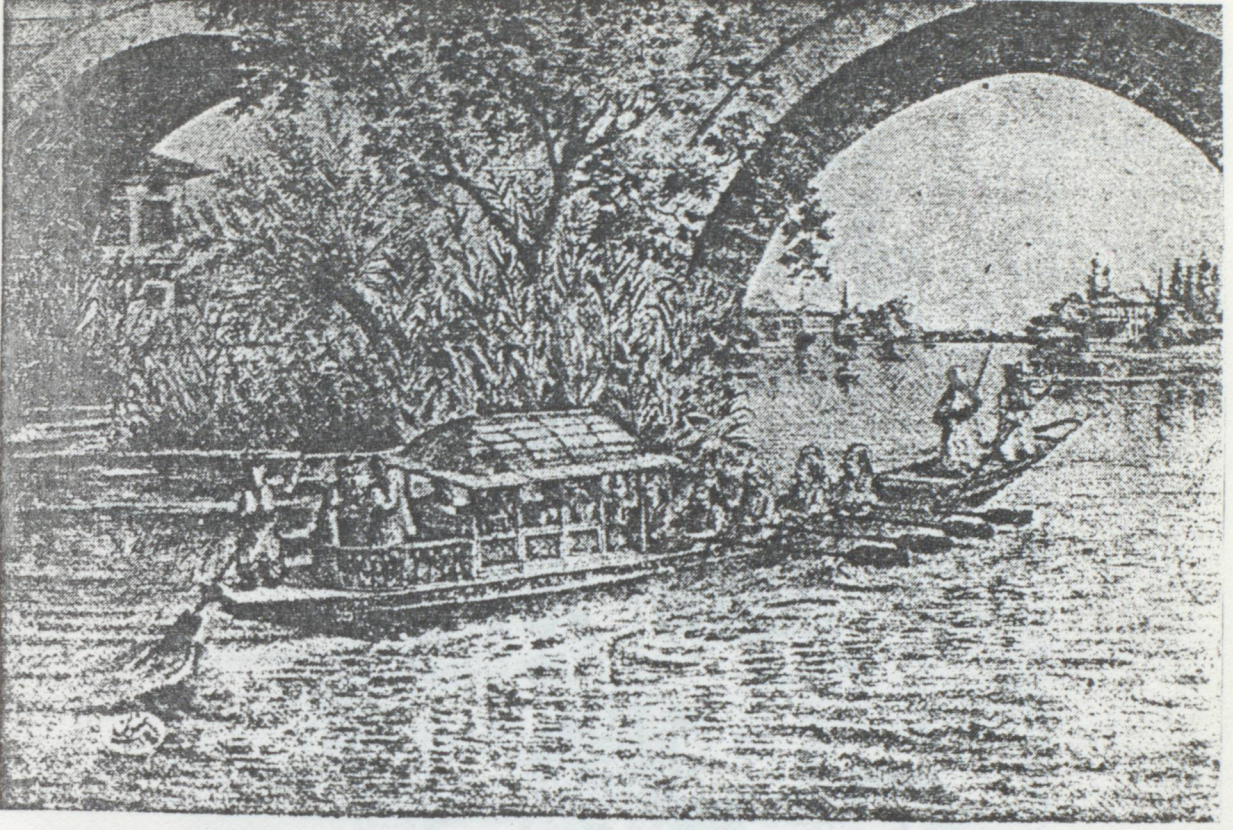
Muradiye Camii

17 ve 18. yüzyılda Osmanlı, kendinden önce yapılan şeylerin anısı ile yaşamıştır. Bu yüzyıllarda politik açıdan sürekli başarısızlık, toplum yapısındaki gerileme, çözülme, kendisini her alanda gösterdi. Bozulan dengenin yarattığı işsizlik ve vergilerin ağırlaşması halk hareketlerini ve isyanları doğurdu. Halk (reaya) oluşan yerel kontrol sistemine (derebeylik) başkaldırdı. Topraklar terkedilerek soygunculuğa başlanıldı (levend). Köylü her zamankinden fazla ezildi, işsiz kaldı ve kentlere göçe başladı. Böylece kent nüfusları hızla arttı, endüstrileşme olmadan şehirleşmenin ortaya çıkardığı problemler kent yapılarını etkiledi. Şehirlere göç 15. yüzyıl sonunda 350 Ha olan Edirne kentini 17. yüzyıl sonlarında 850 Ha ulaştırdı. 1520'lerde 22.335 kişi olan Edirne nüfusu 18. yüzyılda 20.000 haneye (100.000 kişi) çıktı, kent iki misli büyüdü.

Edirne kenti 16. yüzyıldan başlayarak toprakları ve halkı ile padişahlara ayrılmıştı. Bu yüzden zamanla, fiziki anlamda gelişti. Devlet kadrolarındaki insanlar kentin en güzel yerlerinde, tunca nehri sahillerinde yalılar yaptırdılar. Trakların ilkel kabilelerinin nehir kıyılarında, kazıklar üstündeki evlerinden 18. yüzyıl ortalarına gelindiğinde aynı yerde Dr.Rıfat Osman şöyle bir görüntü belgeledi;

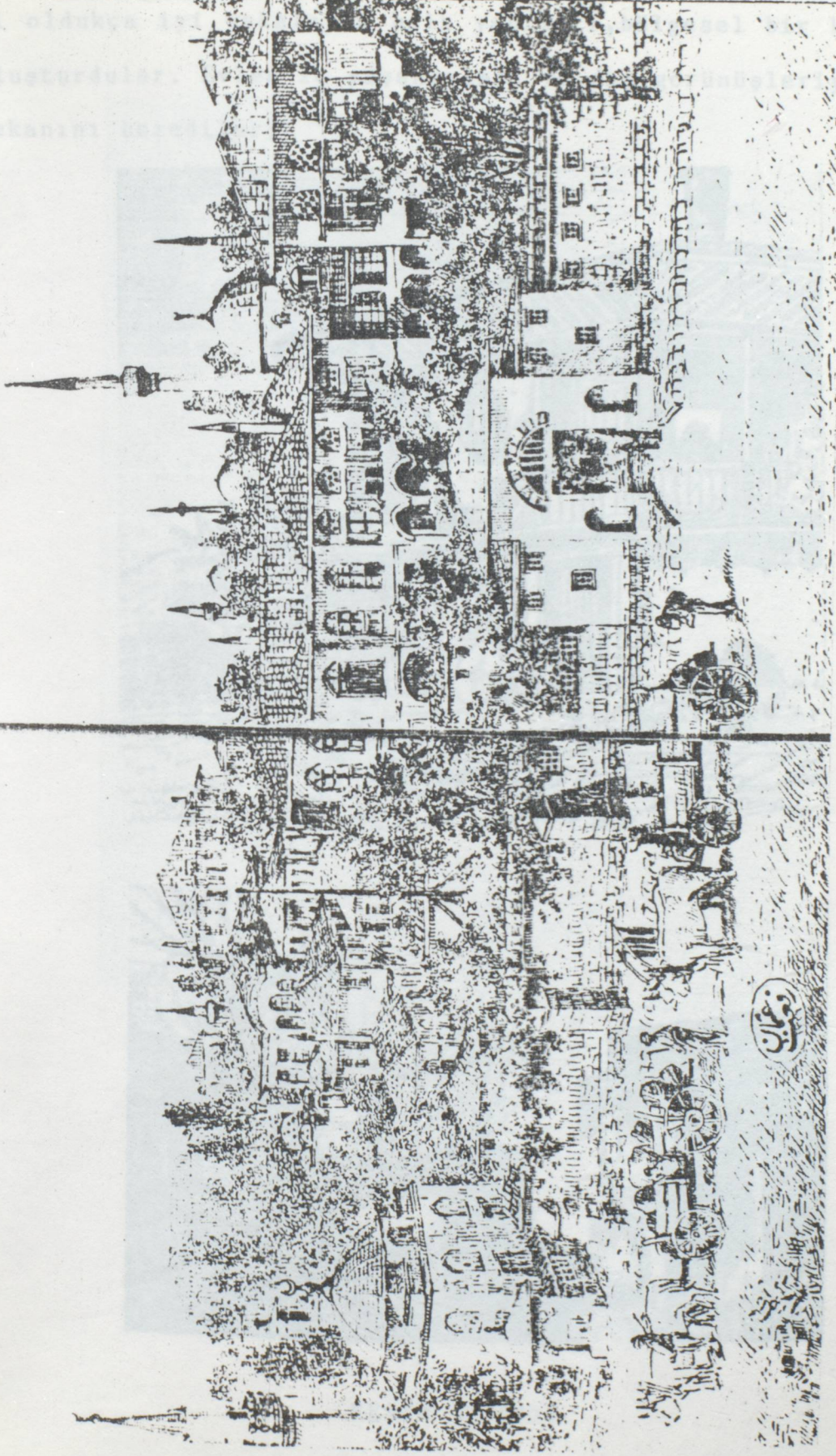
(Dr. Rifat Osman' dan)

RESİM 30-(30)

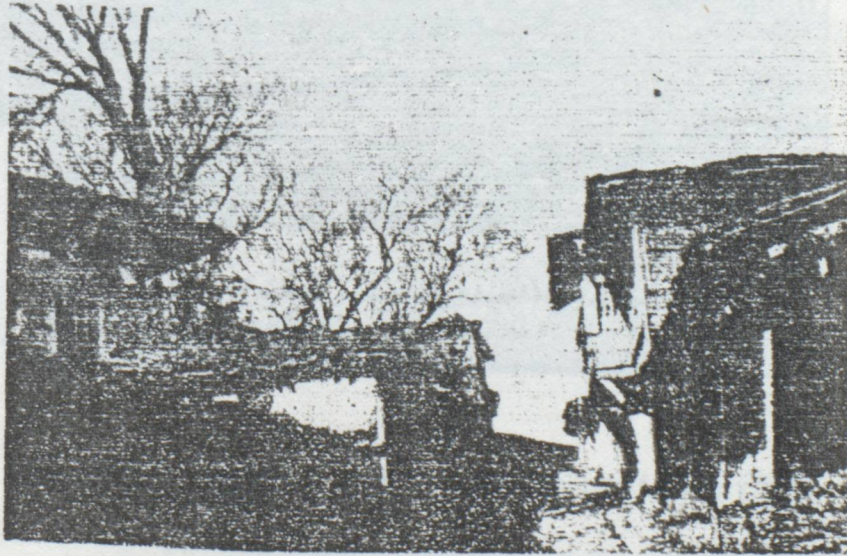
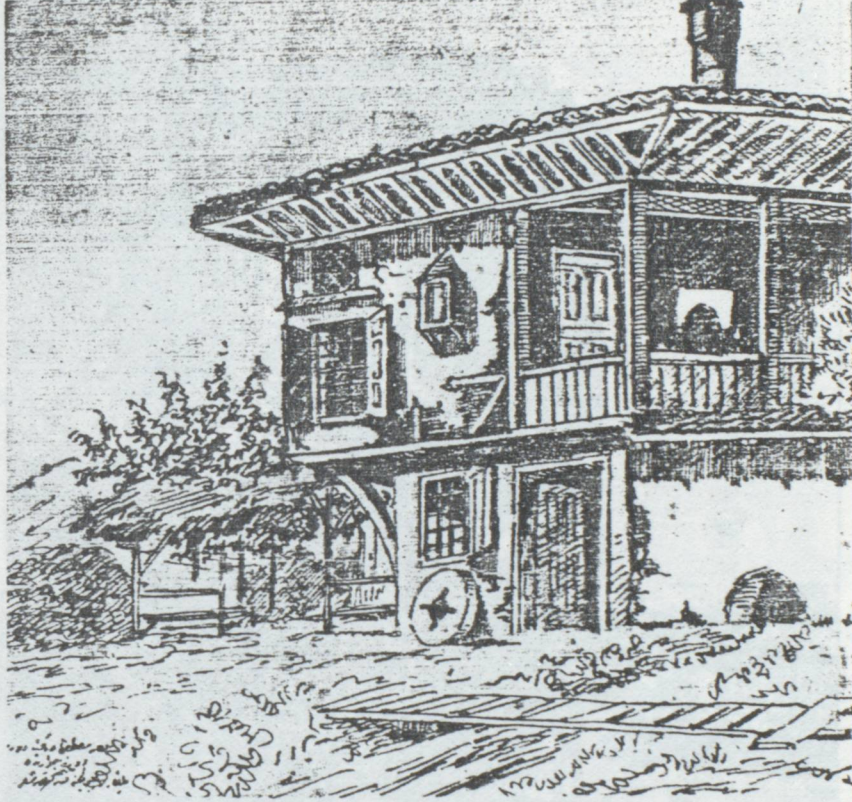
18. yüzyıl ortalarında Edirne kent silüetine hakim olan görüntü; basit halk yapılarının yanısıra kent içinde de konak ve köşklerin oldukça ağırlıkta oluşudur. Dinsel yapılar ise hemen her mahalleye bir cami şeklinde gelişti. 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başlarında toprağın özel mülkiyeti, mülk edinme endişesi ve dönem gereksinimleri kent görünümünü belirledi.

Döneme ait Osmanlı mimarisinin belgeleriyle günümüze kadar ulaşmış, yörenin gereklerini karşılamak üzere yapılmış ve günümüze kadar kullanılmakta olan yapıların bir kısmı, özellikle şehir merkezinde, günümüze kadar ulaşmış ve günümüze kadar kullanılmaktadır. Bu yapıların bir kısmı, özellikle şehir merkezinde, günümüze kadar ulaşmış ve günümüze kadar kullanılmaktadır.

RESİM 31-(31)

Döneme ait Osman Rıfat'ın belgelediği görüntülere dayanarak basit ve basit olduğu kadar da günün, yörenin gereksinimlerini oldukça iyi yakalayan halk yapıları, bölgesel bir karakter oluşturdular. Evler iç yaşantıları ve dış görünüşleriyle kent mekanını bezediler;

RESİM 32-(32)

Bu evler duvarlardan duvar ile ayrılmakta ve ağaçlar, çiçek-
lerle çevrelenmektedir.

Bütün 19. yüzyıl boyunca artık yaşamayan Osmanlı yapısı

açık pa

ilişki

regla

li olan

rtorik

ları ve

Tüm An

ziyonla

olan ti

Edirne

gini to

ile sığ

va.) yu

duruma

de gelli

şekler

har ile

rtorik

Boylalık

kentlere

gorirdi.

RESİM 33- Edirne eski Türk evlerinden(33)

Yönetici sınıfın kategorileri

yonu ögeleri ortaya çıkarırlar.

ve kendiliğinden olarak değil de

Bu evler sokaklardan duvar ile ayrılmakta ve ağaçlar, çiçeklerle çevrelenmektedir.

Bütün 19. yüzyıl boyunca artık yaşayamayan Osmanlı yapısı açık pazar haline dönüştü. Tüm Osmanlı kentlerindeki üretim ilişki ve faaliyetleri çok kısa bir zaman içinde çöktü. Toprağın özel mülkiyetine izin verilmesi Osmanlı düzeninin temeli olan rejimin ortadan kalkışı oldu. Sanayideki çökme, İmparatorluğun batı pazarlarına açılması, geleneksel ticaret yolları ve işlevlerin değişmesi, mekanda da değişmelere yol açtı. Tüm Anadolu şehirleri 16.yy'ın feodal döneminin üretim fonksiyonlarını kaybederek, sadece toplama ve dağıtma işlevleri olan ticaret şehirleri haline geldiler.

Edirne kenti de bu yüzyılda bir ticaret merkezi olma özelliğini taşıyordu. Kentin hemen tüm gereksinimleri dışalım yolu ile sağlanıyordu. Dışsatımı ise (ipek, pamuk, balmumu, deri vs.) yüklüydü. Özellikle ipek, Bursa ipeği ile boy ölçüşecek duruma geldi, büyük ölçüde ipek dışsatımı üretim tekniğinde de gelişmelere yolaçtı, bu teknikler giderek genelleşti, dutluklar geniş ölçüde yaygınlaştı. Ürünün yarısı Edirne'de buhar ile çalışan üç fabrikada işlenmeye başladı. Osmanlı İmparatorluğundaki 1103 imalathaneden 54'ü Edirne'deydi.

Böylelikle kırlarda devam eden feodal üretim ilişkileri, kentlere zorla gelen kapitalizm, feodal yapının çözülmesini getirdi.

Yönetici sınıfın kategorileri birbirleri içlerinde eriyerek yeni ögeleri ortaya çıkardılar. Ancak bu oluşum tek başına ve kendiliğindenci olarak değil de Batıdaki kapitalist üretim

biçiminin giderek daha belirleyici duruma giren etkisi altında ortaya çıktı.

Sistemin tabanı genişlerken tepesi dönüşüme uğradı; dorukta hükümdar kişiliği ile varlık olmaktan fiili olarak çıktı, tabanda sistemin hücresi sayılabilecek kırsal toplum çözülmeye uğradı ya da her türlü ilişkiden alabildiğince uzakta kapalı bir mal ekonomisi içinde yaşamını zor sağlar duruma geldi. Ya da büyük kentlerde proletarya'nın ilk çekirdeklerini oluşturmak üzere kente geldiler.

Yönetime karşı 18. yüzyılda başlayan tepki giderek keskinleşmeye başladı, sınıflar karakterlerini ortaya koymaya başladılar. Emperyalizmin getirdiği zorlayıcı öğeler ve emperyalist ülkelerle girişilen ilişkiler dış borçlanmalara yol açtı.

Zaman içinde köylünün elindeki topraklar çeşitli yollarla toprak ağalarının eline geçti. Büyük arazi sahipleri malikaneler oluşturmaya başladı. Bu büyük topraklarda çeyrekçiler (maraba) ürünün 1/4'ünü almak koşulu ile çalışmaya başladılar.

19. yüzyıl sonlarına doğru belirli ölçülerde toprak ağalığının sürüp gitmesine karşın, ekonomi dışındaki sömürü etkeni giderek azaldı. Köylünün bağımlılığı giderek ekonomikleşti yani her köylü şu ya da bu yolla üzerinde çalıştığı toprak sahibine borçlandı, işte bu alacaklılık, bağımlılığı yarattı.

Kırlardaki nüfus fazlasının bir bölümü büyük kentlere göçtü, ancak kentler yeterli iş olanakları sağlayamadılar, bu da bir yandan göçü sınırlarken diğer yandan günümüzün seyyar satıcı-

ları gibi birtakım insanlar verimsiz işlerde çalışmak zorunda kaldılar. Bunun yanı sıra kent proletaryasının da nüveleri oluştu. Küçük burjuvazinin de oluşumu bu döneme rastlar. Osmanlı küçük burjuvazisi emperyalizmle kaynaşma yolunu seçti. Dönem kentleri yarı doğulu-yarı avrupalı ne idüğü belirsiz kent görünümünü aldılar.

Emperyalizmin resmi ağını konsolosluklar oluşturdu.

Bu ağlar, Osmanlı İmparatorluğunun bu döneminde, emperyalist egemenliğin altyapılarını oluşturdular. Öte yandan İngilizler, Fransızlar, Avusturyalılar, Belçikalılar, İsviçreliler çeşitli alanlara sermayeler yatırarak ekonomik bağımlılığı sıkıladılar. Demiryolları ülke içindeki hammaddeyi limanlara taşıdı ve yurtdışından gelen işlenmiş ürünün yurtiçinde pazarlanmasını sağladı.

Bu ilişkilerin oldukça yoğun olduğu 20. yüzyıl başlarında, pekçok genç Türk subayı, Genç Türkler hareketini oluşturdular. Bu tepki, aydın küçük burjuvaziye de kapsıyordu. Yine büyük burjuvaziden gelme kişiler, son Osmanlı Padişahını tahttan indirmek üzere bir darbe hazırlamaktaydı. Her iki kanatta sonuçta ortak bir amaçta birleşiyordu; bir ulusal burjuvazi yaratmak.

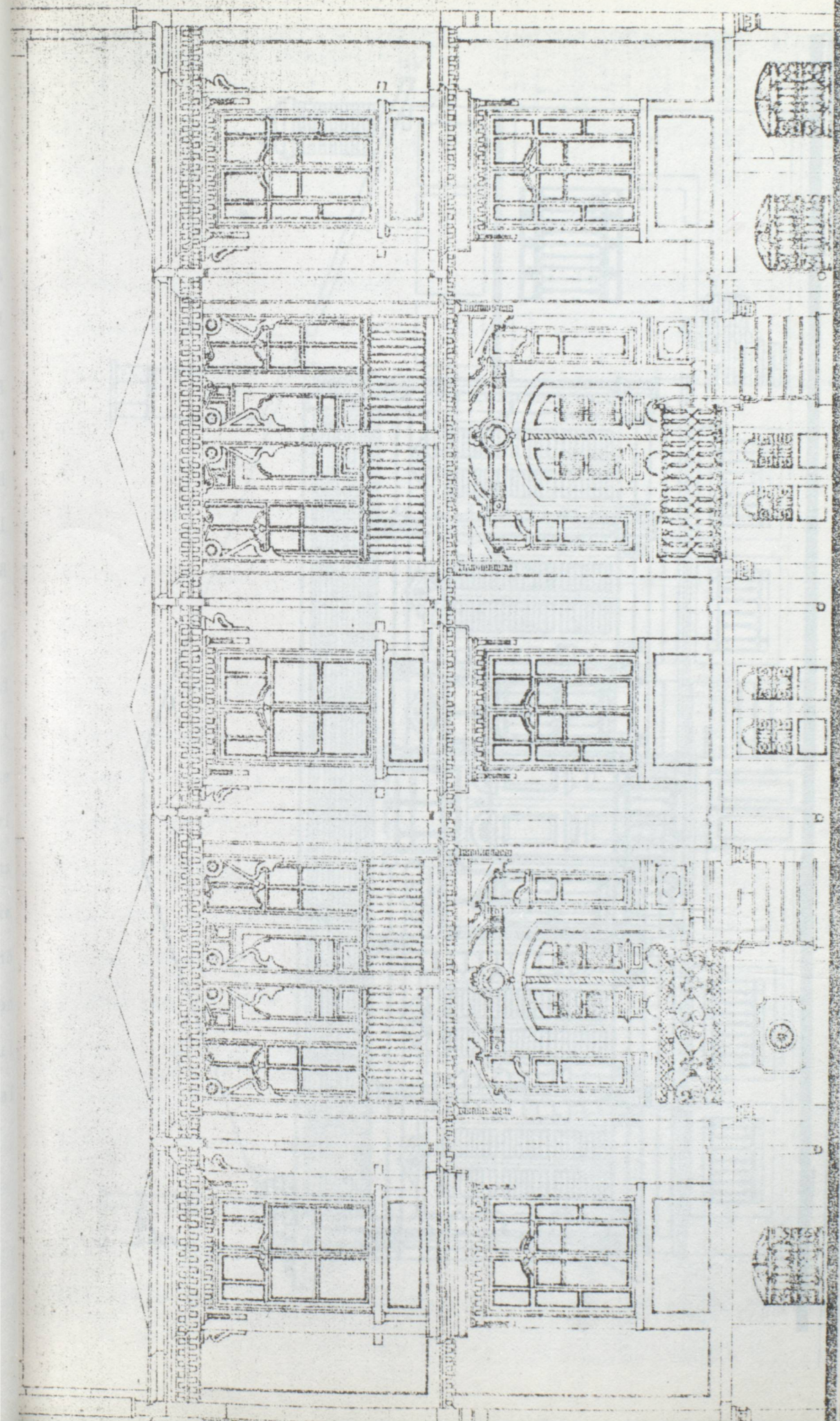
Bu arada Şam'da Mustafa Kemal adlı genç bir subay "Vatan" adlı gizli bir dernek kurdu. İmparatorluk Alman emperyalizmini seçti. Avrupadaki Osmanlı toprakları elden çıktı.

Edirne sınır ve ulaşım ağının bir durak kenti olması dolayısı ile sürekli işgale uğradı ve zaman zaman yabancı

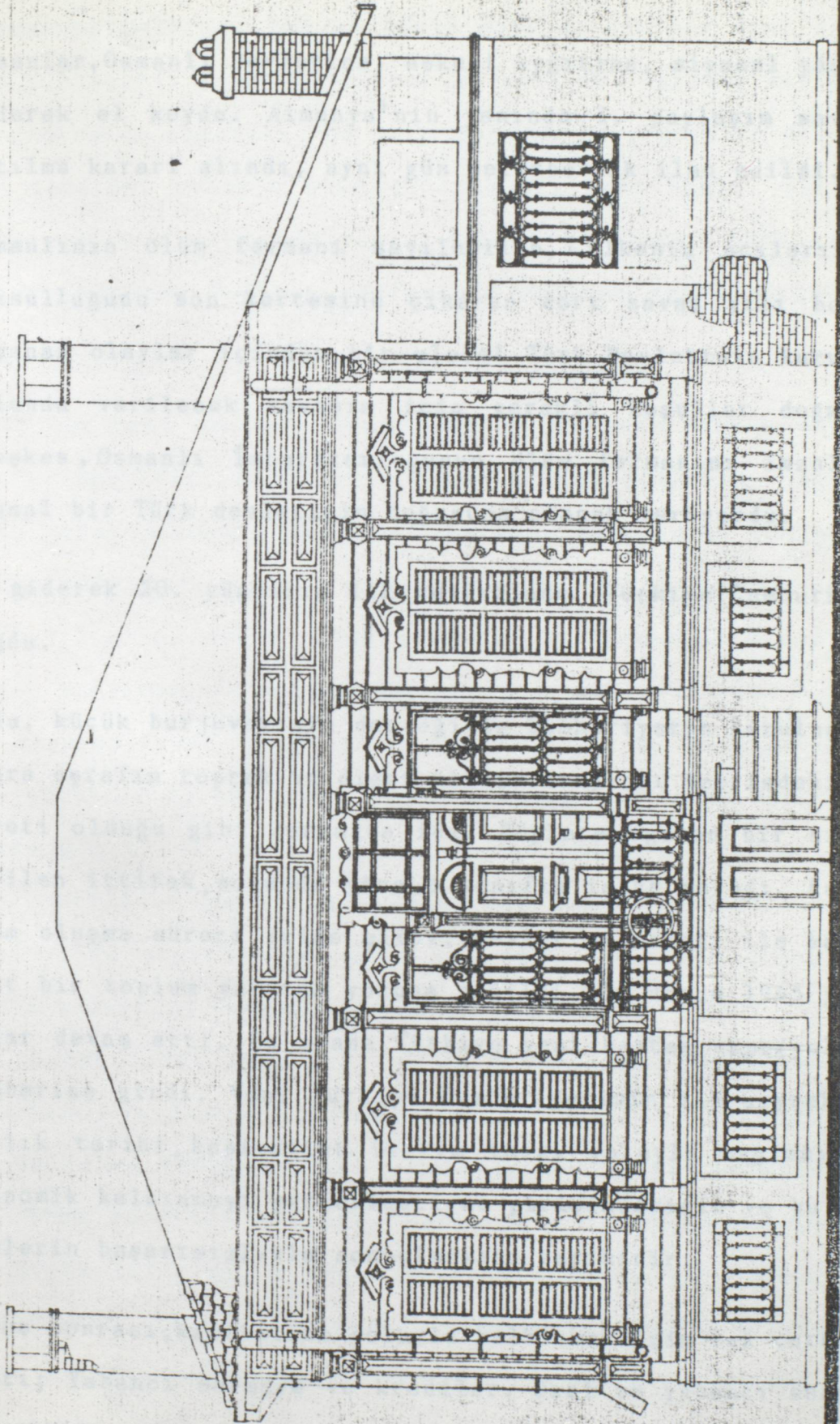
yönetimlerine bırakıldı. ABD Devlet Başkanı, "Türk egemenliğindeki ulusların kurtarılması, batı uygarlığına yabancı olan Osmanlı İmparatorluğunun Avrupadan uzaklaştırılması" diyerek Osmanlı İmparatorluğunun Edirne'deki egemenliğine de son verilmesi gerektiğini ima etmişti. Çünkü o dönemde Osmanlıların Avrupa yakasında egemenliklerini koruyabildikleri tek yer, Edirne ve çevresiydi.

Edirne kenti,tüm bu yüzyıllar boyunca,Osmanlı kültür ve mimarisinin yoğunlaştığı birkaç merkezden biridir. Bu açıdan Edirne, Bursa ve İstanbul'un karışımı gibidir. Eşine az rastlanan bu anıtsal yoğunluk,500 m çapında bir daire içindedir. Bunlar Edirne'yi güçlü bir anıtkent yapmaktadır.

Edirne ilk zamanlar Roma surları içinde, düzenli, planlı, korunaklı bir kentti. Eski kent surlarının hemen dışında Osmanlı kenti başlıyordu. 16. yüzyıl boyunca Osmanlı mimarisi ve sanatının en üst düzeyindeki yapılar doğdu. Çok işlevli toplumsal merkez geliştirme düşüncesi,bu yüzyılda yoğunluk kazandı. İkinci bir başkent gibi işlev yüklenen Edirne'de büyük mimari anıtlar yapıldı. Sivil mimari açısından da oldukça önemli yapılar oluştu (köşkler, kasırlar, saraylar, divanhaneler). Çoğu ahşap olan bu yapılar günümüze ulaşamadı. Batılılaşma ile birlikte Neoklasik çizgiler, "Art Nouveau" süslemeli yapılar görülmeye başlandı.

RESİM 34- Kaleiçindeki neoklasik evler(34)

RESİM 35-(35)

2.5. CUMHURİYET DÖNEMİ

Almanlar, Osmanlı Devletine, askeri aygıtına, siyasal yaşamına giderek el koydu. Almanya'nın yanında I. paylaşım savaşına katılma kararı alındı, aynı gün seferberlik ilan edildi.

Osmanlının ölüm fermanı sayılabilen, ülkenin acılarını ve yoksulluğunu son kertesine çıkaran dört savaş yılı boyunca yaşanan olaylar içinden bir ulusal Türk Devletinin kurulması yolunda verilecek savaşım için gerekli koşullar doğmuştu. Ateşkes, Osmanlı İmparatorluğunun ölüm fermanını imzalarken, ulusal bir Türk devletinin doğuşuna olanak veriyordu.

Ve giderek 20. yüzyılın ilk çeyreğinde "Türkiye Cumhuriyeti" doğdu.

Ordu, küçük burjuvazinin desteğiyle Cumhuriyetin kuruluşundan sonra eşrafın toprak ve diğer üretim araçları üzerindeki mülkiyeti olduğu gibi durmakta idi. Böylece egemen bir sınıfla girilen ittifak, sonunda yine o sınıfın işine yaradı. Kapitalizm oluşma süreci içine girdi, devlet aracılığı ile kapitalist bir toplum yaratma yoluna gidildi. Bu durum 1945 yılına kadar devam etti. Bu arada Türkiye yeni baştan emperyalizmin çemberine girdi. Yani Türkiye Cumhuriyetinin ilk çeyrek yüzyıllık tarihi, kapitalist üretim tarzı yoluyla bağımsız bir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirme girişimlerinin ve bu girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanması tarihidir.

Savaş sonrası, kapitalizm yoluyla kalkınmak için tek çare kalmıştı; Yabancı sermaye ve krediler. Özel ve yabancı sermayeler 1950 yılından sonra Türkiye'de yatırım alanına girdi.

Özellikle ABD ile girişilen ilişkiler "yardım planları" çerçevesinde gelişti. IMF ve Dünya Bankası ile bir dizi ilişkiler sağlanarak kredi ilişkilerine girildi. Girilen her ilişki borç oranını çoğalttı. Bu evre boyunca borçlanma ve dış pazarın denetimi yoluyla ülke, sonunda eli kolu bağlı, yazgısını emperyalizmin eline bırakmış duruma gelmişti. 1960 tarihli askeri hükümet darbesi arefesinde durumun genel görünüşü bu idi.

1960 hareketi sonrası ordu, "hakem durumu" rolüne saplanıp kaldı. Anayasayı hazırlatıp Büyük Millet Meclisini dağıtmaya bile gerek duymadan yapılacak serbest seçimlerde çözümü aradılar. Ekonomik yapılara dokunmadılar. 1961 sonrası rejimi 1970 yıllarına değin sanayileşmenin hızlanmasına neden oldu, büyük burjuvazinin durumu güçlendi, sermaye birikimi hızlandı ve emperyalizmin egemenliği pekişti. Tüm bu dönüşümler, her yıl yüzbinlerce köylünün topraklarından ayrılarak büyük kentlerde göç, ya da yurtdışına çalışmaya geçmesine yol açtı. Tarım üretiminin geçirdiği evreler ise köylü yığınlarının kendi köylerinde proleterleşmesine yol açtı. İşçi sınıfının kendi sınıf bilincini kazanma olanakları doğdu. 1970-1971 yıllarında patlak veren büyük enflasyon, dış ticaret kârlarının yükselmesine yardımcı oldu. Emperyalizme sırt vererek sürdürülen bu kalkınma, büyük burjuvazinin yerini sağlamlaştırmasına ve refahına yardımcı olmuştu. Hatta orta ve küçük burjuvazinin bu büyük burjuvaziye bağlı kesimlerinin de bir ölçüde işine yaramıştır. Ancak nüfusun hemen hemen yarısının ortalama geliri sadece besin gereksiniminin dörtte üçünü karşılar duruma gelmiştir. 1971 ve 1980 sonrası dönemler bütünü içinde siya-

sal ve sosyoekonomik bunalımlara yol açan çıkmazlar yarattı ve sürekli bir etki-tepki süreci yaşanır hale geldi.

Böylece rejim Türkiye'ye bütün kültürel ve ideolojik yapısıyla, değerler ve gerçekler sistemiyle, yaşama biçimiyle ve kısaca bütün modaları ile; öte yandan ise kendine özgü ekonomik ve toplumsal çelişkileriyle birlikte geldi. İşte tüm bunlar biraraya gelerek son derece karmaşık bir çelişkiler bütünü oluşturdular.

2.5.1. Cumhuriyet Dönemi Kentleşme Olgusu

Cumhuriyet döneminde kentleşme II. Dünya Savaşına gelinceye dek duyulmayacak ölçüde yavaştır. Savaş yıllarında da özellikle büyük kentlerin savunma zorlukları yüzünden kentsel nüfusun fazla artmadığı görülür. Cumhuriyetin kurulduğu yıllar ile II. Dünya Savaşının son bulduğu yıllar arasında kentleşmede az bir canlılık temel sanayi kuruluşları sayesinde. 1950-1960 arasındaki hızlı kentleşmeye neden olarak, tarımda kapitalizmin gelişmesinin ve 1940'ların sonlarına doğru dış yardımla başlatılan karayollarının etkileri söylenebilir.

Cumhuriyet dönemi boyunca sanayileşme ile atbaşı yürümeyen sağlıklı ve az gelişmiş kentleşmeler, kırsal bunalımın kente taşınmasının ötesinde bir oluşumu ortaya koyar. Bu oluşum köylünün kentleşmesidir. Kentleşme sadece bir nüfus hareketi değildir, ekonomik ve toplumsal yapıdaki değişimler, yukarıda çözümlü yapılan toplumdaki sınıflar arasındaki ilişkiler, bağlar, çelişkiler, kentleşme hareketini doğurur.

Kentleşme nedenleri şunlardır:

İtici güçler; tarımda verim azlığı, tarımsal gelirin yetersizliği, toprak mülkiyetinin dengesiz dağılımı, tarım topraklarının parçalanması ve makineleşmenin tarım işçilerini işsiz bırakması.

İletici güçler; taşınma olanaklarındaki gelişme, ulaştırma-yol ağlarının artması.

Çekici güçler; tarım dışı kesimlerde yaratılan iş olanakları, sanayileşme, sağlık, eğitim, eğlenme hizmetlerinin yoğunlaşması, iş olanağı ve yüksek gelir bulma umudu.

YAYGIN TARIM (EKSTANSİF) → YOĞUN TARIM (ENTANSİF)

İNSAN-HAYVAN GÜCÜ → MAKİNELEŞME

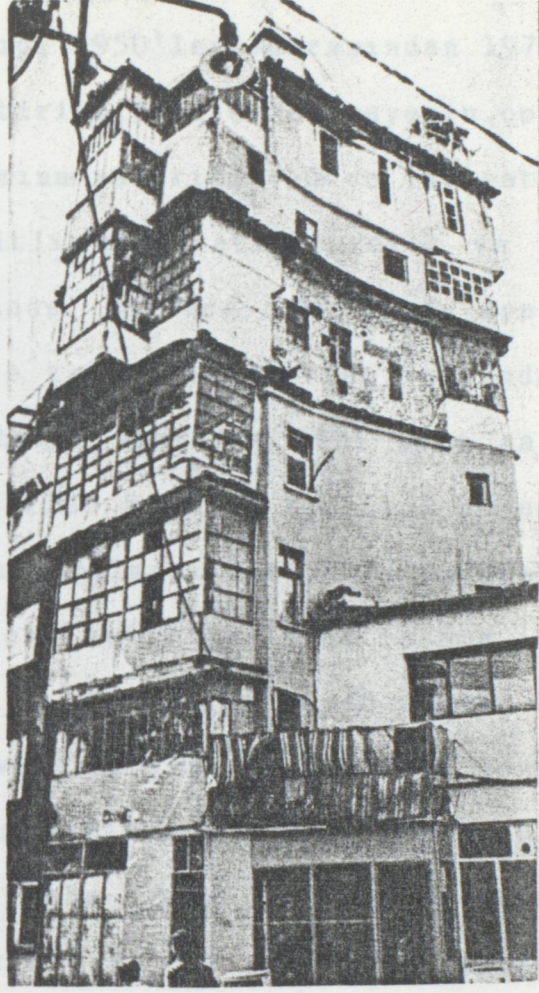
Kentleşme, kentlerin büyümesi sonucu toplum yapısında örgütlemeye, iş bölümü ve uzmanlaşmaya, insanların davranış ve ilişkilerinde değişmeye yol açtı; ülke içinde iki tür toplum yapısı belirginleşti.

Kır toplumu yapısı; tarımsal faaliyetlerin ağırlığını koruduğu, mekanik işbölümü ve toplum ruhunun canlı tutulduğu, dayanışma ve sosyal örgütler, ailenin geniş ölçüde etkilediği gelenekçi bir dünya görüşü (kapalı toplum).

Kent toplumu yapısı; sanayi ve hizmetlerin ağırlık kazandığı, organik işbölümü ve sosyal örgütlemeye dayalı dayanışma biçimi ve aileyi arkaya iten yenilikçi dünya görüşü (çekirdek aile).

Kapitalist toplumlarda kentlerin iç yapısında belirgin sınıfsal farklılaşmalar görülür. Yoksul, orta halli ve zengin insanların oturdukları mahalleleri oldukça kesin çizgilerle ayırdetmek olanağı vardır. Kentleşme genellikle düzensiz ve plansız bir kentleşmedir.

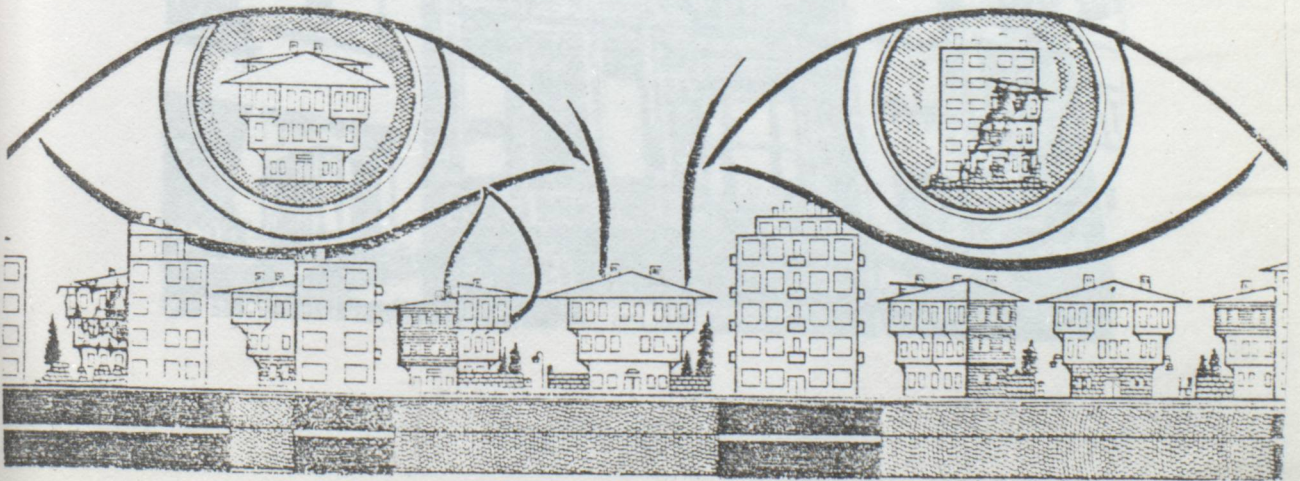
1950 'lerden bu yana milyonlarca insanın kentlere akması, bu kentlerin alt yapılarına, iş ve konut arzı olanaklarına dayanılmaz yükler getirdi. Bunun sonucu olarak ülkedeki birkaç kent aşırı derecede büyüyerek dev-kent niteliğini kazandı. İşsizlik ve eksik istihdam belirginleşti. Önceleri yüksek ve orta gelirli kentlilerin yeni yaşam yöntemlerine uymadığından terketmeye başladıkları eski kent merkezlerine yeni göçenler geldiler. Bunlar ya eski dokuyu yeni ve çarpık bir biçimde kullandılar ya da gecekonduyu çözüm bularak kent varoşlarına yerleştiler. Gecekondu, topraktan kopan, köylülükten çıkan fakat sanayileşemediği için sınıf atlayamayan, işçi ya da memur olamayanların konut tipi olarak belirginleştiriler. Gecekonducular, kentte sanayi kesimi için ucuz işgücü yarattılar. Arsa spekülasyonu, lüks yapılarla gecekondu bir araya getirdi. Bu ilişkiler doğrudan kent mekanında ve kentin onları yansıtan görüntüsünde dile geldiler.

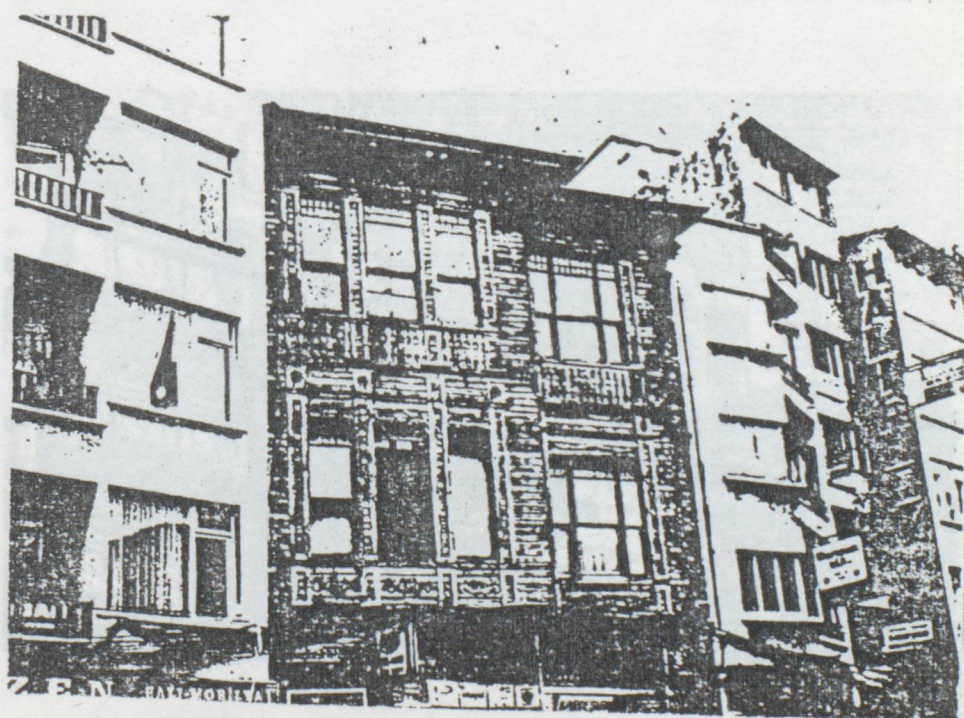

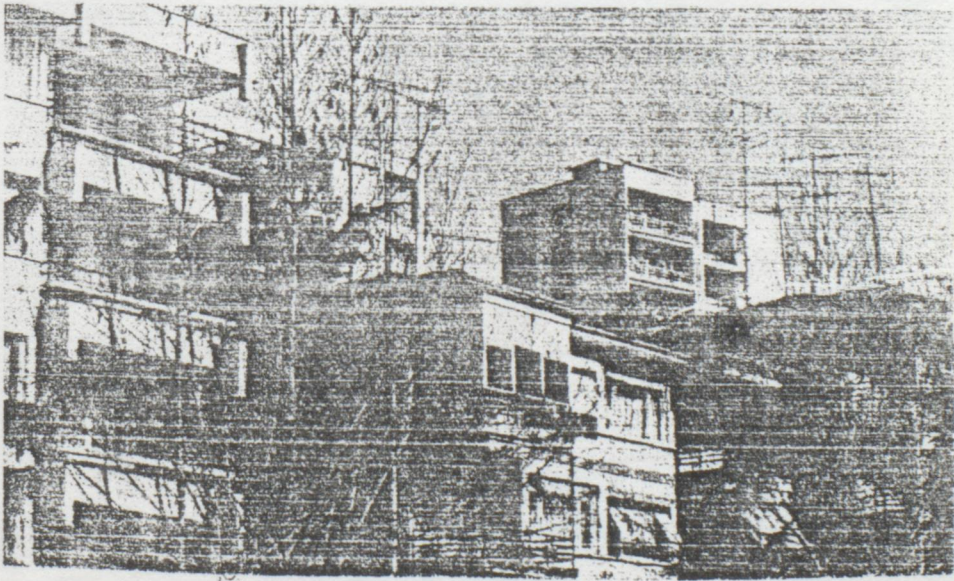
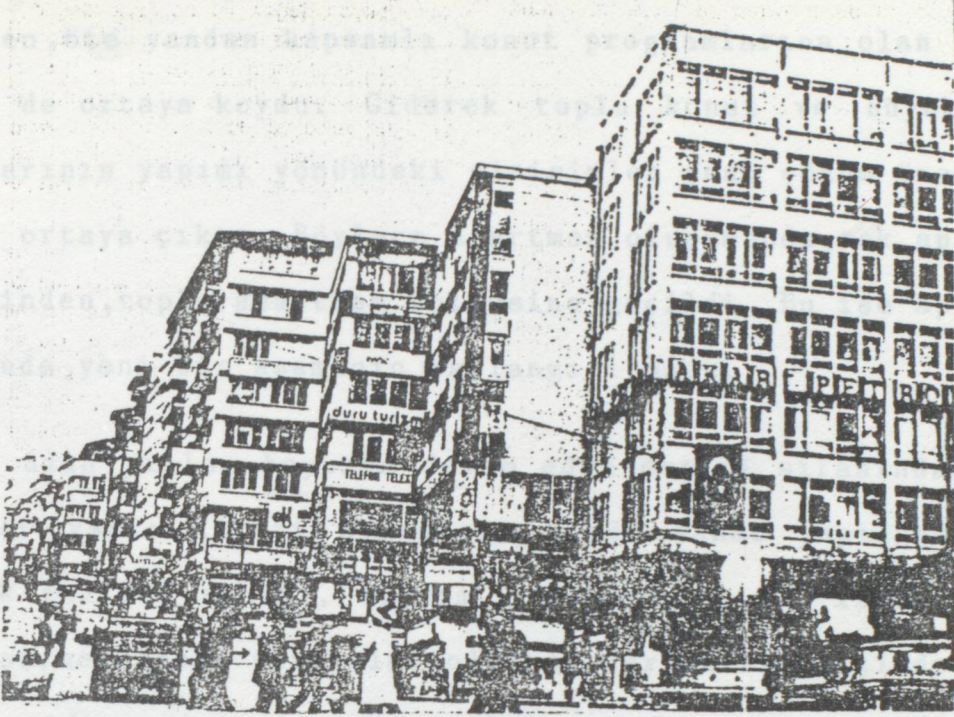
RESİM 36- Gecekondu(36)

Kenar mahalleler ve tepeler, altyapıdan yoksun, sağlıklı barınma koşullarında gecekondu ile dolarken, Burjuvazi, oturmak üzere kendine mahalleler, yazlıklar kurdu. Bunlar "getto" gibi biçimlendiler. İş yerlerinin merkezi iş alanlarında toplanması, hepsinin erişilebilir bir mesafede olması sorunu apartmanlaşmayı doğurdu. Ve giderek kentli nüfusun çoğu apartman sakini oldu. Apartman olgusu modern sanayi toplumlarının yeni belirmiş ortatabakalarının işçi ve memurlarının konutudur, onlarla beraber doğmuştur. Ve toplumun ortatabaka

yaratma biçim ve hızı ile koşut olarak gelişmiştir. Ortataba-
kaların sayısının hızla arttığı 1950'ler sonrasından 1970'le-
re kadar, küçük girişimlerle birikmiş bütün sermayenin, çok bü-
yük bir bölümü apartman yapımına yatırıldı, önce yap-satçılık
ve kat mülkiyeti sonra çeşitli kooperatifleşmeler ve banka
kredileri gibi çözümler bulundu. Böylece çok sayıda apartman
üretildi. Yap-sat düzeni diye tanımlanan kavram, aslında el-
lerinde arsaları bulunduğu halde üzerinde yeni yapı yapama-
yanların, adına müteahhit denilen kişiler tarafından yapıla-
rın kat ya da daire karşılığı yapılması olayıdır. Bu düzeneği
zor koşullardaki kişilerin daha iyi koşullarda yaşama isteği
olduğu kadar, konut açığı da hızlandırdı. Önceleri konut
açığını kapama gibi bir işlevi olan yap-sat hareketi sonrala-
rı, salt spekülatif amaçlarla, eskimemiş ev ve apartmanların,
daha çok kâr için yıkılarak, daha geniş, ya da yükseklerinin
yapımı durumuna dönüştü. Kent içinde dar parseller üzerindeki
eski evler yıkılarak, kâr amacı güden sağlıklı apartmanlar
yapıldı.

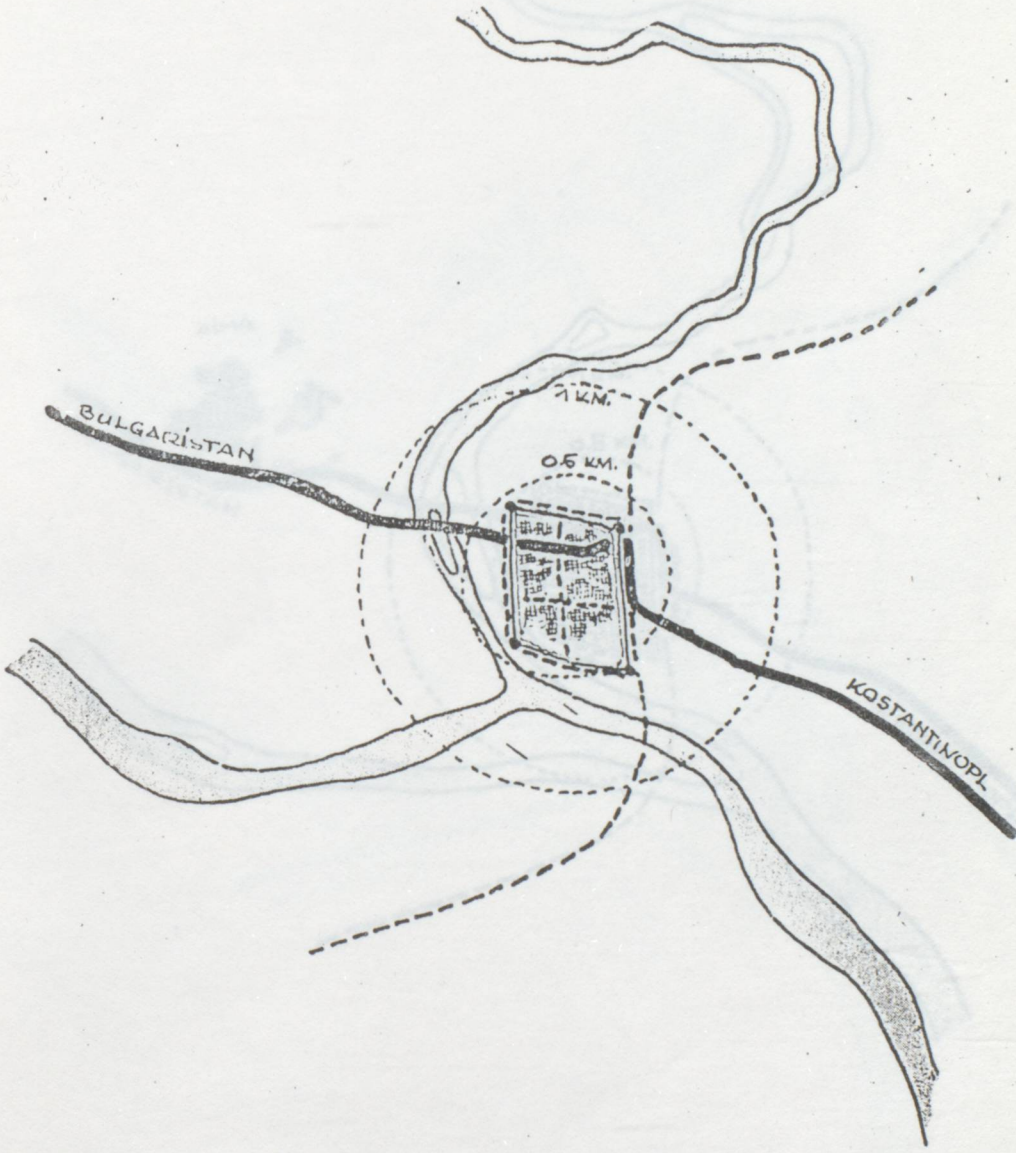

RESİM 38-(38)

Bu kavram, belirli piyasa mekanizmaları içinde varlığını sürdürürken,öte yandan kapsamlı konut programlarına olan gereksinimi de ortaya koydu. Giderek toplu konut ve büyük kent parçalarının yapımı yönündeki girişimler yeni çözüm önerileri olarak ortaya çıktı. Böylece apartman oluşumunda,tek apartman ünitesinden,toplu apartman ünitesine geçildi. Bu ise apartman yapımında yeni bir aşamanın başlangıcı oldu.

Kentin uzun yıllar boyunca devam eden evrimi sırasında,diğer işlevler ,yani; ticari eylemler, küçük sanat yapılanmaları, giderek gelişen sanayi, eğitim, eğlence vs. ile ilgili yapılanmalar,mekandaki yerlerini oldukça çarpık bir biçimde aldılar, kentleşme ve çevre sorunlarını oluşturdular. Kentler, nüfuslarını oluşturan sınıfların tüm çelişkilerini bağırlarında taşıdılar ve bu çelişkiler günlük yaşamın her noktasında kendini açığa vurdu.

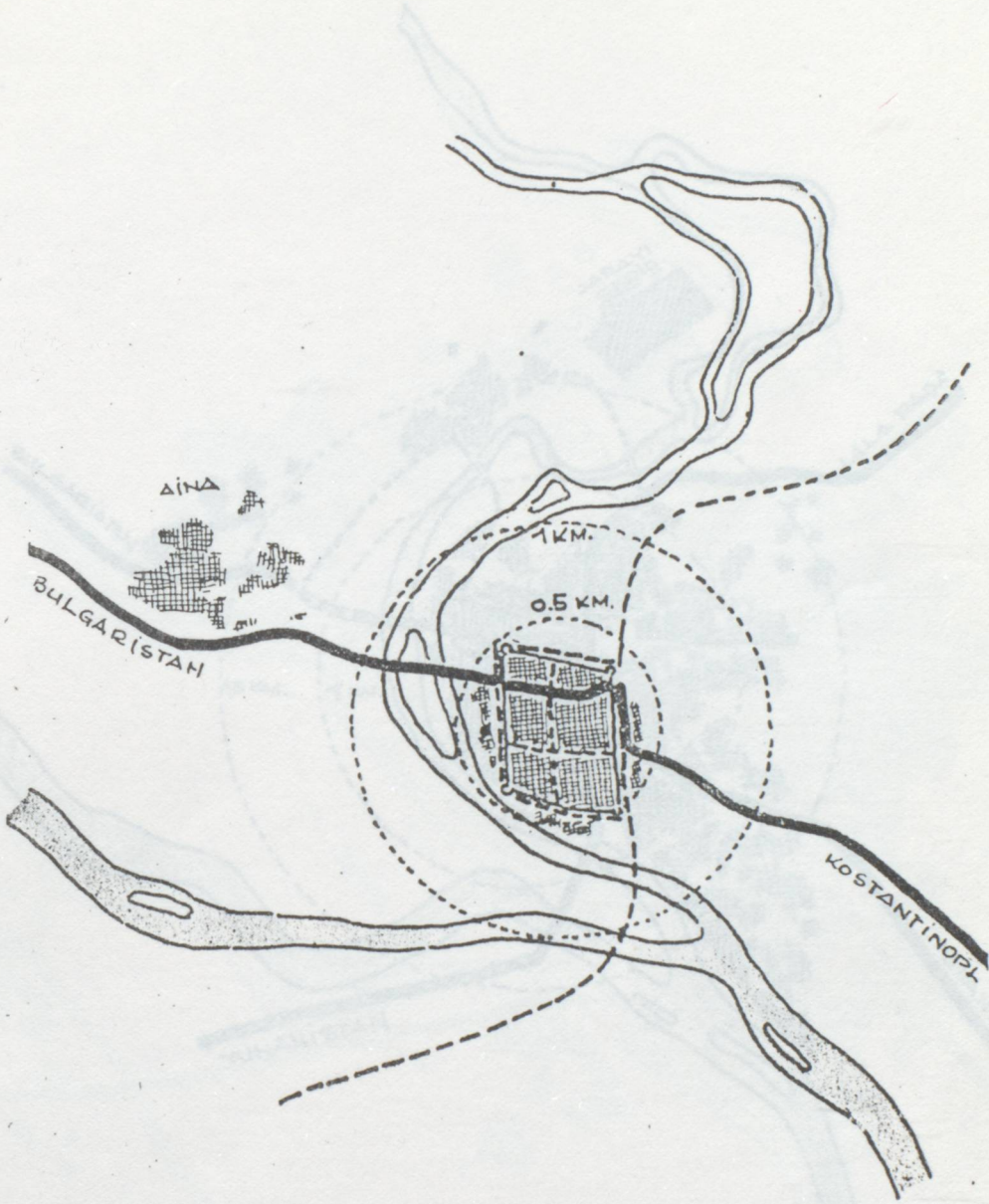
2.5.2. Kentleşme Olgusu İçinde Edirne

II. ASIR SONLARINDA EDİRNE

Takriben 50 hektar

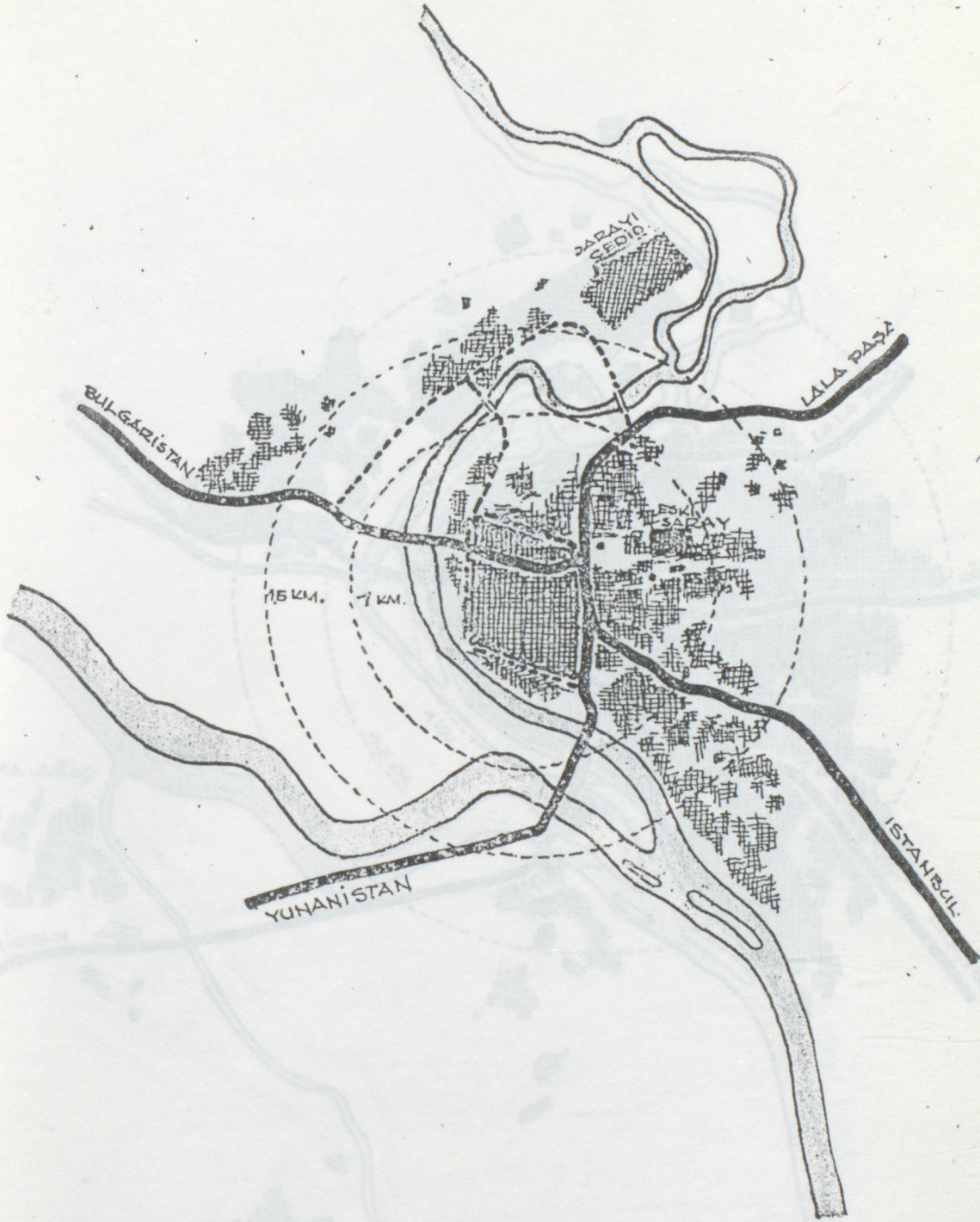
(S. Sadece'den)

XIV. ASIR BAŞLARINDA

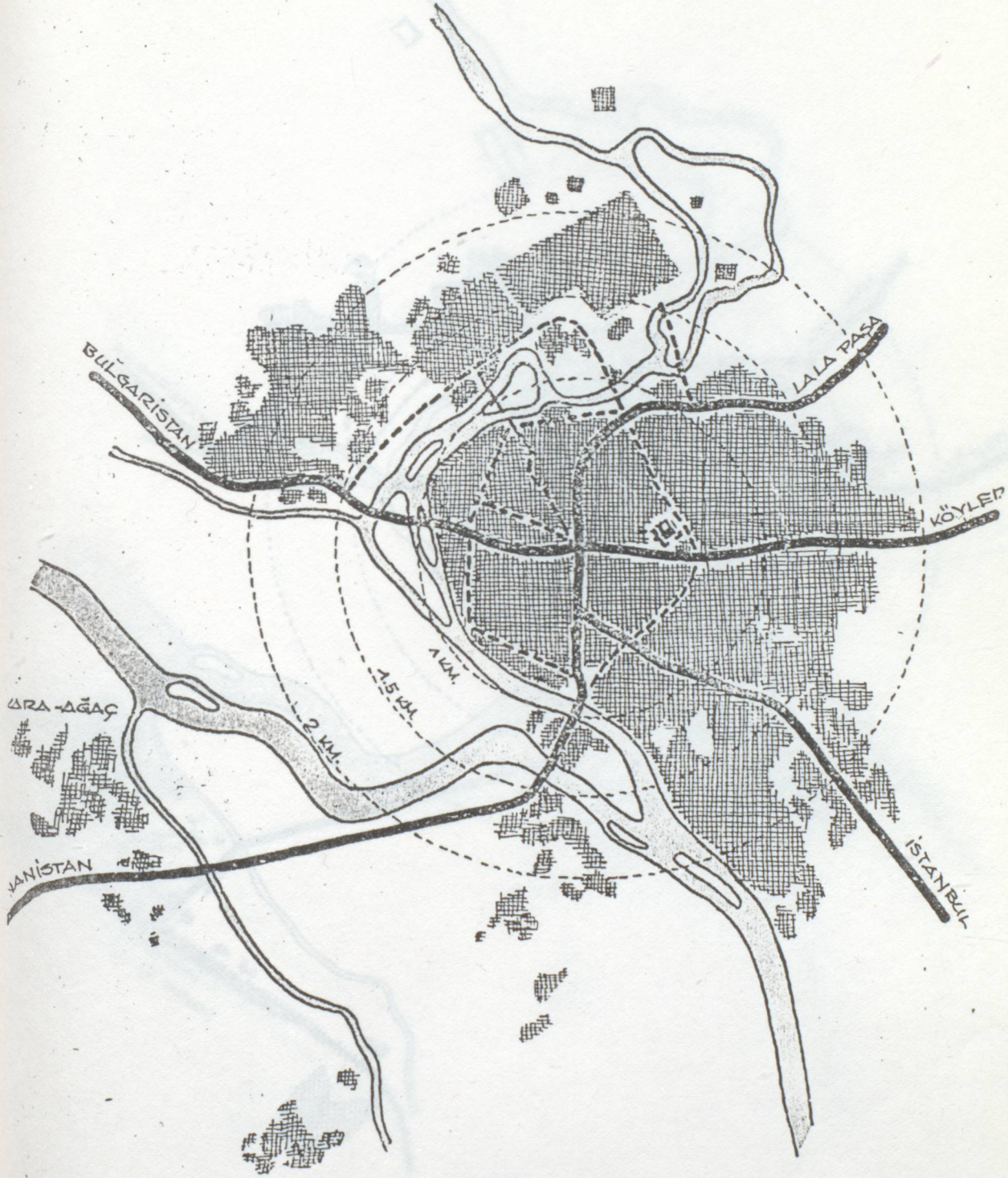
Takriben 100 hektar

(G.Özdeş'den)

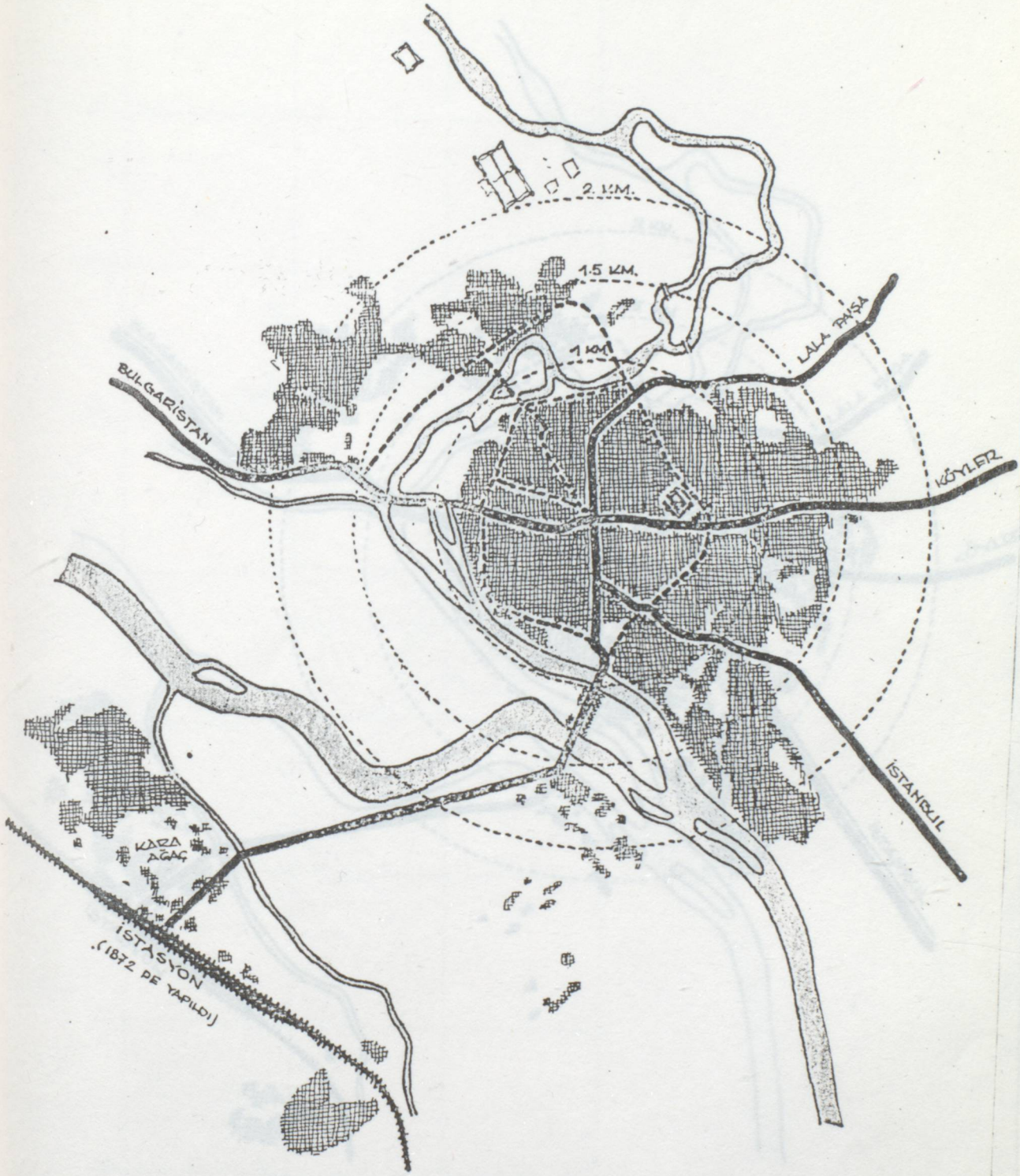
XV. ASIR SONLARINDA
Takriben 350 hektar

(G.Özdeş'den)

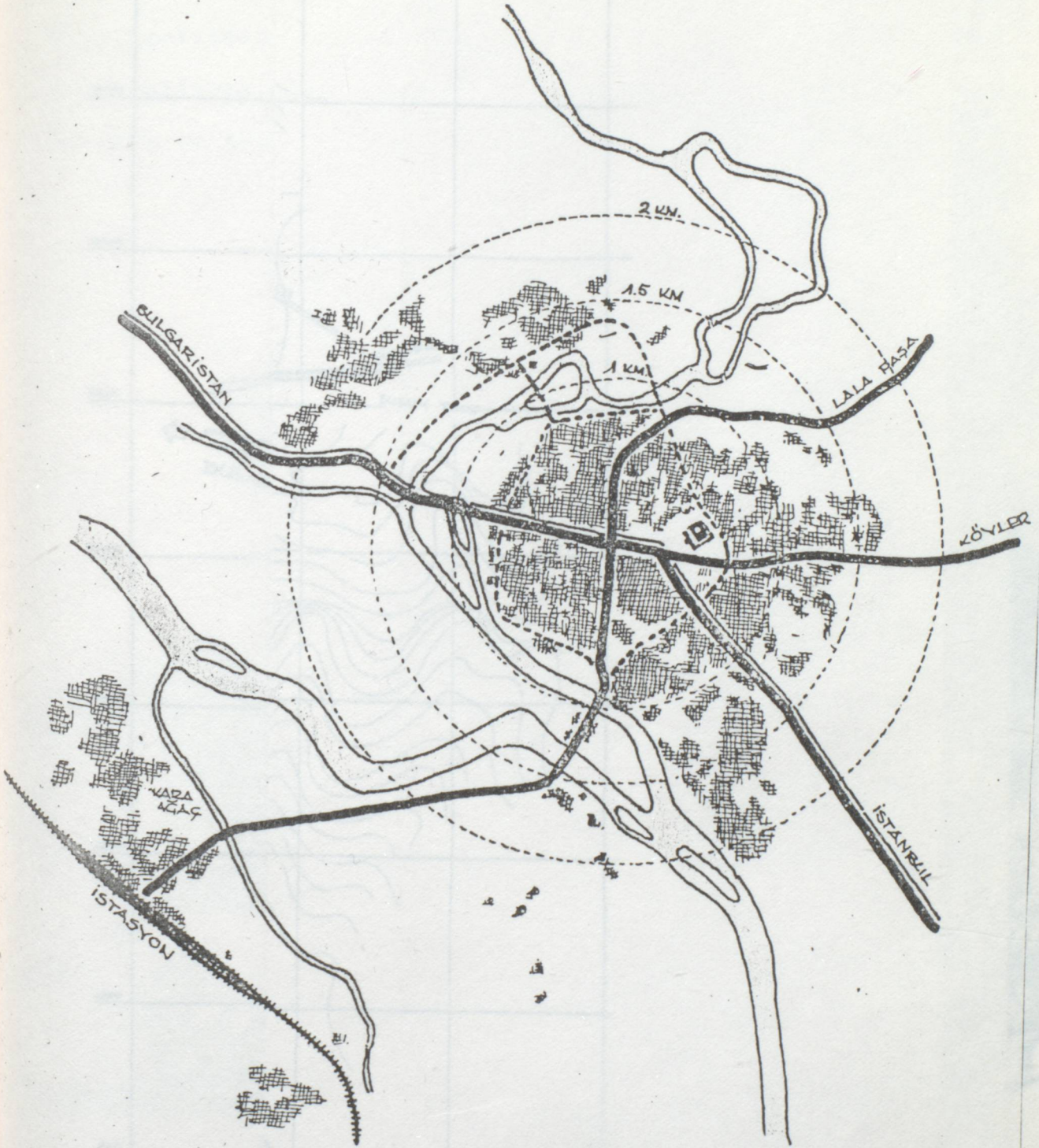
XVII. ASIR SONLARINDA
Takriben 850 hektar

(G.Özdeş'den)

XIX. ASIR SONLARINDA
Takriben 750 hektar

(G.Özdeş'den)

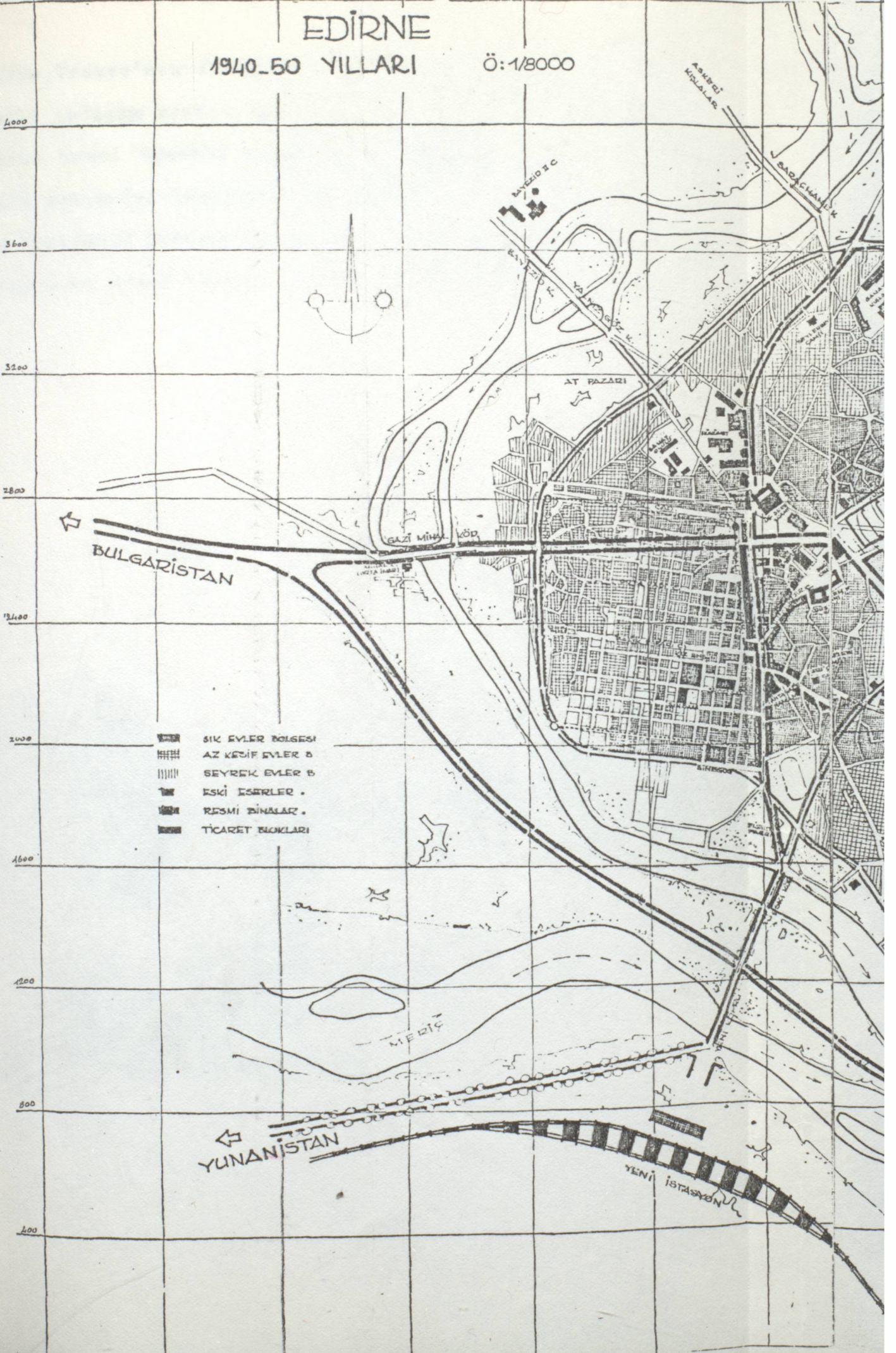
BUGÜNKÜ EDİRNE
(1900)
Takriben 600 hektar

(G.Özdeş'den)

EDİRNE

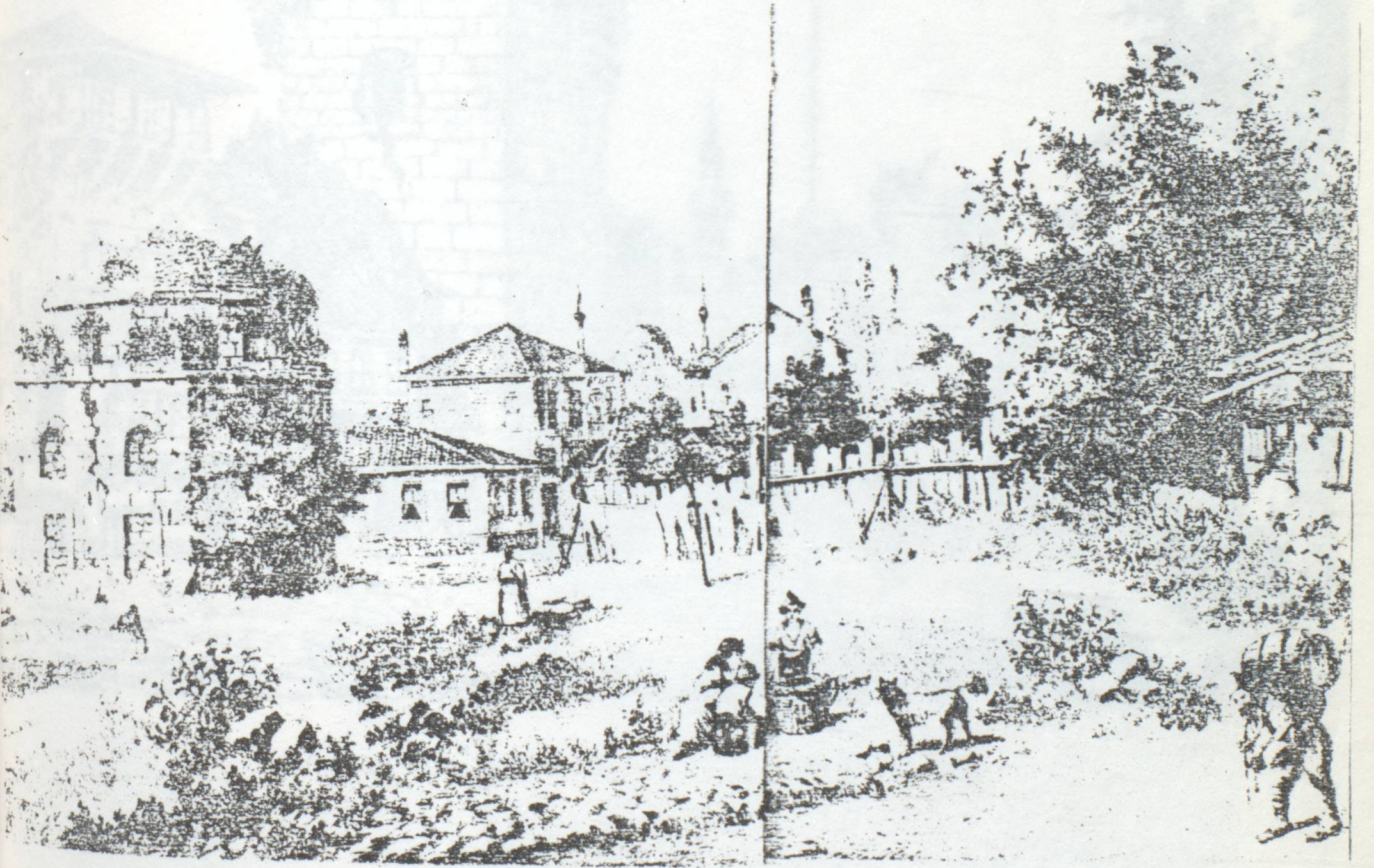
1940-50 YILLARI

Ö: 1/8000

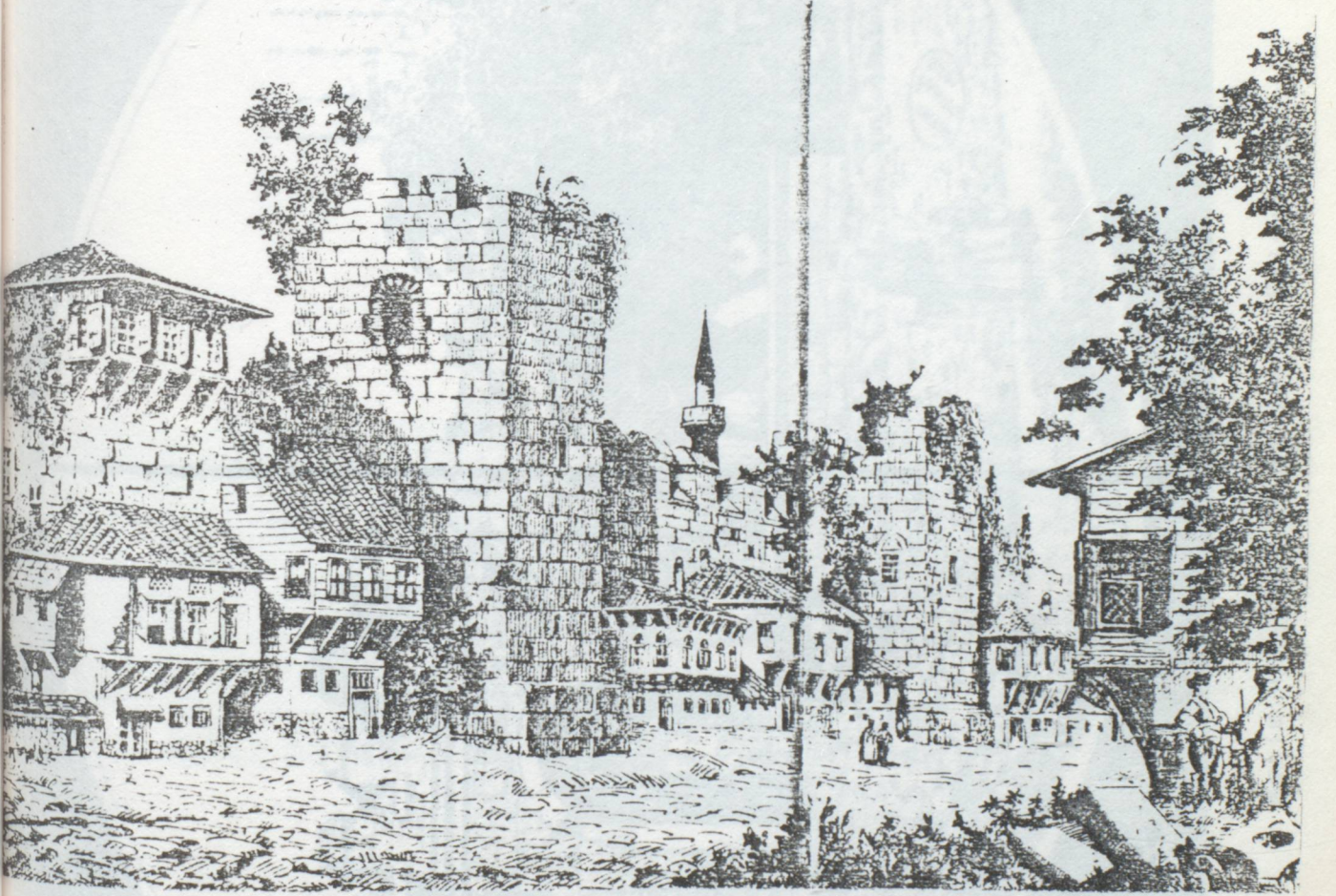

Edirne, Trakya'nın İstanbul'dan sonra ikinci büyük kentidir. Kentin gelişim süreci tipik olmayan özellikler gösterir. Edirne kenti Osmanlı döneminde, dönemin ölçülerine göre bir hayli gelişmiş, Cumhuriyet döneminde ise çağdaş anlamda kent-sel yapılanma oldukça yavaş olmuştur. Edirne bu döneme yıkıma uğramış ve düşük nüfuslu bir il olarak girmiştir.

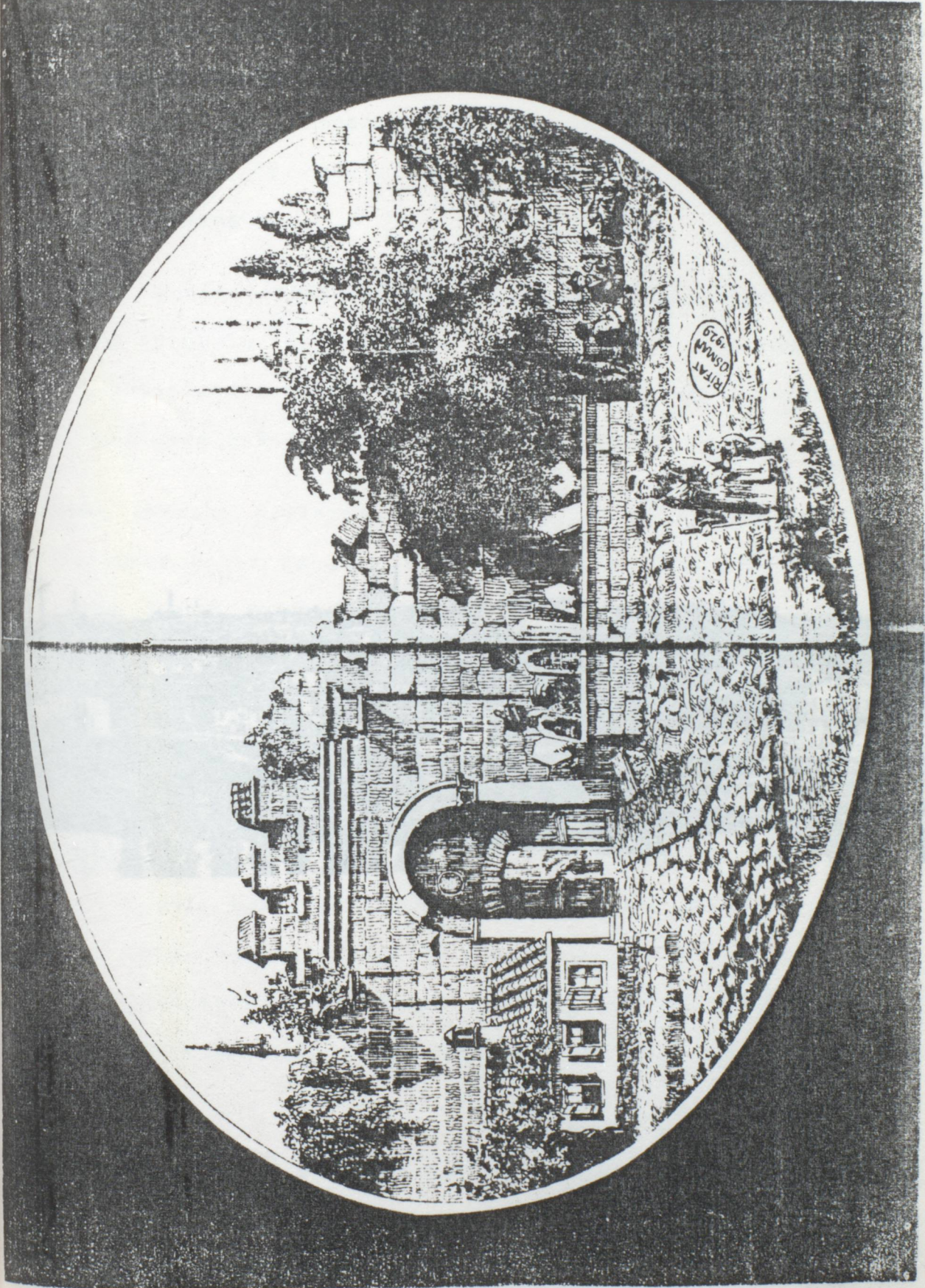
Resim 39- Cumhuriyet'in ilk yıllarında Edirne(39)

Edirne'nin geçmişinin çok eskiye dayanması ve bir dönem Osmanlı Devletine başkentlik yapması, burayı yönetsel işlevi geniş bir alana yayılan gelişmiş bir kent durumuna getirdi. Yerleşme hem düzenli, hem de tarihsel yapılarla bezeli idi.

Resim 40- 1929 Yıllarında Edirne(40)

19. yüzyıl ortalarında Edirne kentinin nüfusu 100.000'i aşı-
yordu (1930 sayımı: 71.914 kişi). Ancak kent nüfusu savaşlar

Resim 41- 1929 lu yıllarda Edirne(41)

19. yüzyıl ortalarında Edirne kentinin nüfusu 100.000'i aşıyordu (1980 sayımı: 71.914 kişi). Ancak kent nüfusu savaşlar sonucu gerilemiştir. 20. yüzyıl başlarında 87.000'e, 1950'lerde ise 40.000'in altına düşmüştür.

RESİM 42- 1940'lı yıllarda Meriç nehrinden Edirne(42)

1941'li savaş yıllarında,askeri birliklerin Edirne'den ayrılması ile,halkta,kenti terketmiş geride yalnızca toprağa bağlı çiftçiler kalmıştır. Böylece kent nüfusu önemli ölçüde azalmıştır. Bu dönemde kentin yerleşim alanı da mutlak bir küçülme göstermiştir. Kentin yayıldığı alan 17. yüzyıl sonlarında 850 Ha. iken 19. yüzyıl sonlarında 750 Ha, 1950'lerde de 600 Ha. düşmüştür.

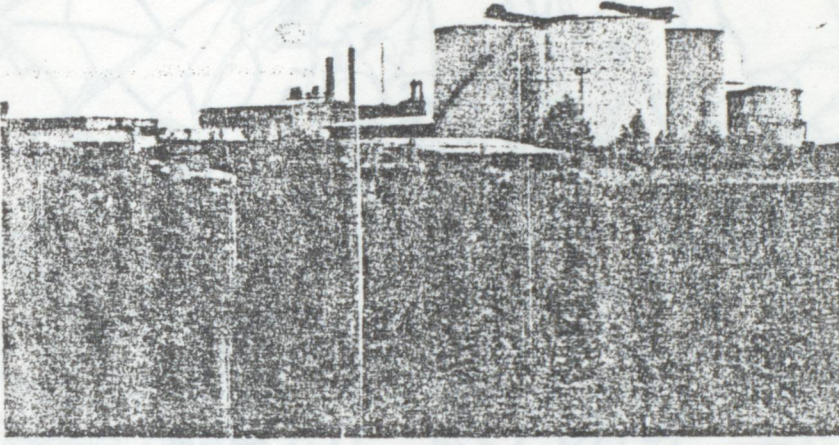
Halkın kenti terkettiği dönemde,inşaat faaliyetleri de bütünüyle durmuştu. Öyle ki 1950'lerin Edirne'si, tarihsel mimarlık yapıtları arasına sıkışmış konut yığınları durumunda idi. Bu yıllarda kültürel bir yoksullaşma süreci de yaşandı.

Daha sonraki yıllarda,askeri birliklerin Edirne'ye dönmesi ile kent halkı da geri dönmeye başladı. Özellikle asker nüfusun konut gereksinimi,inşaat faaliyetlerini hızlandırdı. Ancak salt nüfus artışı kentin gelişmesinde yeterli dinamiği sağlayamamıştır. Olayın temel nedeni bu dönemde sanayi yatırımlarına ya da başka uzun dönemli girişimlere henüz cesaret edilememesiydi. 1950 ve 1960'lı yıllarda,Edirne,bir tarım kasabası niteliğini aşamamıştı (halbuki bu yıllar Türkiye genelinde; göç, hızlı kentleşme, apartmanlaşma döneminin başlangıcı idi). Var olan sınırlı sanayi işletmeleri de tarıma dayalı çalışıyordu. Birkaç un ve yağ fabrikası dışında,atölye tipi küçük imalathaneler egemendi (un, sabun, süpürge imalathaneleri).

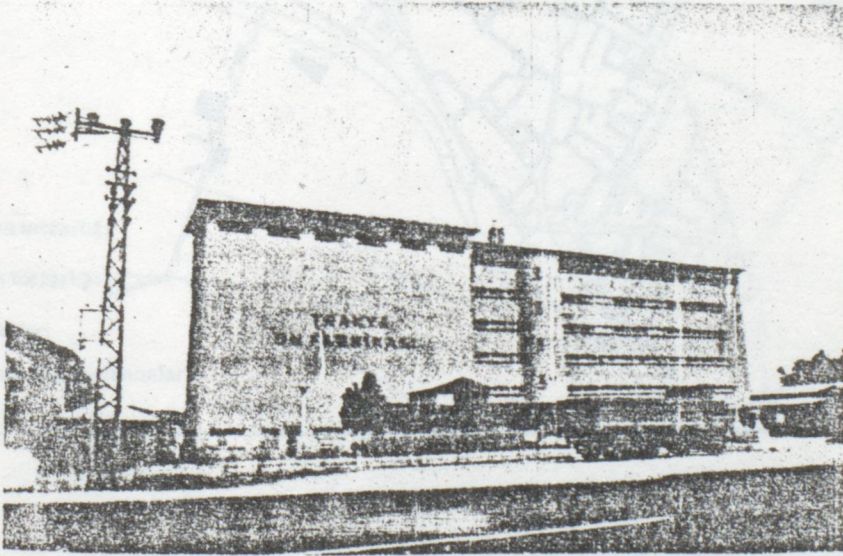
Bu yıllar sonrasındaki ekonomik canlanma, toplumsal ve kültürel yaşamı etkilemiş, geleneksel toplum yapısında çözümler başlamıştır.

Edirne'de nüfus hareketlerini ve genel olarak kentin gelişim sürecini belirleyen en önemli etken; bir sınır kenti oluşudur. Bu nitelik günümüzde de Edirne'ye bir konaklama merkezi niteliği kazandırmış ve gelişmesinde etken olmuştur. Yine sınırda yer alması, 1970'lere değin kente herhangi bir yatırım yapılmasını engellemiştir. Bu yıllar sonrasında "sanayi yatırımlarında teşvik ve kalkınmada öncelikli yöreler" kapsamına alınması, ülkeye göre geciken sürecini tamamlama yolunda atılan adımlar olmuştur. 1976'ya değin süren teşvik uygulaması sonucu, Edirne'de önemli yatırımlar gerçekleştirildi, büyük ölçekli fabrikalar kuruldu. Bu fabrikaların kuruluş nedenleri, teşvik tedbirlerinin olduğu kadar, İstanbul sanayiinin aşırı sıkışması ve başka merkezlere kaymasının da etkisi oldu. Kentteki sanayi kuruluşlarının büyük bölümü bu nedenle İstanbul sermayesinin yatırımlarıdır. Arsa fiyatlarının ucuzluğu ve işgücü sağlanmasındaki kolaylıklar ve dışsatım için ulaşım kolaylığı sanayiinin Edirne'ye yönelmesindeki diğer etkenlerdir. Kentin mekansal yapısı açısından önemli bir olgu da gelişen sanayinin kent dışında yer seçmesidir. Yine bu dönemlerde ortadoğuya giden en güvenilir ve kısa yolun Türkiye üzerinden geçmesi ve yurtdışına çalışmaya giden işçilerin gidiş ve gelişleri, E-5 karayolunun önemini arttırdı. Karayolu, kent halkına yeni ilişkiler, yeni yaşam biçimleri ve yeni gelir kaynakları sağladığı gibi, kentin gelişme yönünü de belirlemiştir. Yeni kurulan yapılar, karayolu kenarlarında yoğunlaşma eğilimleri göstermektedir.

1.3.2.1. Kenttsel Arazi Kullanımı

Trakya Yağ Fabrikası

Trakya Un Fabrikası

2.5.2.1. Kentsel Arazi Kullanımı

Merkezi iç bölgesi, kentin hemen ortasında kuzey-güney yönünde uzanan bir alanda yer alır. Merkezin yaklaşık iki caddesi, Sa-

Edirne kenti, Tunca ırmağının doğusunda, ırmağın çizdiği geniş yayın içinde, Tunca ile Meriç'in birleştiği alanda yayılmıştır.

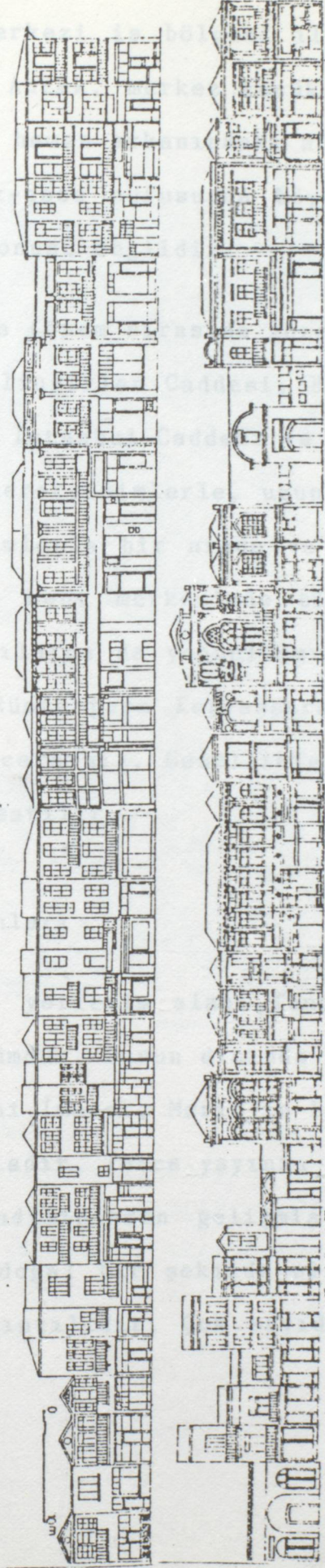
2.5.2.1.1. Merkez

Merkezi iş bölgesi, kentin hemen ortasında kuzey-güney yönünde uzanan bir alanda yer alır. Merkezin başlıca iki caddesi, Saraçlar Caddesi ile bunu dik kesen Talatpaşa Bulvarıdır. Merkez işlevleri de asıl olarak bu iki caddede yoğunlaşmıştır. İşyerleri bu caddelerin arasında kalan, ya da bu caddelere açılan sokaklara da yayılmıştır. Bunlar iki cadde arasında uzanan Çilingir Caddesi ile, Saraçlar'a açılan Eski İstanbul, Köprübaşı, Balıkpazarı ve Talatpaşa'nın uzantısı olan Yeni İstanbul Caddeleridir.

Kent merkezi işlevsel olarak ayrışmamıştır. İş ve ticaret birimleri, yönetsel birimler ve resmi binalar, bankalar, sosyal ve askeri tesisler biraradadır.

Edirne kent merkezinde daha çok perakende ticaret egemendir. Perakende ticaret, günlük gereksinimleri karşılamaya yöneliktir. Çok katlı büyük mağazalar yoktur. Ticaretin % 30-40'ını tarımsal ürün alım satımı oluşturur. Ticaret özellikle yaz aylarında turist akını ile canlanır.

Kent merkezini oluşturan caddelerin üzerindeki, çoğunluğu eski, ahşap ve az katlı yapıların önemli bir bölümü harap durumdadır. İki-üç katlı yapıların önemli bir bölümünün üst katları da işyeri ve depo olarak kullanılmaktadır.

RESİM 43- Saraçlar caddesi(43)

Bu anlamda, kentin merkezi iş bölgesi ile konut alanları bir ölçüde ayrılmıştır. Ancak, merkez küçük bir alanı kapladığı ve konutlar merkezin hemen arkasındaki alanlara dek yayıldığı için, merkezin gündüz-gece nüfusunda büyük kentlerdeki kadar önemli farklar söz konusu değildir.

Tüm önemli caddelerin (önem sırasına göre; Talatpaşa Bulvarı, Saraçlar Caddesi, Çilingirler Caddesi, Balıkpazarı ve Köprübaşı Caddeleri, Eski İstanbul Caddesi ve Kıyık Caddesi) ortak özellikleri günlük gereksinimlerle, uzun dönemli gereksinimleri karşılayan birimlerin bir arada ve karışık durumda bulunmalarıdır. Edirne kent merkezinde ticaret, bu caddelerin yanı sıra kapalı çarşılarda da yoğunlaşmıştır (Alipaşa Tarihi Çarşısı, Bedesten, Rüstempaşa Kervansarayı önündeki dükkanlar, Taşhan, Arasta çarşısı). Genellikle düşük kaliteli ucuz mallar, pazarlık ile satılır.

2.5.2.1.2. Konut Alanları

Edirne kentinin asıl yerleşim alanı, Tunca ırmağının çizdiği yay içinde kalan bölümdür. Bunun dışında Tunca'nın kuzeybatısında Yıldırım ve Yeni İmaret, Meriç'in batısında da Karaağaç mahalleleri yer almaktadır. Tunca yayının içinde kalan alanlar genelde plansız, kendiliğinden gelişmiş konut alanlarıdır. Cadde ve sokaklar da doğal bir şekilde oluşmuştur. Genellikle dar ve girintili çıkıntılıdır. Çok sayıda çıkmaz sokak vardır (bkz. Resim 44).

Resim 44- (44)

Kaleiçi ve Karaağaç mahalleleri bu genellemeye uymazlar. Cumhuriyet öncesi dönemde, azınlıkların konut alanı olan Kaleiçi mahallesindeki doku, ızgara (grid) plana uygundur. Cadde ve sokaklar birbirini dik keser. (bkz. Resim 45).

Resim 44- (44)

19. yüzyıl sonlarında, Kaleiçi de kentin diğer bölgeleri gibi doğal bir dokuya sahipti. Ancak geçirilen yangın ve depremlerle tümüyle harap olan Kaleiçi'nin planı 1908'de Fransızlara hazırlatılarak son şekline getirildi. Ancak o dönemde yapılan iki katlı, bahçesiz ahşap konutlar günümüzde hemen hemen tümüyle yokolmuştur. Bunların yerini üst gelir gruplarının çok katlı apartmanları almıştır.

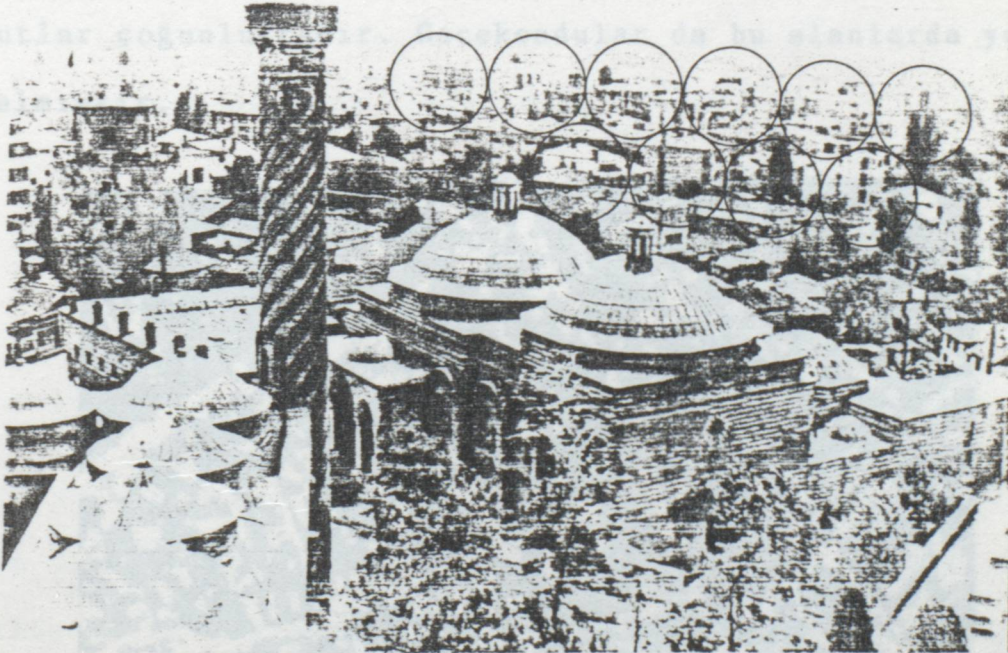

Edirne'nin geleneksel konut tipi ahşap ve iki katlıdır. Bu tip konutlara, kentin çeperindeki mahalleleri dışında hemen her bölgesinde rastlanmaktadır. Çoğu harap durumda olan ve gün geçtikçe yerlerini apartmanlara bırakan bu yapılar, Kıyık, Üç Şerefeli ve Selimiye Camisi çevreleri ile Güzelcebaba Mahallesi içinde çoğunluktadır. İki katlı, bahçeli kagir konutlara kentin tüm mahallerinde rastlanır.

1945'lerdeki yavaş ve 1950-60'lı yılların getirdiği hızlı kentleşme, göç olgusu ve bunun sonucu, eski doku önemini yitirerek ve yeni koşullara has gecekondular yine bir avlu etrafında, orta ve yüksek gelir gruplarının konut alanları ile bahçeli ev ve apartmanlar biçiminde gelişmeye başladı. Yani endüstrinin Edirne'ye getirdiği kentleşme, kentin içinde varlıklı ve orta hallilere apartman, dışında yoksullara gecekondur şeklinde oldu.

Resim 45- (45)

Betonarmeleşen Edirne

Kentin ana caddeleri üzerinde ve yenilemeye uğramış mahallelerinde, betonarme yapılar egemendir. Subay lojmanı ve kooperatif konutları betonarmedir.

Kentin çeperlerinde yer alan mahallelerde (Kıyık, Yeni İmarret, Yıldırım, Karaağaç) ve Tunca ırmağı kıyılarında kerpiç konutlar çoğunluktadır. Gecekondular da bu alanlarda yerlerini almıştır.

Yeni gelişme bölgelerinde, planlı alanlardaki doku karakteristiği, düzenli yollar ve yolların her iki tarafında sıralanmış çok katlılar şeklinde oluştu (Sayfa 76'daki Resim)

Yine yeni gelişme bölgelerindeki bir yol aksı ve iki yanına sıralanmış bahçeli evler, artık Edirne kenti yeni dokusunu ortaya koymaya başladı (Yukarıdaki Resim).

2.5.2.1.3. Sanayi Alanları

Edirne'de sanayi kuruluşları, E-5 karayolu üzerinde, kentin Kapıkule ve İstanbul çıkışlarında yoğunlaşmışlardır.

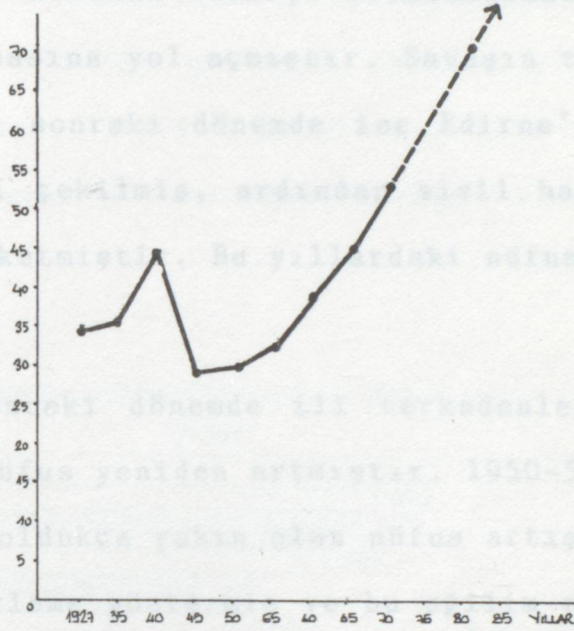
Küçük sanayi birimleri E-5 yolu üzerindeki küçük sanayi sitesinde toplanmıştır. Ayrıca kent merkezinde de yer yer dağınık şekilde küçük imalathaneler varlıklarını sürdürmektedir.

2.5.2.2. Nüfus ve Kentleşme

2.5.2.2.1. Yıllara Göre Gelişim

Merkez ilçe nüfusu gelişimi 1927'den, 1985'e şöyledir:

1927	34.669
1935	36.121
1940	45.680
1945	29.439
1950	30.426
1955	33.325
1960	39.410
1965	46.264
1970	53.806
1975	
1980	71.914
1985	

Nüfusun zaman içinde gösterdiği büyüme,ülke genelinin çok gerisinde kalmıştır. 1927-80 arasındaki dönemde ülke genel nüfusu 3,5 kat artarken,Edirne nüfusu 2,5 kat artmıştır.

Yine ülkenin kentleşme hızının alabildiğine arttığı 1950-80 döneminde de,Edirne nüfusu sınırlı bir oranda gelişmiştir ($\sim 1/2$ katı kadar).

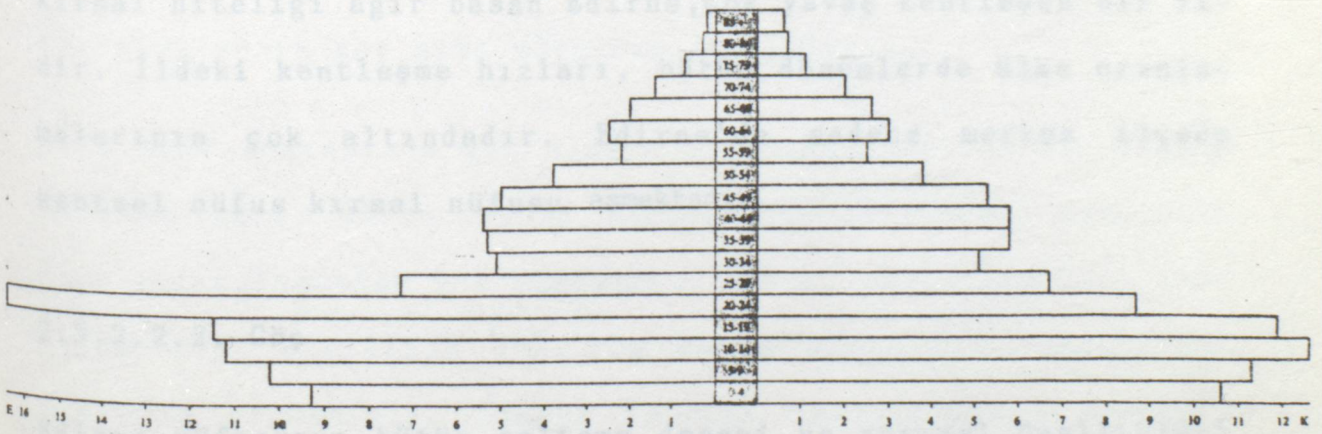
Türkiye ve Edirne'de Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızları (binde)

Yıllar	Türkiye	Edirne
1935-1940	21,1	* 61,5
1940-1945	17,0	* 47,5
1945-1950	21,7	22,0
1950-1955	27,8	26,2
1955-1960	28,5	18,4
1960-1965	24,6	18,5
1965-1970	25,2	8,5
1970-1975	25,0	14,8
1975-1980	20,7	12,8

Tablolarda da görüldüğü gibi, Edirne nüfusunun gelişmesi üzerinde en önemli etkiyi, II. Dünya Savaşı yapmıştır. Savaşın başlangıcında bir sınır ili olan Edirne'deki askerlerin sayısı savunma amacıyla arttırılmıştır, bu durum 1935-40 döneminde ildeki nüfus artış hızının Türkiye ortalamasının yaklaşık üç katı düzeyinde olmasına yol açmıştır. Savaşın tüm şiddeti ile devam ettiği bir sonraki dönemde ise Edirne'de bulunan askeri birlikler geri çekilmiş, ardından sivil halkın büyük bir bölümü de ili terketmiştir. Bu yıllardaki nüfus gerilemesinin nedeni budur.

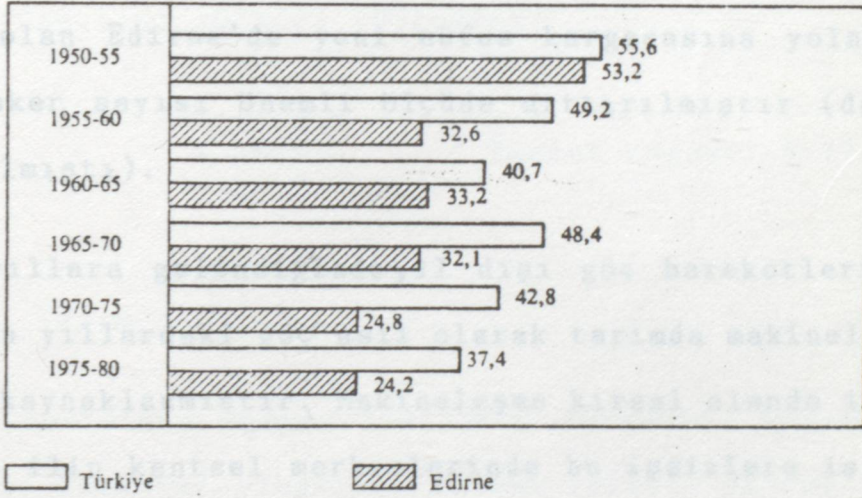
Savaştan sonra bir önceki dönemde ili terkedenlerin geriye dönmesiyle birlikte nüfus yeniden artmıştır. 1950-55 döneminde ülke ortalamasına oldukça yakın olan nüfus artış hızı, 1955 den sonra birden gerileme göstermiş ve bu eğilim zaman zaman önemli düşmeler göstererek günümüze değin gelmiştir. Bu eğilim esas olarak doğurganlık düzeyinin görece düşüklüğünden kaynaklanmaktadır.

Edirne İli Yaş Piramidi

Doğurganlık düzeyinin giderek azalması, yaş piramidinin tabanının daralmasına ve (0-4)(5-9) ve (10-14) yaş gruplarının oranlarının piramidin genel yapısına aykırılık göstermesine yol açmaktadır. (20-24) yaş grubunun erkek tarafında görülen şişkinlik, ilin askeri özelliğinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan özellikle (25-29) yaş grubunda görülen şişkinlik, çalışma çağındaki nüfusun, 5 li yaş gruplarına göre dağılımında beklenebilecek daralmanın görülmemesi, ilin göç alma özelliğine bağlanabilir.

*Türkiye ve Edirne'de Kentleşme Hızları
(binde)*

Kırsal niteliği ağır basan Edirne, çok yavaş kentleşen bir ildir. İldeki kentleşme hızları, bütün dönemlerde ülke ortalamalarının çok altındadır. Edirne'de sadece merkez ilçede kentsel nüfus kırsal nüfusu aşmaktadır.

2.5.2.2.2. Göç

Edirne nüfusunun bütün gelişme deseni ve yapısal özellikleri üzerinde çok önemli etkileri olan göç olgusunun kökleri, 19.

yüzyıla dayanmaktadır. Bu yüzyılda Osmanlı devleti içinde meydana gelen ulusal ayaklanmalar sonunda, Yunanistan ve Romanya'nın bağımsız devletler olmaları, Balkanlarda nüfus kargaşalarına ve göç hareketlerine yol açmıştır. 20. yüzyılın başlarında, Bulgaristanın da Osmanlıdan kopması ve hemen peşinden görülen değişim (mübadele) ler de yaklaşık 100.000 kişinin yer değiştirmesine neden oldu. Bu hareketlilik Edirne'de oturmakta olan kişilerin sayı ve oranının önemli bir düzeye ulaşmasına yol açtı. Yunan-Bulgar-Yugoslav-Romen göçmenler bu dönemlerde Edirne'ye yerleştiler.

Bu değişimlerin son bulduğu yıllarda, II. Dünya Savaşı bir sınır ili olan Edirne'de yeni nüfus kargaşasına yolaçmıştır. İldeki asker sayısı önemli ölçüde arttırılmıştır (daha önce de anlatılmıştı).

1950'li yıllara gelindiğinde, il dışı göç hareketleri başlamıştır. Bu yıllardaki göç asıl olarak tarımda makineleşme olgusundan kaynaklanmıştır. Makineleşme kırsal alanda işsizliğe yol açmış ilin kentsel merkezlerinde bu işsizlere iş olanağı yaratabilecek bir sanayi yapısı olmadığı için göç, il dışına olmuştur. Bu göç olgusu, 1960 sonrasında yavaşlamıştır ve bu tarihten sonra göç alma sürecine girilmiştir.

İlin 1960 sonrasında göç almaya başlaması başlıca iki nedene dayanmaktadır. Birincisi, il tarımındaki gelişmenin mevsimlik işçi gereksinmesine yol açmasıdır. İkinci neden ise, ilin 1960 sonlarından özellikle 1973'ten sonra hızlı bir sanayileşme sürecine girmesidir. İldeki fabrika inşaatlarının yanı sıra konut inşaatı kesiminde bu yıllarda hızlı bir gelişme göster-

mesi, fabrika ve yapı işçisi gereksinimini arttırmış ve bu gereksinim göç yoluyla sağlanmıştır. 1965-70 dönemi aynı zamanda, Edirne'de kırdan kente göçün de en yoğun olduğu dönemdir. Bu dönemde ilin kırsal alan nüfusu azalırken, kentleşme hızı da önemli düzeye çıkmıştır. 1965-70 döneminde il sanayileşme sürecine girdiğinde, büyük umutlarla kente gelenlerin tamamının bu kesimde iş bulamadığı ve önemli bir bölümünün seyyar satıcılık gibi işler yaptığı gözlemlenmektedir.

2.5.2.3. Sosyoekonomik Yapı

Edirne'de gelir düzeyi bir hayli yüksektir. Üretimin sektör-
lere göre dağılımı 1978'de şöyledir:

Tarım	% 42.2	
Sanayi	% 16.9	İmalat sanayi: % 11.0
Hizmetler	% 40.9	

2.5.2.3.1. Tarım

Edirne ekonomisinin egemen faaliyeti tarımdır. Yüzyıllar boyunca geniş İstanbul pazarını besleme işlevi, Edirne'de tarımı önemli bir ekonomik kesim haline getirmiştir.

19. yüzyılın sonlarında Edirne'nin demiryolu ulaşımının oluşması, tarımsal üretimin pazara açılmasını hızlandırmıştır.

Trakya'da ayçiçeği, buğday, pirinç önemli ürünlerdir, hayvancılık gerilemesine karşın vardır. Küçük toprak mülkiyeti egemendir.

2.5.2.3.2. Sanayi

Edirne Balkan savaşından önce önemli bir ticaret ve küçük ölçekli imalat merkeziydi. Sürekli işgaller ve sınır kenti niteliğı, ticaret ve sanayinin gelişmesini engellemiştir.

Cumhuriyet döneminde, 1960 yılı sonrası, kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınmasıyla önemli gelişmeler olmuştur. Teşvik tedbirleri, ilin İstanbul'a yakınlığı ve E-5 karayolu üzerinde olması, büyük sermayenin Edirne'ye yatırım yapmasını sağlamıştır. Özellikle tekstil alanında fazla yatırım vardır. Ayrıca ilin tarımsal yapısına dayanan gıda sanayii de gelişmiştir.

Ayrıca Edirne'de 300 işyerinden oluşan bir küçük sanayi sitesi vardır.

Edirne'nin hızla gelişen sanayileşmesine uygun olarak, 1973'de yörede organize sanayi bölgesi kurulmasına karar verilmiştir.

2.5.2.3.3. Eğitim

Edirne'de eğitim kurumları Cumhuriyet sonrasında yayılma sürecine girmiştir.

İlde okuryazarlık oranları, Cumhuriyet dönemi boyunca Türkiye sayılarının üzerinde olmuştur. İlin kadın nüfusunun okuryazarlık oranı da oldukça iyidir. İlköğretim oldukça yaygındır. Okulsuz köy yoktur. Orta öğrenim kurumlarının geçişi oldukça eskidir, çoğu köyde orta öğrenim kurumu vardır. İlde Trakya Üniversitesi tıp'tan-mühendisliğe hizmet vermektedir.

2.5.2.3.4. Sağlık

Edirne, beslenme ve sağlık kültürü düzeyleri ve çevre sağlığı koşullarının öbür illere göre oldukça gelişkin olduğu bir ildir. İlin sosyoekonomik gelişkinliği, gelir düzeyinin Türkiye ortalamasından daha yüksek oluşu, ilde yaşayanların beslenme ve çevre sağlığı düzeyini yükseltmekte ve sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanmasını sağlamaktadır.

Edirne'de etkin bir sağlık örgütlenmesi vardır.

2.5.2.3.5. Turizm

Osmanlı İmparatorluğunun ikinci başkenti olan Edirne, herşeyden önce bir "anıtlar kenti"dir. Bu tarihsel özelliği ile çok sayıda yerli ve yabancı turist çekmektedir.

İç turizmin canlandığı dönemler, cami ziyaretlerinin yoğunlaştığı ramazan ayının ikinci yarısı ve geleneksel Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı haziran ayıdır.

bir bahçesi vardır. Bu ev sokağa değil bahçeye, yani kendi içine döndüktür. Yol ile evlerin ilişkisi direkt değildir. Şehrin merkezine mahalleyi bağlayan yol camiye ulaşır. Evler bu yola kendi özel yollarından bağlanır.

İslam ve Türk şehirlerinde görülen çıkmaz sokak, gerçekte tek

tek evlerin veya birkaç evin özel sokagıdır ve toplum yapısı-

na hakim olan kişisel davranışın yansımasıdır. Bir plana göre

oluşmayan yerleşmede sokak düzenli değildir ve genellikle il-

3. BİR DOKU ARAŞTIRMASI

3.1. ESKİ TÜRK KENTİ VE EVLERİ

Üstüste yığılmış sayısız uygarlık katının varlığına rağmen, anadolu şehri, toplum yapısı ile olduğu kadar, fiziksel görünüşü ile de tamamen Türk olan bir uygarlığın ifadesidir. Bu şehirler çok az sayıda elemanlardan oluşur. Cami, kale ve ev, şehrin silüetinin bütün ayrıntılarını verir. 15. yüzyıldan sonra surların önemini yitirmesi, yerleşmelerin sur dışına taşması, dini yapı çevresinde anonim ve iddiasız bir doku oluşturan mahallelerin sınırsız bir yayılımı, şehri oluşturur.

Şehirlerin büyük molekülü mahallelerdir. Mahallelerin merkezinde cami bulunur. Mahalle fiziksel bir ünite olduğu gibi, aynı zamanda sosyal bir ünedir de. Bunlar, bir caminin ya da zaviyenin çevresinde birbirleriyle mezhep, aşiret birliği olan insanların biraraya gelmesiyle oluşmuştur. Şehirlerin büyümesi göçebelerin ya da basit bir tarımsal hayat yaşayan köylülerin eski çekirdeğin çevresinde yerleşmeleri yoluyla olduğu için, şehir içi yaşantısından çok, kırsal yaşantıyı hatırlatan bir görüntüsü vardır.

Toplum yaşantısının gerçek ünitesi olan aile, kırsal-tarımsal hayatın ekonomik koşullarını burada da sürdürür. Evin mutlaka

bir bahçesi vardır. Bu ev sokağa değil bahçeye, yani kendi içine dönüktür. Yol ile evlerin ilişkisi direk değildir. Şehrin merkezine mahalleyi bağlayan yol camiye ulaşır. Evler bu yola kendi özel yollarından bağlanır.

İslam ve Türk şehirlerinde görülen çıkmaz sokak, gerçekte tek tek evlerin veya birkaç evin özel sokağıdır ve toplum yapısına hakim olan kişisel davranışın yansımasıdır. Bir plana göre oluşmayan yerleşmede sokak düzenli değildir ve genellikle ilkel bir taşıma işlevine -ki bunun aracı arabadan çok, insan ya da hayvan sırtıdır- göre fonksiyonel boyutları vardır. Sokaklarda ağaç yoktur, çünkü her evin bahçesinde ağaç veya biraz yeşillik vardır. Bu yüzden uzaktan bakıldığında kent yemyeşildir.

Yani Türk kenti, anıtların yoğunlaşması bir kenara bırakılacak olursa, çok büyümüş bir kırsal yerleşme niteliğindedir. İçinde genellikle meydan bulunmaz. Büyük toplanma yerleri çarşılar ve pazar meydanlarıdır. Düzenli bir meydan fikri olmamakla birlikte bu işlevi cami avluları, camiler çözerler. Şehir içi perspektiflerine ve şehir silüetine, büyük dini yapılar hakimdir.

Eski Türk evleri ise, genellikle yapıldıkları yörenin iklimine uygun oluştukları halde, özellikle, hatları daima içe dönük Türk yaşantısını gösteren özellikler taşır. Yapı sahibinin sosyal yaşantısı ve yüzyıl çeşitlemesine göre süslü ya da sade biçimlere bürünür.

Osmanlı yaşantısının içe dönük olması, yaşantıyı yüksek bahçe duvarlarının ardına gizlemiştir. Ev zemin katta sokağa hiç

açılmaz veya çok az açılır (şüphesiz burada yakın zamanlarda büyük şehirlerde yapılan evleri ayırmak gerekir),evin esas katı birinci kattır, bu kat genellikle zemin katın üzerinden sokağa taşar, pencereler ile sokağa açılır. Alt ve üst katlar arasındaki doluluk boşluk, üst katı taşıyan payandaların strüktürel görünüşü, bahçe ve avlu tarafında gölgeli hayat ve revaklar, açıktan çıkan merdivenler Türk evi için karakteristik.

Anadolu geleneği tam işlevsel bir ev düzeni yaratmıştır. Odalar farklı işlevlere hizmet edebilirler, bu nedenle evin planında eşyanın, sandık ve yatakların konması için,yüklükler, dolaplar önemli yer tutar. Evin içinde ocak ve dolaplar, küçük duvar nişleri, ahşap tavanlar, sedirler vardır.

Bu yaygın, çok eski kökenli ev geleneğinin yanısıra,İstanbul çevresinde ve onun etkisi ile bazı kentlerde bir ahşap ev tipi ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyıl başında yapılmakta olan bu evler, konaklar ve yalılar herhalde anadolulu öğelerle beraber, Batıdan gelmiş özelliklere de sahiptir. Bunlarda görülen orta sofalı simetrik planlar, oval hacimler, simetrik büyük merdivenler dönemin sosyal yaşantısının dışavurumlarıdır.

3.2. ESKİ EDİRNE KENTİ VE EVLERİ

Eski Edirne kent mekanı,tüm diğer Türk kentlerinde olduğu gibi sur dışına taşarak ,camiler çevresindeki mahallelerden oluşmuştur. Çıkmaz sokaklar eski dokunun genel karakteridir, sokaklar düzensiz ve dardır, organik bir biçimde gelişmiştir.

Konutlar, sokaktan kapılı bir avlu ile birlikte oluşmuştur. Bu oluşumu sosyoekonomik kültürel koşullar belirlemiştir.

"Edirne evleri, yazlık, kışlık, açık ve kapalı bölümleri ile tamamen bahçeli ev-konak tiplerindendir. Çoğunda hamam yapılmıştır, kiler, çamaşırlık vardır, kuyusuz, çeşmesiz ev yoktur. Bahçeler çiçeklerle cennete çevrilmiştir. Bir, birbuçuk ya da iki katlı yapılar çoğunluktadır" diyor Süheyl Ünver, Edirne evleri için.

"Burada evlerin hemen hepsi ahşap" diyor Leydi Montegü ve nedenini açıklıyor "Bunun tek sebebi devlet kanunları; Her ev, sahibi öldüğünde padişahlığa geçiyor. Bu nedenle hiç kimse ilerde ailesinin yararlanamayacağından emin olmadığı harcamayı yapmak istemiyor. Herkes kendi ömrü boyunca rahat bir ev yaptırmayı düşünüyor."

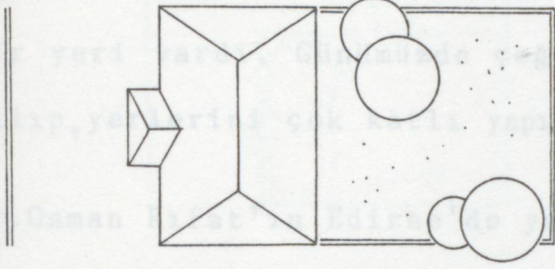
Dr.Rıfat Osman ise Edirne evleri hakkında şöyle diyor;

"...Kerpiçten örülmüş adi bir duvar ile,fakirhane bir portaya girdiğiniz zaman,köhne ve içine girmek şöyle dursun, belki uzaktan bakılmaya bile layık olmayan bir ev bulacağınızı tahmin etmiş iken,ağır ağır açılan büyük kapı kanadı aralığından girince,ağaçlı, çiçekli bahçenin köşesinde sevimli bir evin bulunduğunu görürsünüz..."

"Ev arsaları eğimli bir yere rastlarsa,kademeler yapılarak, eğim kullanılırdı. Bu durumlarda ya sokak tabanında bulunan birinci set üzerinde ve daha ziyade bu seddi bahçe halinde terk ile, ikinci seddin üzerine getirmek şartı ile, birinci sedden başlayarak, bir kısmını direklerle ve duvarlara oturt-

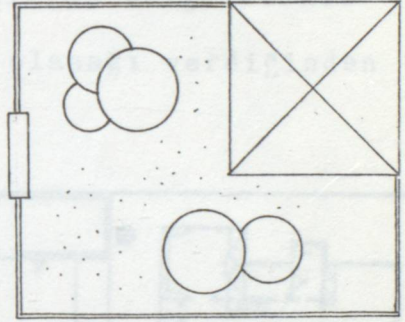
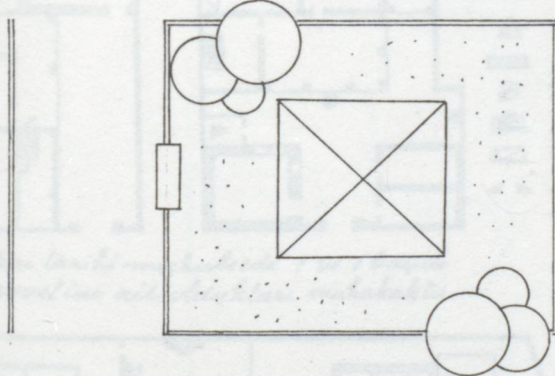
mak sureti ile yapılarıdır. Oluşan bodrum katlarında da ambar gibi yerler yapılır, veya bahçe tabanına göre uygun düşerse, yazlık, taş döşeli ve havuzlu odalar oluşturulurdu..."

Yine Dr.Osman Rifat Edirne Evlerini tipleştirerek (konumlarına göre) şunları anlatıyor:

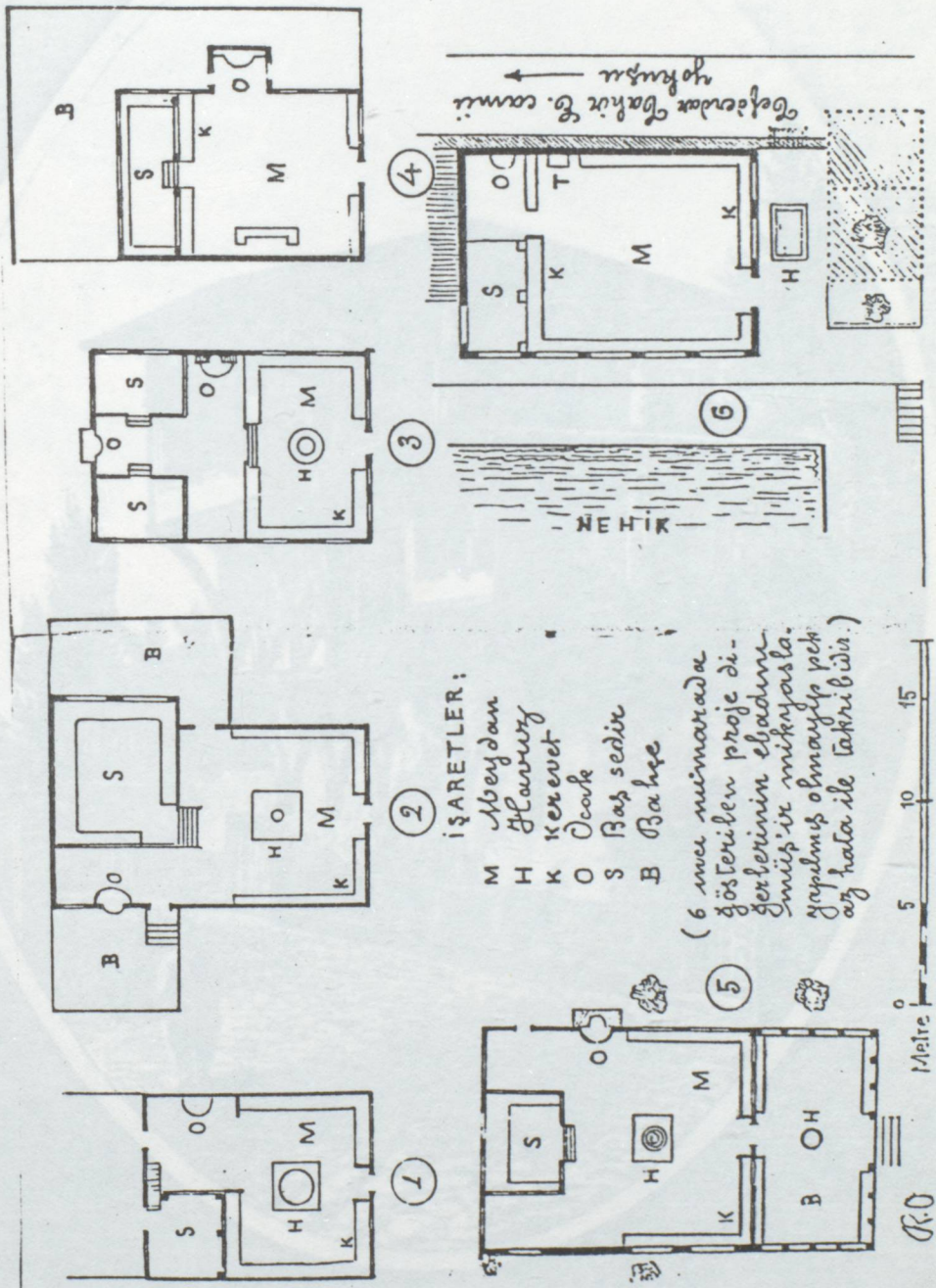
Ev, sokak üzerindedir

Ev, sokaktan uzak ve bahçenin bir köşesindedir

Ev, ağaçlı, çiçekli bahçe ile çevrilmiştir

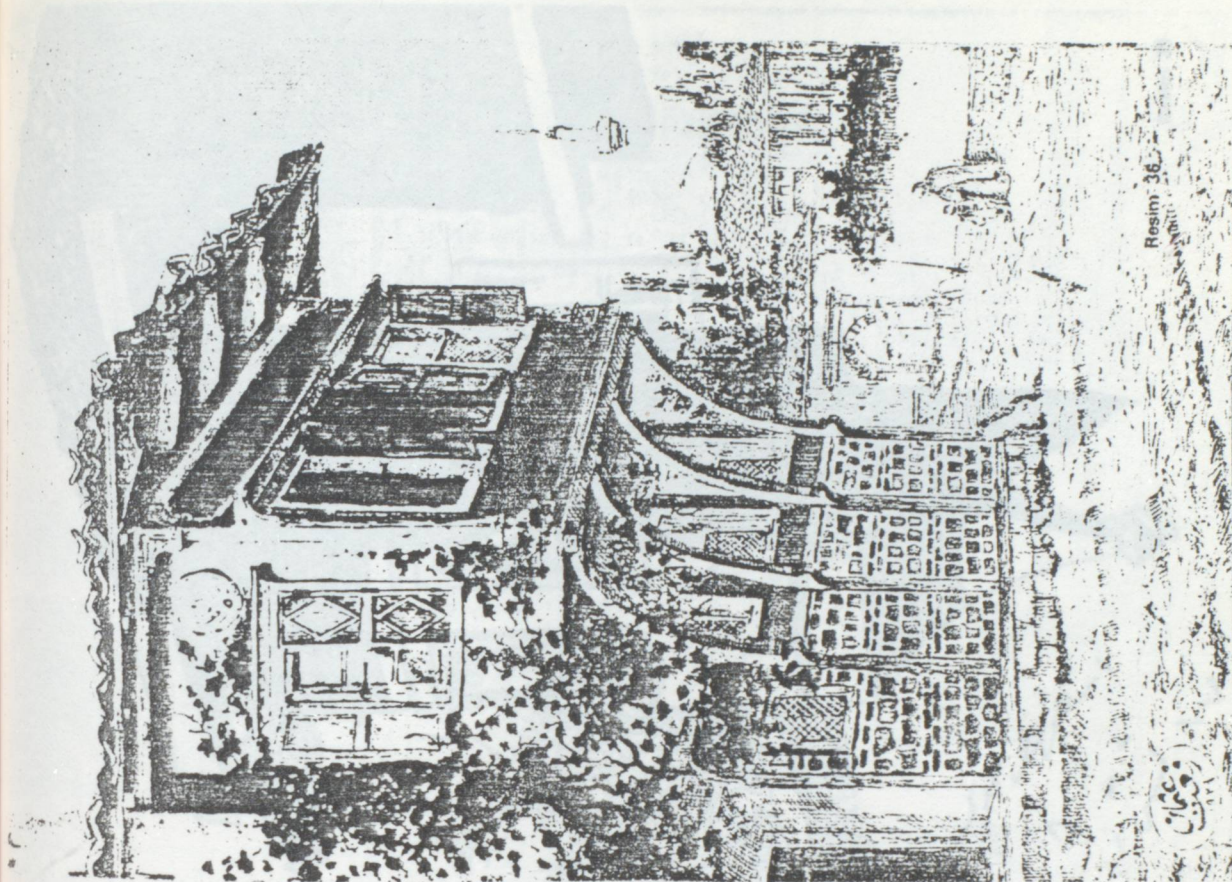
Edirne evleri, avlu, harem ve selamlıktan oluşmaktadır. Odalar büyük bir sofa etrafında toplanmıştır. Mutfak, çamaşırlık ve diğer hizmet odaları asıl yapının dışındadır ve avlu etrafında sıralanmıştır. Bu düzen başka yerlerde yoktur. Bu anlamda anadolu evlerinden farklıdırlar (bu fark plandadır). Avlular özenle yapılmış mermer ya da taş döşeli bölümlerdir. Kimi evlerde ortada havuz bulunmaktadır, uygun bir yerde de çeşme vardır. Harem, yani kadınlar bölümü, bahçeye bakar şekilde oluş-

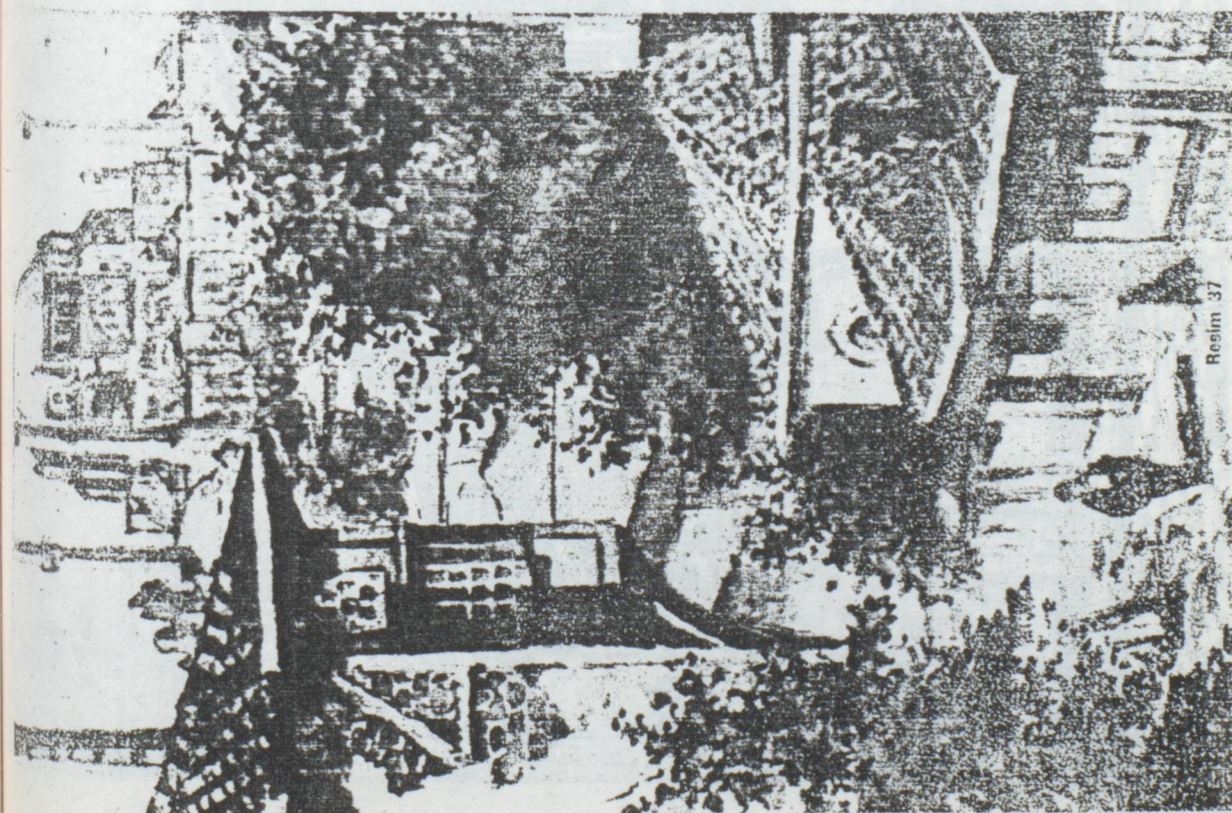
Resim 50- (50)

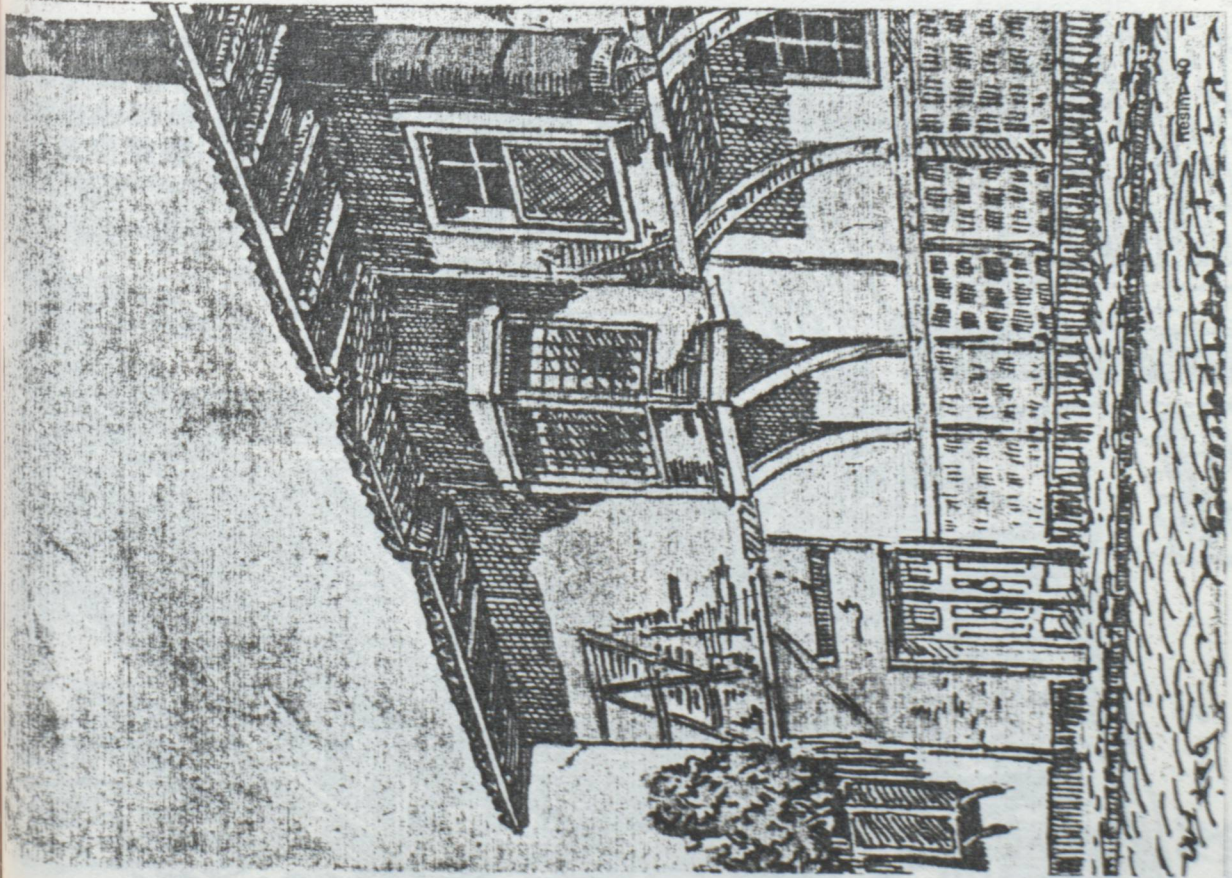
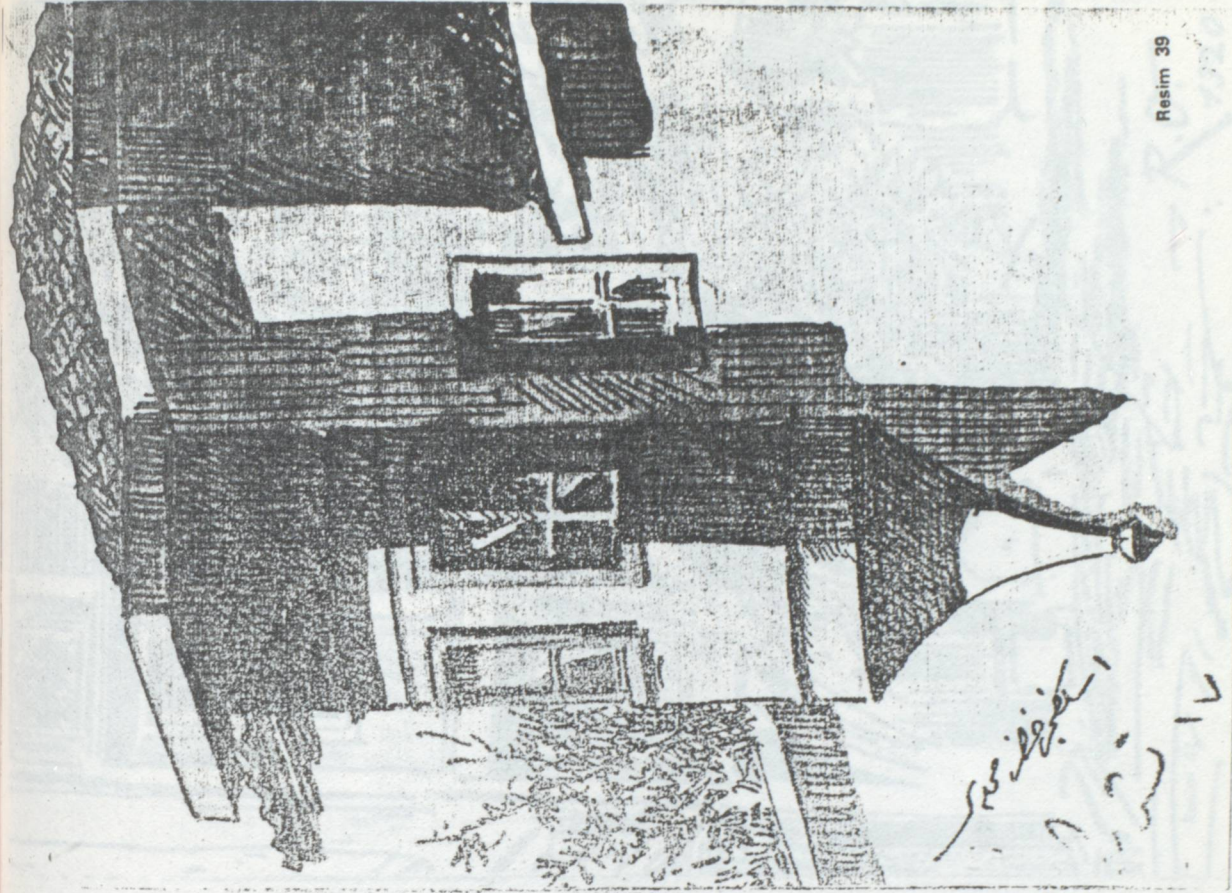
Resim 35

Resim 53- (53)

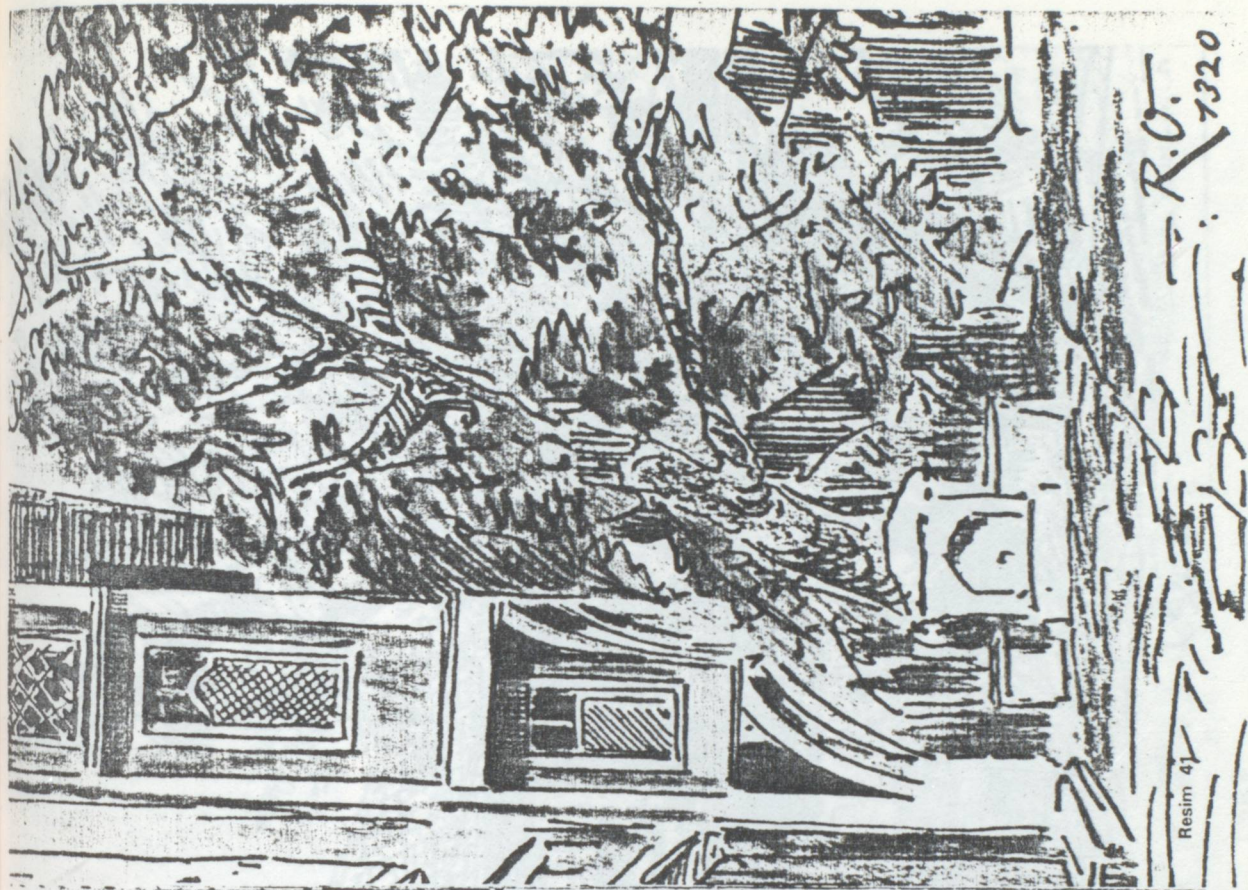

Resim 52- (52)

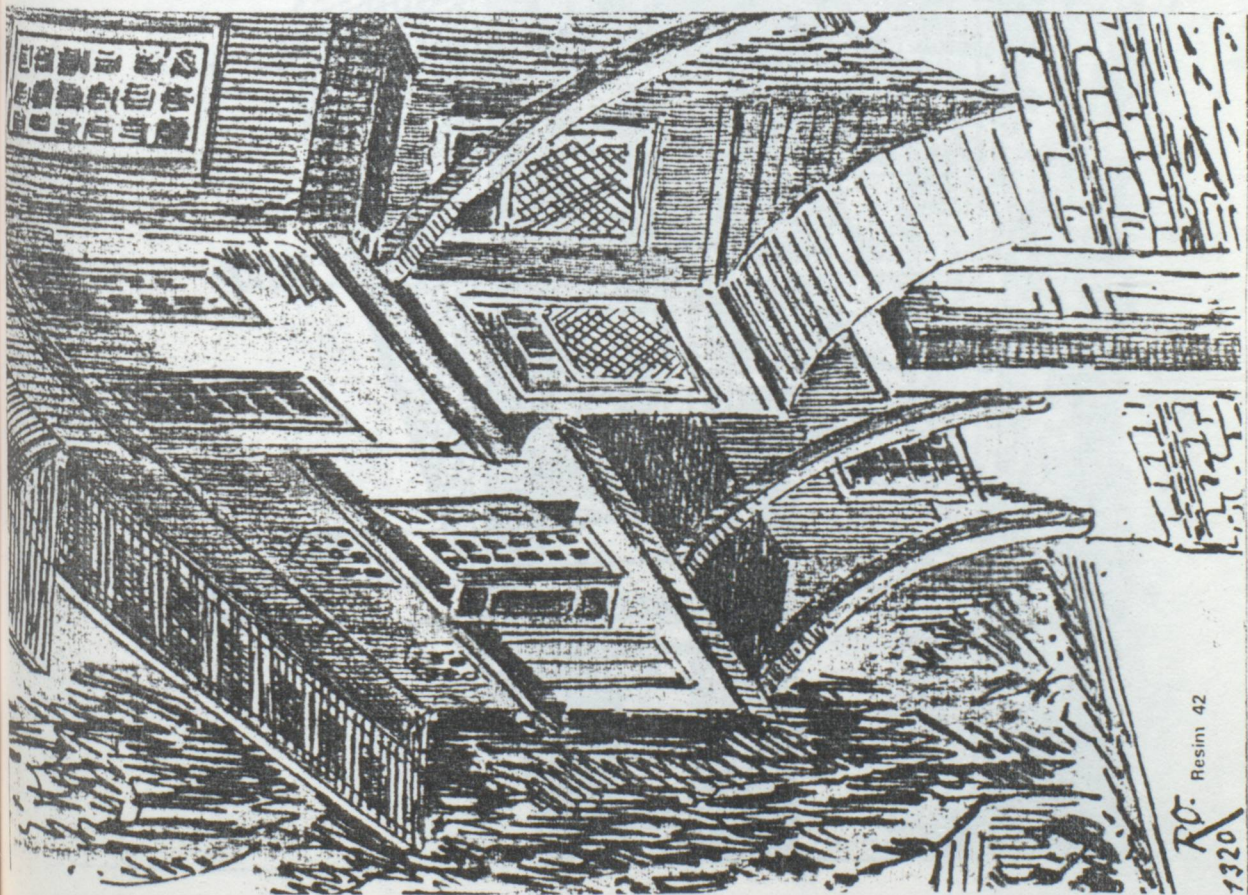

Resim 55- (55)

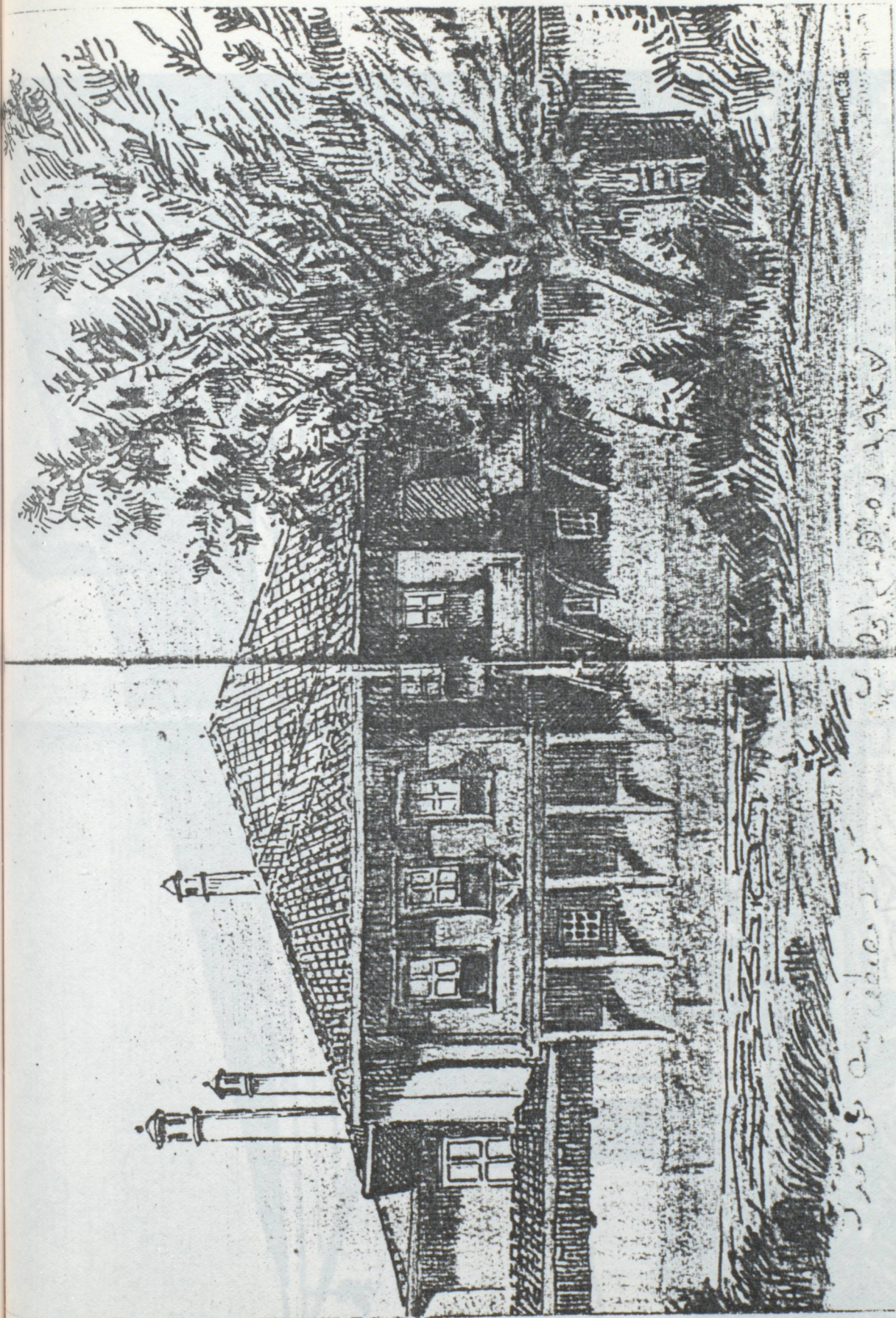
Resim 54- (54)

Resim 57- (57)

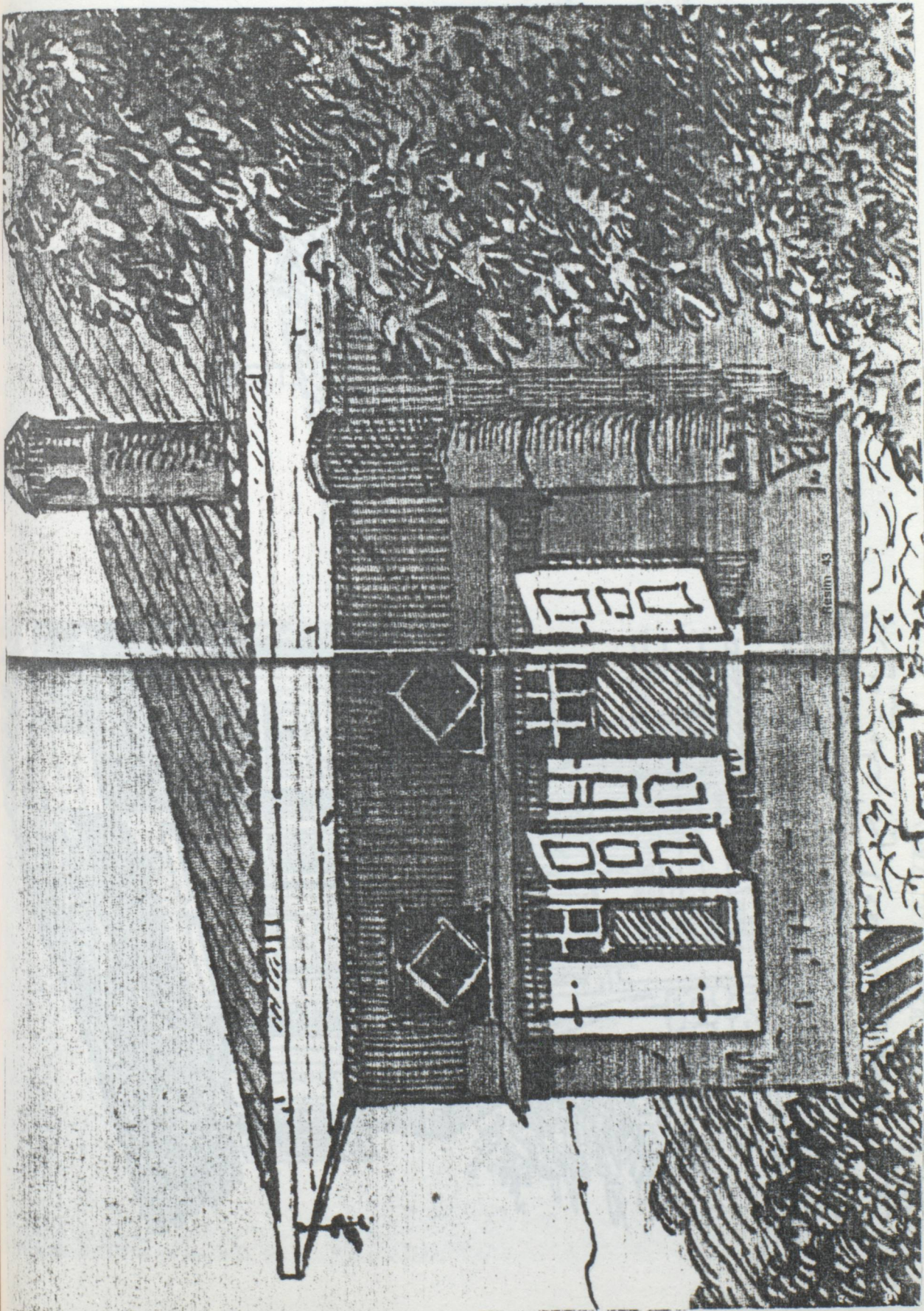

Resim 56- (56)

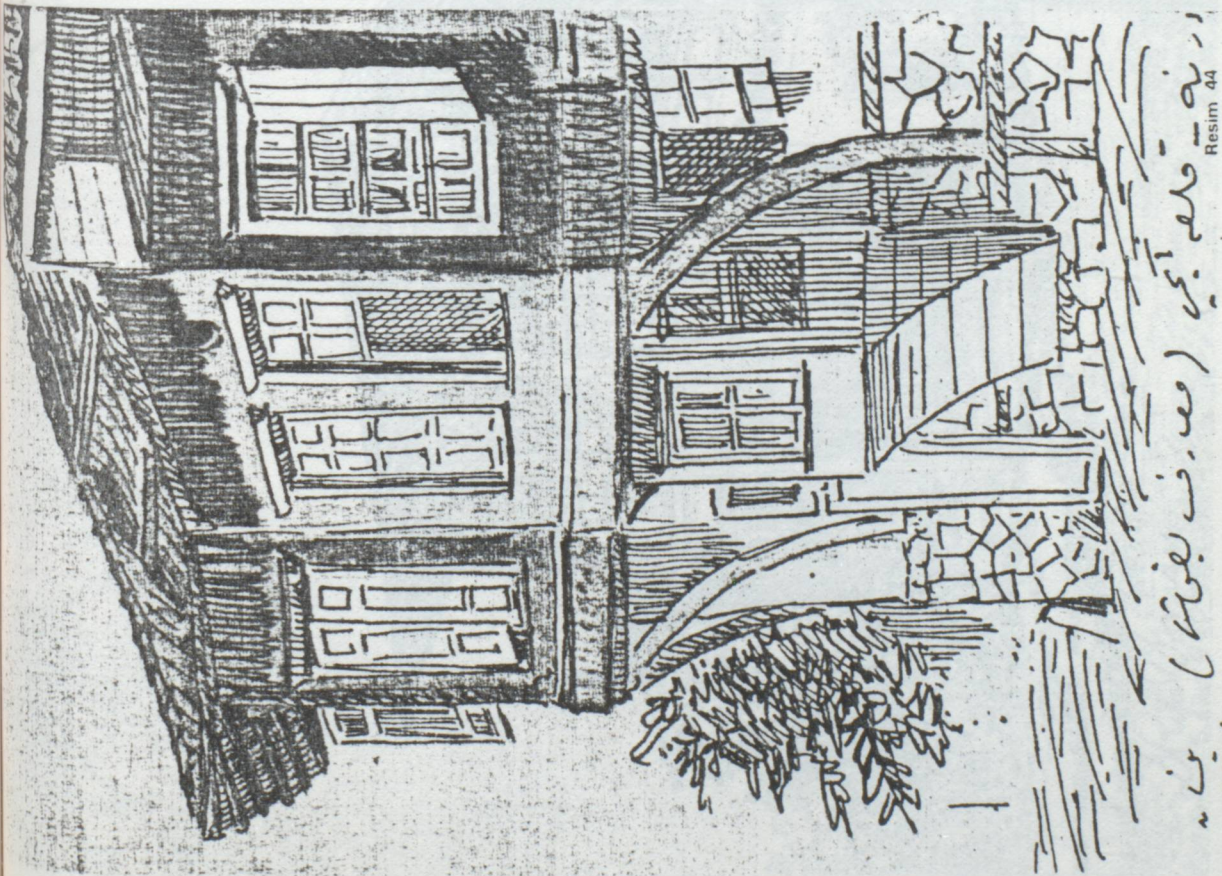

Resim 58- (58)

Resim 59- (59)

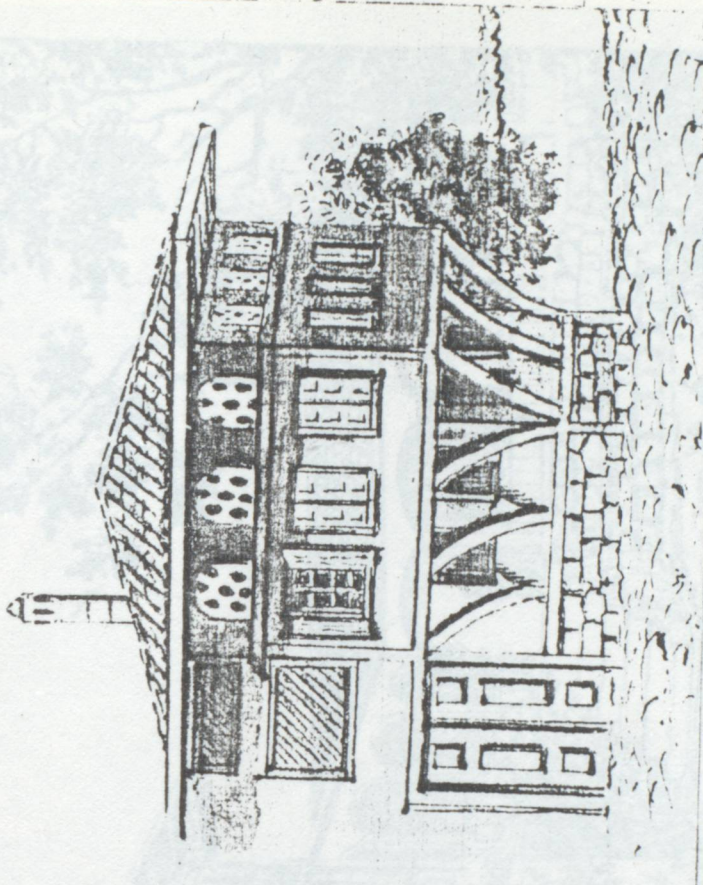
Resim 59- (59)

Resim 44

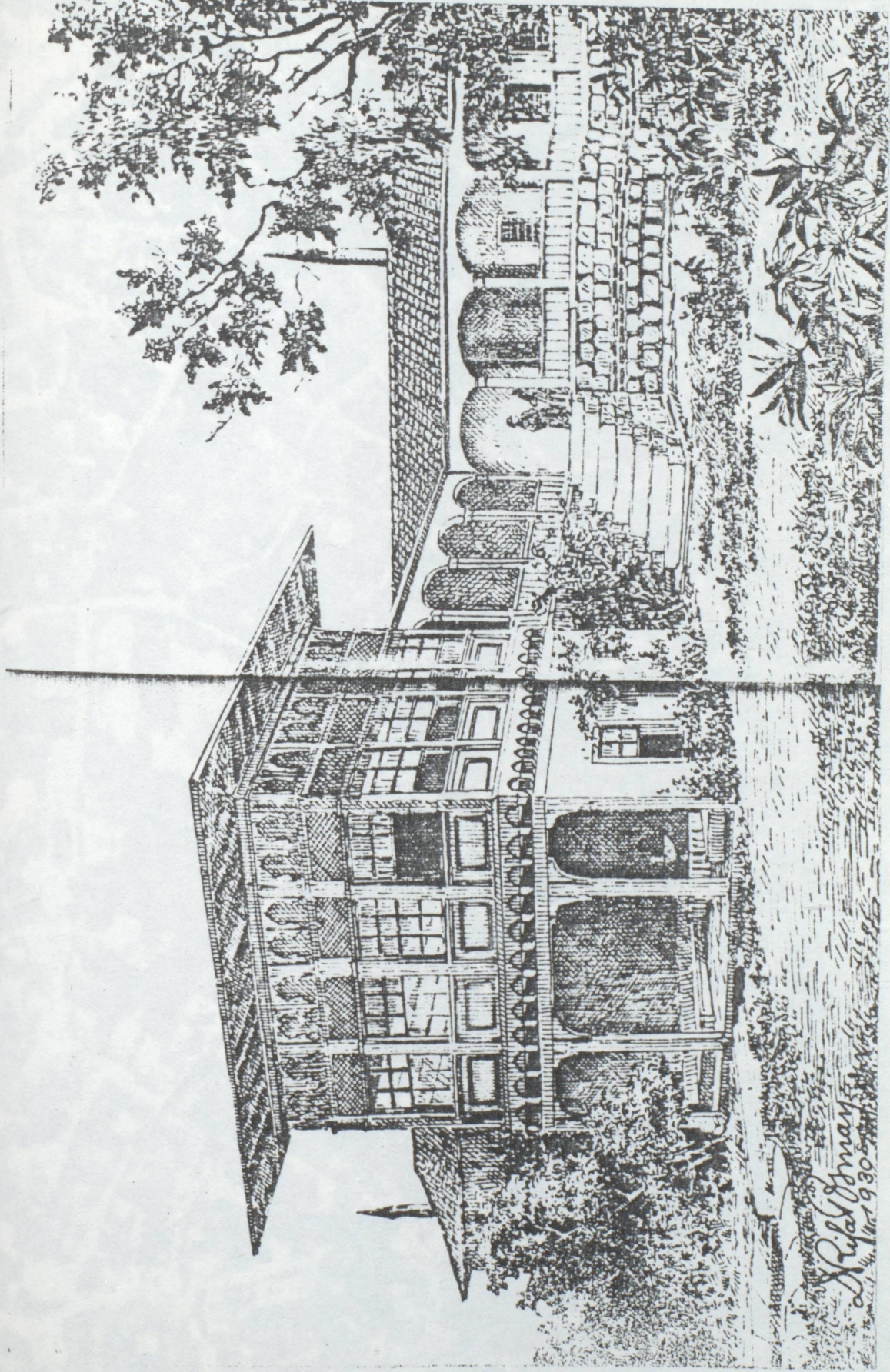
درینه قلمچی (مدرسه فیه) بنا

Resim 60- (60)

Resim 61- (61)

3.3. BİR BELGELENE ÇALIŞMASI

Resim 62- (62)

3.3. BİR BELGELEME ÇALIŞMASI

Belgeleme çalışmalarında bu bölgenin seçim nedeni, bugün ayakta kalabilen en eski ve karakteristik dokusu olmasına karşın, değişimleri de bünyesinde taşıyan, giderek betonarmeleşen, yapı adalarının, ya bölüm bölüm, ya da tümünden değiştiği gözlemlendiği içindir. Sınırlar, görsel, fiziksel ve fonksiyonel anlamda kesin değildir. Edirne kentinin bugünüden bir kesit niteliği taşımaktadır.

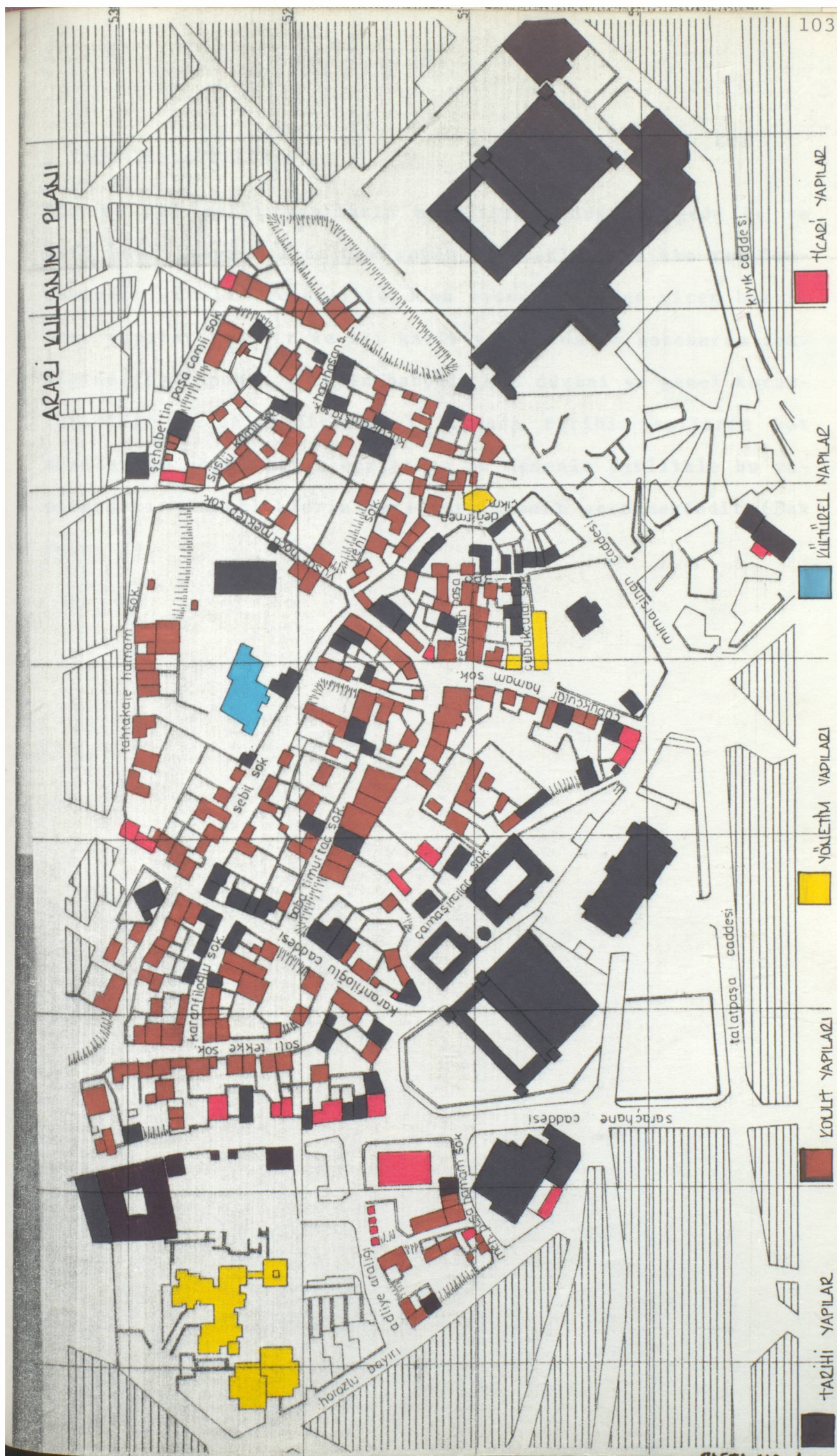
Belgeleme ve bilgi toplamanın önemli bölümünü, analiz çalışmaları oluşturmuştur. Bu çalışmalar şöyle yorumlanabilir:

RESİM 63-(63)

. Arazi Kullanımı

Yer seçiminde de önemli bir etken olan, bir ilkokul birimi, yani mahalle, bu çalışmada ortaya konmaktadır. Ağırlıklı olan konut kullanımı, hem (bozulmakla birlikte) tarihi yapılardan oluşmuş ve hem de onlarla çevrelenmiştir. Büyük tarihi anıtlar dokuyu bir yay içine almakta ve fiziki anlamda onu kentin diğer işlev bölgelerinden ayırmaktadır. Bu anıtlar Selimiye Camii, Üç Şerefeli Camii, Peykler ve Saatli Medreseleri, Sokollu Hamamı, Taşhan, Deveciler Hanı...dır. Anıtların bir bölümü bugün restorasyon görmüş, ya da görmekte olup farklı işlevlerle donatılmış olarak kullanılmaktadır. Bir bölümü de tümüyle doğanın acımasızlığına terkedilmiştir. Ticari merkez aksının devamı olan saraçhane caddesi üzerinde, ticaret ve yönetim yapıları egemendir. (Bugünkü vilayet binası tüm bir dokusunu yokederek bölgedeki yerini almıştır). Bölgedeki diğer ticaret, dokuya homojen dağılmış küçük perakende satış üniteleridir (bakkal vs.) (Bak Pafta 1).

. Yapı Yükseklikleri

Bir ve iki katlı yapıların ağırlıkta olduğu bölgede, üç ve dört katlı yapılara da, çok yoğun olmamakla birlikte rastlanmaktadır. Bunlar genellikle doku içine sonradan giren betonarme yapılardır. Bir ve iki katlı yapılarda da betonarme tekniğine rastlanması, yörenin bahçeli ada düzeni ve genel karakteristiği nedeniyledir. Bu çalışmada tarihi yapılarda kat adetlerine göre işaretlenmiştir, bu nedenle özellikle bu yapılardaki yüksekliklerin karıştırılmaması gerekmektedir (Bak Pafta 2).

YAPI YÜKSEKLİKLERİ PLANI

4 KATLI

3 KATLI

2 KATLI

1 KATLI

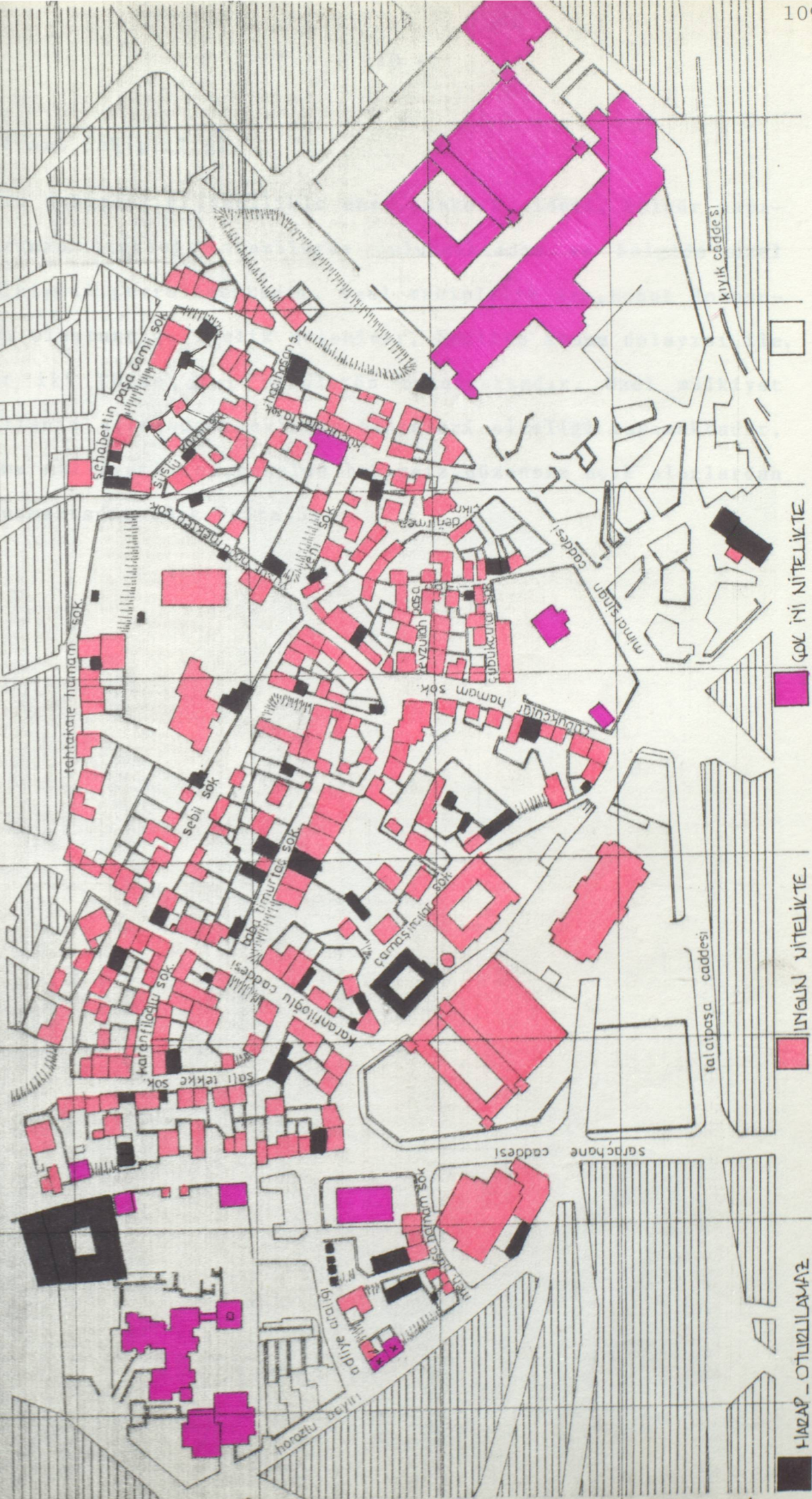
. Yapı Cinsleri

Yapım tekniği açısından kargir, ahşap ve betonarme sistemler, dokuda karmaşık bir şekilde yerlerini almıştır. Kargir teknik, ağırlıklı olarak anıtsal yapılarda görülmektedir. Betonarme teknik, ağırlıklı olarak anıtsal yapılarda görülmektedir. Betonarme teknik de hemen hemen kargir teknik ile aynı oranda bulunmaktadır. Daha doğru bir deyişle giderek ağırlığını koymaktadır. Bu da, giderek dokunun karakteristik özelliğinin yitmesine yol açmaktadır (tüm Türk kentleri eski dokuları içinde, aynı süreç gözlenmektedir). Ahşap yapım tekniği ise, geçmişte oldukça yoğun bulunmasına rağmen, günümüzde az oranda örneklenmektedir (ileride rölöveleri bulunan sokak dokuları gibi). Bu yapıların; doğa koşullarına dayanıksızlığı, bakım zorlukları, günün gereksinimleri, spekülasyon, giderek azalmalarını getirmektedir (Bak Pafta 3).

. Yapı Konumları

Restore edilen, ya da yeni yapılan binalar, barınma koşulları açısından çok iyi nitelikli olmakla birlikte, bölgede oldukça az oranda bulunmaktadır. Uygun nitelikli yapılar, genelde minimum yaşam koşullarını sağlarlar. Bu yapılar bölgede ağırlıklı orandadırlar. Oturulamaz durumda olan yapılar ise, genellikle tarihi ve anıt niteliğinde olan yapılardır. Gelişim durgunluğu ve köhneme içindedirler, işlev verilerek günlük yaşama kazandırılabilirler (Bak Pafta 4).

YADI KAVULMLARI PLANI

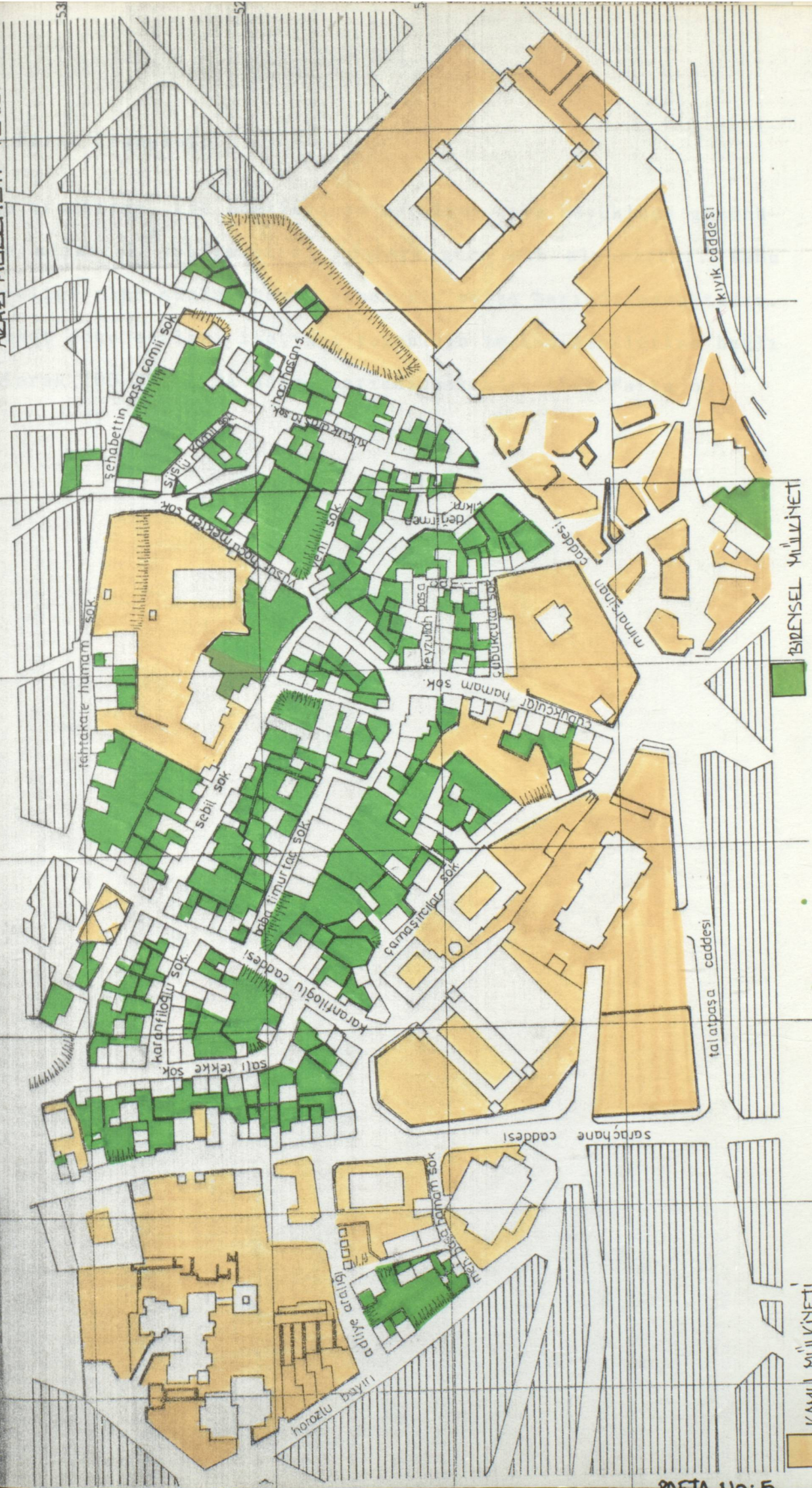
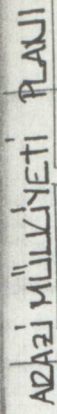
GÖK İNİ NİTELİKTE

İNGÜN NİTELİKTE

HARAP - OTURULAMAZ

. Arazi Sahipliliği

Kamu sahipliliği,özellikle anıt, askeri, idari, kültür yapılarının oturduğu arazilerde bulunmaktadır ve bölgede özel mülkiyeti çevrelemektedir. Özel sahiplilik ise,konut dokusunun oluşturduğu iyelik desenidir. Seçilen konum dolayısı ile, her iki türde, aynı oranlarda bulunmaktadır. Özel mülkiyet kullanım açısından, evlerin bahçeleri niteliği taşımaktadır, kamu mülkiyeti ise,genelde bakımsız,düzensiz açık alanlardan oluşmaktadır (Bak Pafta 5).

BIDENSEL MULVJETH

מלכות ישראל

DATA 110.5

. Nüfus Yoğunluğu

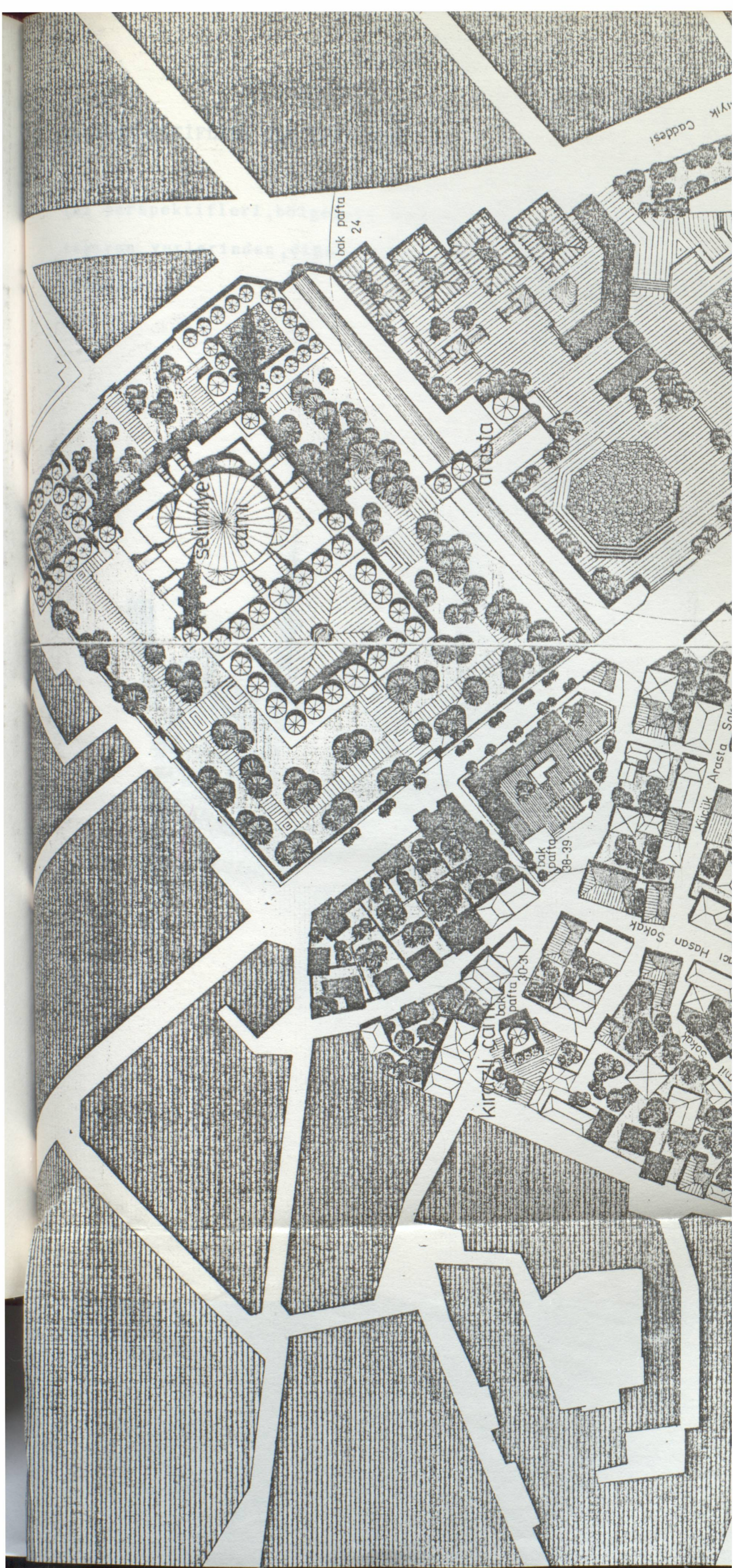
Bu araştırma, kat adetleri ve ortalama aile büyüklüğü gözönüne alınarak yapılmıştır. Adalara göre ele alınmıştır. Kamu iyeliği olan adalar, hemen hemen hiç nüfus barındırmamaktadır. Konut doku adaları ise, yapı yoğunluğu ve kat adetlerine bağlı olarak, 100-300 K/HA nüfus barındırmaktadır (Bak Pafta 6).

. Yol Kaplamaları

Önemli ulaşım aksları yeni oto ulaşımı nedeniyle asfaltlanarak genişletilmiştir. Mahallenin diğer yolları ise gelenekselliğini korumaktadır (Bak Pafta 7).

Yapılan bu analiz çalışmaları,sonuçta bir sentez ve çözümleme önerisi geliştirdi. Tüm geleneksel dokuya sadık kalınarak dokü rölöveleri çıkarıldı, cephe restitüsyonları hazırlandı, korunacak yapılar saptandı, bazı önemli aksları belirtmek, vurgulamak için öneriler geliştirildi, bölgesel düzenleme çalışmaları yapıldı, eski yapılara yeni işlev önerileri getirildi, eski dokuya saygı ile ve aynı karakter ile ama günümüz teknoloji ve işleviyle donatılmış yapı önerilerinde bulunuldu (Bak Bölüme ilave paftalar).

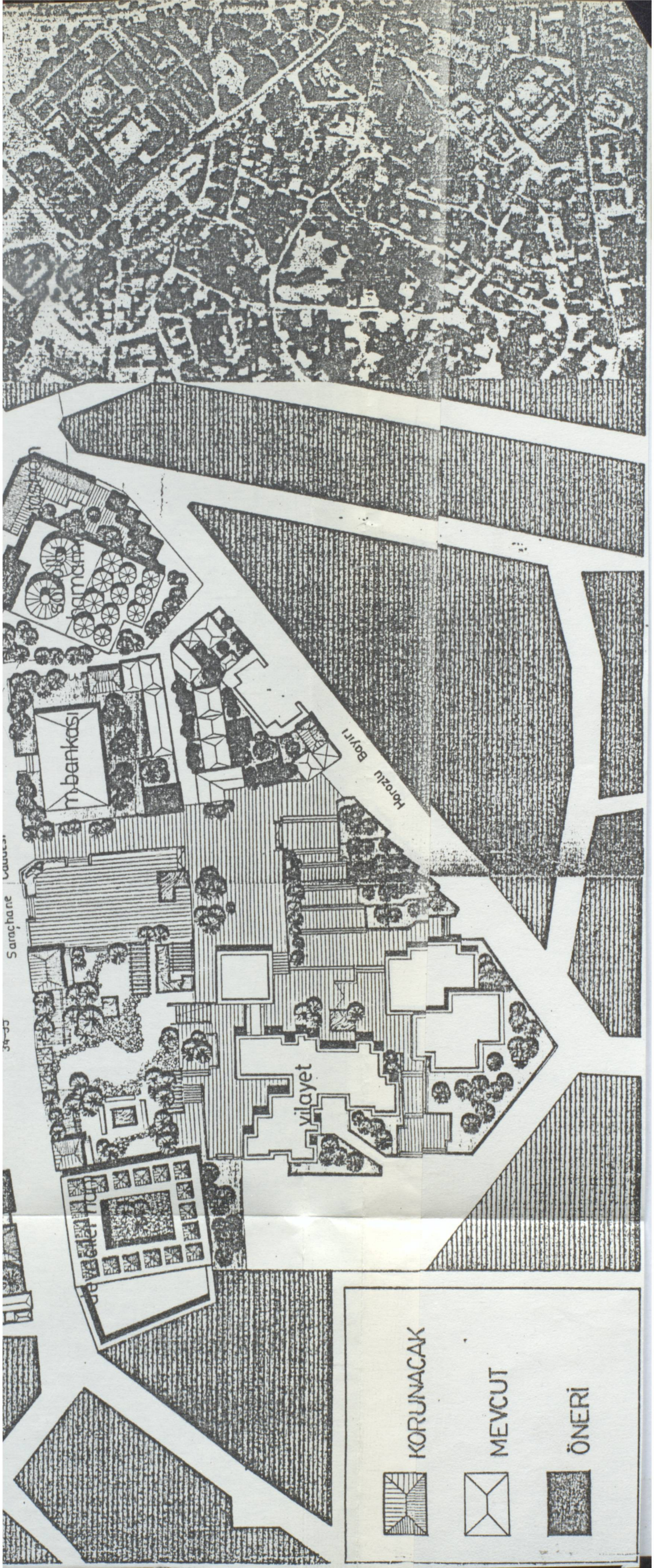

Talatpaşa Asfaltı

bak pafta 25

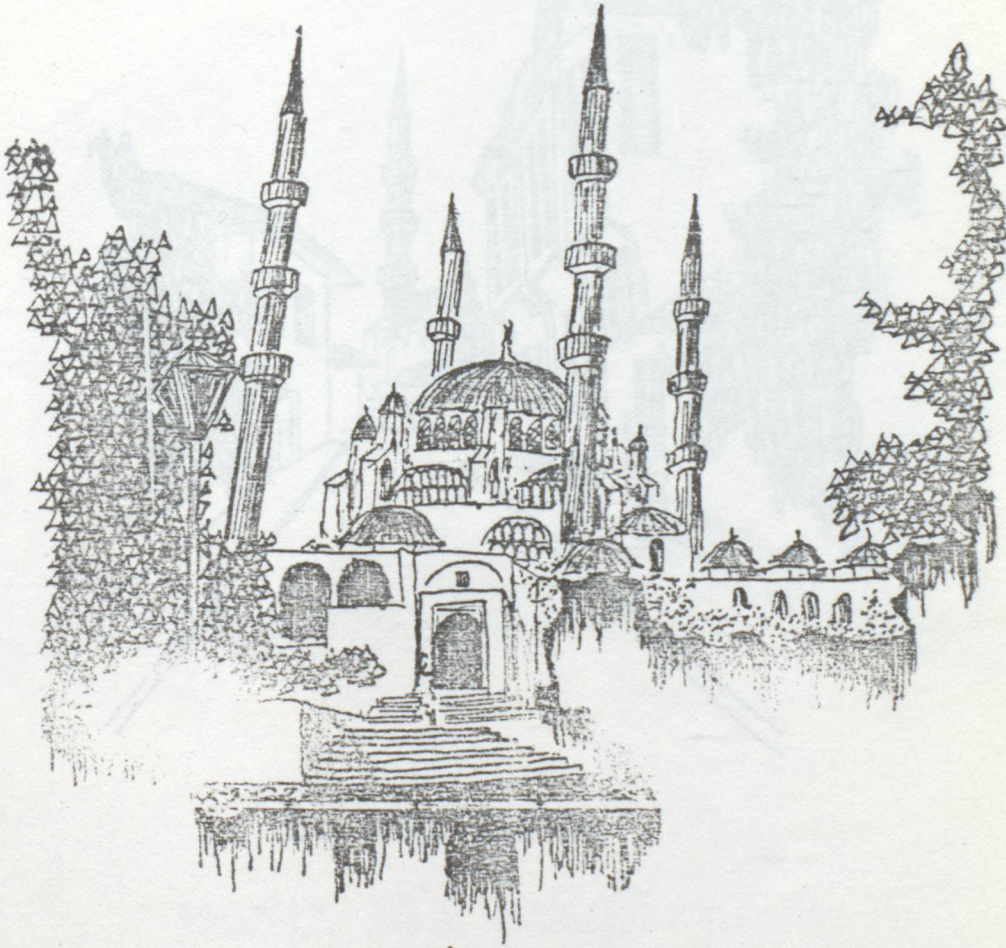
Çarşı

bak pafta 25

EL PERSEPKTİFLERİ İLE ESKİ DOKU

(El perspektifleri, bölgedeki dokunun geleneksel özelliklerini taşıyan yerlerinden, diğer çevre öğelerinden soyutlanarak çizilmiştir).

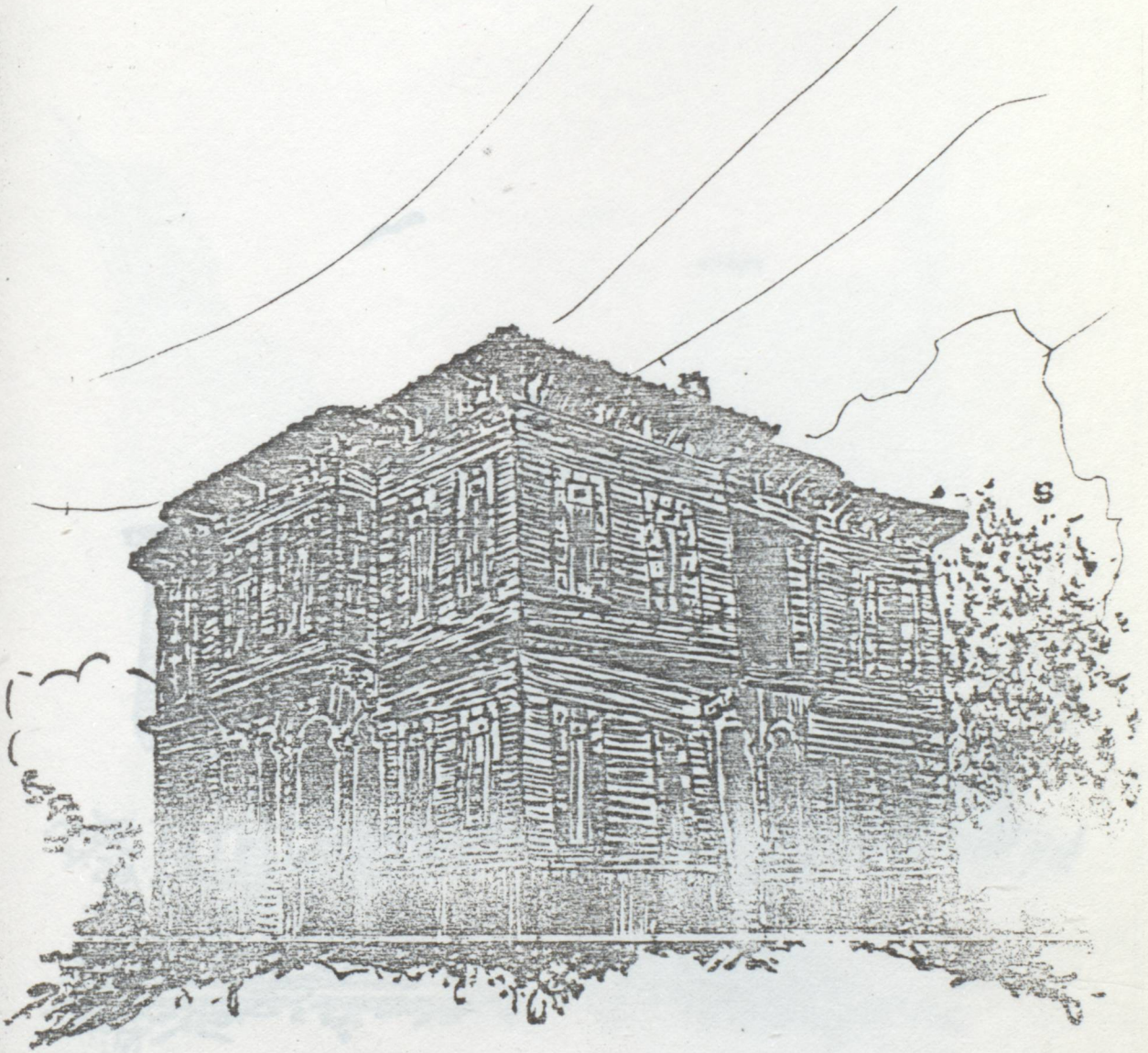

SELİMİYE —

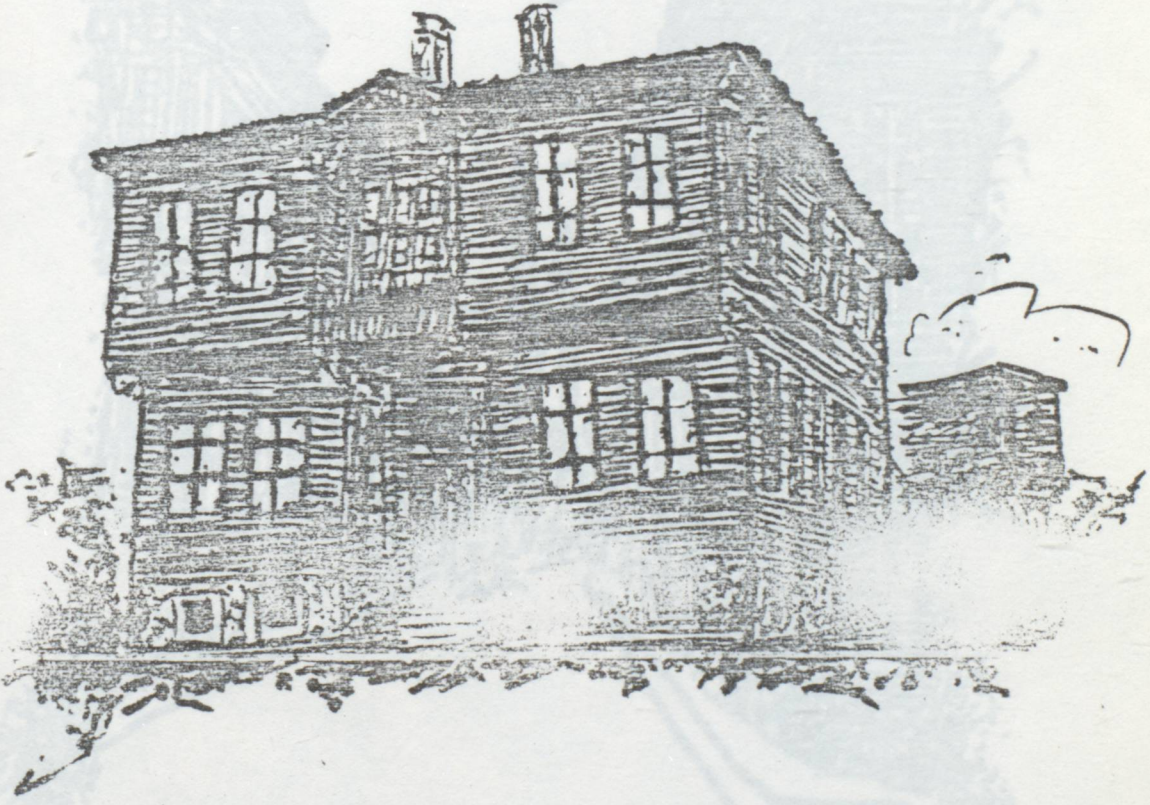

ÜÇ ŞEREFELİ'YE

HAFİZ AĞA KONAĞI
SARAY HANCI SOKAK

HAFIZ AĞA KONAKI
SARAY HAMAM SOKAK

KARAFIL CADDESİNDEN ÜÇ AYRIKLI

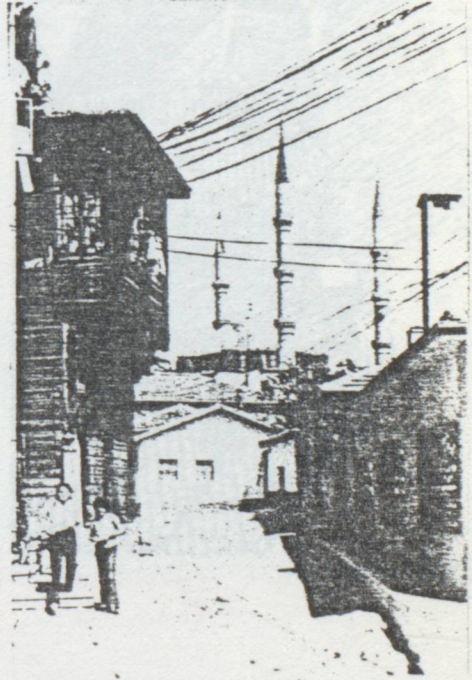
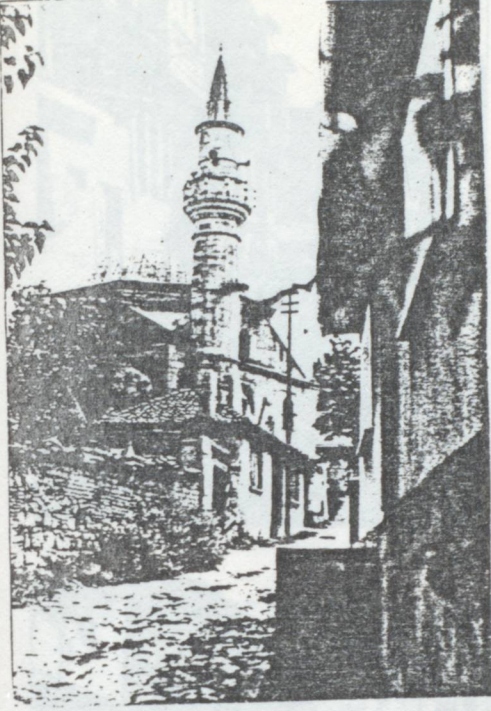

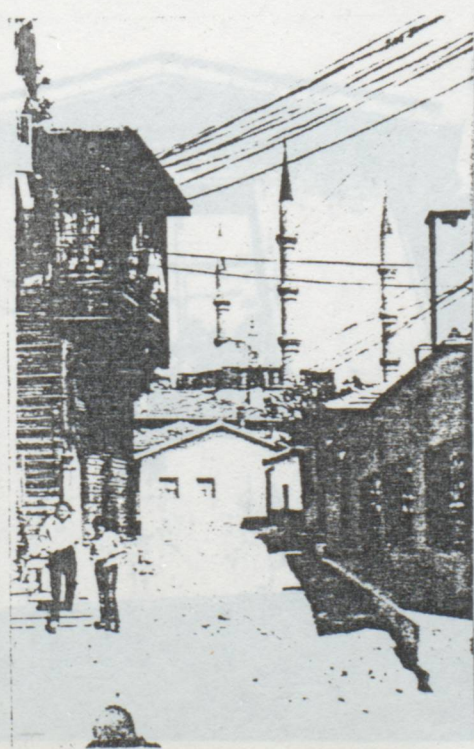
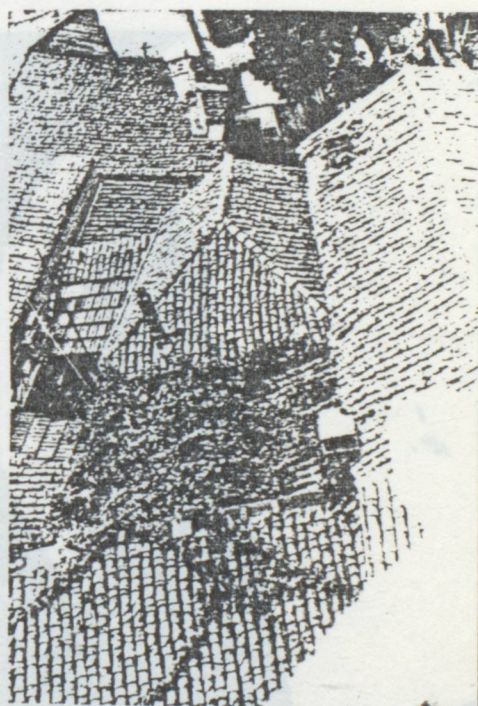
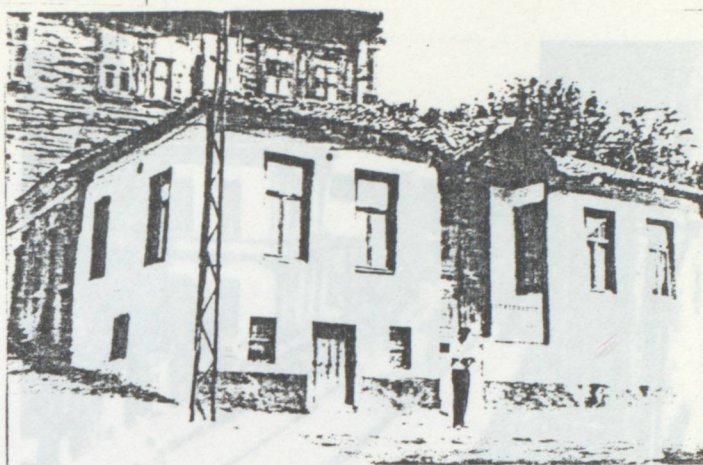
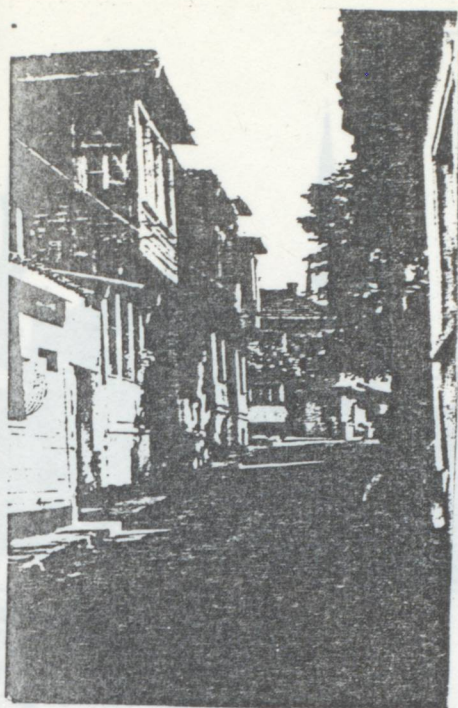
KARANFIL CADDESİNDEN ÜÇ ŞEREFELİ

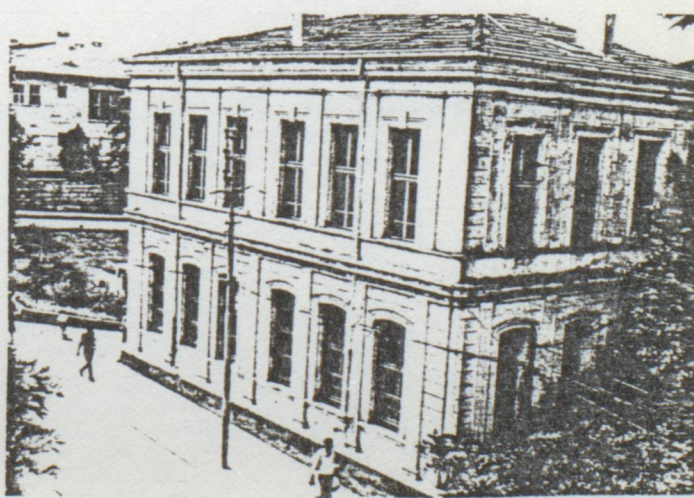
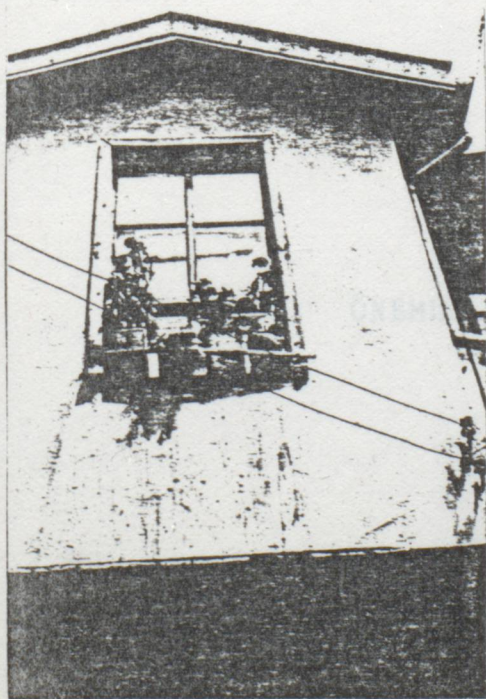
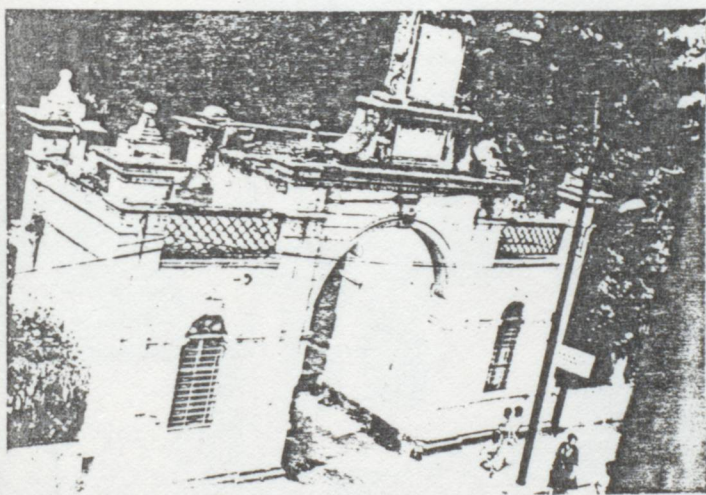
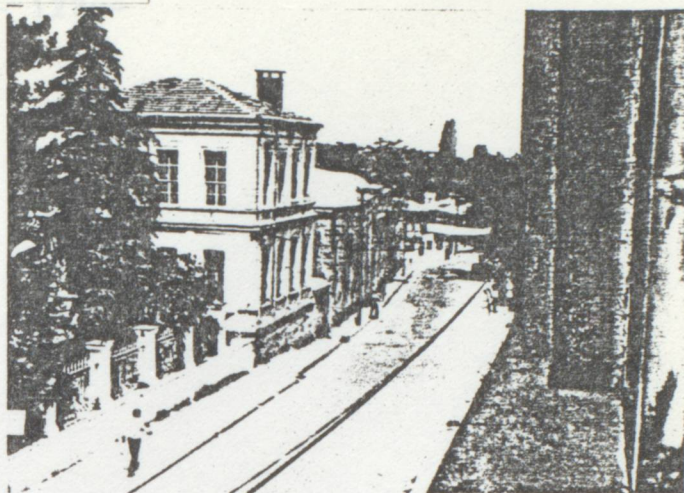
Fotograflarla bölgenin sıptanması

Fotoğraflarla bölgenin saptanması:

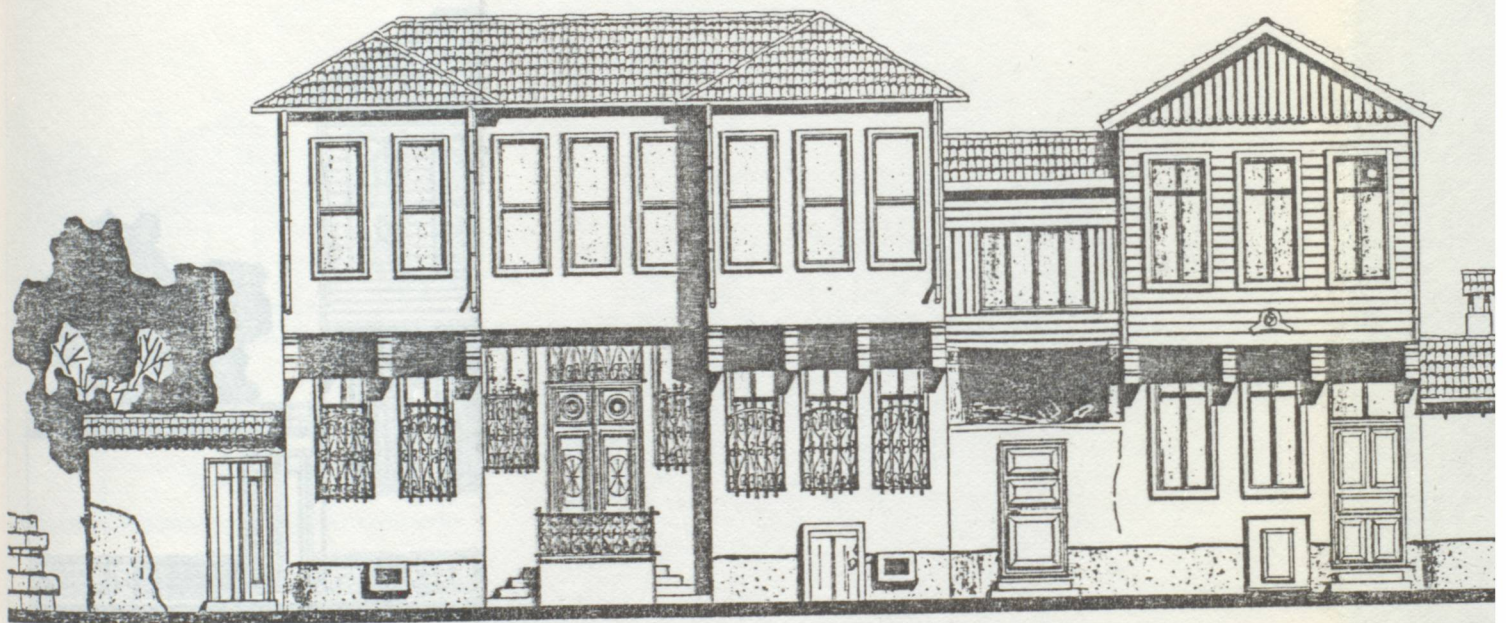

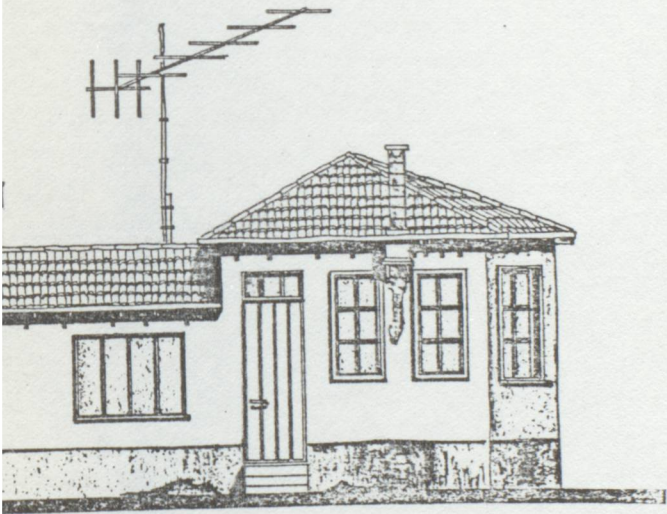

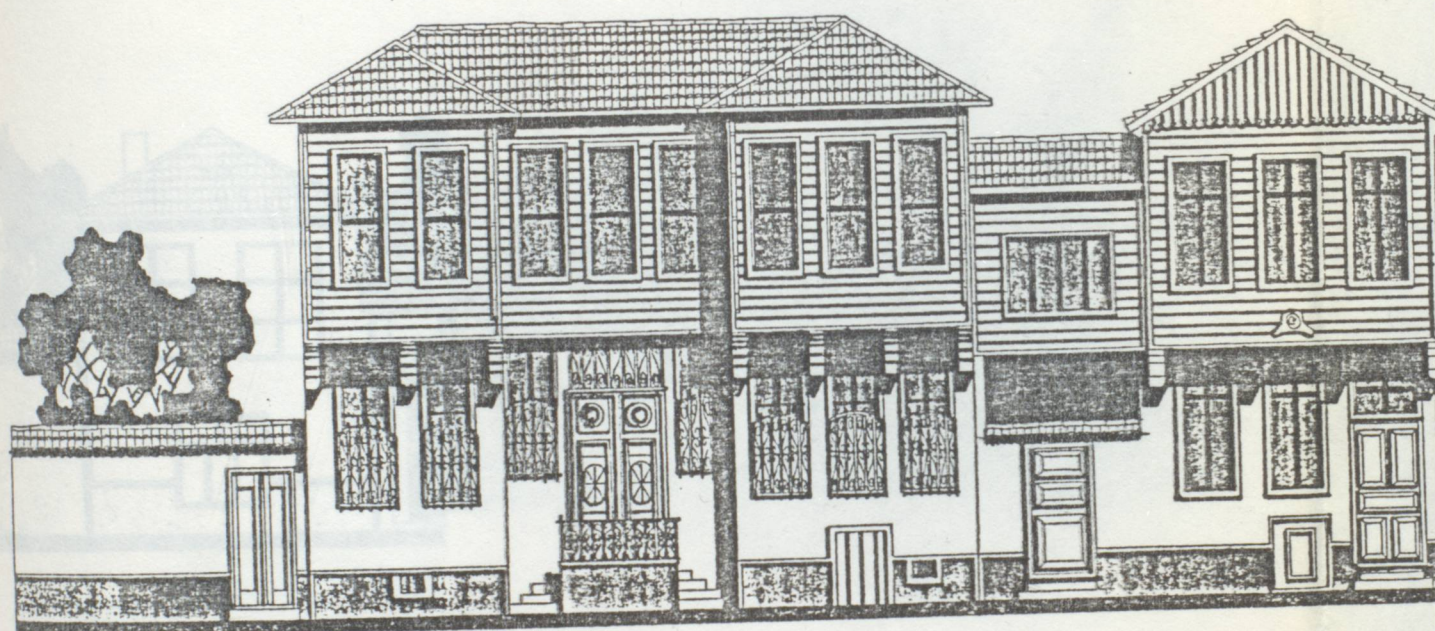

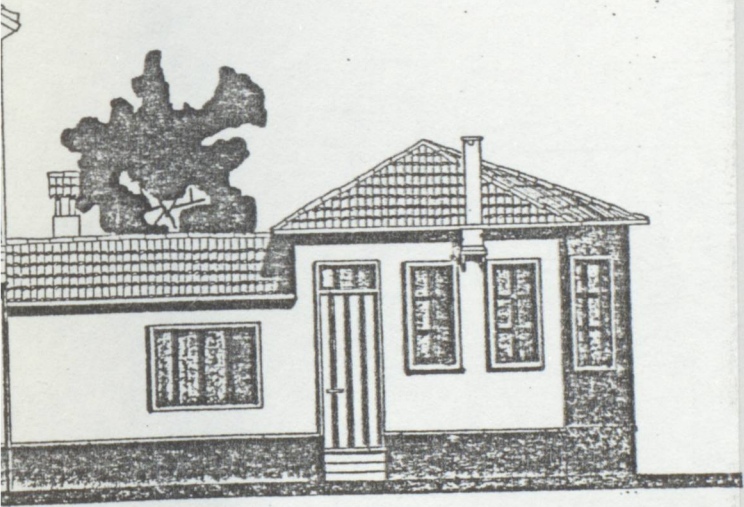
ÖNEMLİ SOKAKLARIN RÖLÖVE VE RESTORASYONLARI

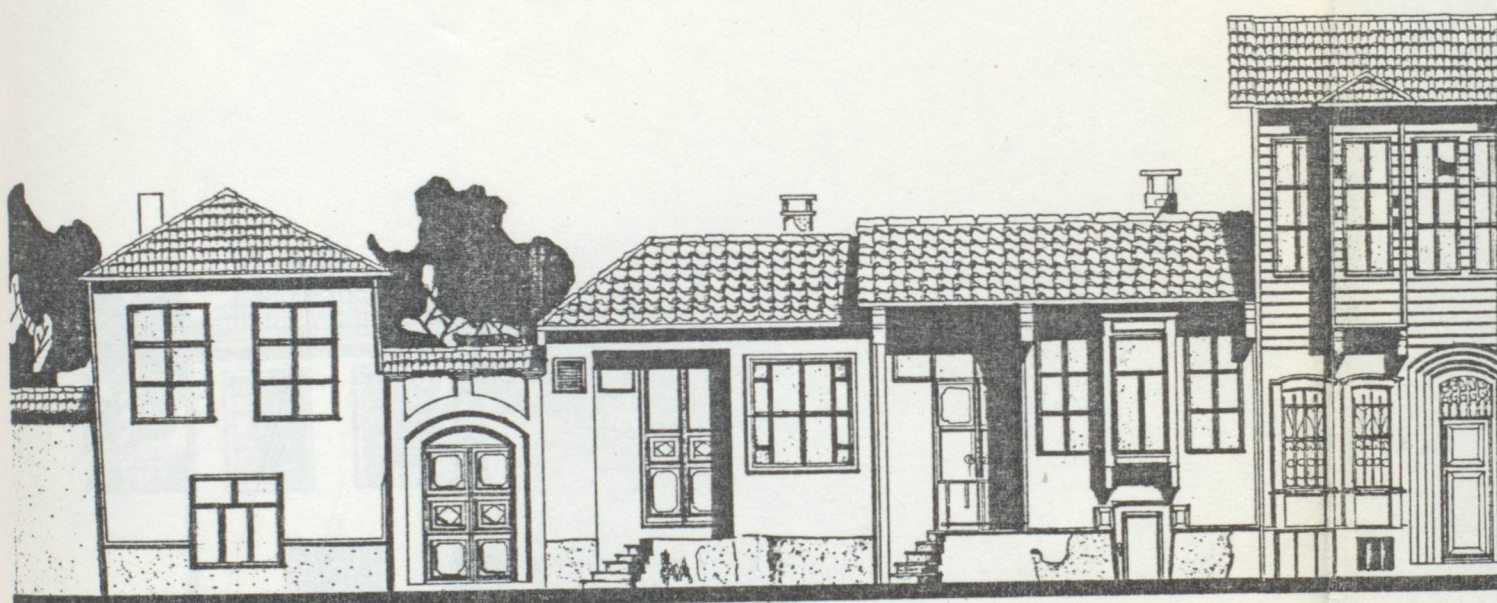

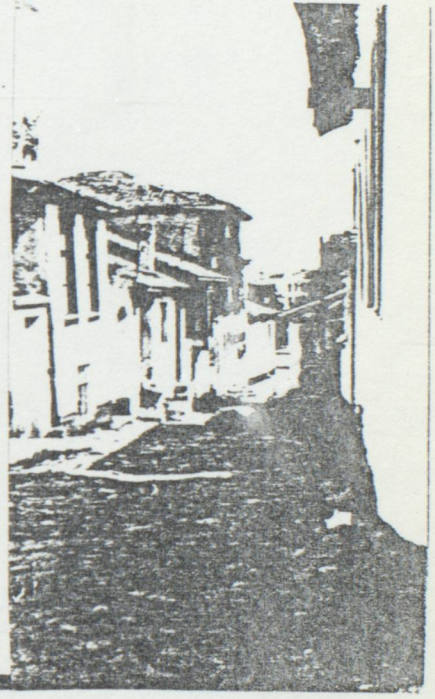
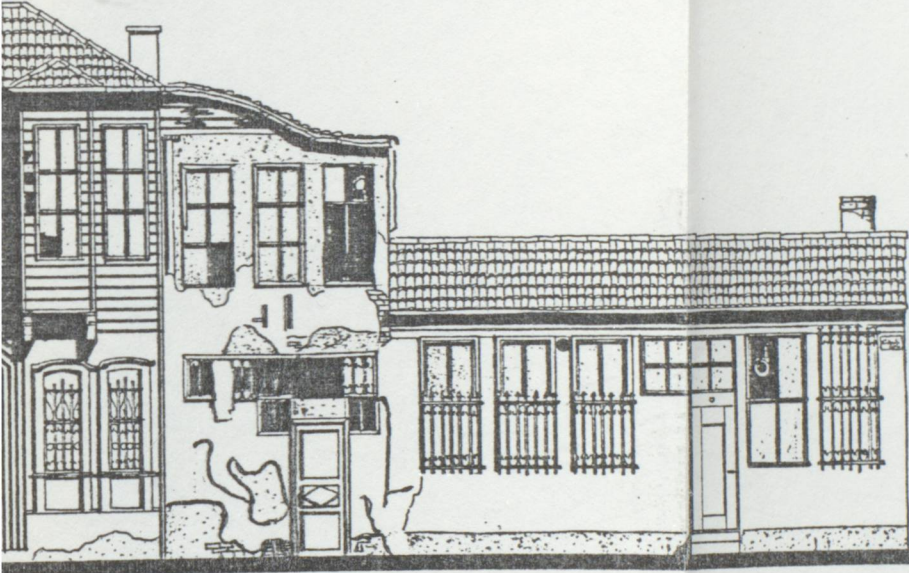
CUĐUKČILAR SOLAK
ŽOLÖVE

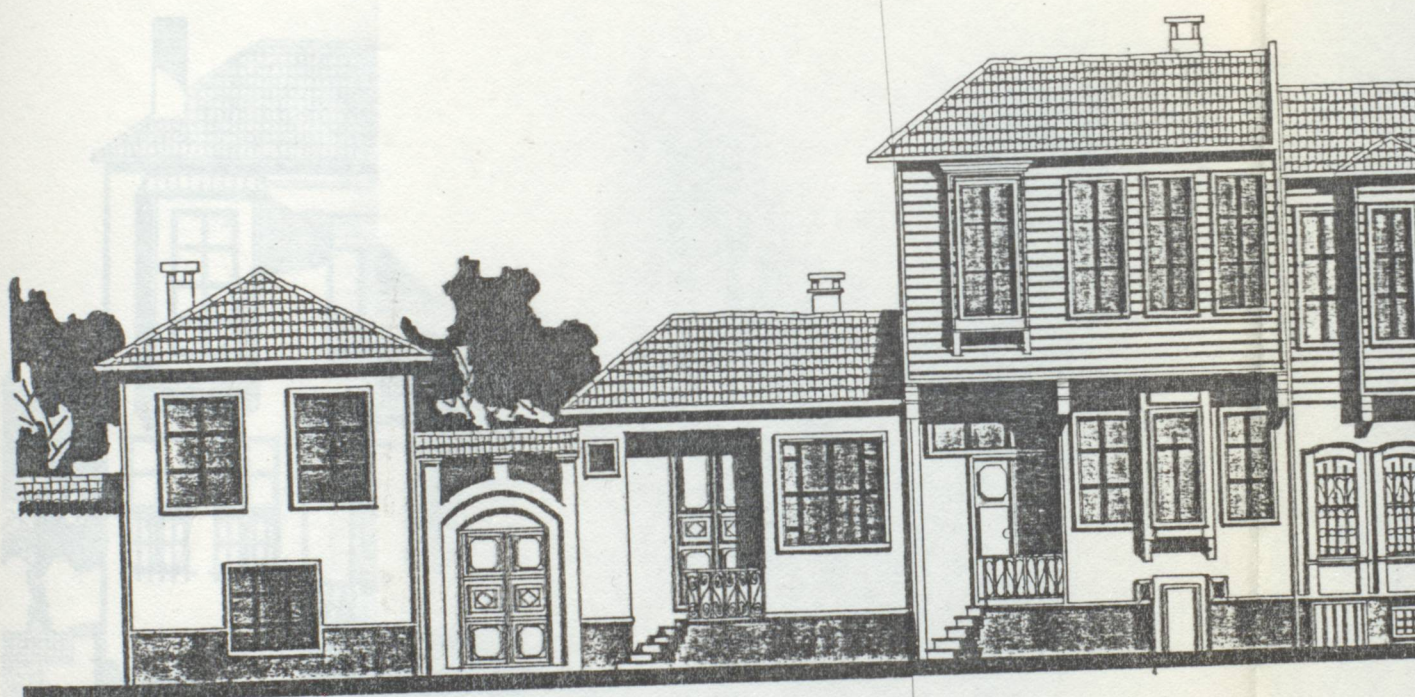

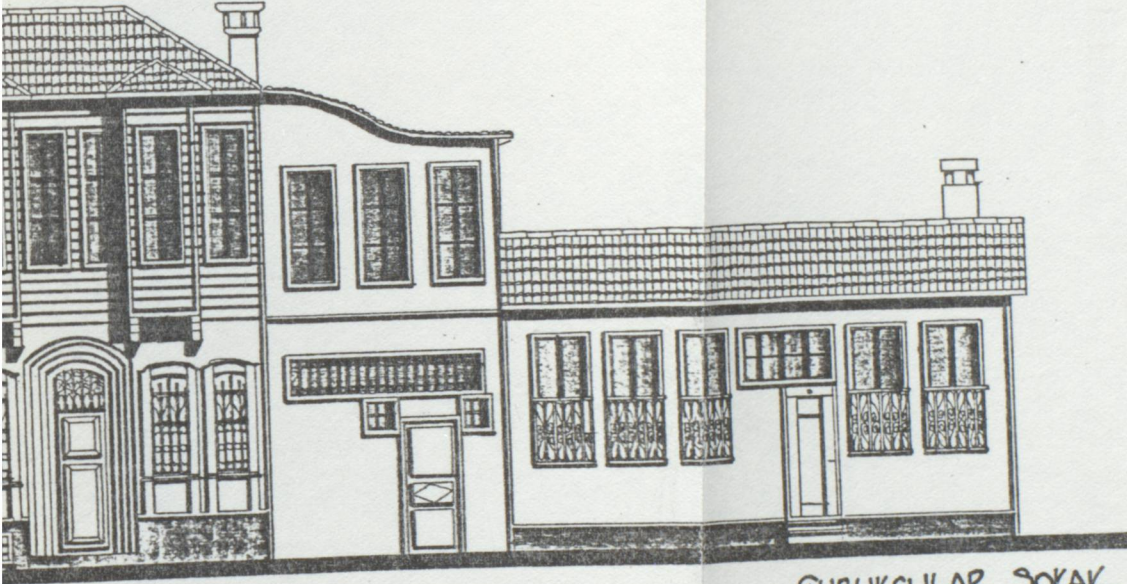
QIBLIKÇULAR SOKAK
RESTORASYON

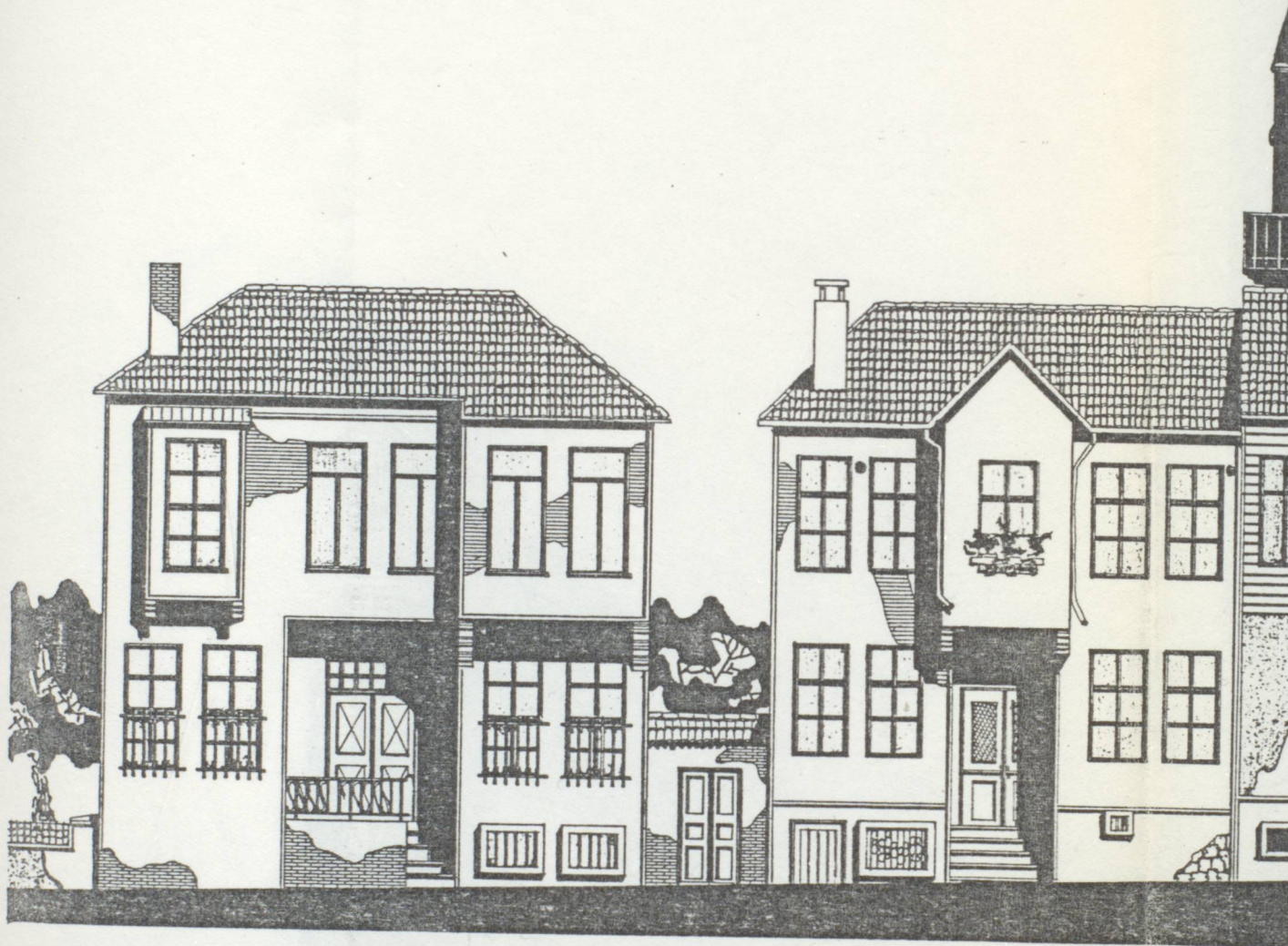

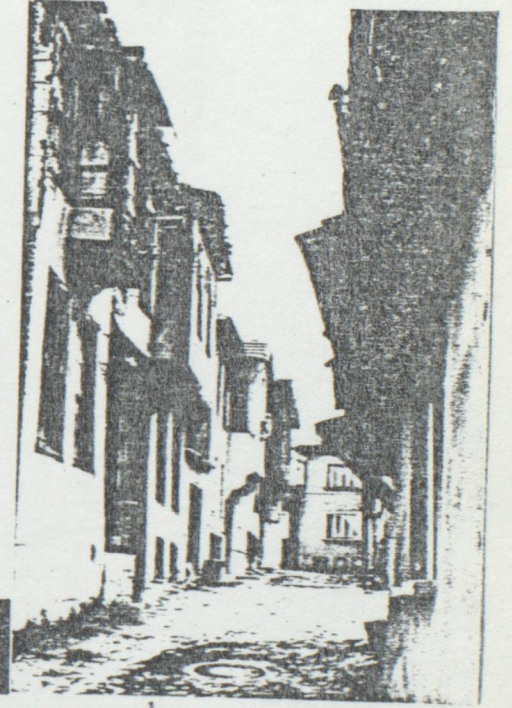
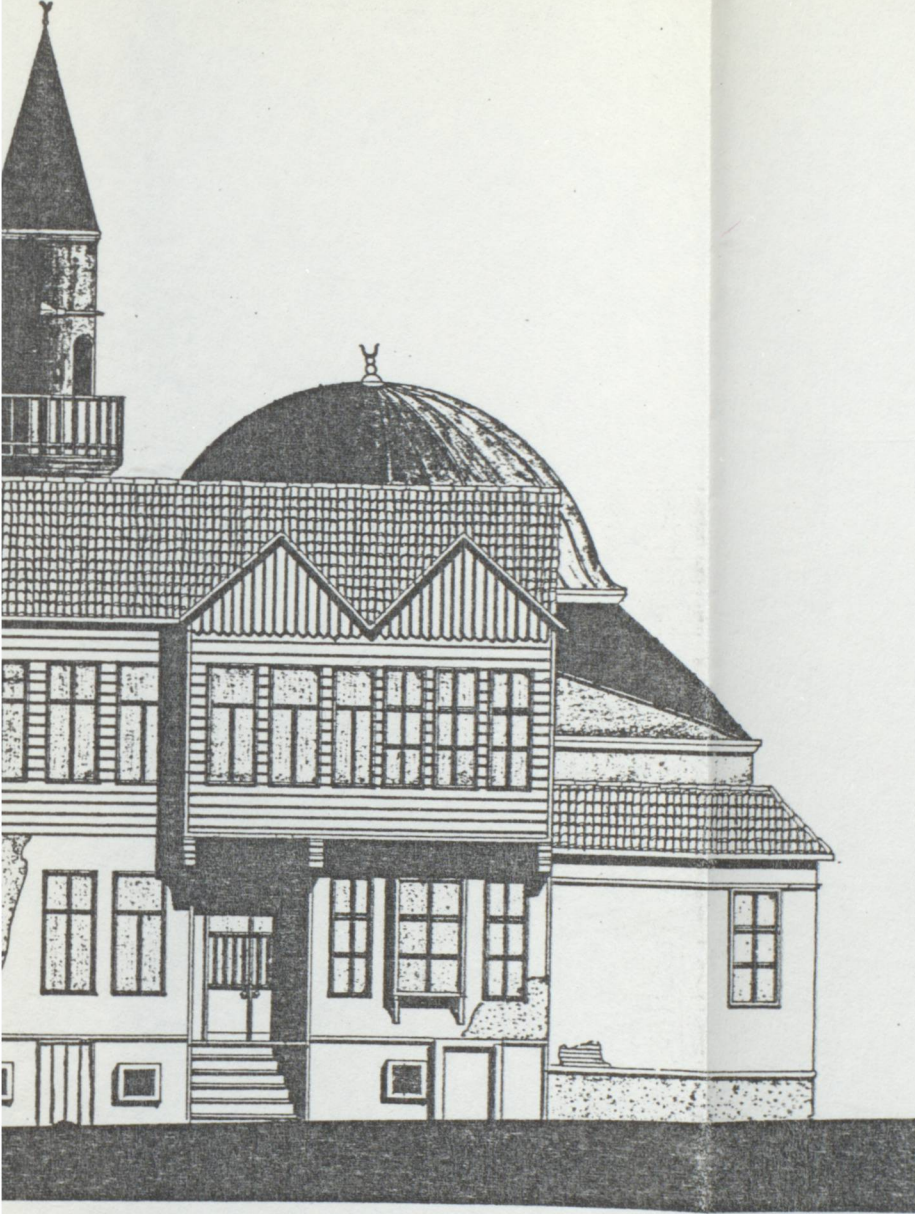
GUBUKÇULAR SOKAK
RÖLÖVE

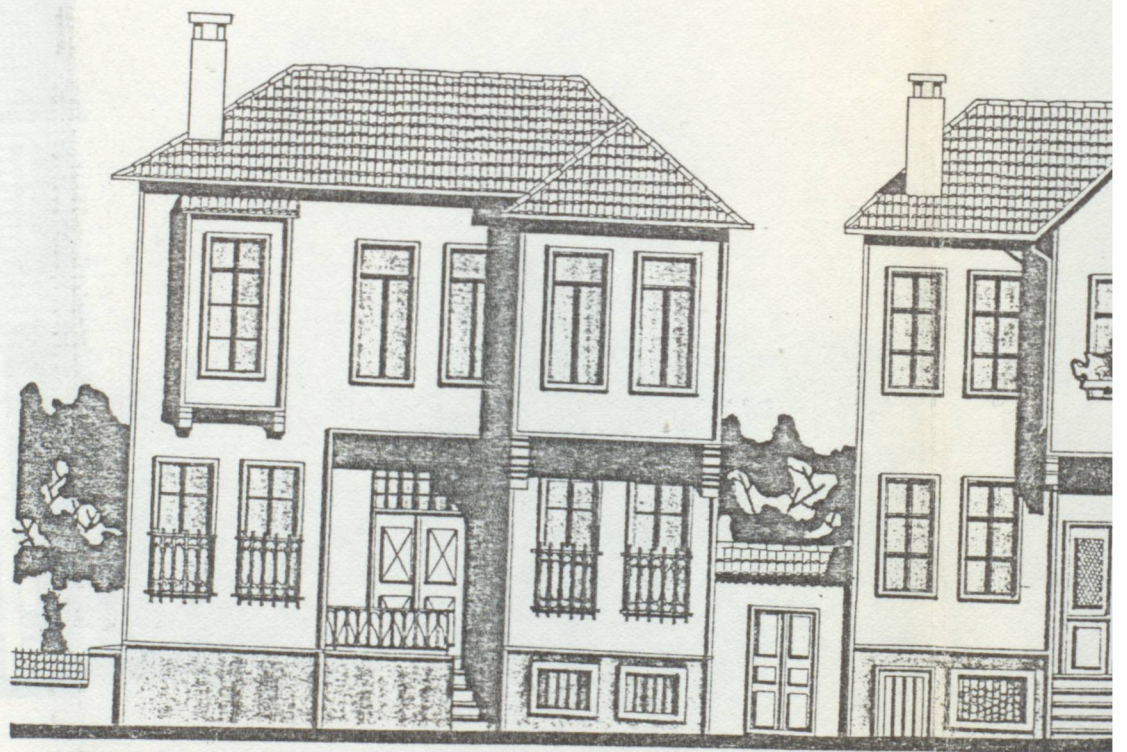

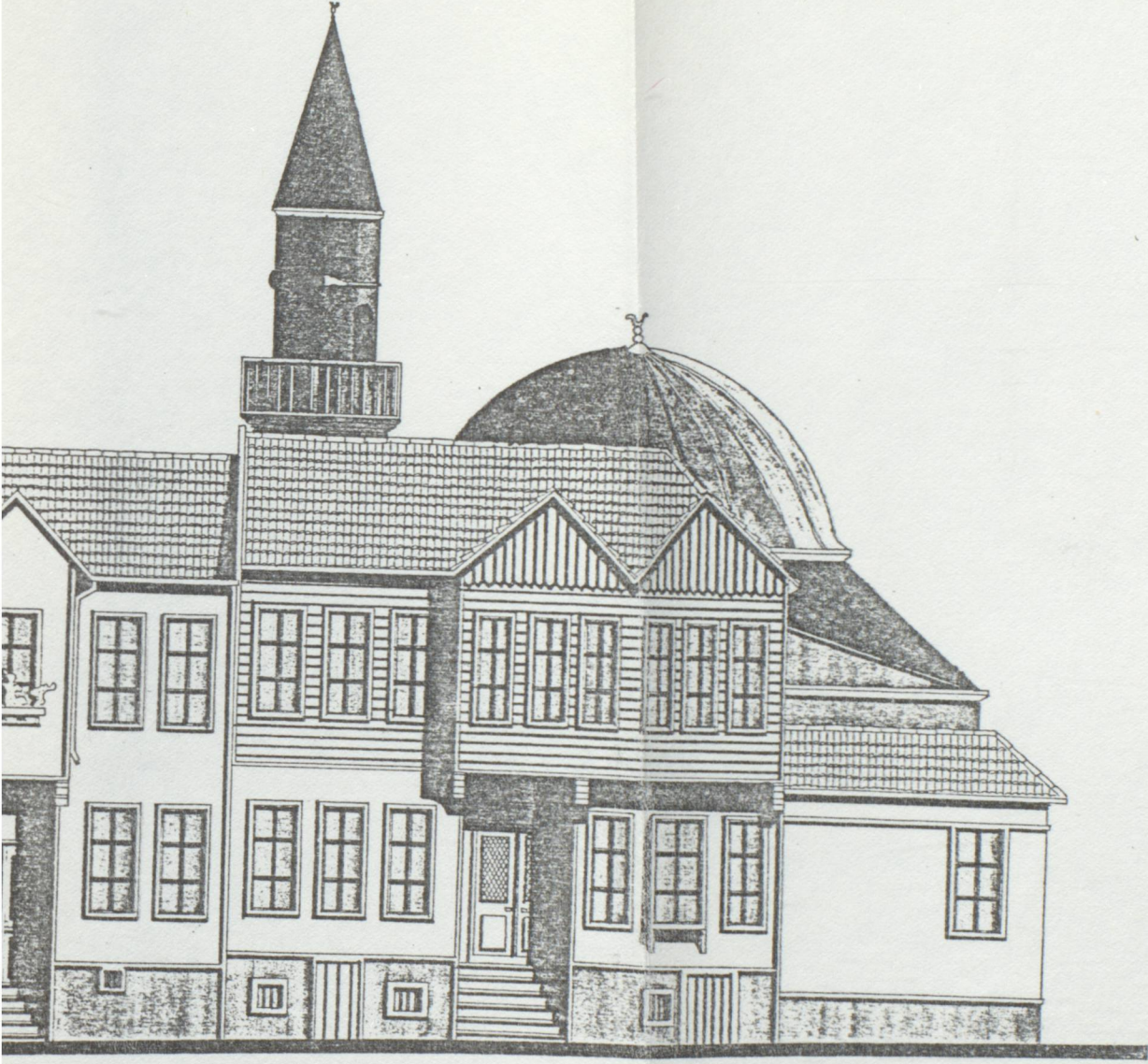
GUBUKÇULAR SOKAK
RESTORASYON

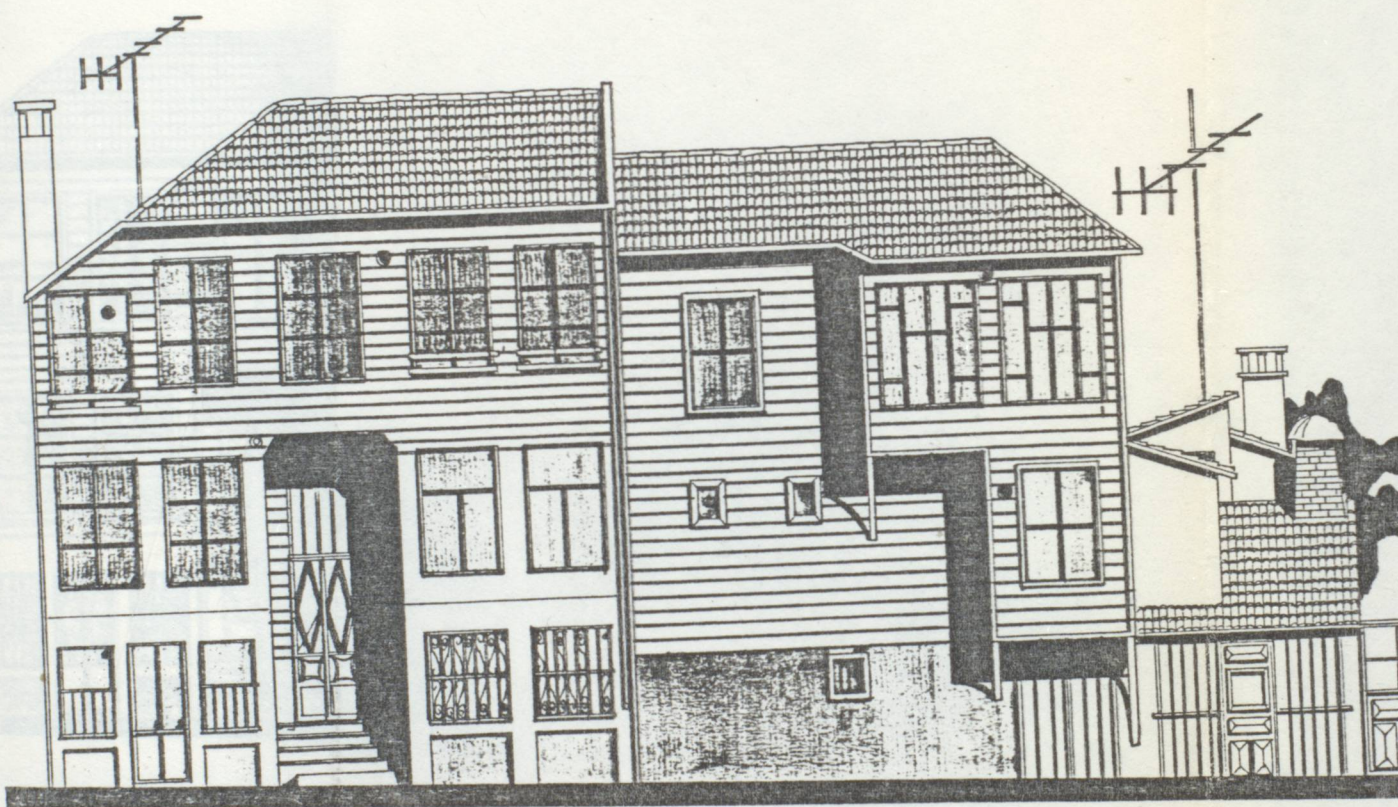

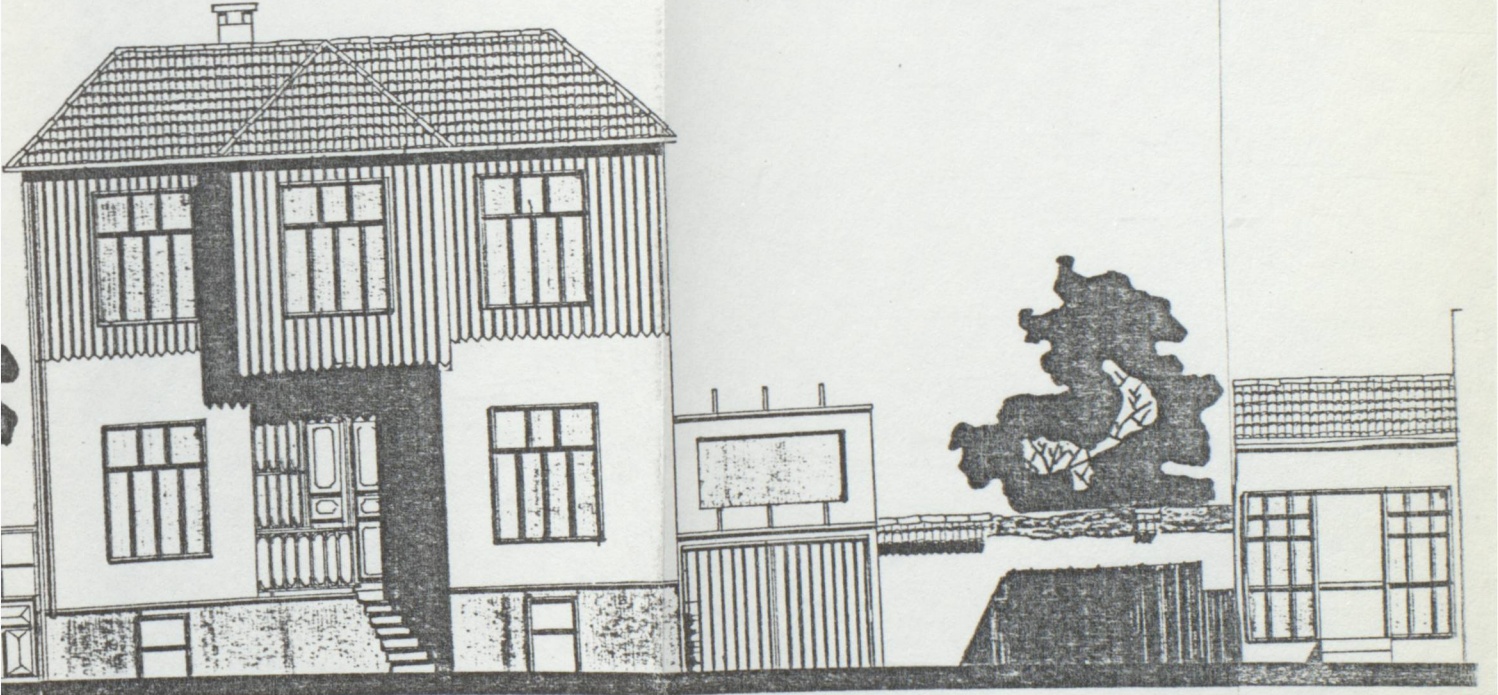
KARANFILOĞLU SOLAK
ZÖLÖNE

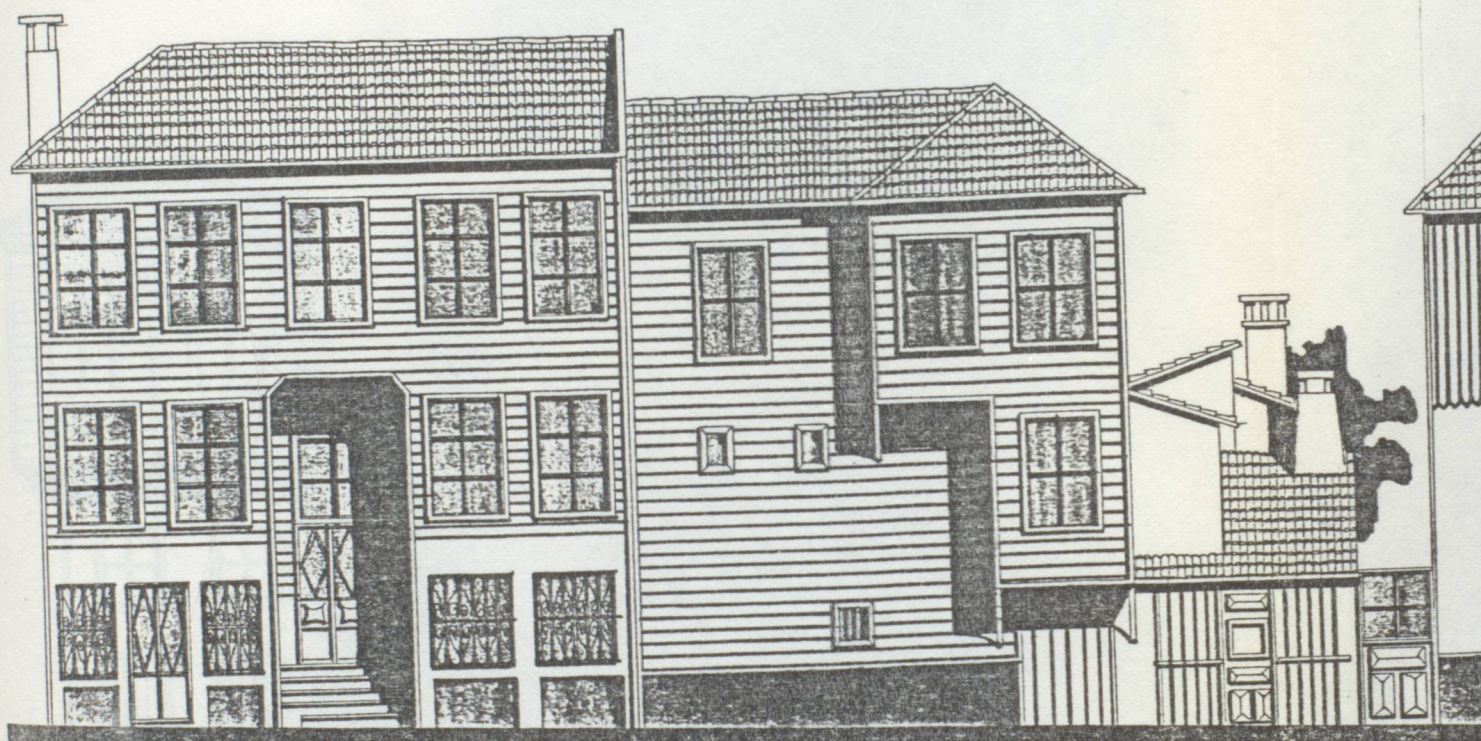

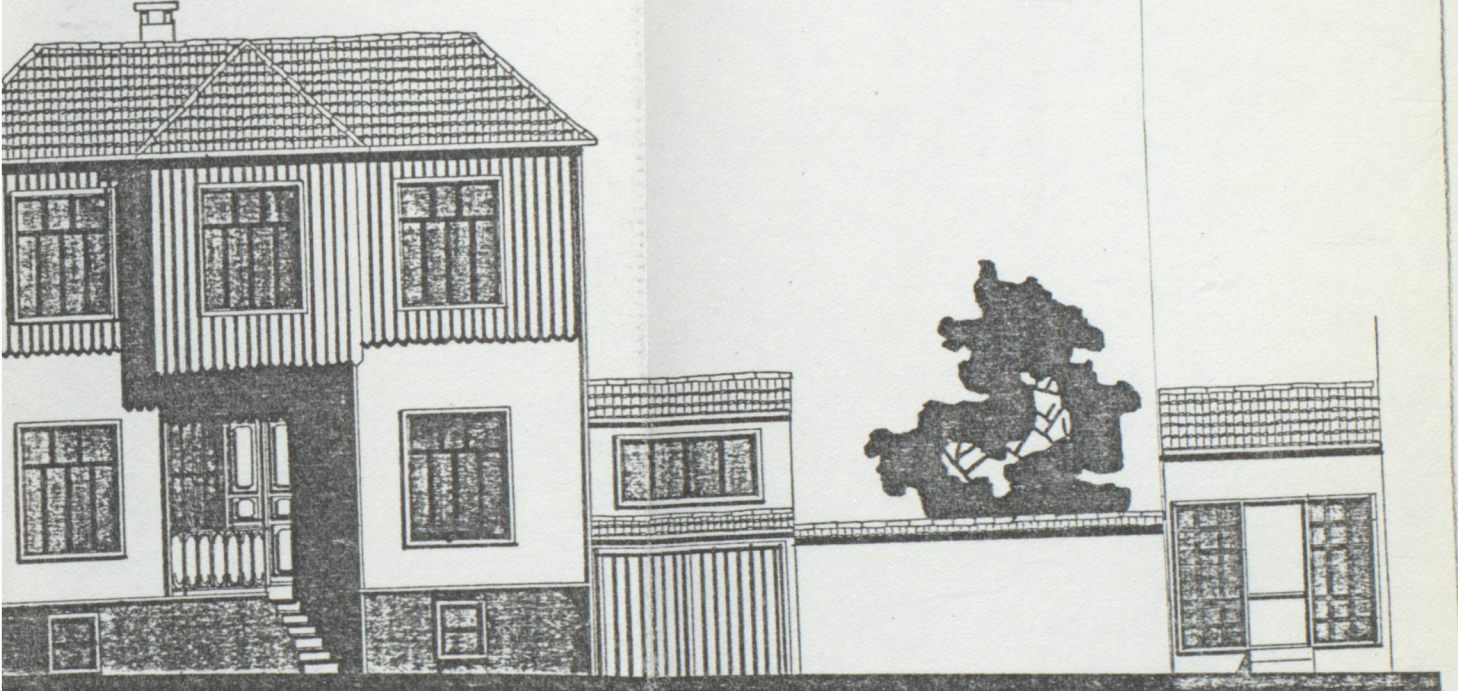
KARANFILOĞLU SOKAK
RESTORASYON

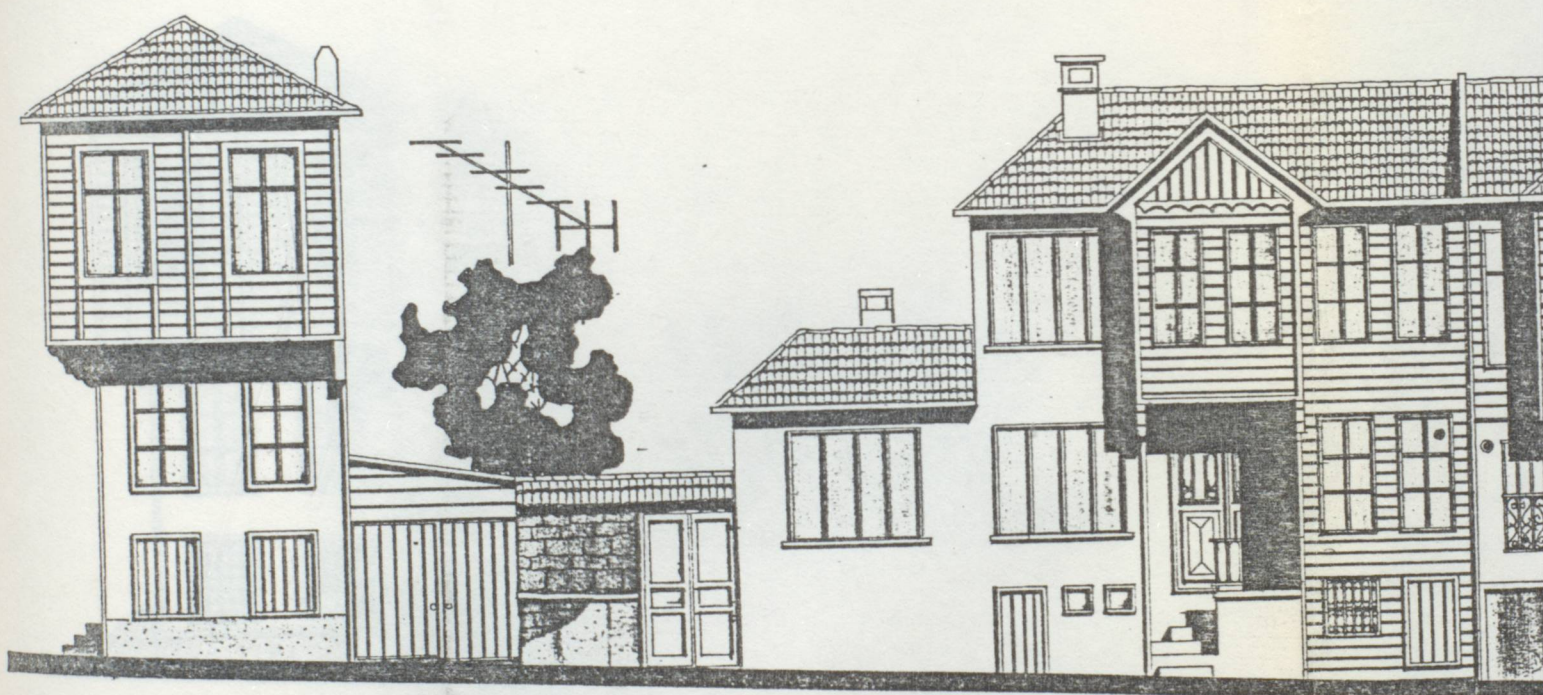

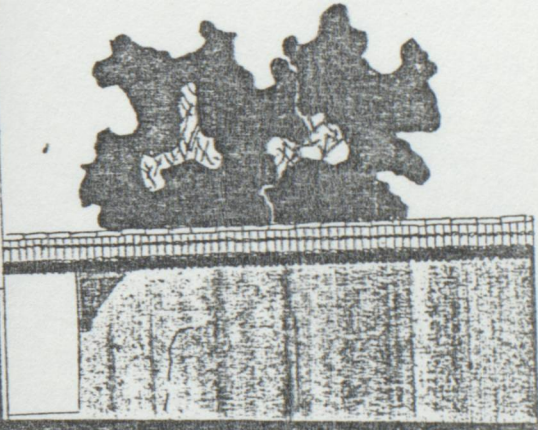
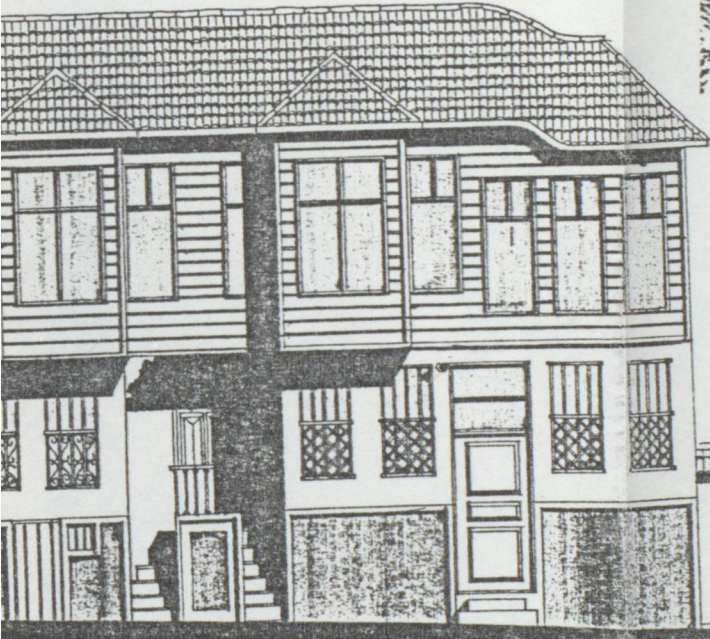
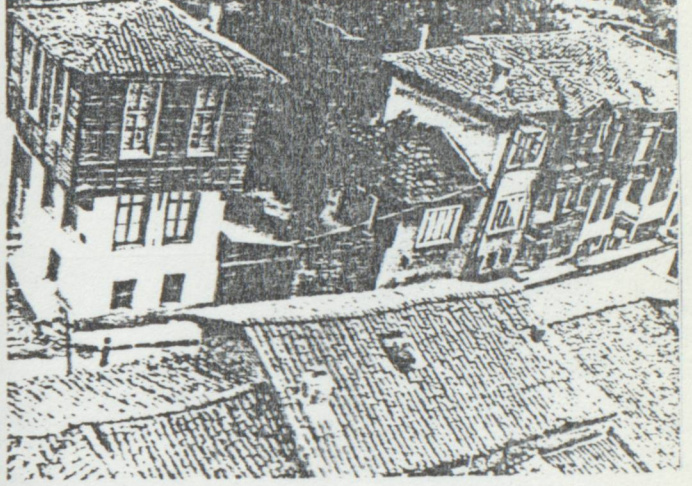
KARAFILOÇLU CADDESİ
EÖLÖVE

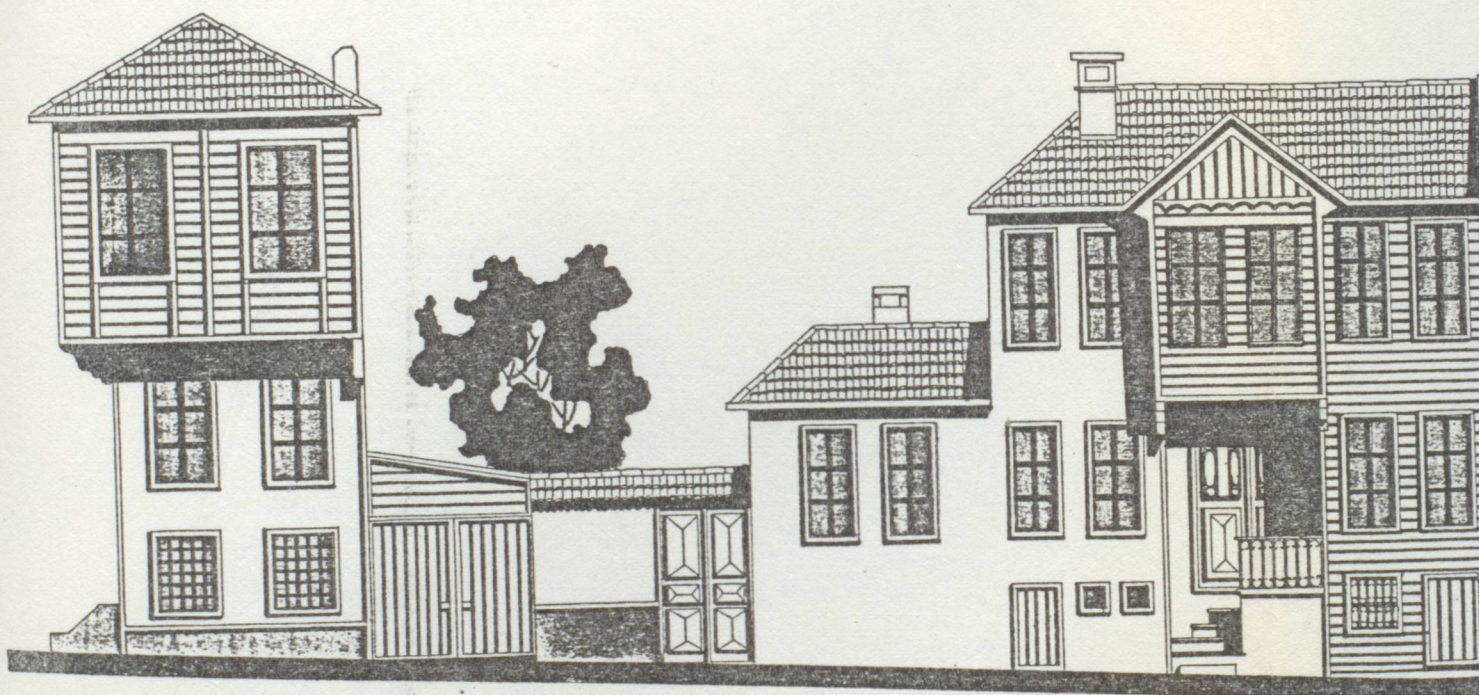

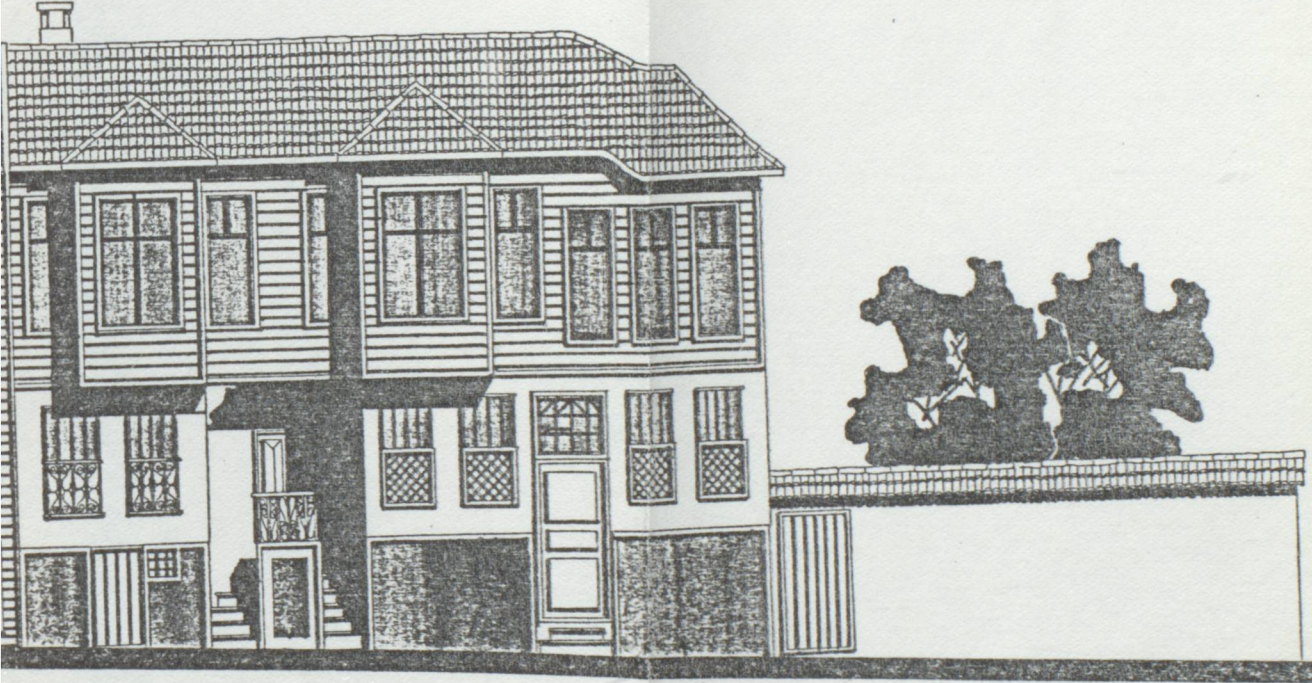
KARANFİLOĞLU CADDESİ
RESTORASYON

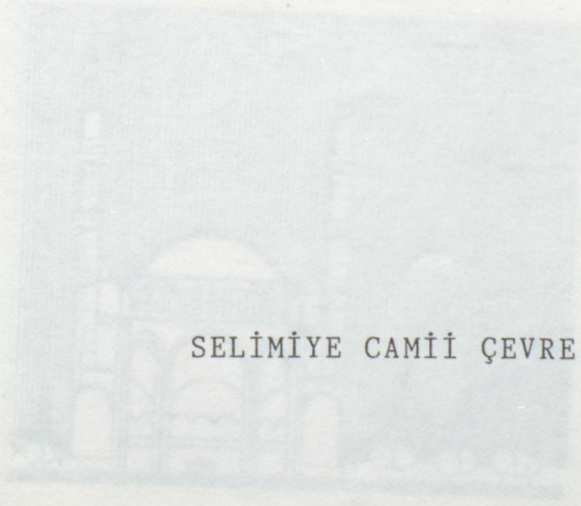
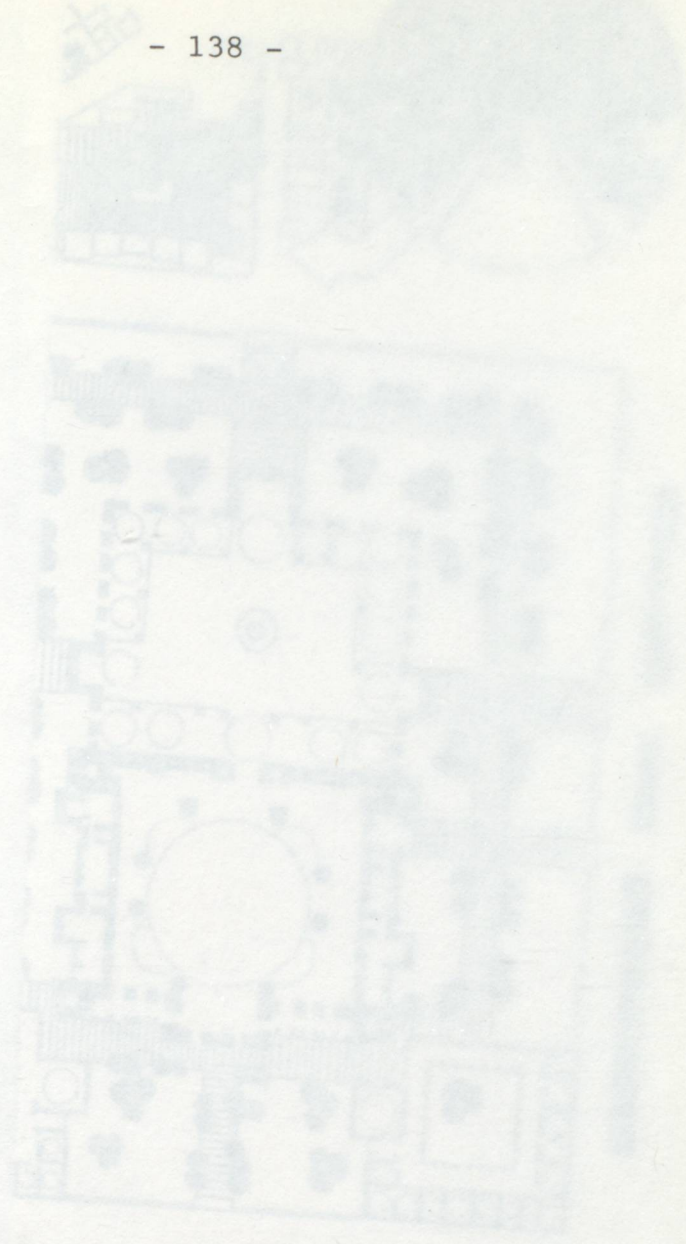

KARANFILOĞLU CADDESİ
RÖLÖVE

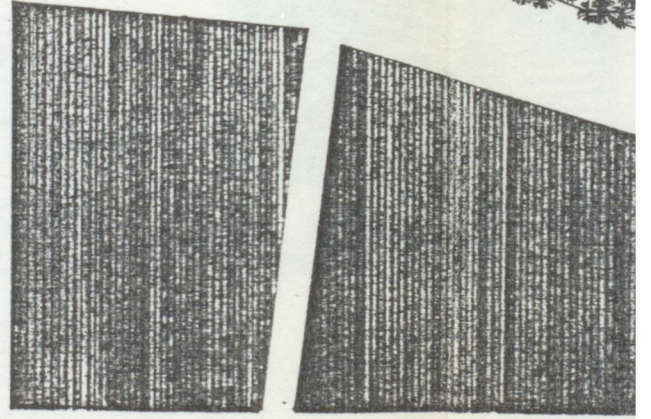
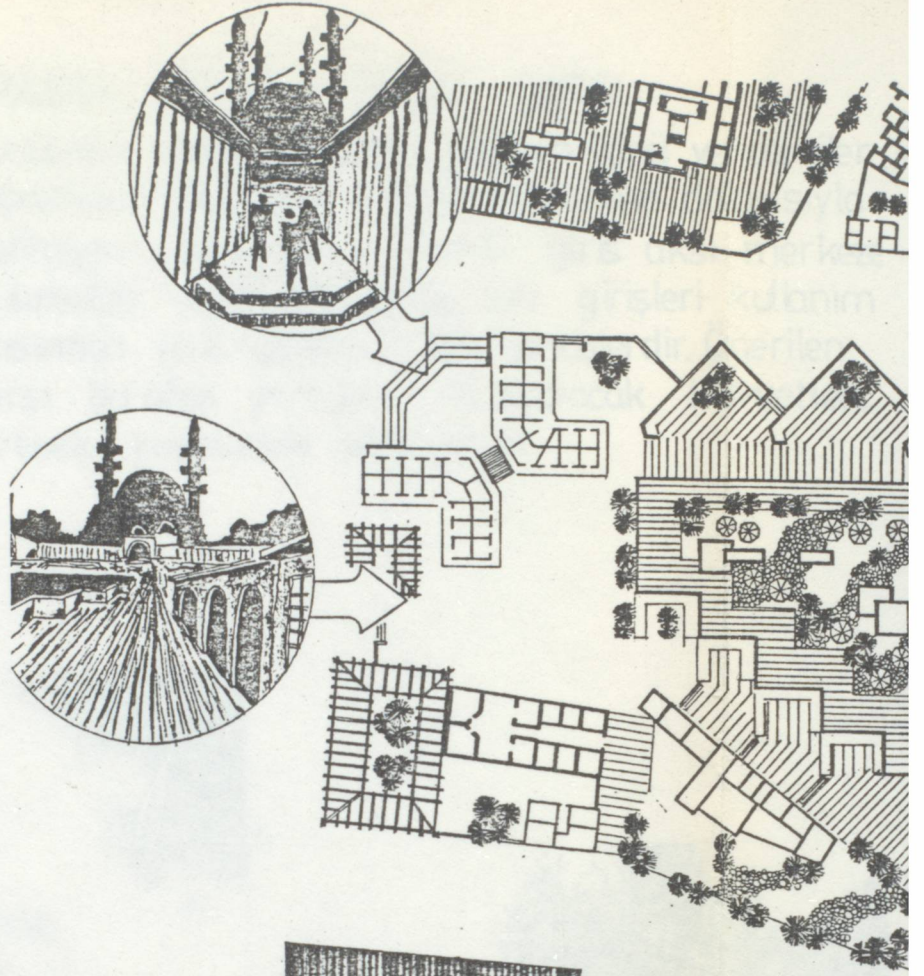

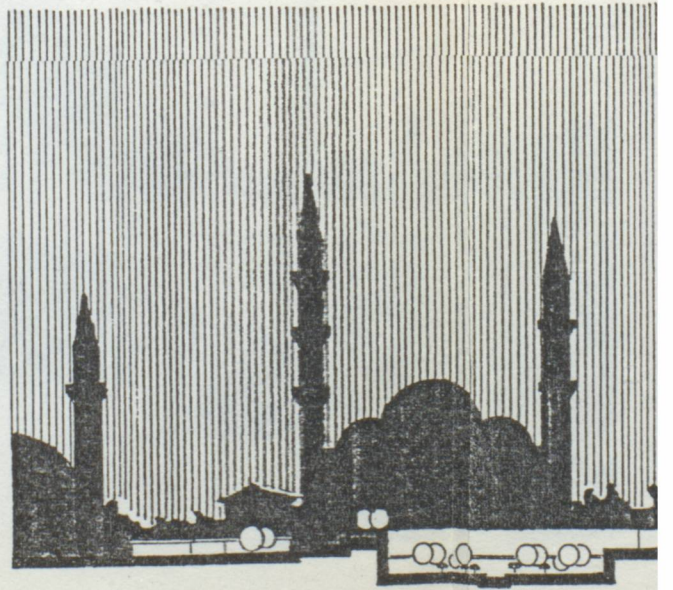
KARANFILOĞLU CADDESİ
RESTORASYON

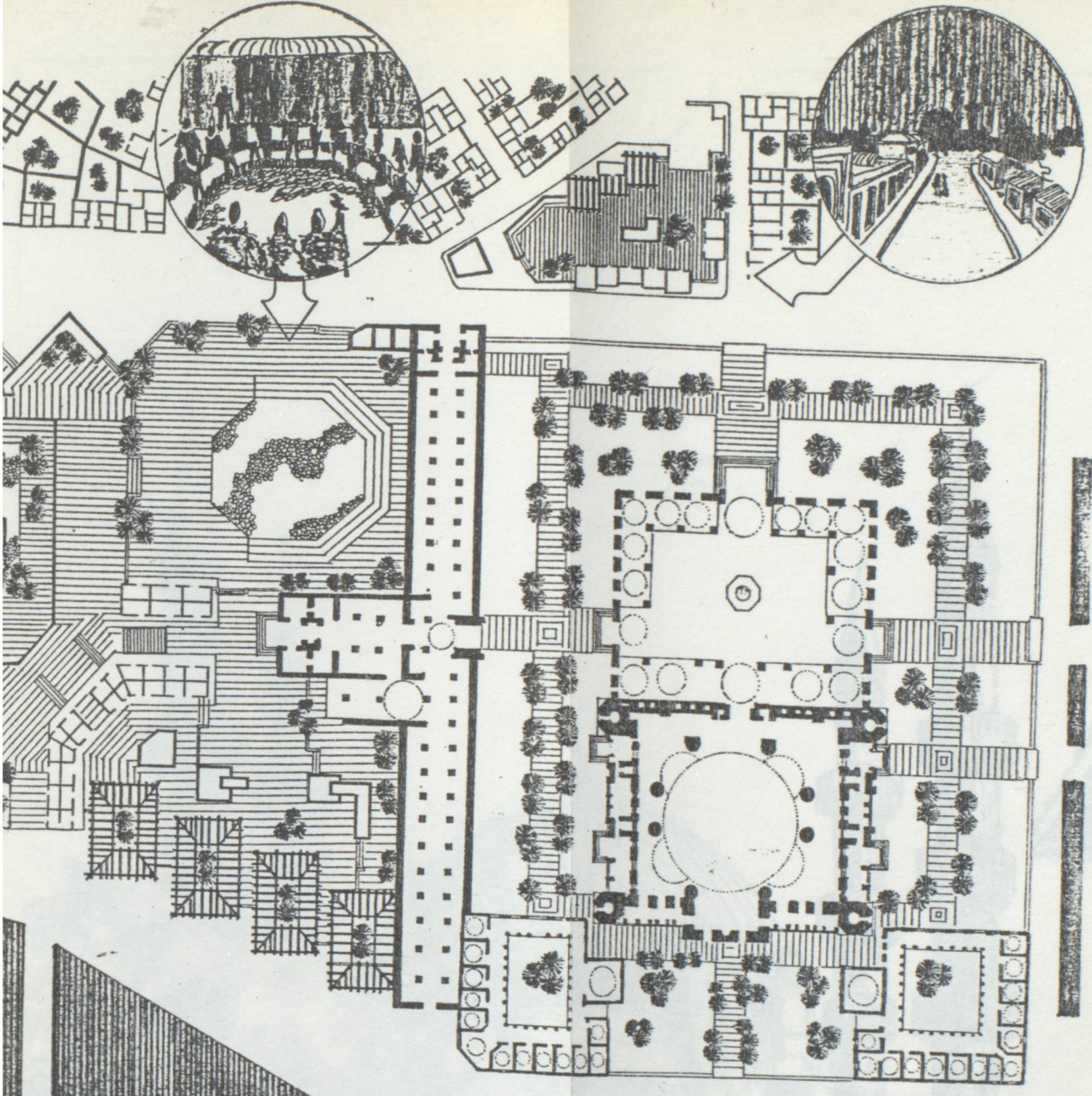

SELİMİYE CAMİİ ÇEVRE DÜZENLEMESİ

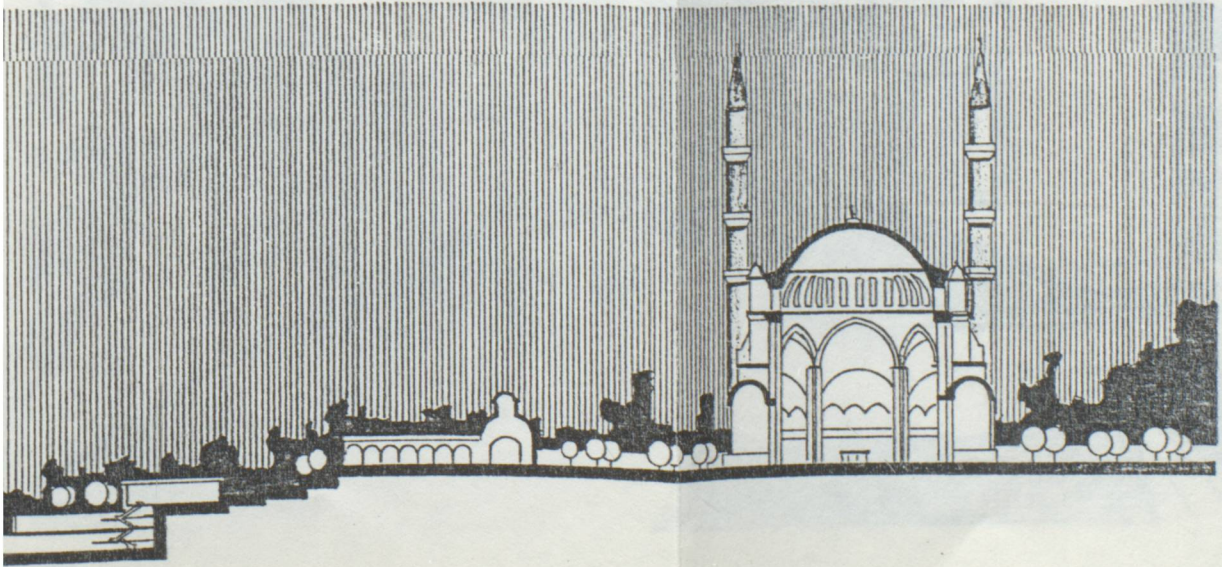

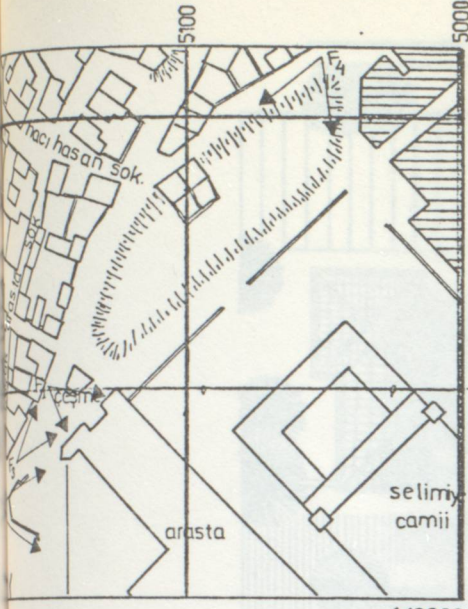
SELİMİYE

CAMI ÇEVRE DÜZENİ

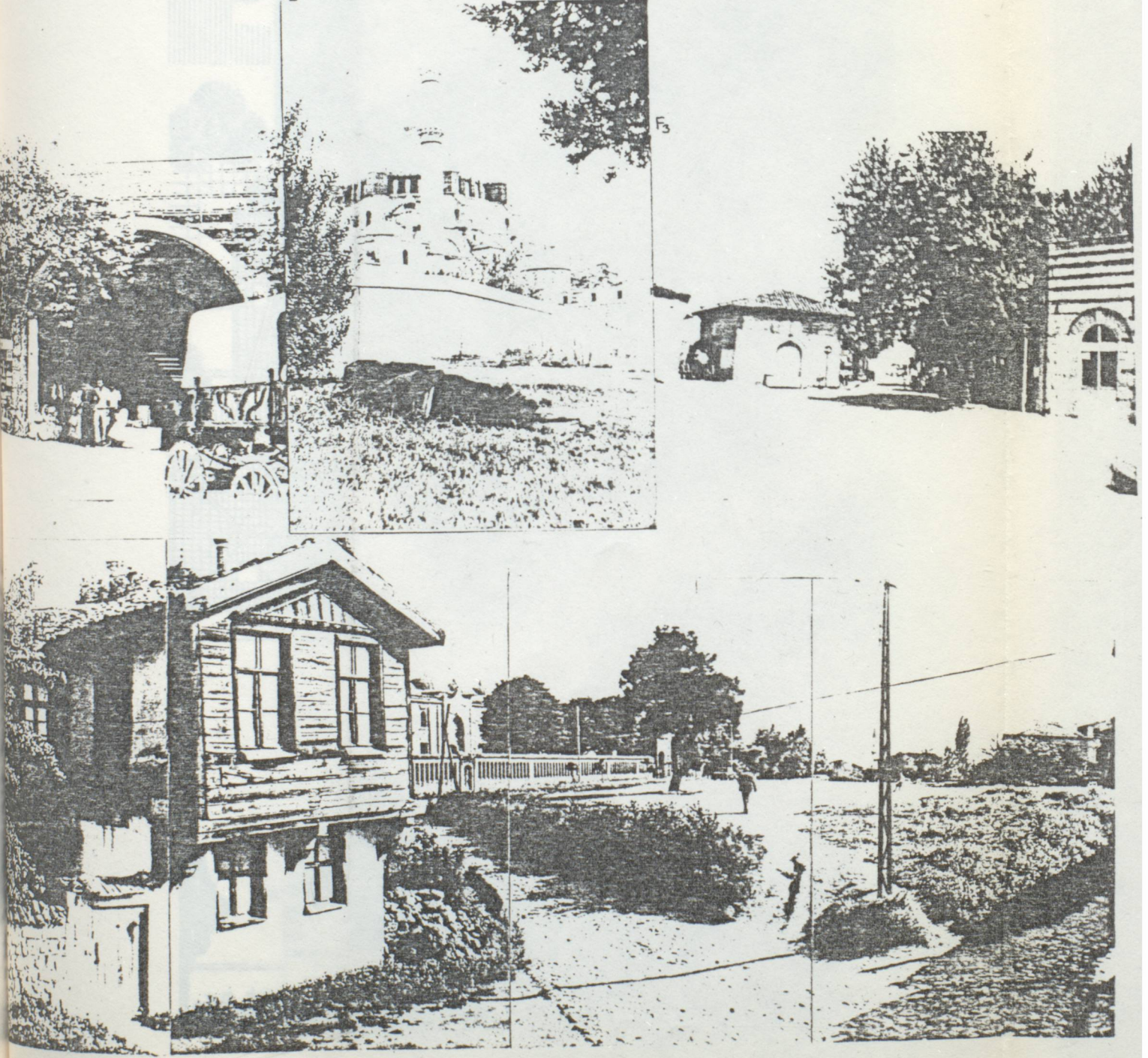

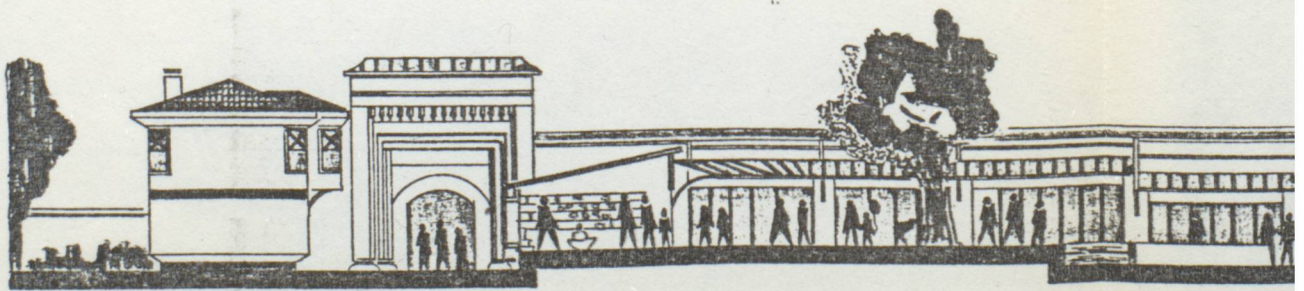
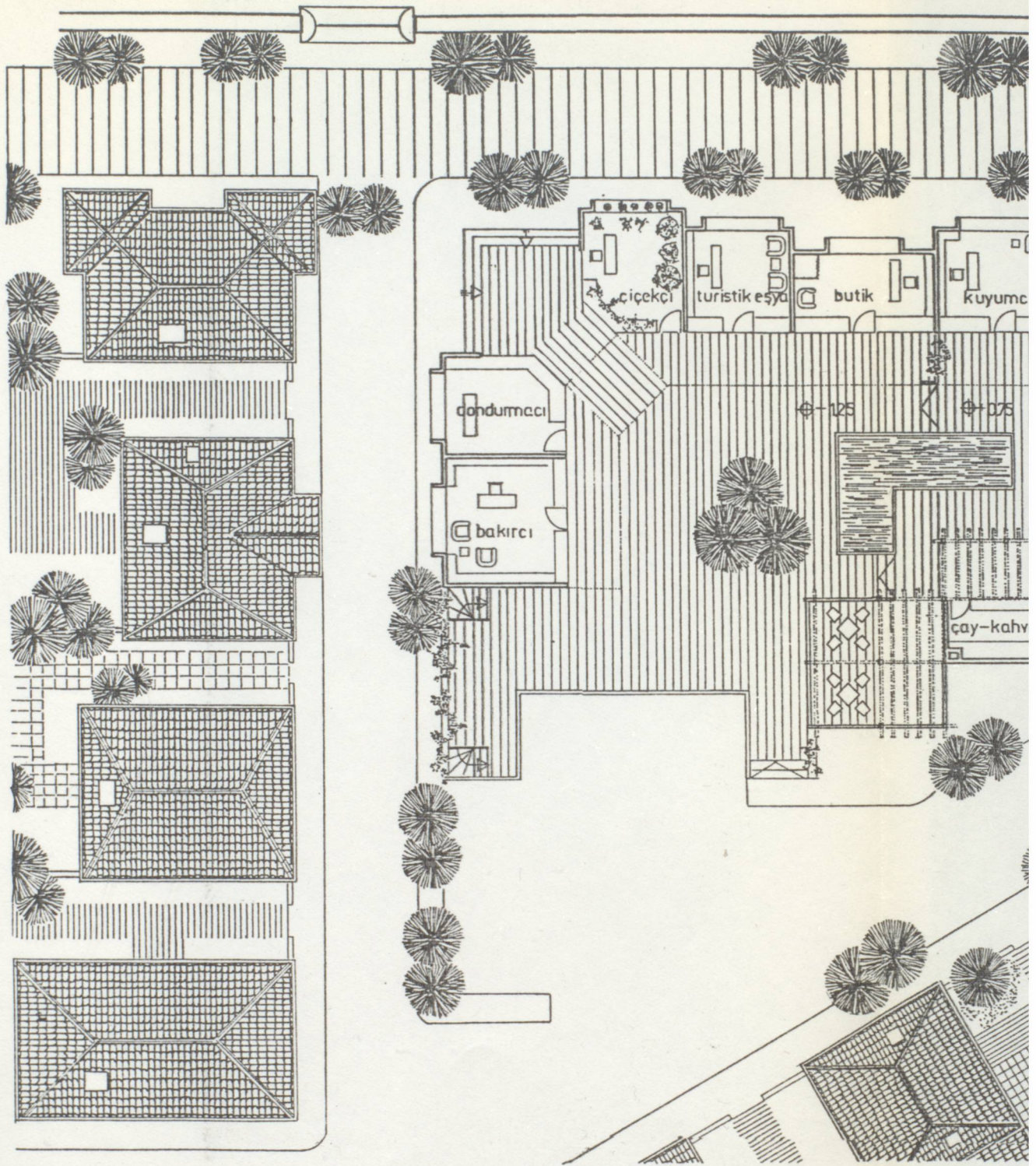
ARASTA ÇIKIŞINA ÖNERİ ÇARŞI:

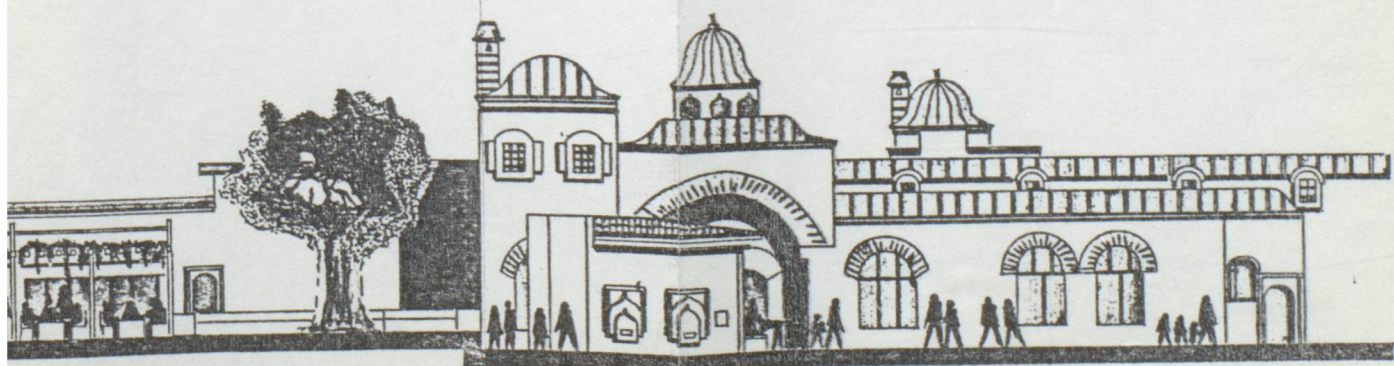
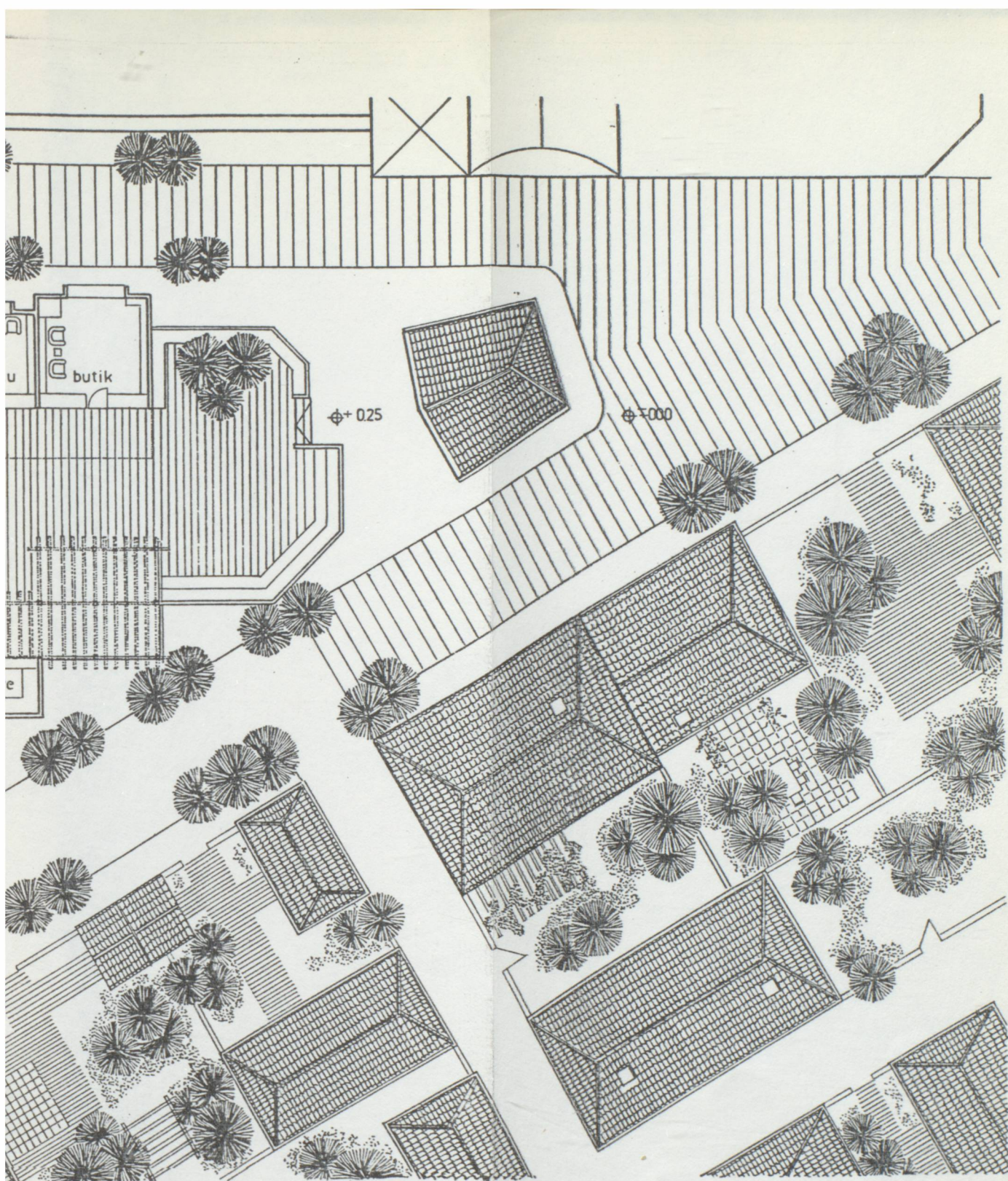
Günümüz şehir merkezi gelişim yönü ve camiler yapılırken gözönüne alınan yönlenme dolayısıyla Selimiye caminin en önemli giriş aksı merkeze açılımdan uzak kalmıştır, tali girişleri kullanım açısından asıl girişlere dönüşmüşlerdir. Önerilen çarşı bu aksı yeniden oluşturacak, kuvvetlendirecek, yaşatacak anlamdadır.

1/2000
F₂

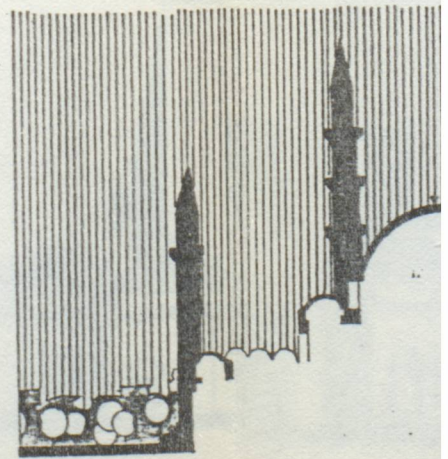
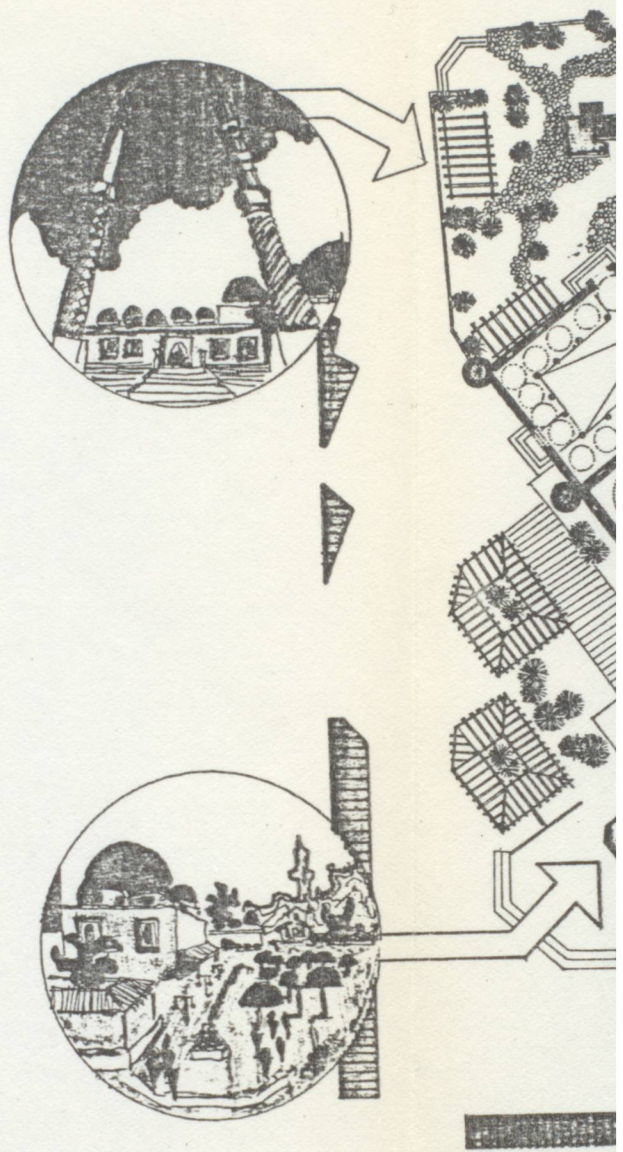

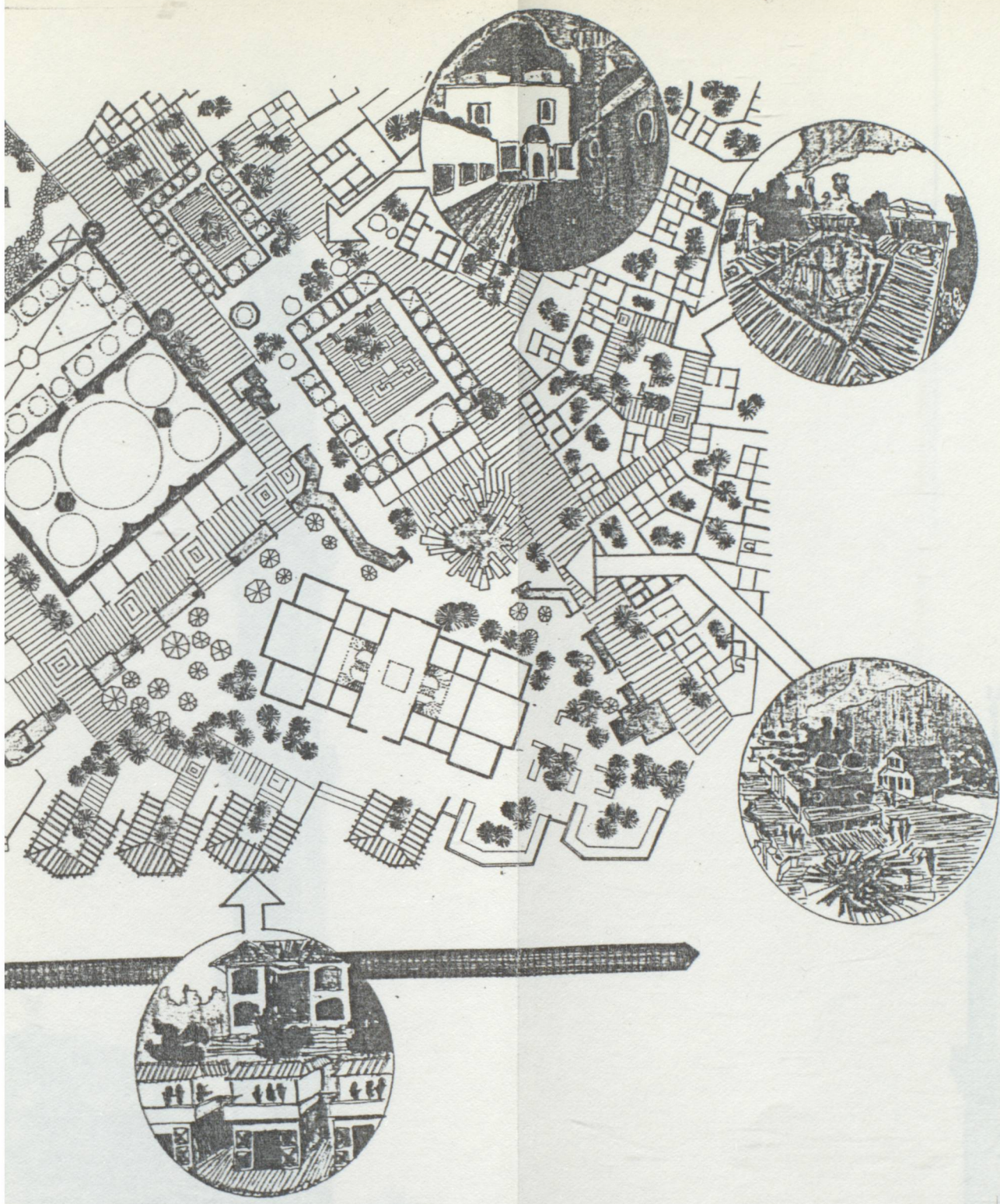

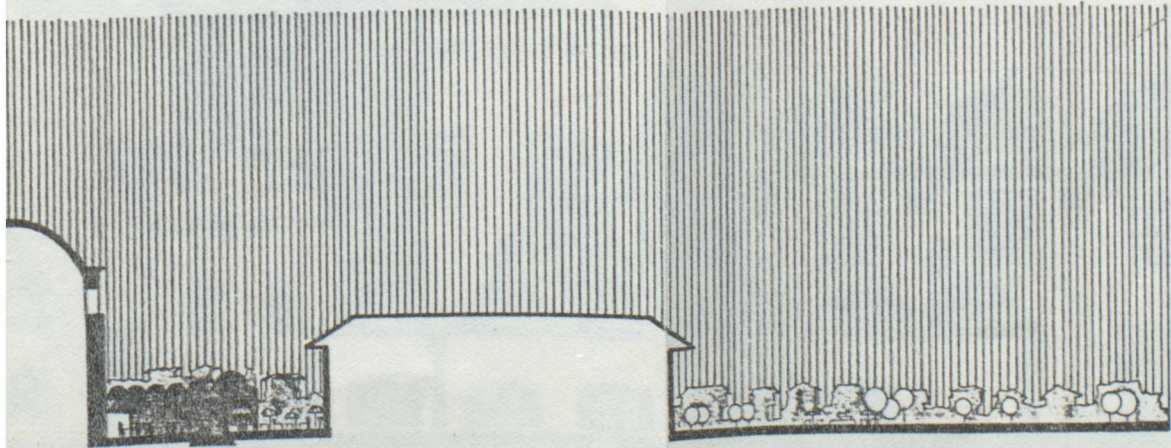

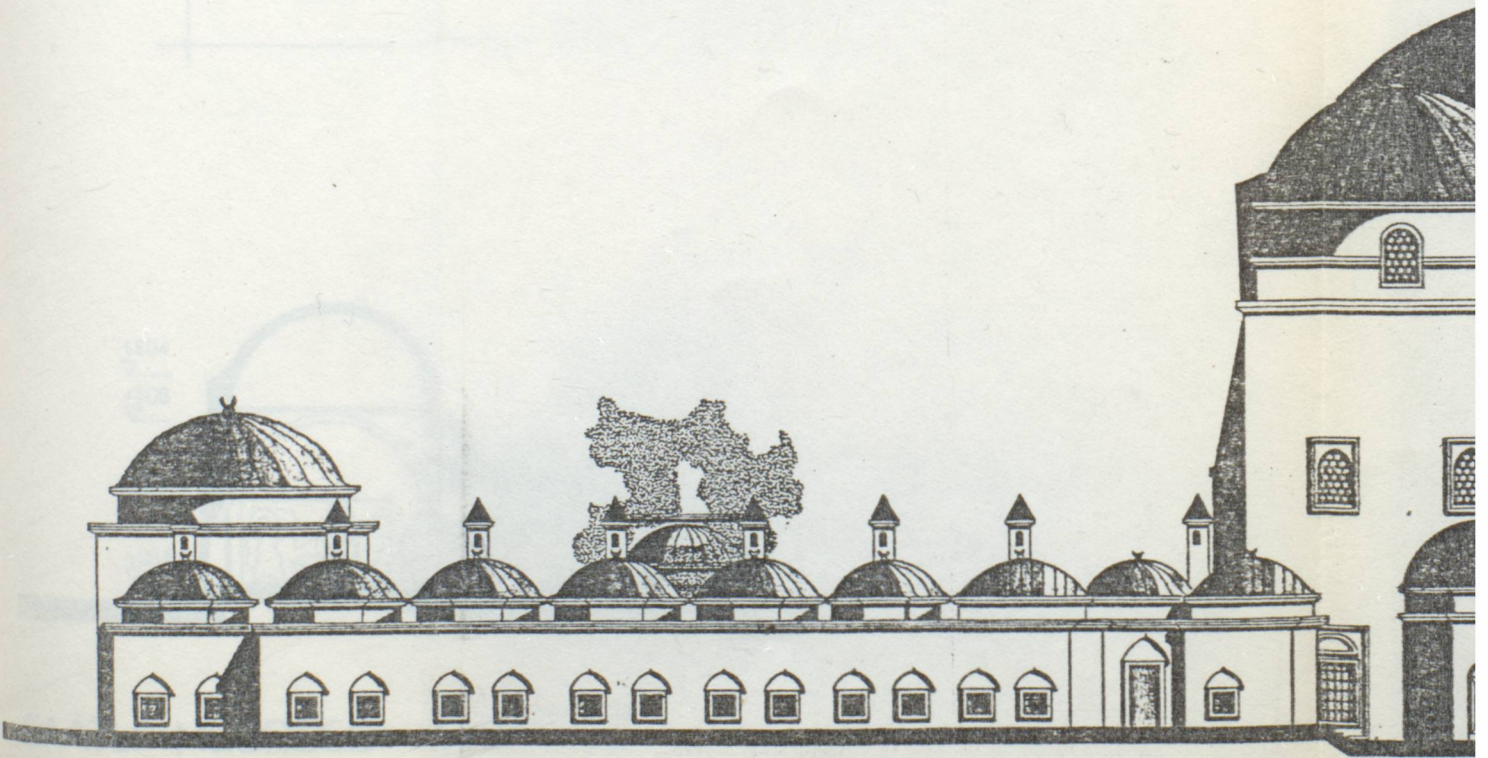
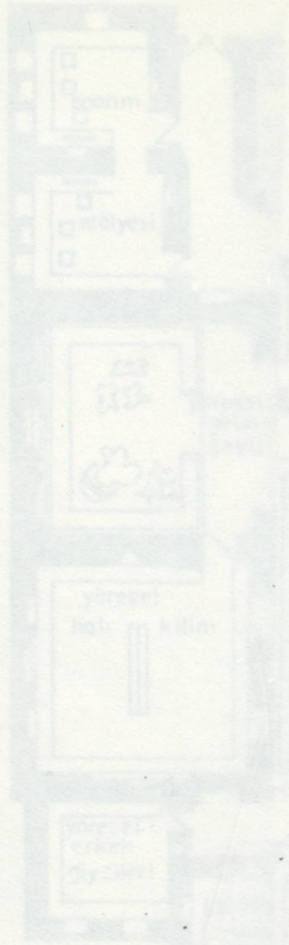
ÜÇ ŞEREFELİ CAMİİ ÇEVRE DÜZENLEMESİ

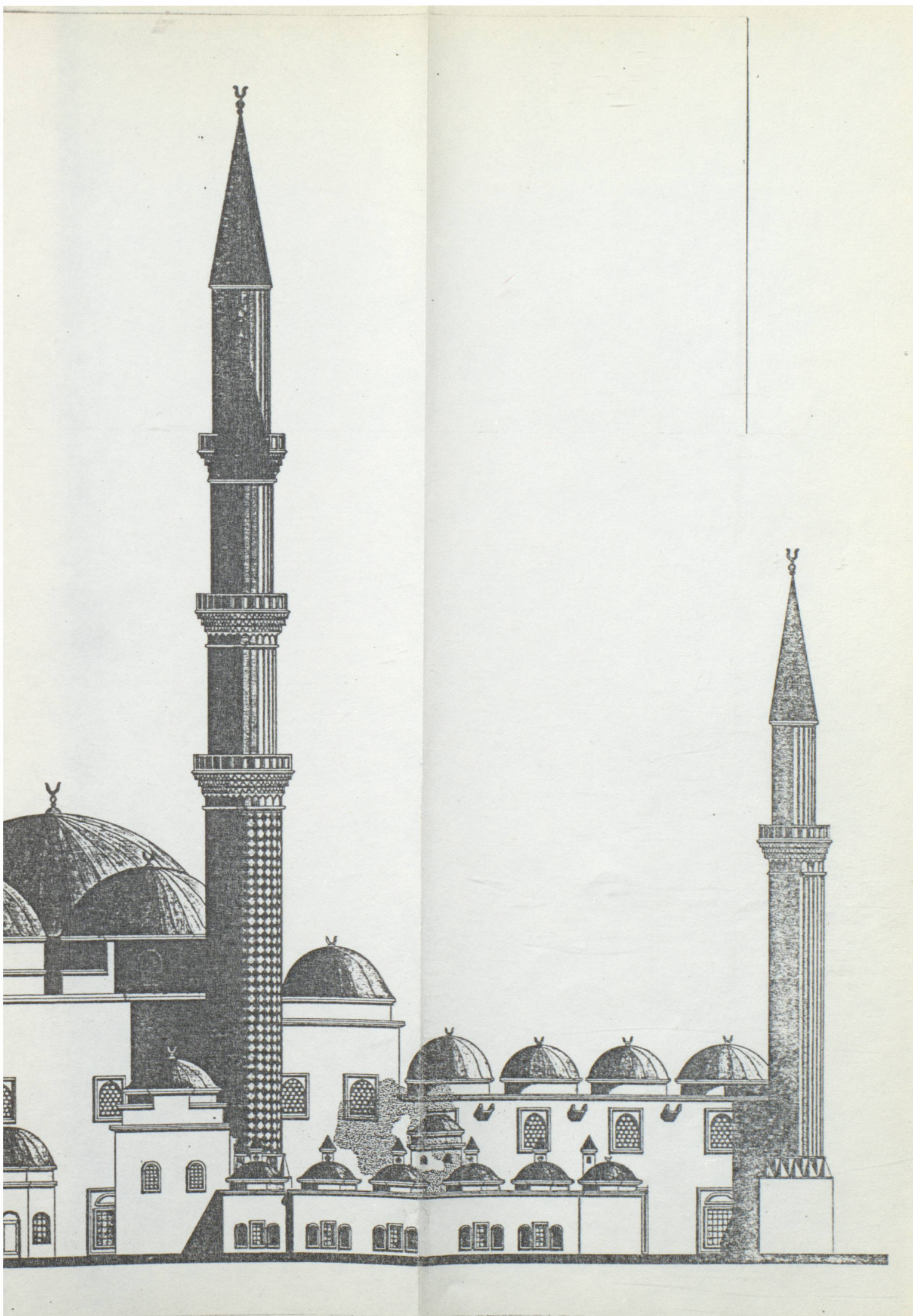

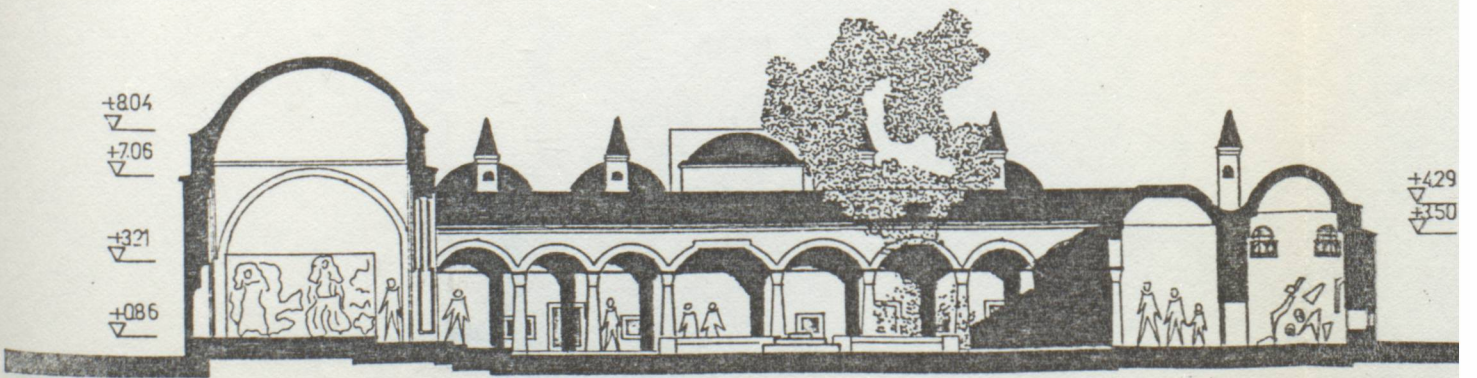
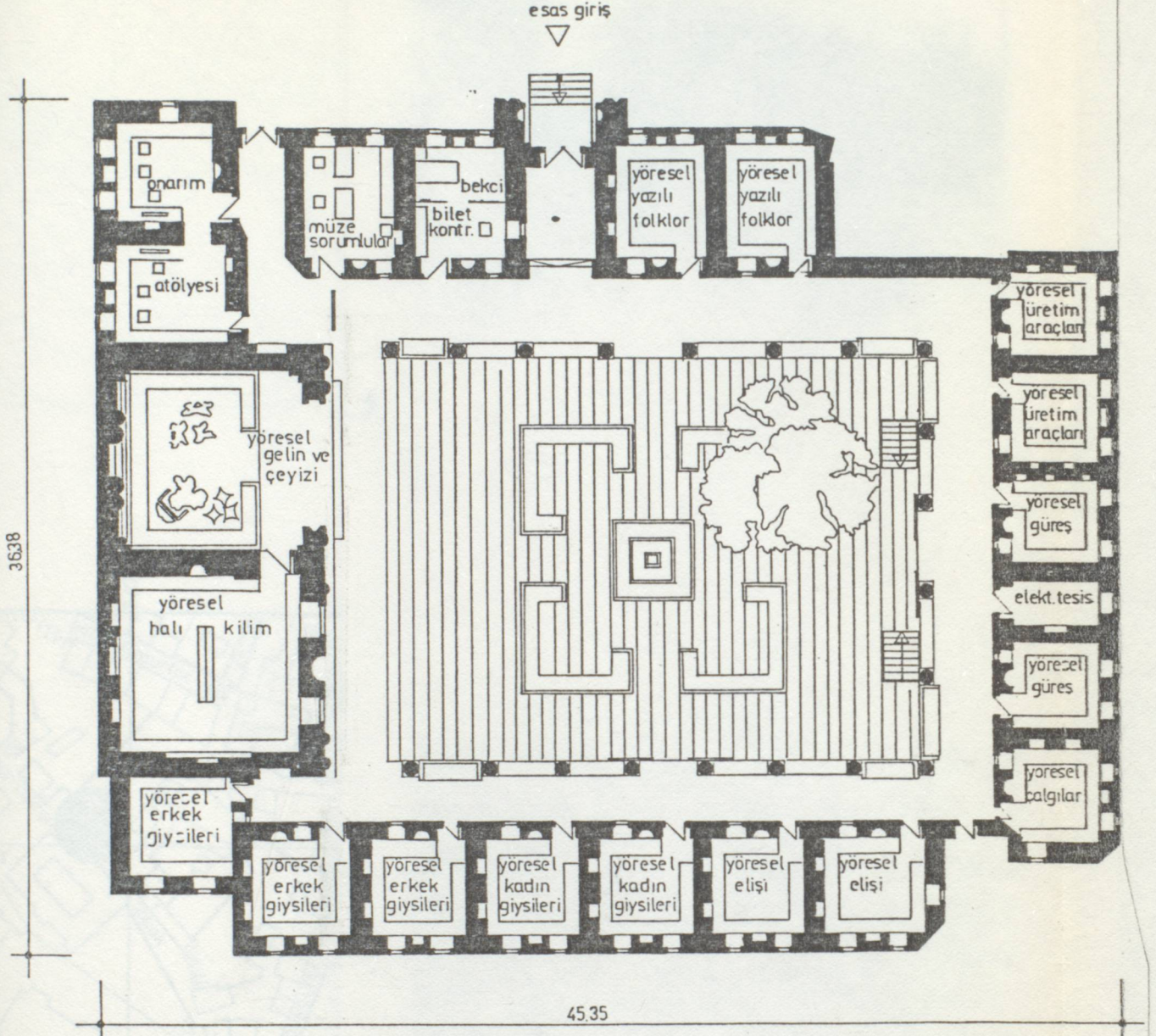

KÜLTÜR BÖLGESİ DÜZENLENMESİ

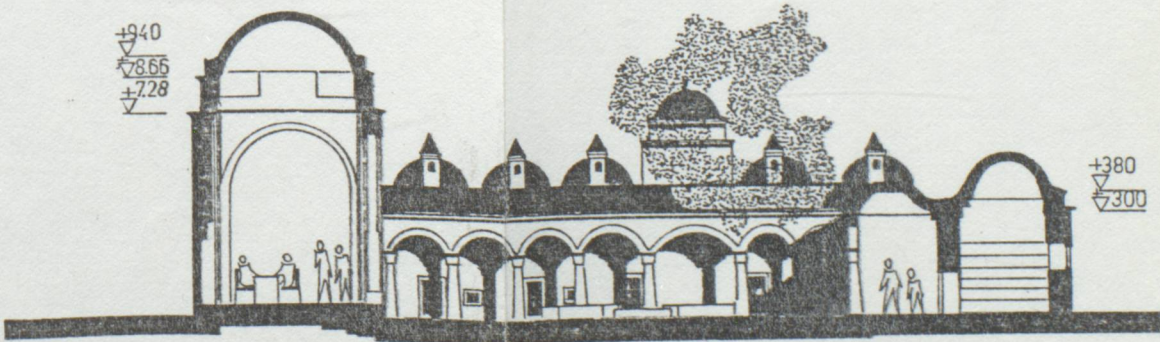
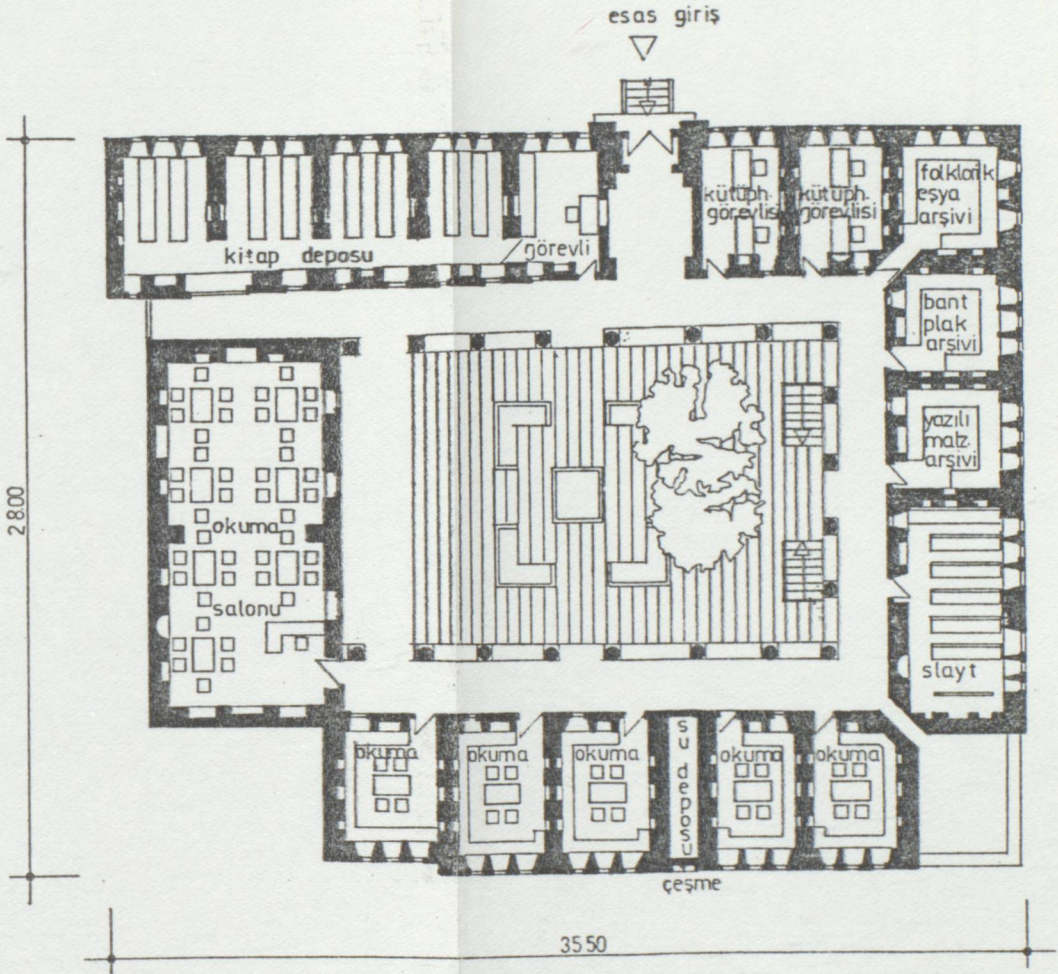

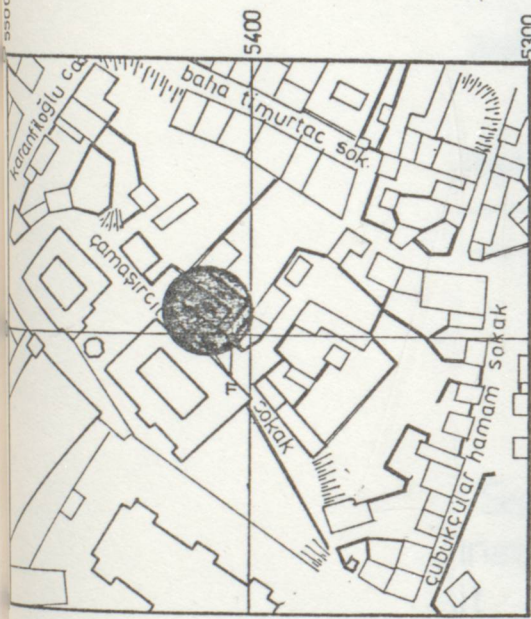

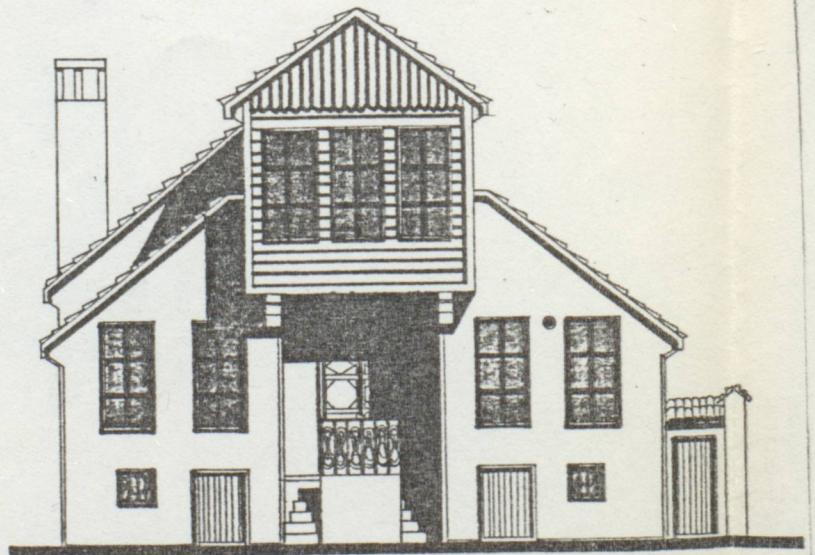
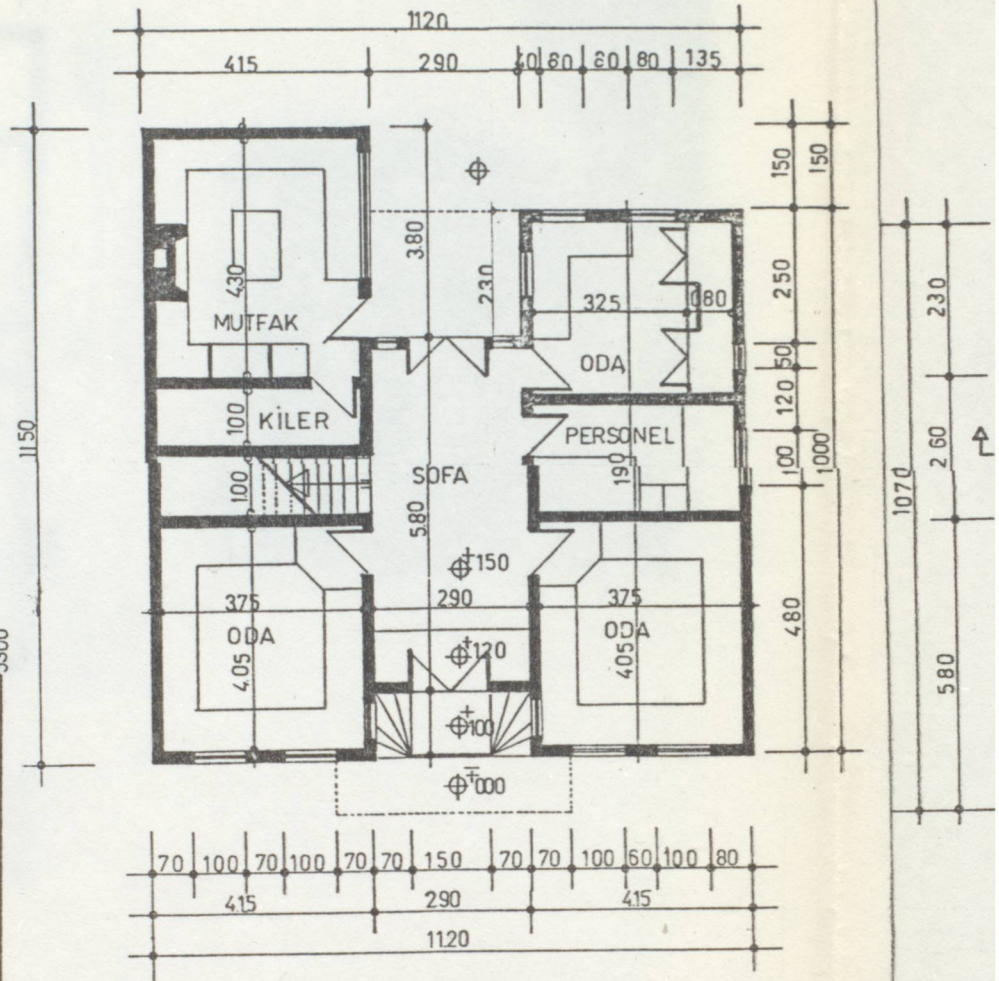
SAATLİ MEDRESE : FOLKLOR MÜZESİ

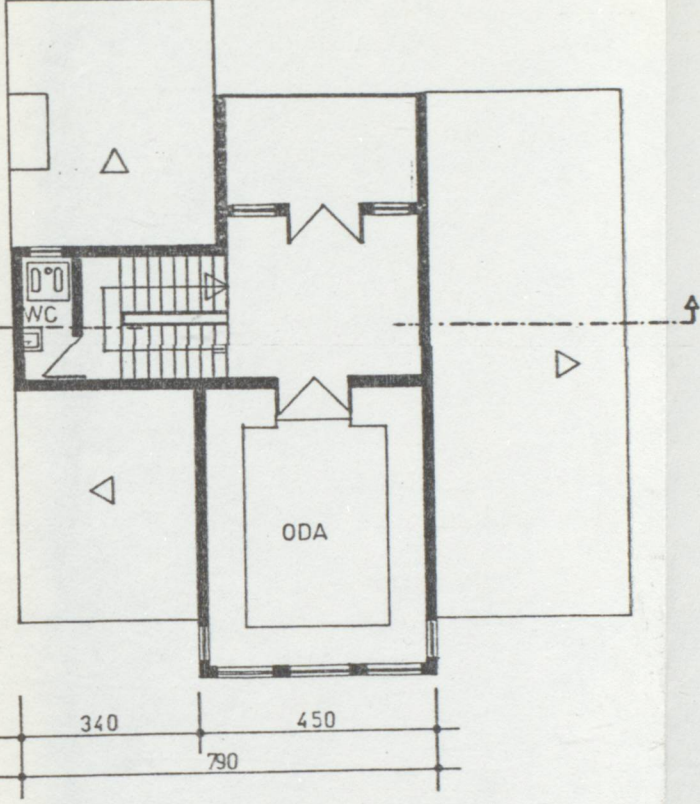

PEYKLER MEDRESESİ: KÜTÜPHANE

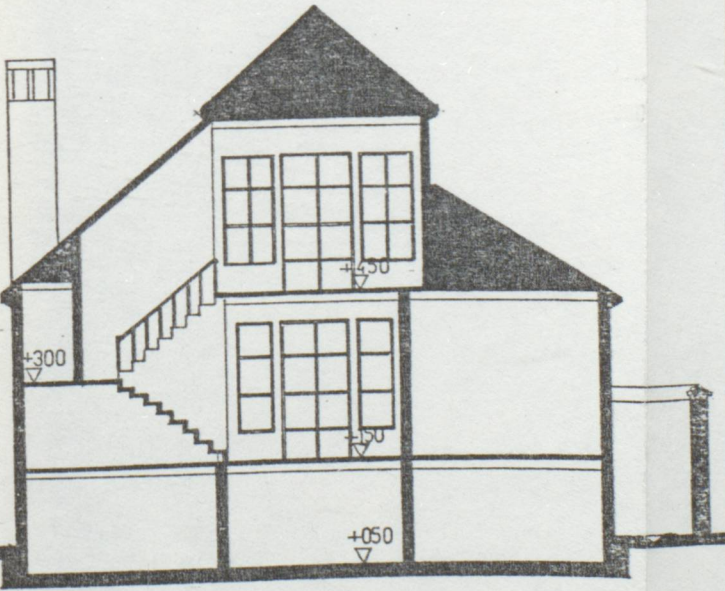
Ö: 1/2000

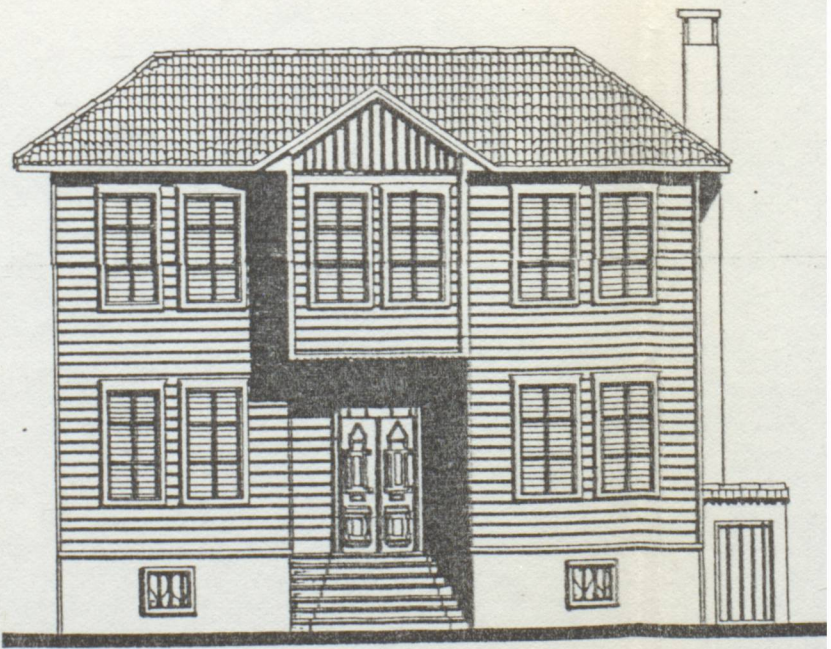
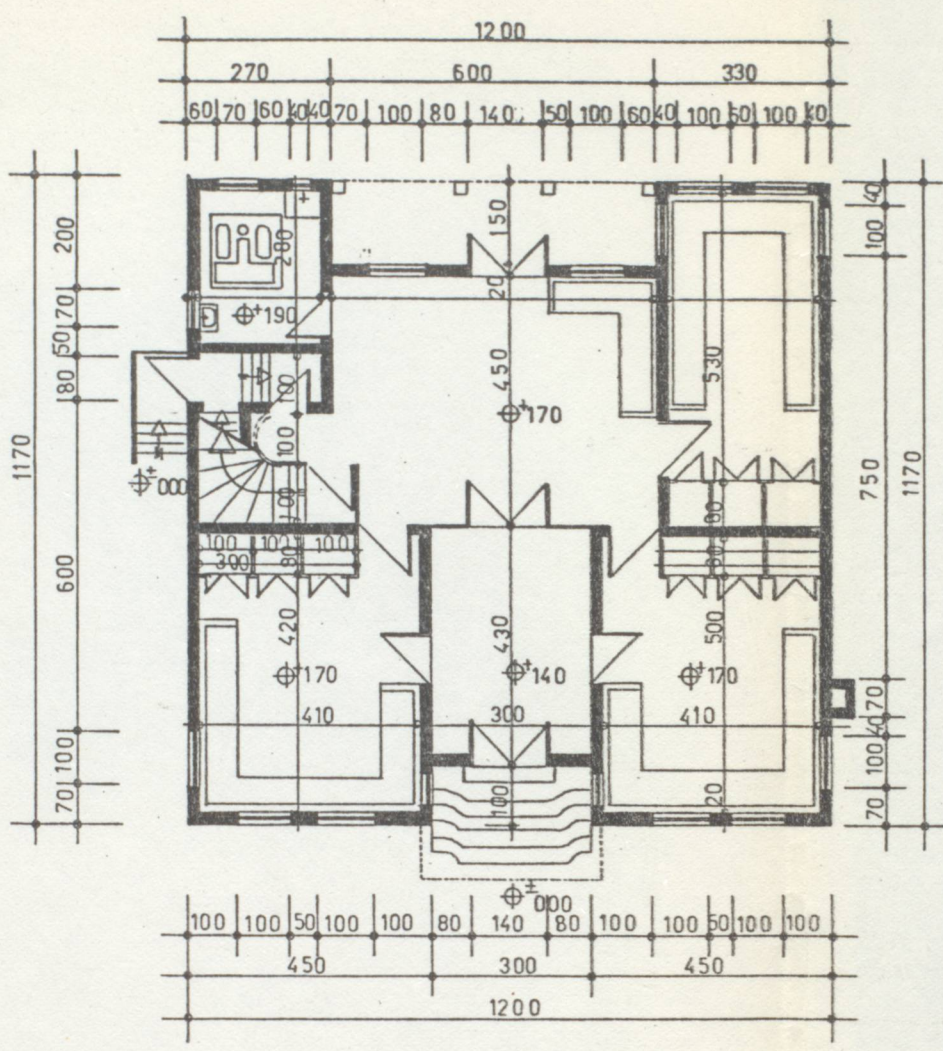
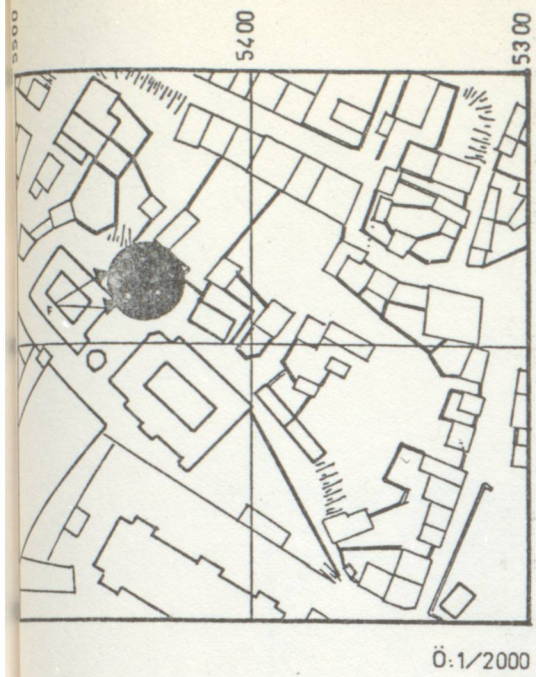

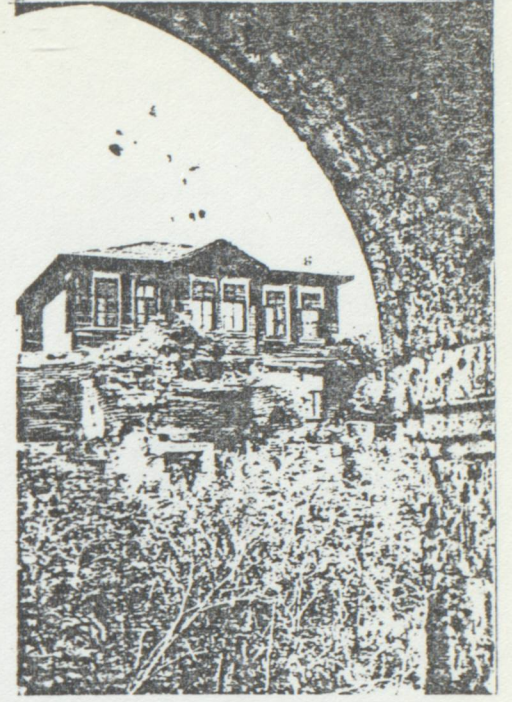
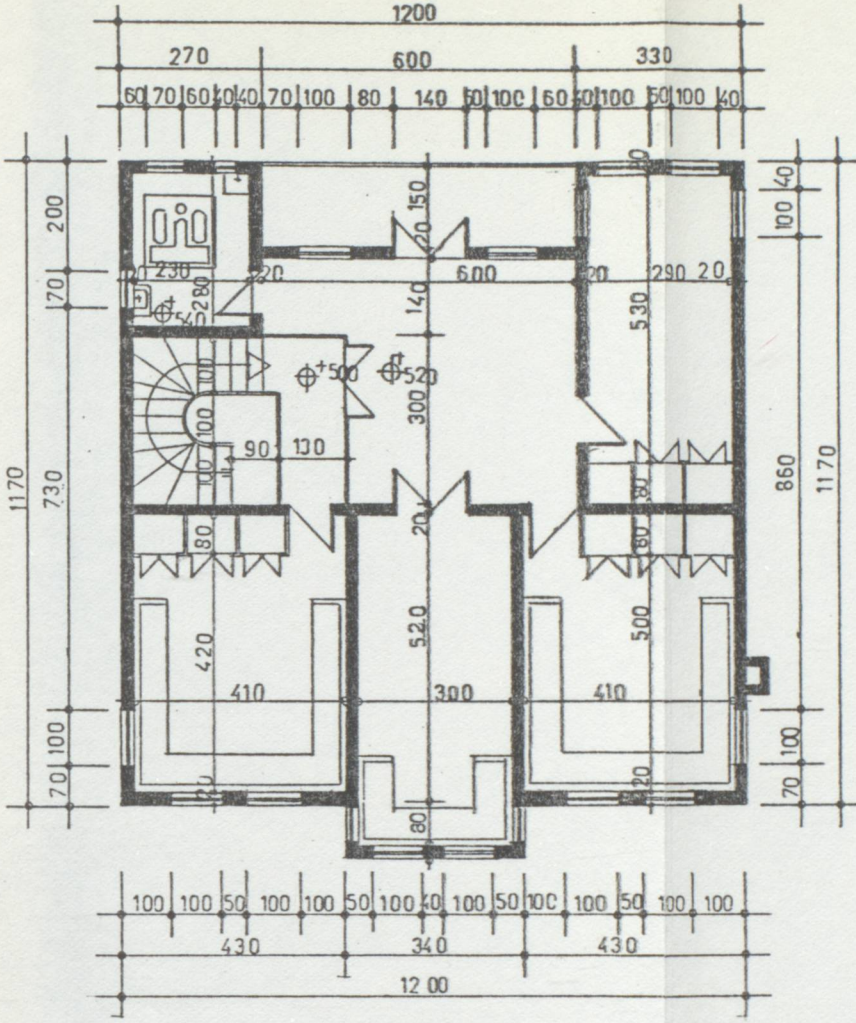

Üç Şerefeli Camii Saatli ve Peykler Medreseleri yakınında bulunan Ali Şencan'a ait bu tarihi konut Türk evinin özellikleri yaşatılacak şekilde düzenlenip onarılarak müzeler gelen insanların dinlenip Türk kahvesini eskiyi anımsatacak sedirli kafesli bir ortamda içebileceği bir mekân yaratılmaya çalışılmıştır.

KÜLTÜR BÖLGESİNDE;
GELENEKSEL TÜRK KONUTU
SERGİSİ

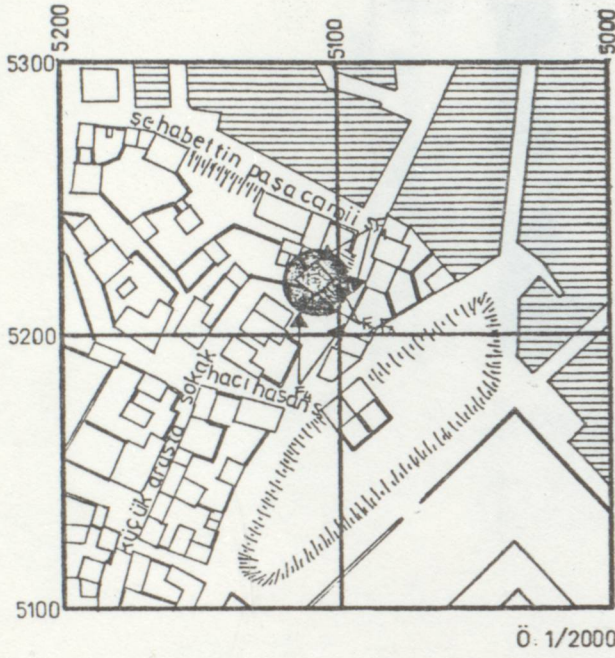
Üç Şerefeli Camii Saatli ve Peyk-
ler Medreseleri yakınında bulunan
Süreyya Dumlu'ya ait bu tarihi ko-
nut, içinde bulunan duvar resimleri,
işlemeleri ve dış biçim dolayısıyla
bizce müze konut olmayı hak ede-
cek özelliklere sahiptir. Bu gerekçe
ile evi kendi özelliklerini yansıtacak
şekilde sergilemeye açmayı düşündük.

Camii şimel
tamamen y
sarmıştır. C
sı yandadır.
Bina tamam
öyledir. Kubl
adı moloza
Camii 840
yaptırılmış

ŞEHABETTİN PAŞA SOKAKTA BİR CAMİİ

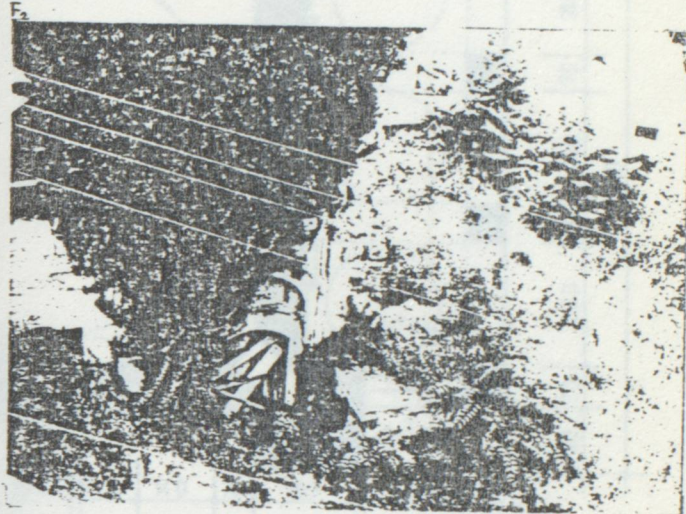
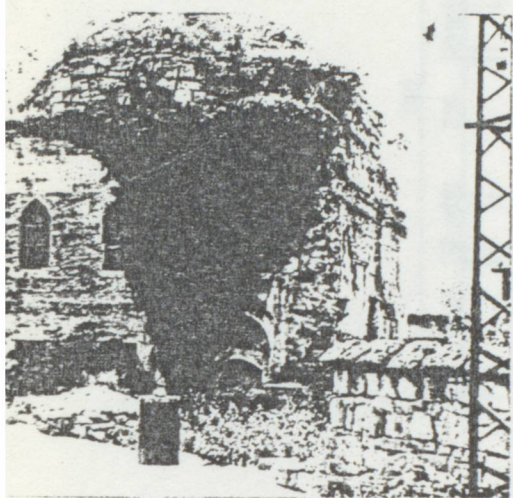
ŞEHÂBÜDDİN PAŞA (KİRAZLI) CAMİİ RESTORASYONU

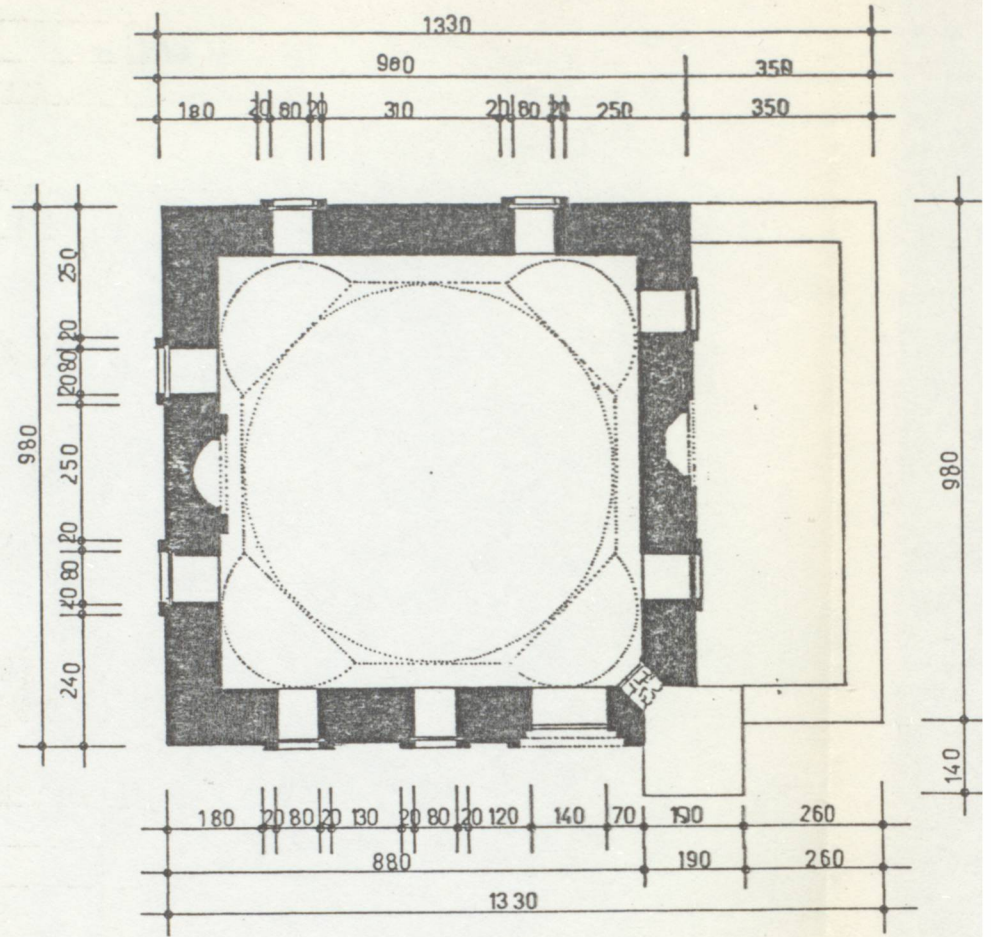
Camii şimdi perişan bir haldedir; eski güzel revâkı tamamen yıkılmıştır, kapı örölmüş her tarafı çalılar sarmıştır. Camii dıştan dışa 980×980 m olup kapı sı yandadır, duvarlar 1.00m dir

Bina tamamen kesme taştır, solda olan minarede öyledir. Kubbe kasnağı kısmen tuğla ile kısmen adi molozla tamir görmüştür.

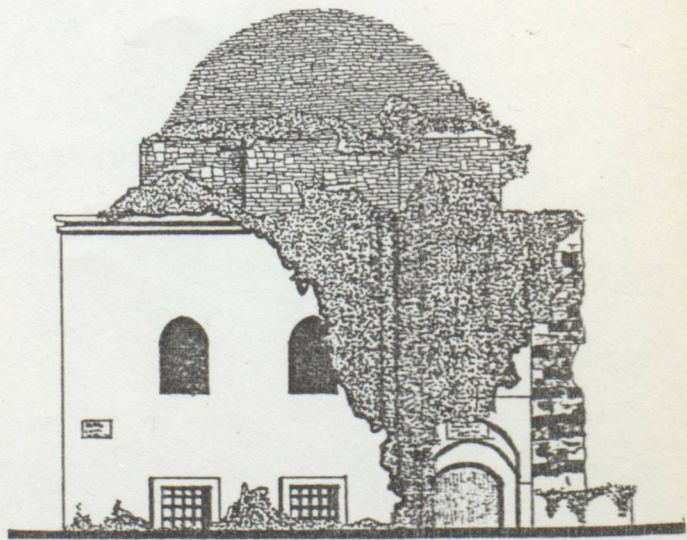
Camii 840 tarihinde Şehâbüddin Paşa tarafından yaptırılmıştır.

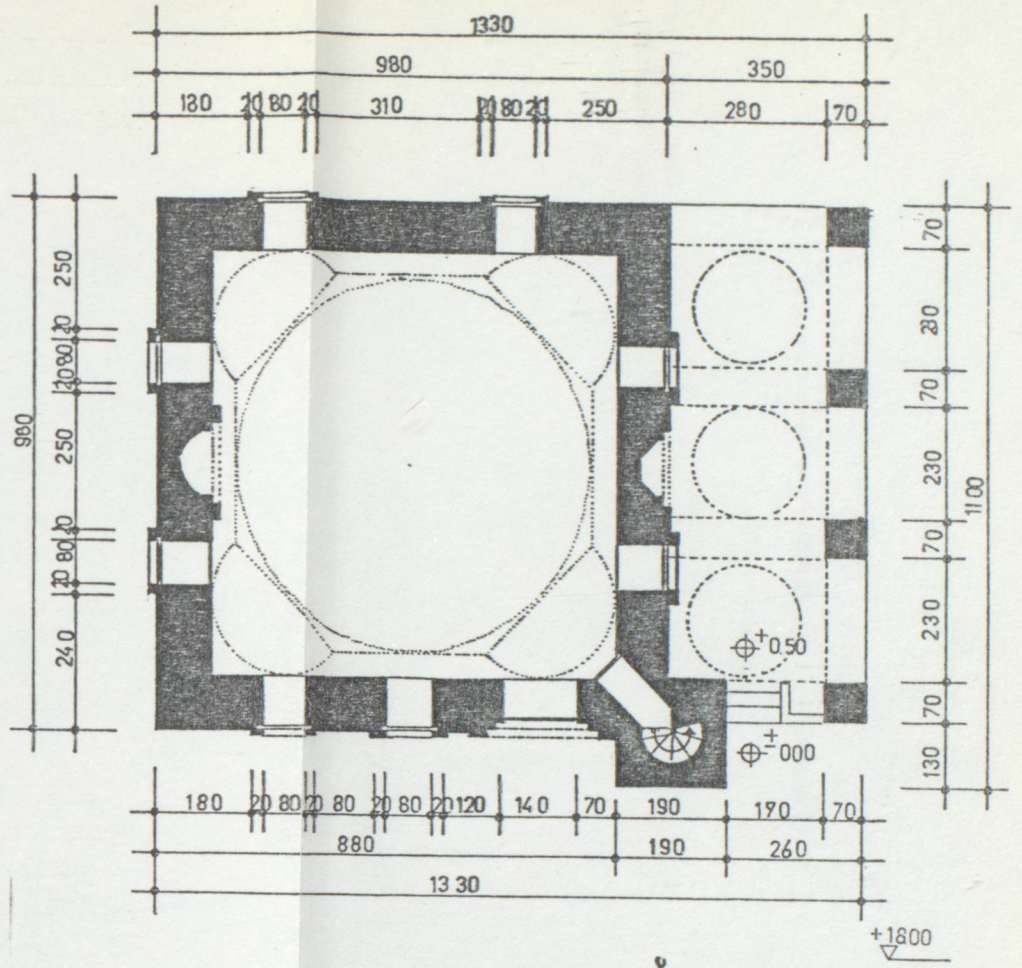

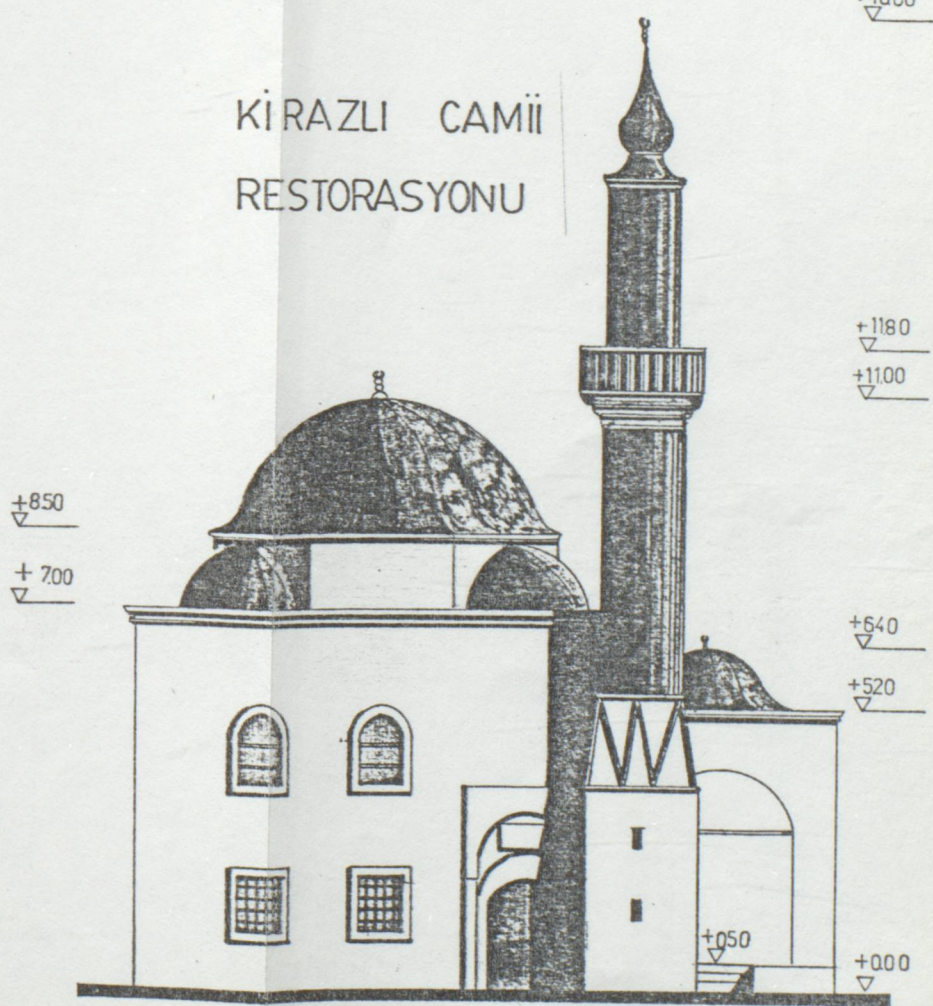

KIRAZLI CAMİİ
RÖLÖVESİ

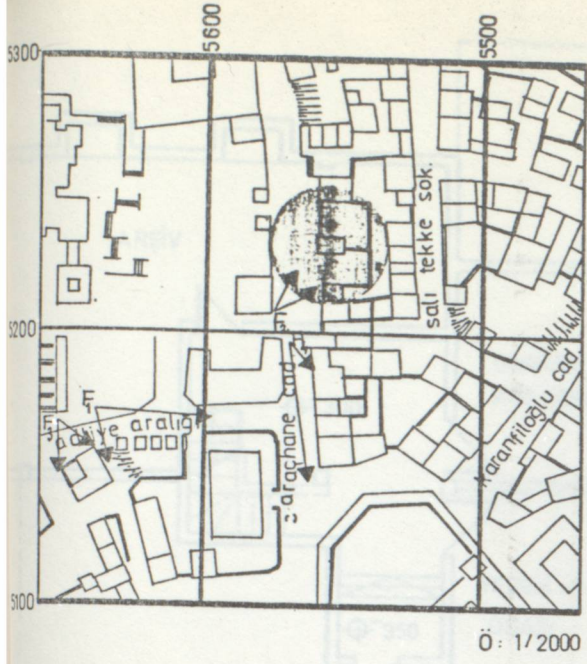

KIRAZLI CAMİİ RESTORASYONU

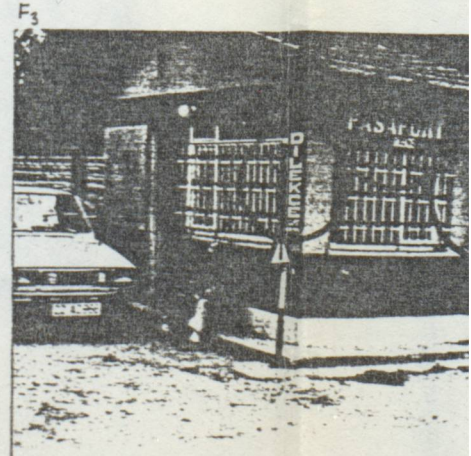
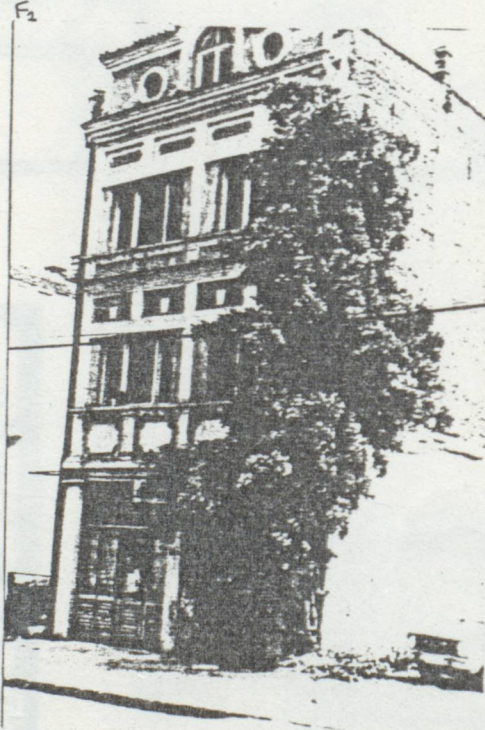
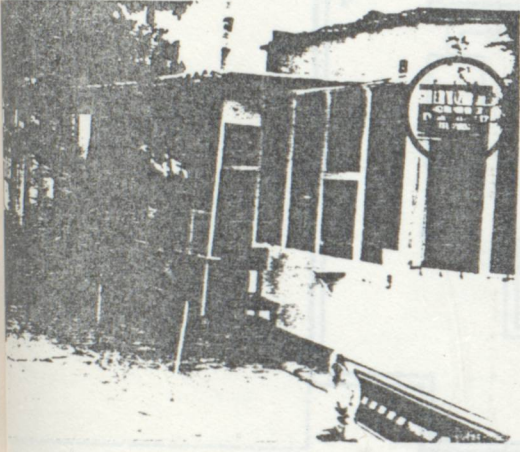

YÖNETİM YAPILARI ÇEVRESİNDE BİR BÜRO ÖNERİSİ

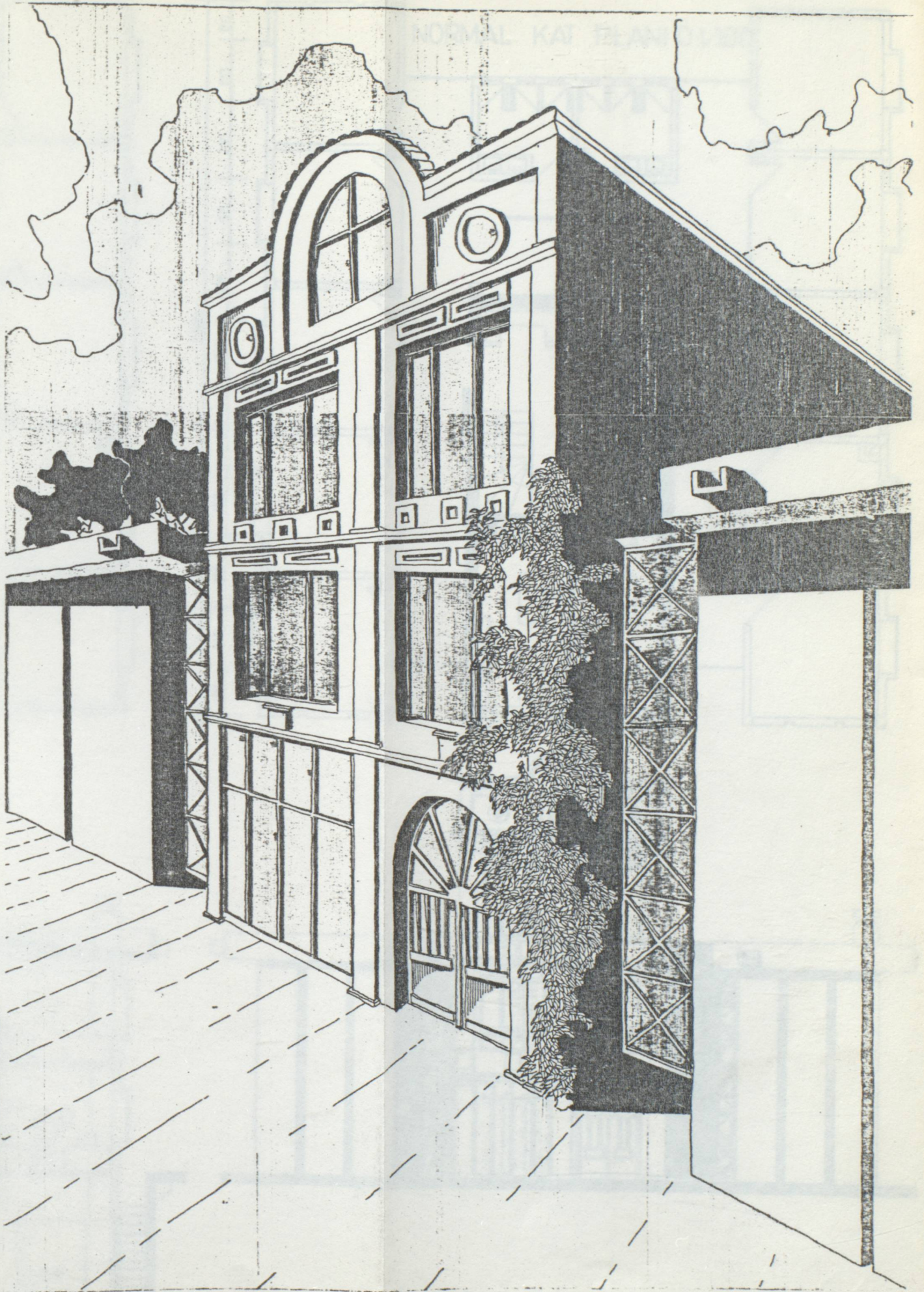

VİLAYET karşında öneri büro:

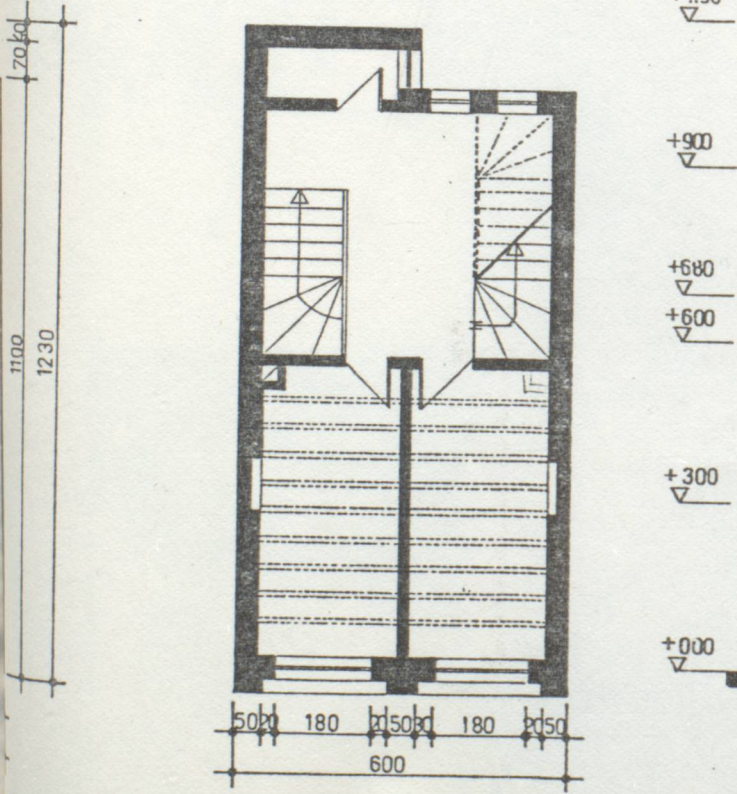
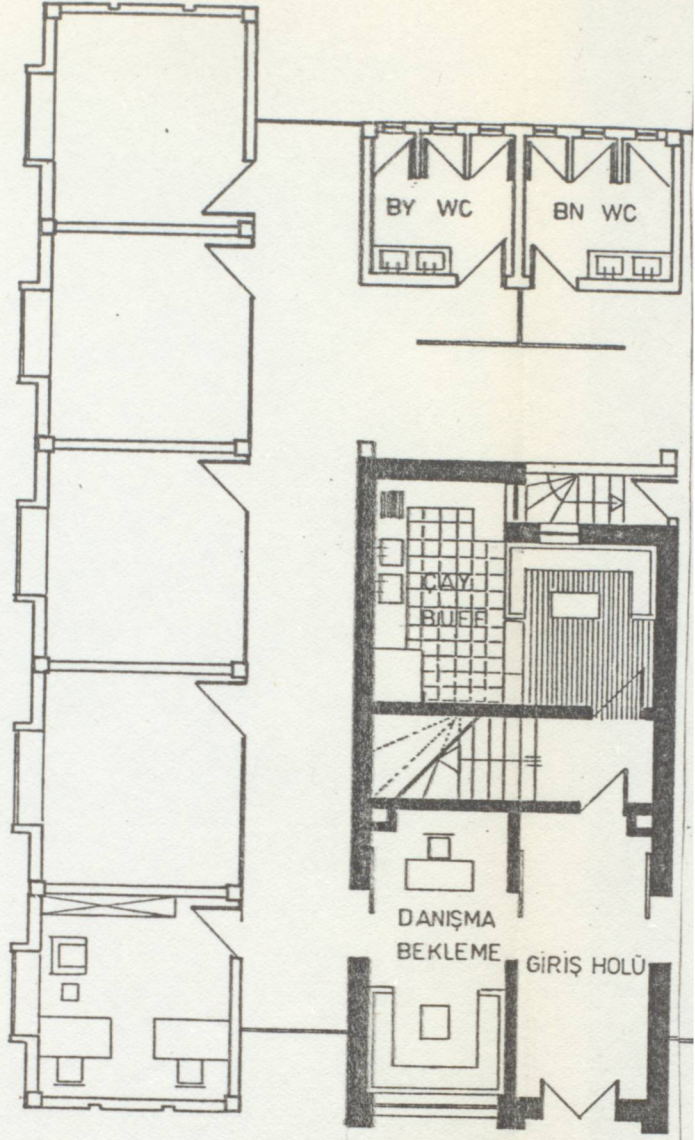
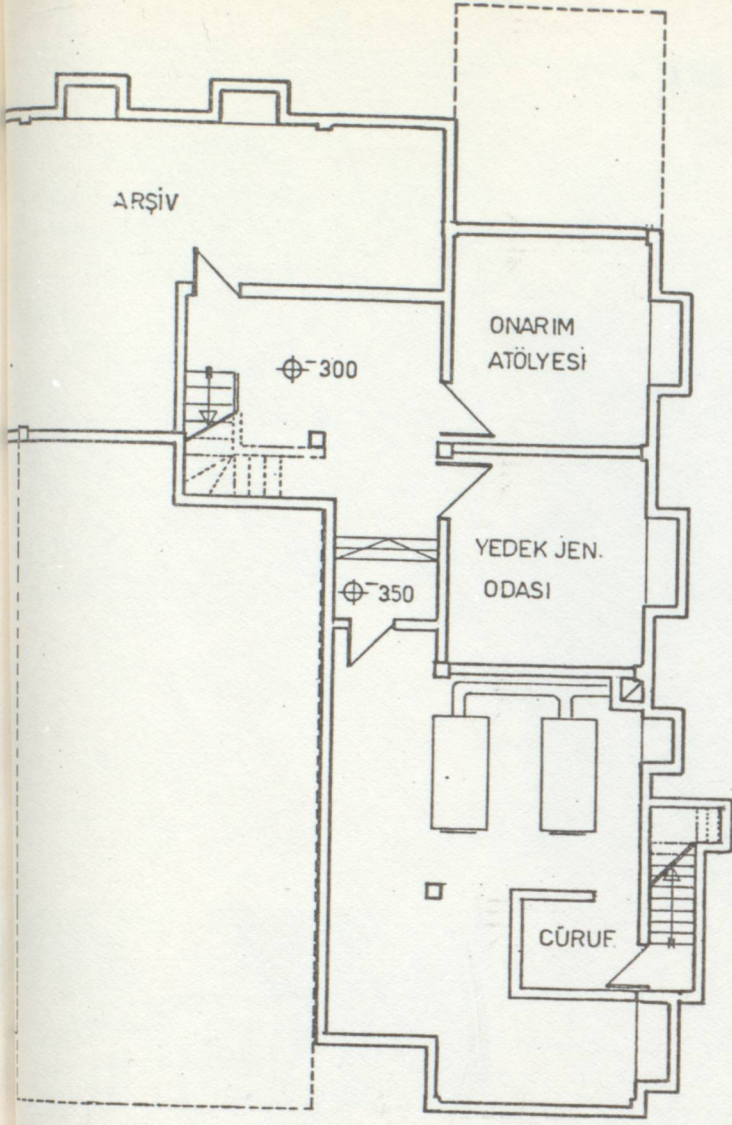
geçmiş senelerin konut bölgesi, şehrin dinamik gelişimi sonucunda yönetsel yapılar topluluğu ile parçalanarak fiziksel ve işlevsel köhnemeye yol açacak şekilde değişikliğe uğratılmış. Köhneme sonuçları gerek eskiden konut olan yapıların içine giren avukatlar, arzuhalci ve yazıcılarla vb.gerekse vilayetin sokak komşu olan konutların önünde geleneksel tavırları sürdürerek oturan mahallenin kadınlarının geçenden tedirgin davranışları ile kendini açıkça belirtiyor. Artık burada yapılması gereken vilayetin ortadan kaldırılarak tekrar konut bölgesine dönüşmesi değil düşünülmeden sınırsız ihtiyaç dolayısıyla yapılan değişmelere yol vererek onları gelişigüzellikten kurtarıp köhnemeye engel olacak daha akılcı çözümler bulmaktır.

mik
luğu
me.
tır.
an
r,
usu
nı
elen
ni
ken
at
salt
ön
öh-
ere

GİRİŞ KATI PLANI Ö: 1/100

+1150

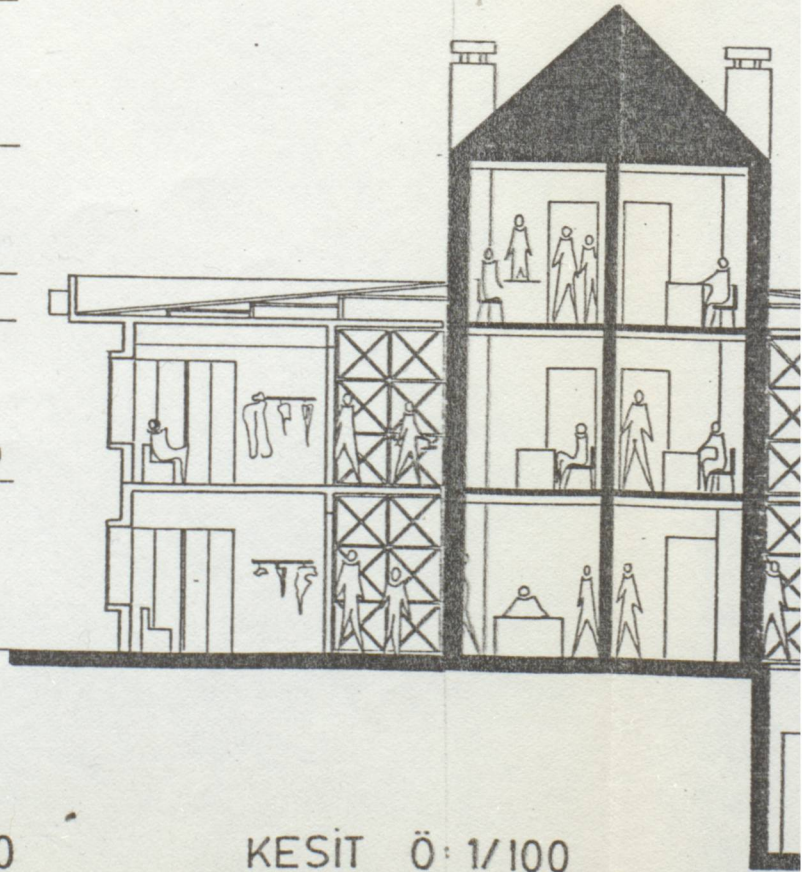
+900

+680

+600

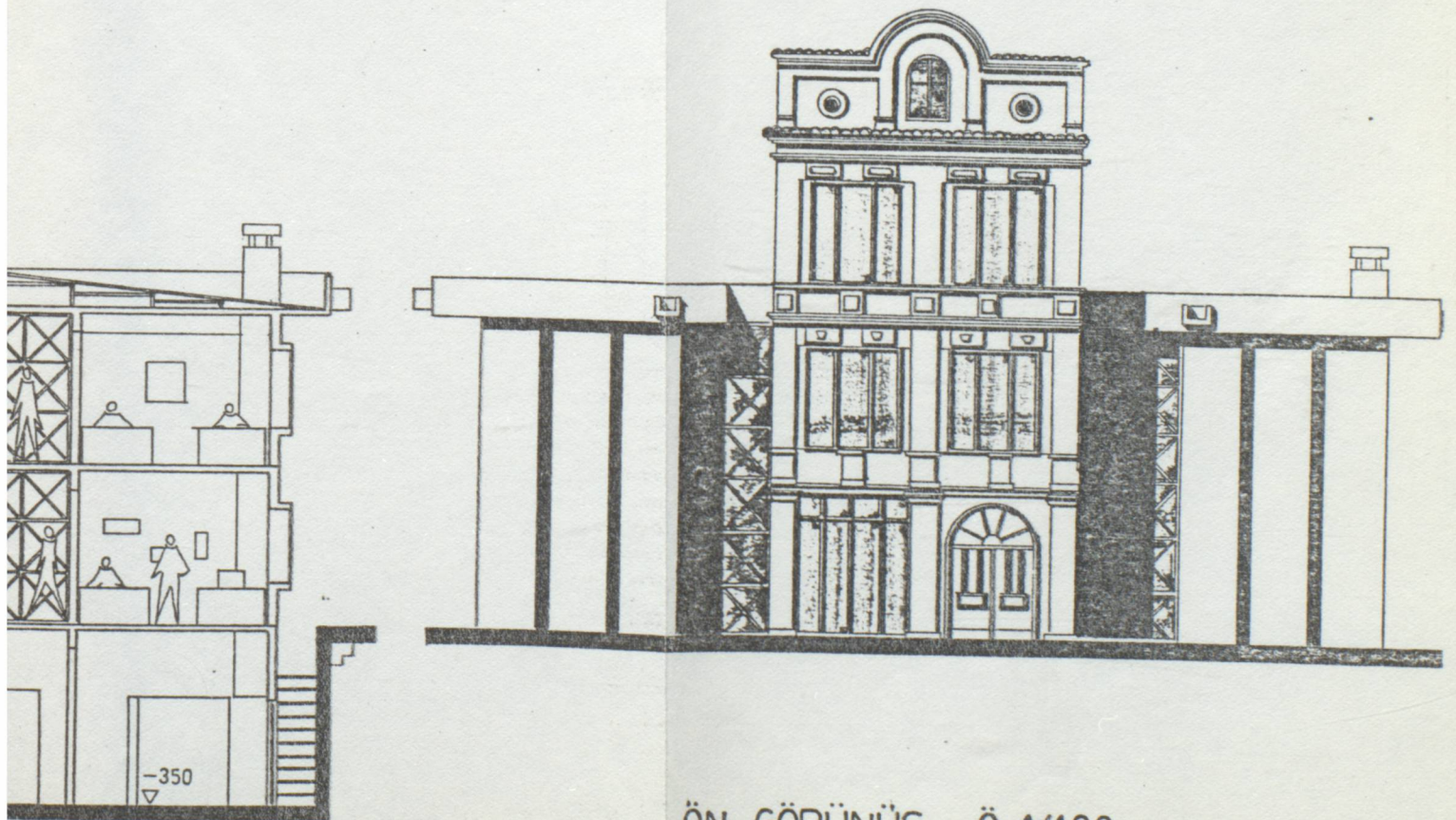
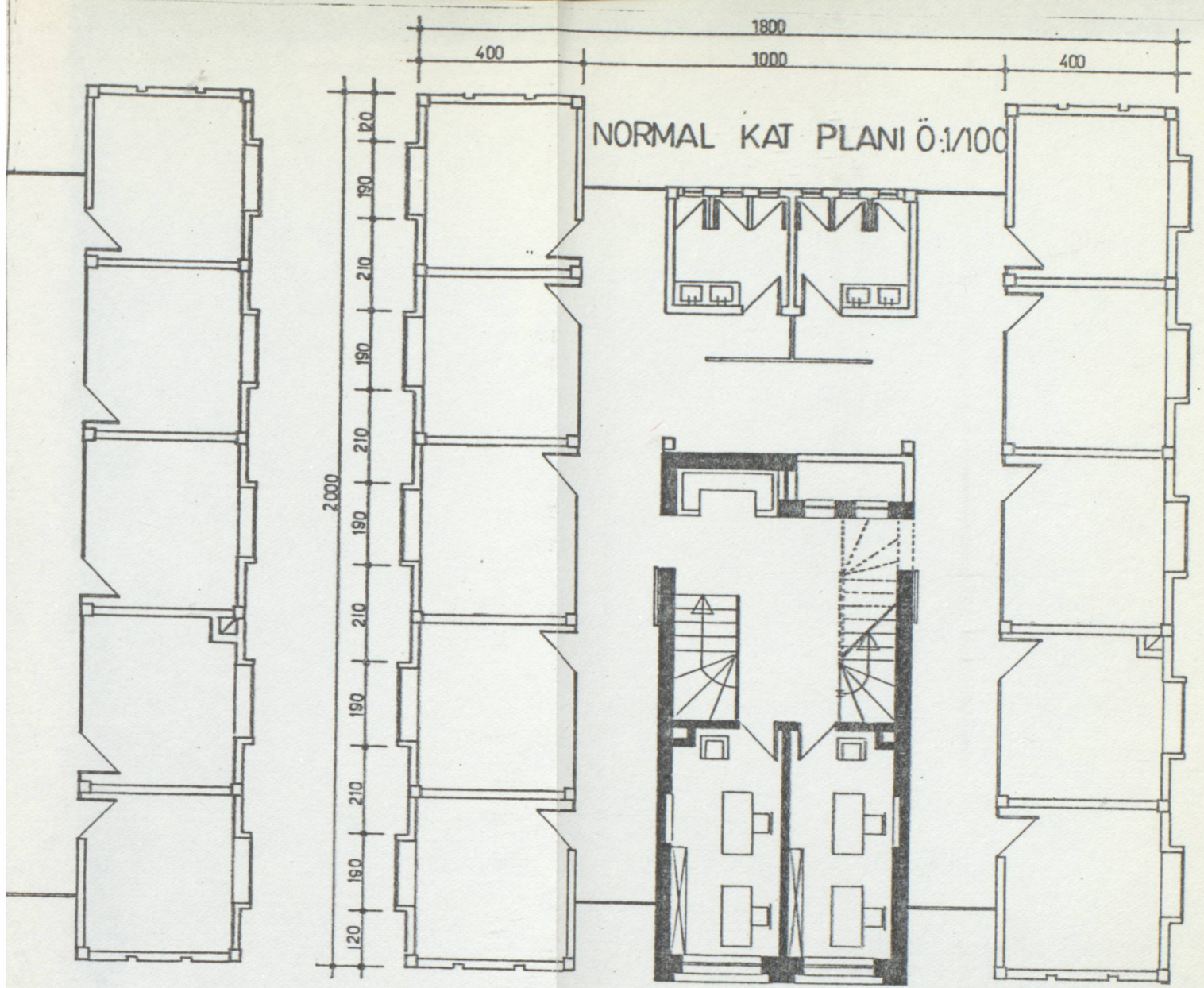
+300

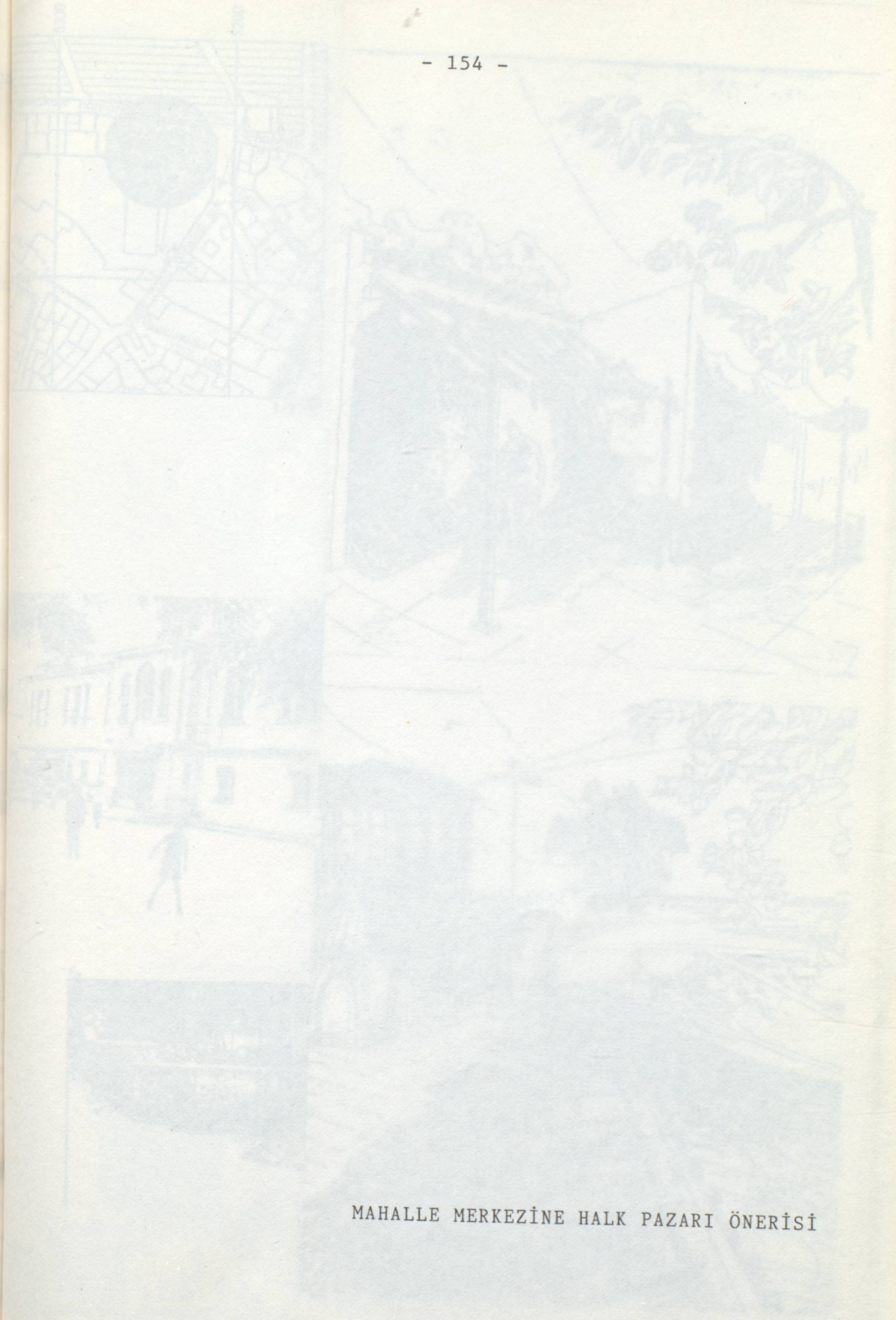
+000

NORMAL KAT RÖLÖVESİ Ö: 1/100

KESİT Ö: 1/100

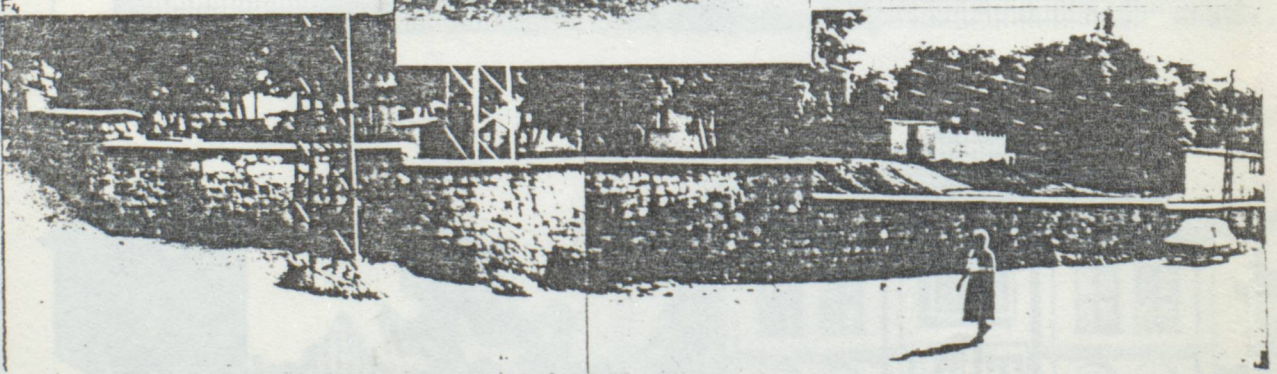

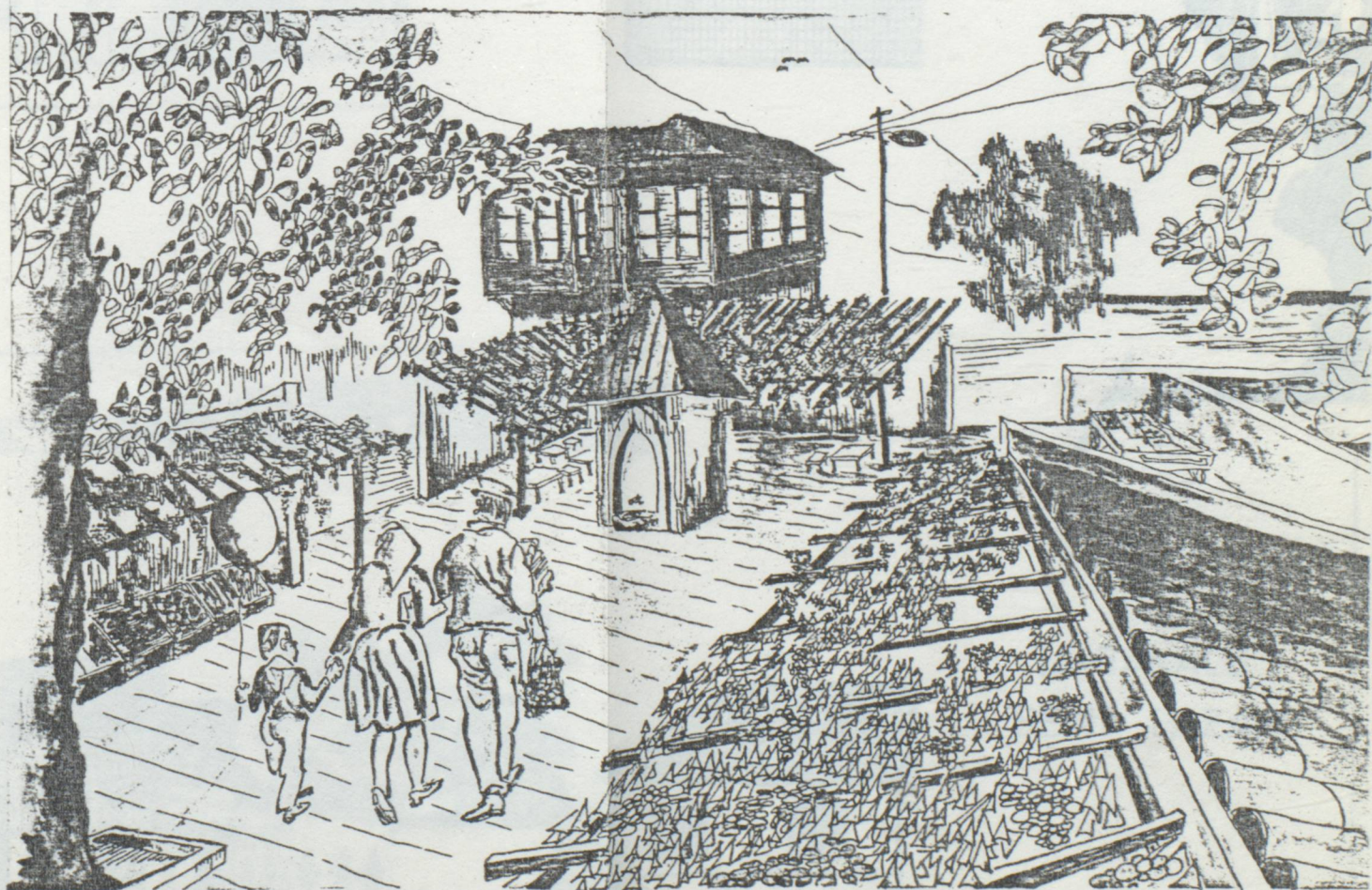
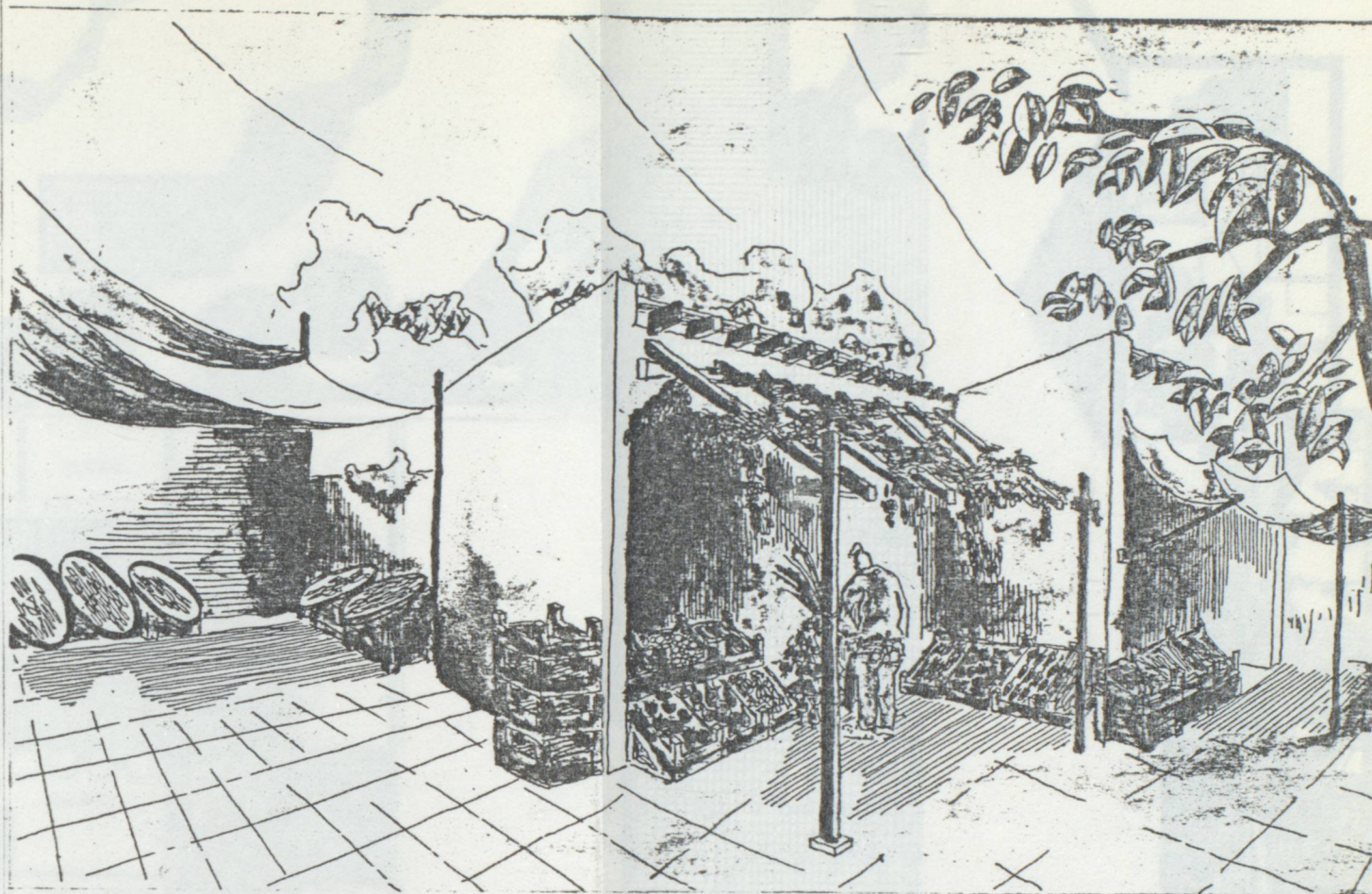
MAHALLE MERKEZİNE HALK PAZARI ÖNERİSİ

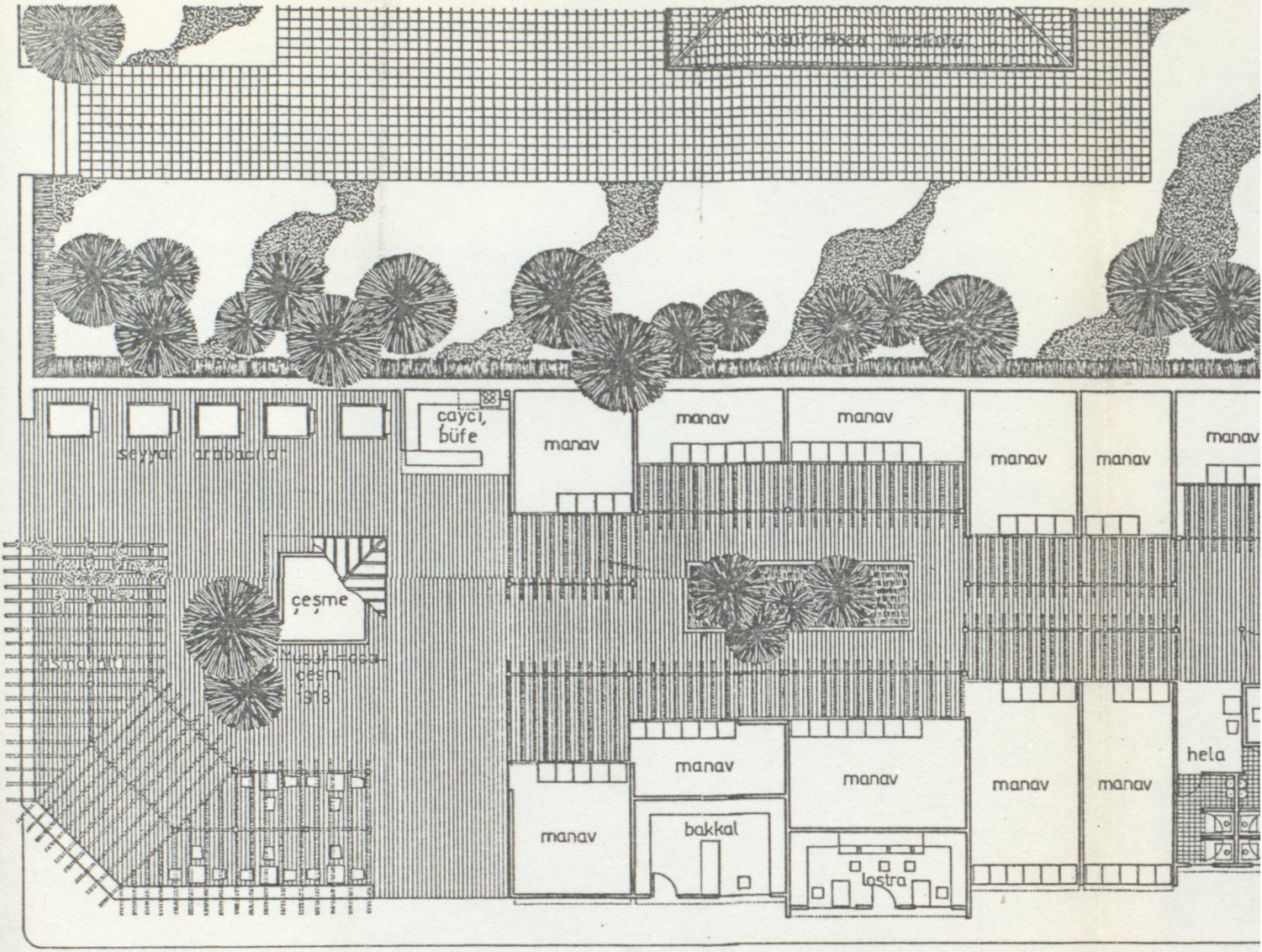

W. SCHWAGENSCHIEDT :

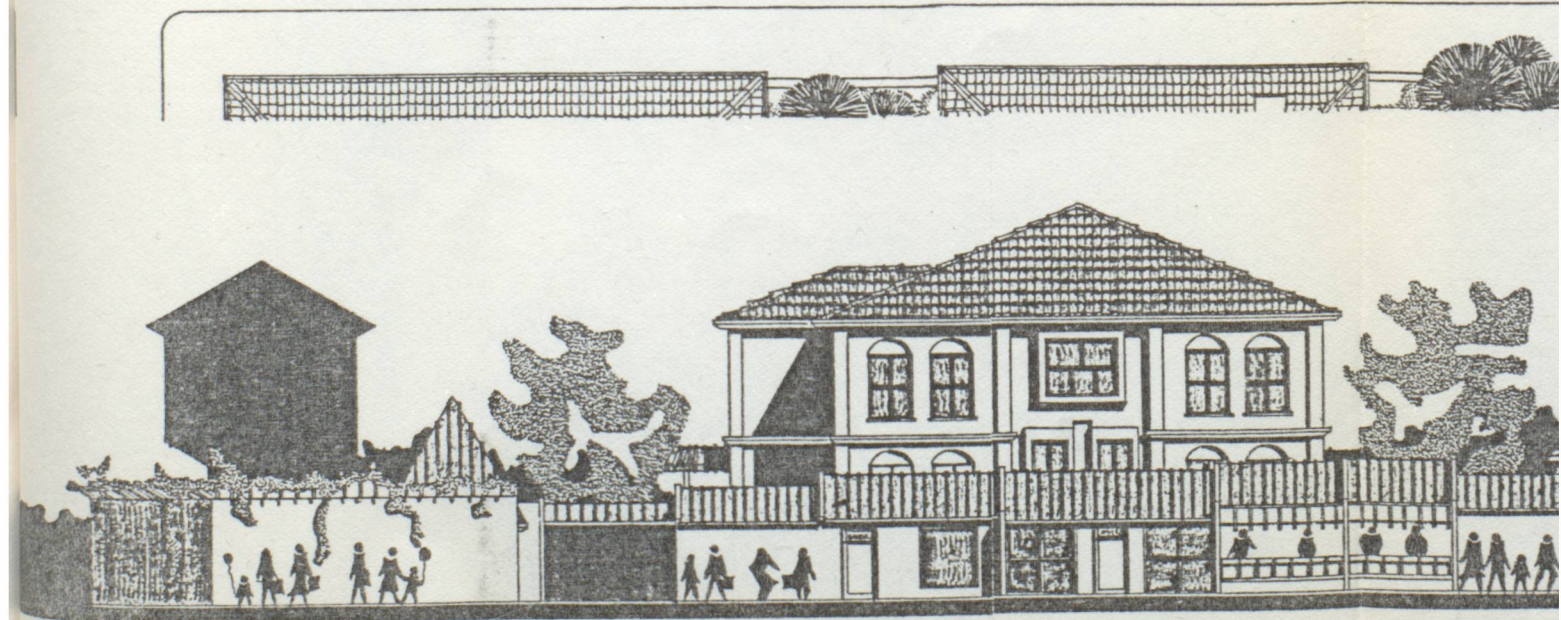
“Ümit ediyorumki yarının şehrinde yaşayanlar kendilerine gerekli olan vitamini, hazır lserve kutularında değil, doğrudan doğruya zar yerlerinde, köylüden taze sebze ve meyva vs. satın alarak temin edeceklerdir.”

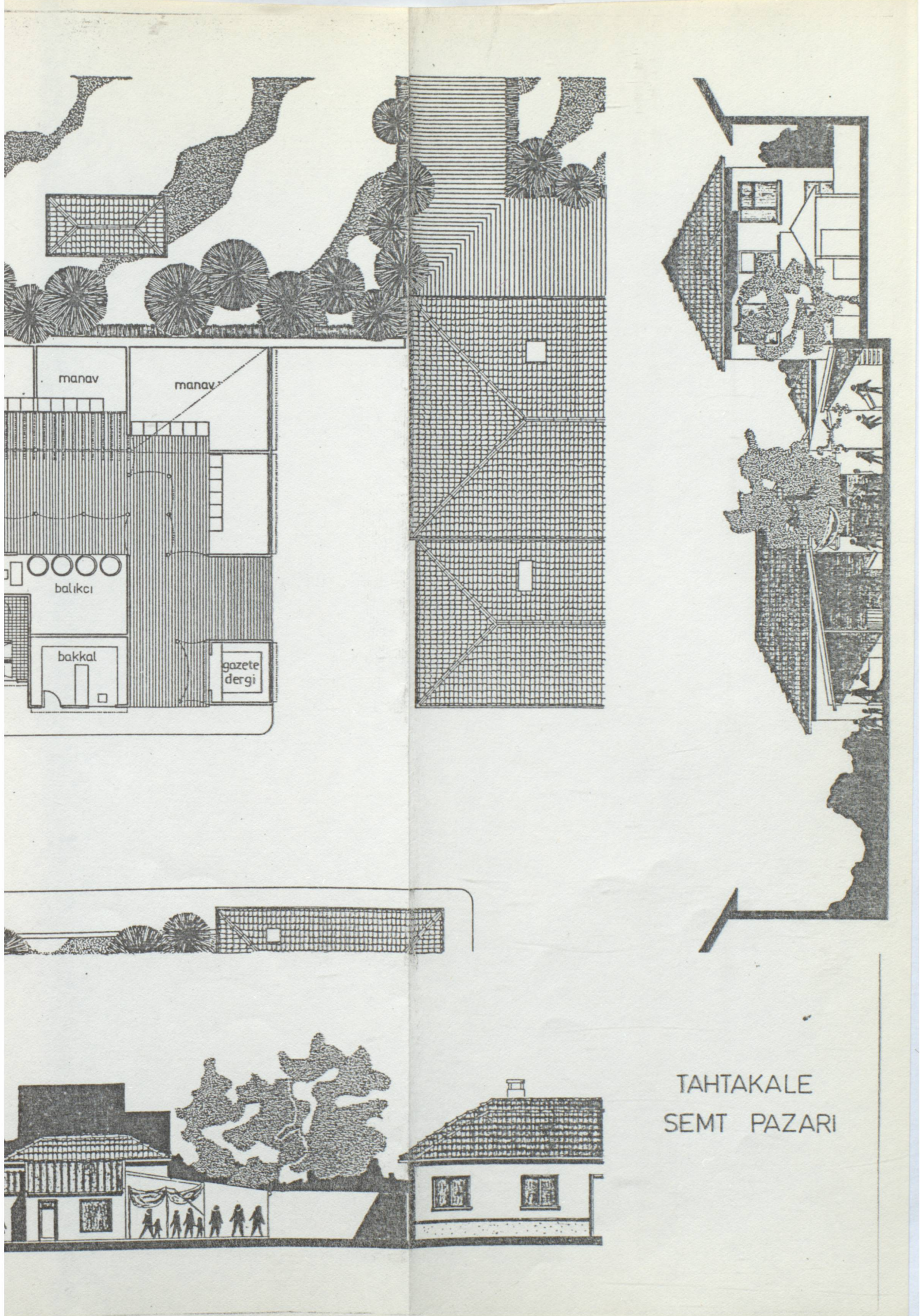

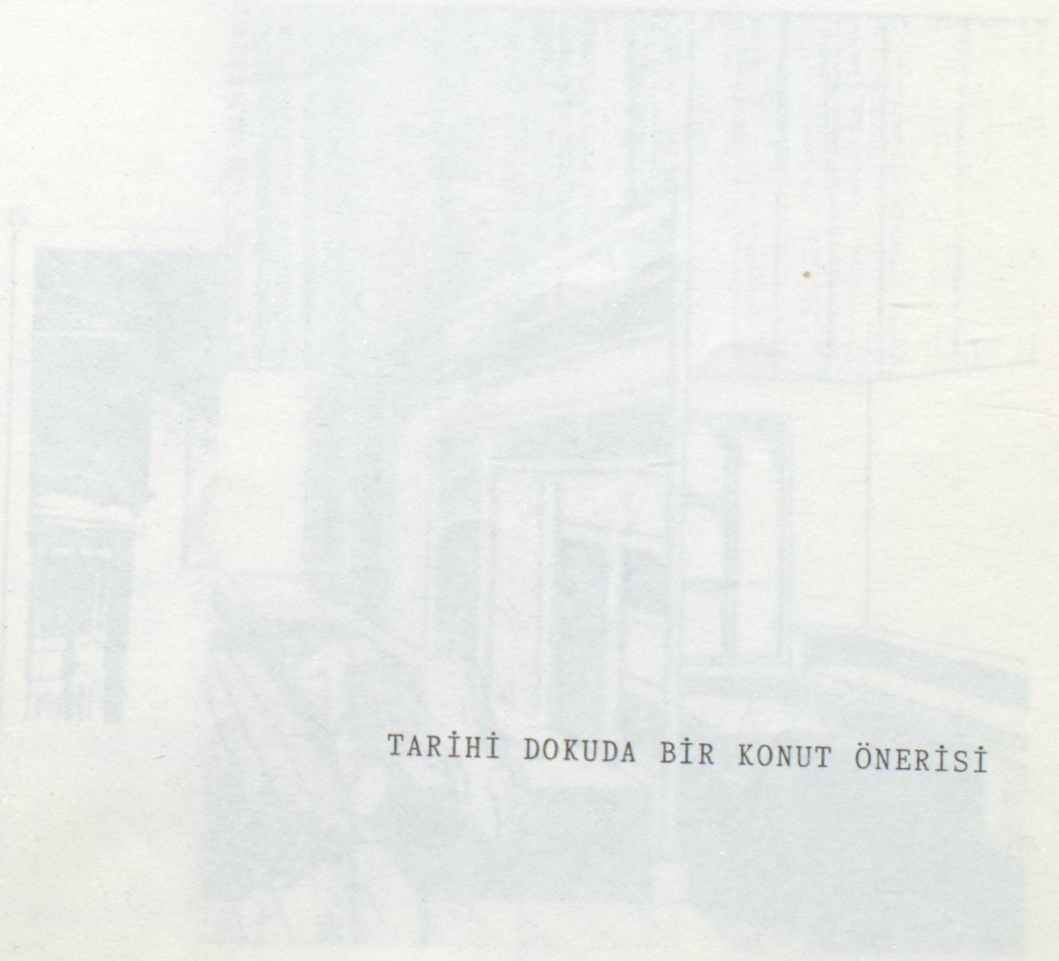
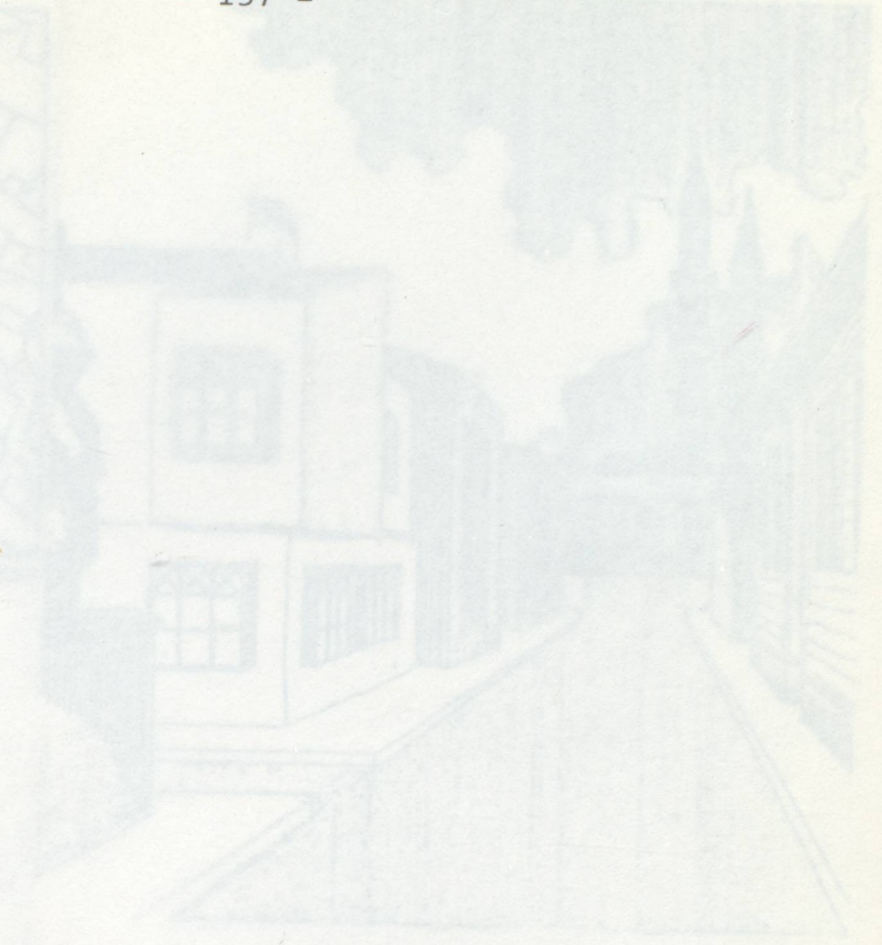

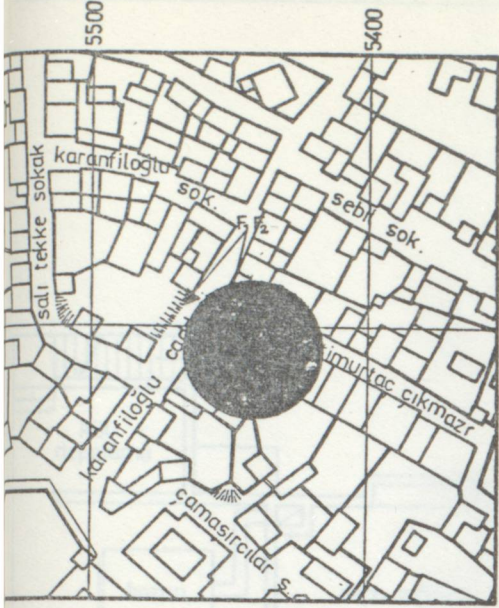
TAHTAKALE HAMAM SOKAK

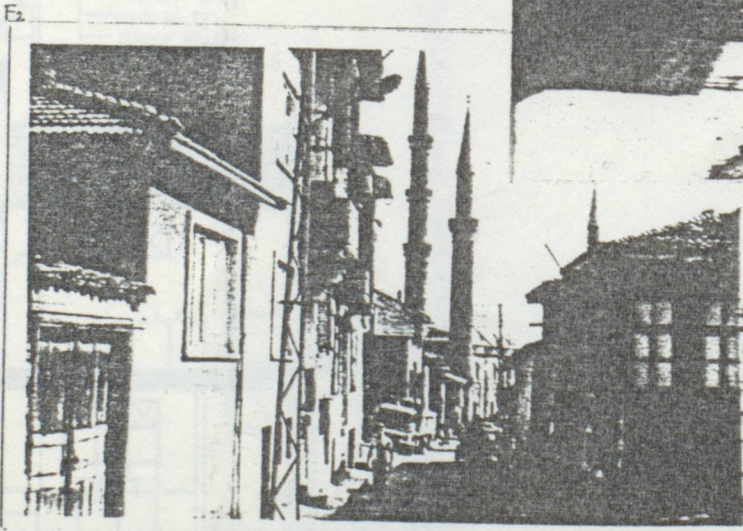

TARİHİ DOKUDA BİR KONUT ÖNERİSİ

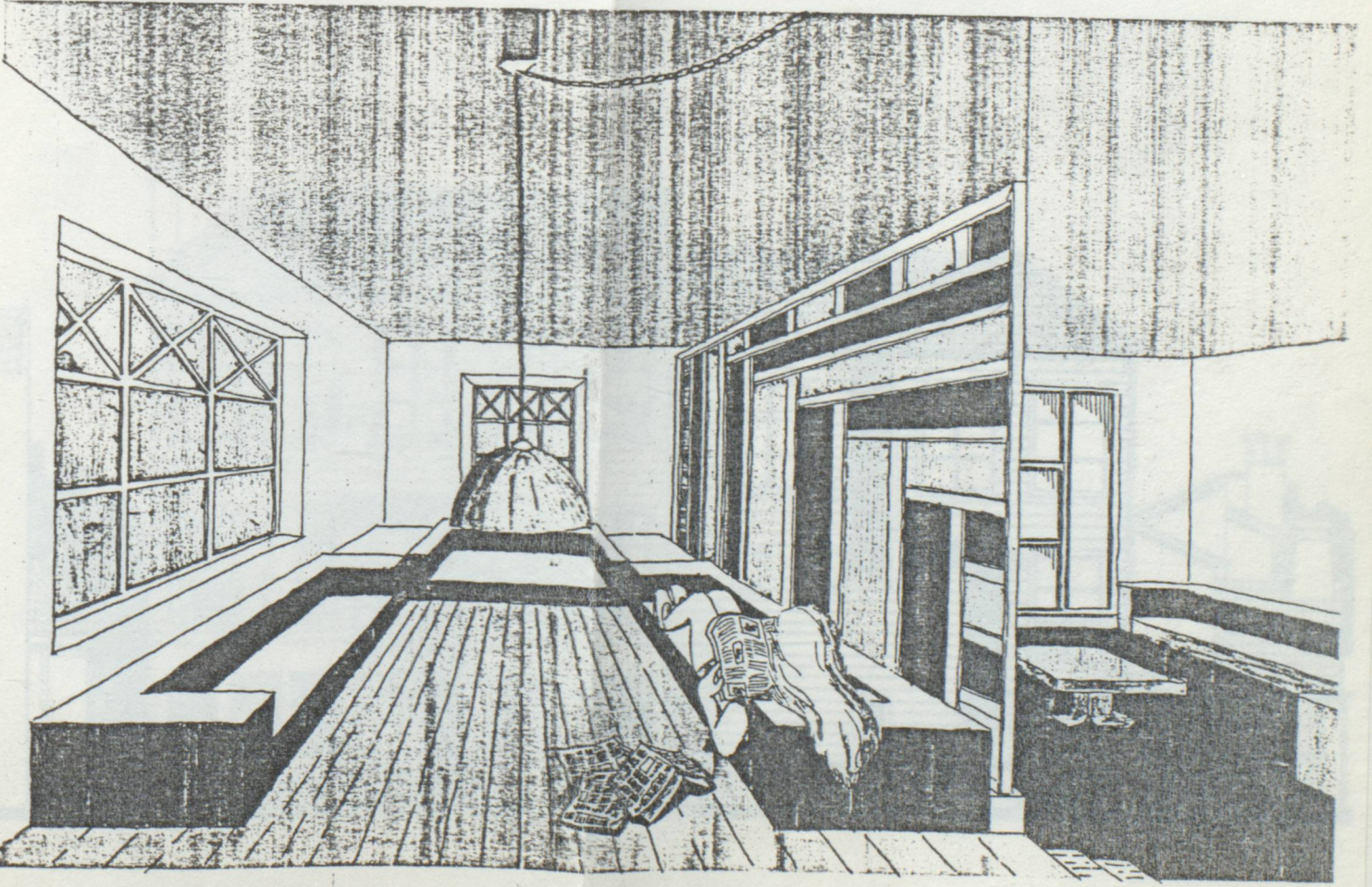
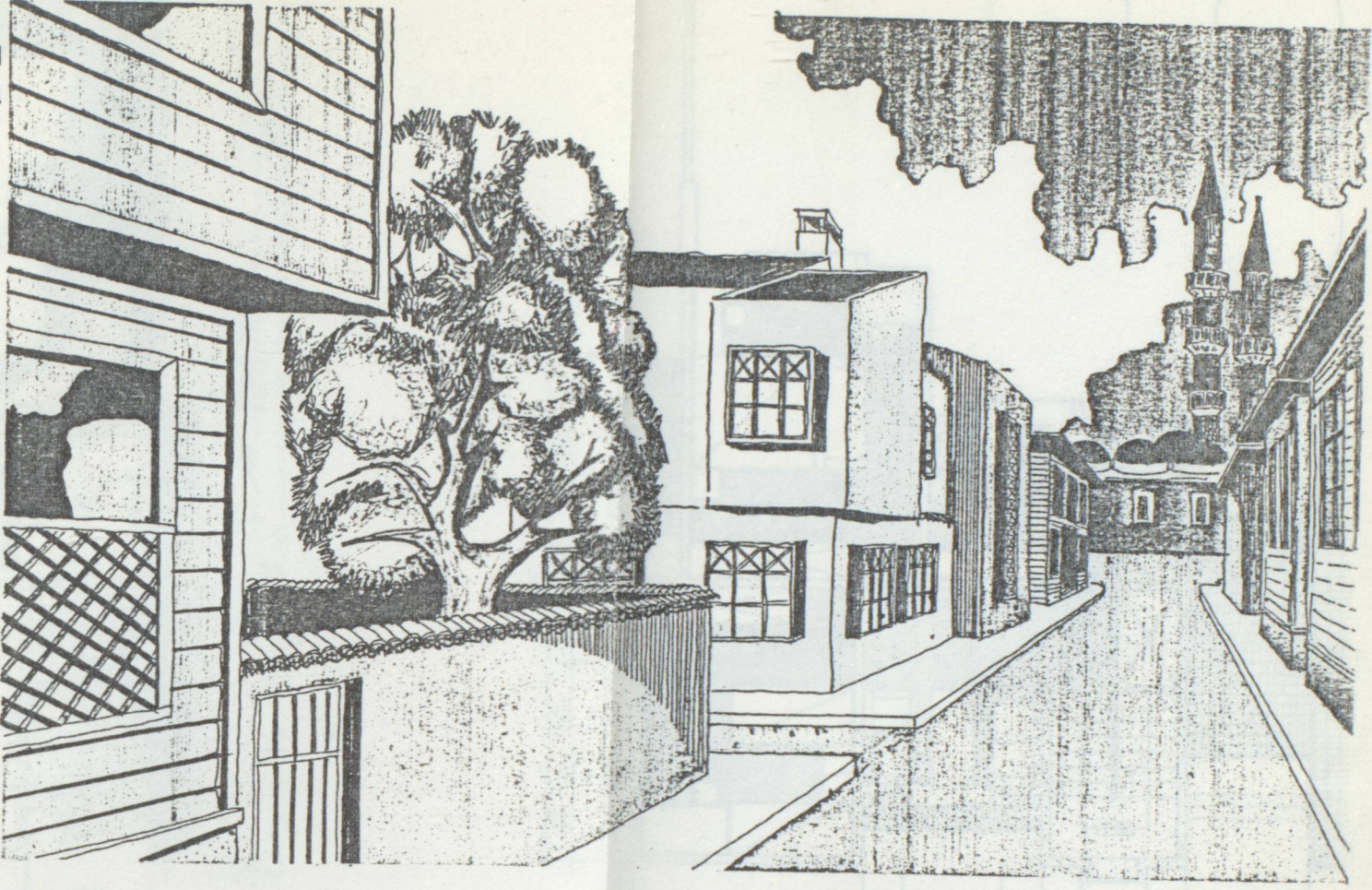

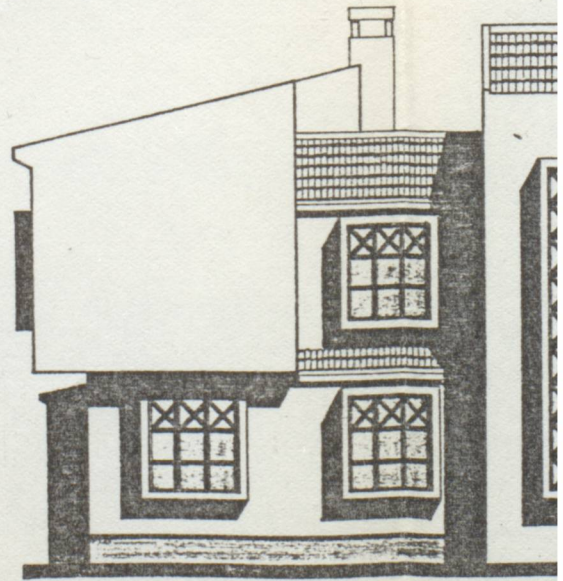
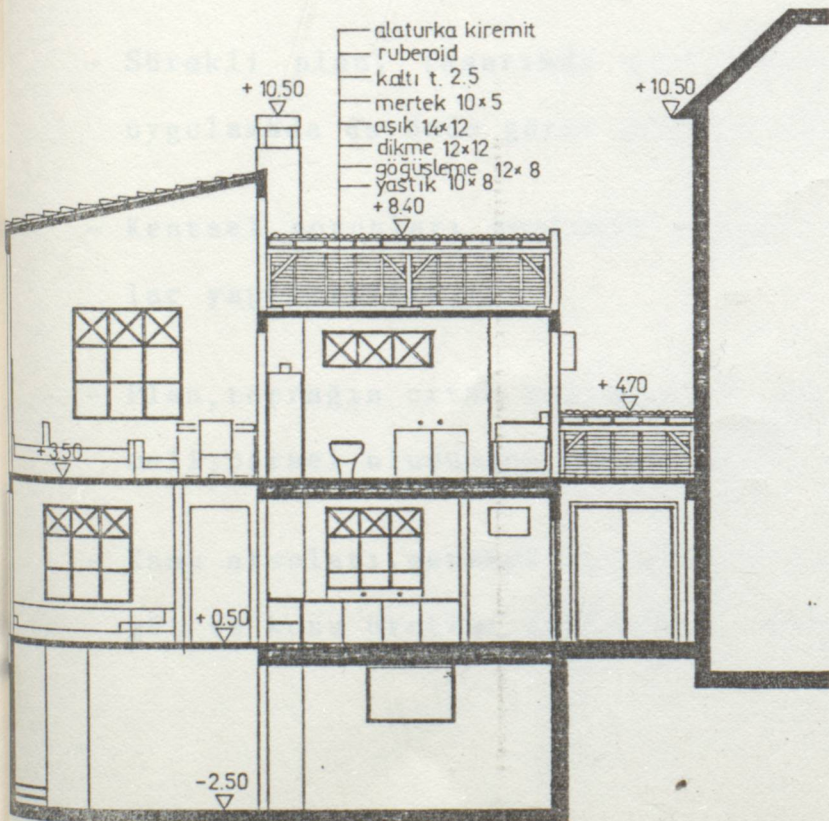
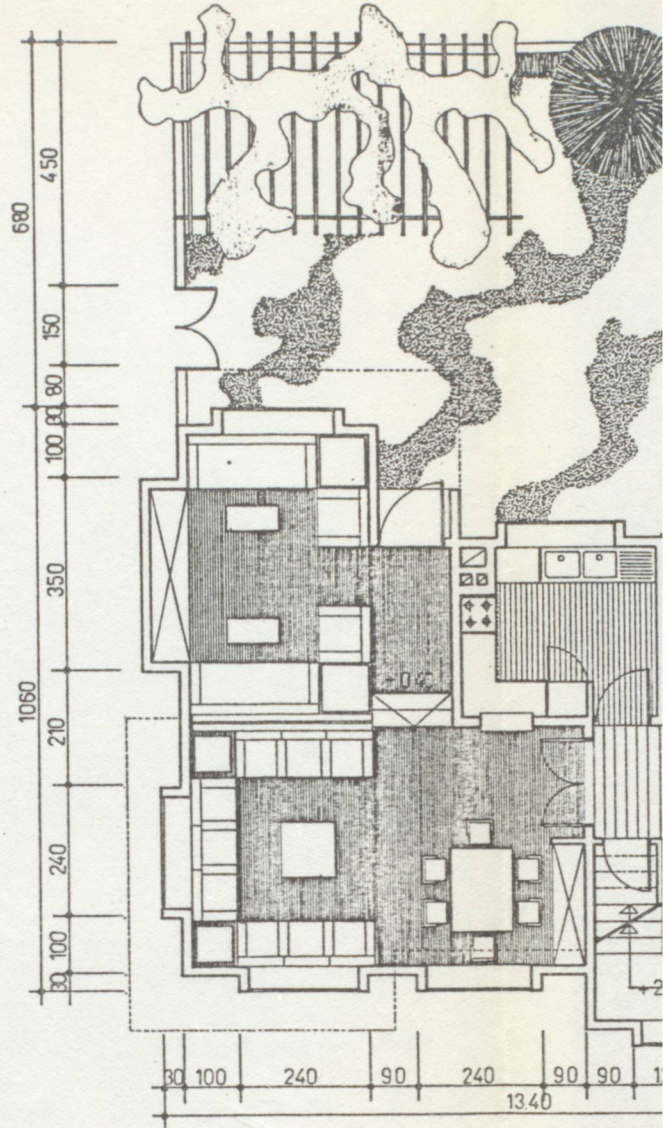
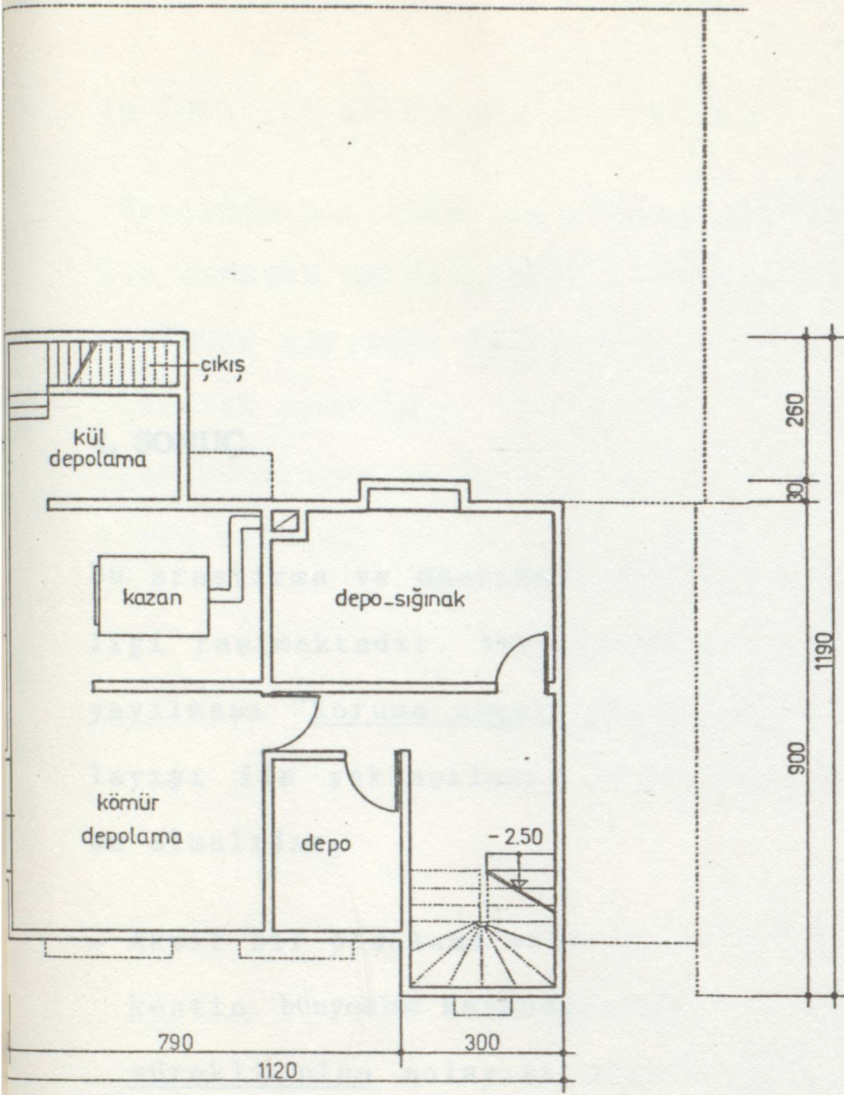
1/2000

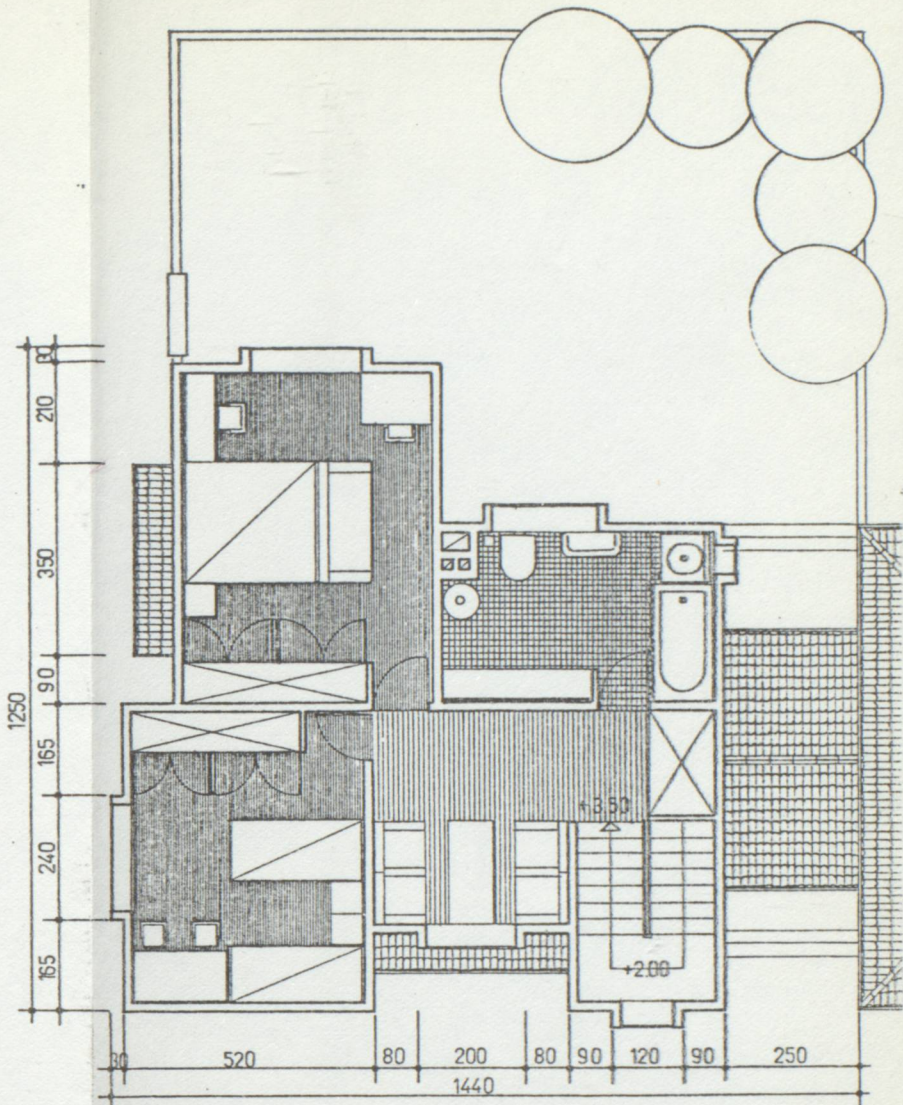
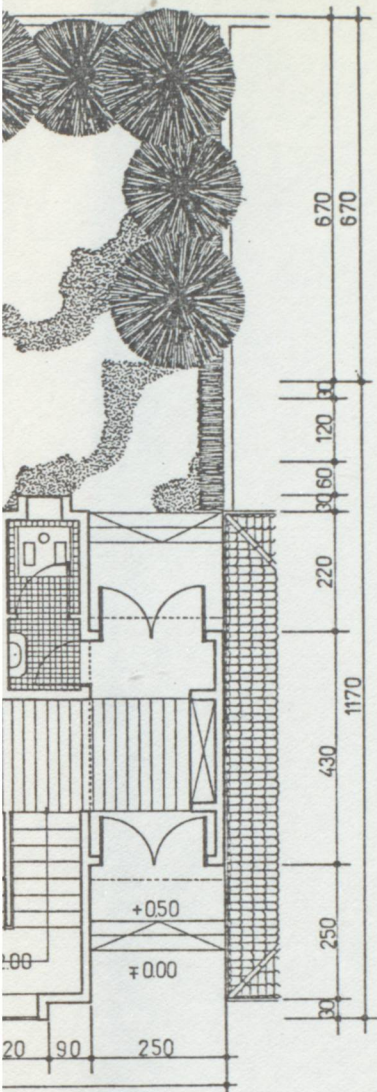
KARANFILOĞLU'NA ÖNERİ KONUT :
 "Eski Edirne" eskiliğinden çok şey yitirilerek
 nümüze gelmiş "Müze Kent"lerimizden biridir. A
 olsa sokak ölçeğinde korunan yerlerinden biri
 Üç şerefeli cami yakınındaki Karanfiloğlu cadde
 dir. Buraya yapılacak olan konut; civarındakilerc
 çok şey almış olmalı ancak onların taklitleri c
 maktan sakınmalıdır; yeni olduğunu hissettirme
 ancak etrafındakilerle saygılı bir bütünlük i
 de bulunmalıdır

gü
zda
de
esi
den
ol -
eli
çin

Ve Tütengil Maca şöyle hititıyor;

"Kentleşmeden doğan sakıncalar, olumsuzluklar, yine kentleşme ile ortadan kaldırılabilir. Toplumun iç dinamiklerinden kaynaklanan olayları düzenlemek, yenileştirmek ve sakıncalarını gidermek gereklidir. Belki de köyden kente göçü, buna bağlı olan kentleşme ve kentlileşme süreci, toplumumuzun aydınlık getiren bir umut ışığı saymak gerek".

Bu araştırma ve öneriler, Edirne'nin bu zonu için veri niteliği taşımaktadır. Araştırmaların bu kapsamda kent geneline yayılması "Koruma amaçlı imar planı"na yeni bir planlama anlayışı ile yaklaşılması sonucunu doğurmaktadır. Bu anlayış şu olmalıdır;

- Aktif bir planlama anlayışı ile sürekli bir planlama örgütü kentin bünyesine kazandırılmalı ve etkin konuma getirilerek sürekli plan anlayışı ortaya konmalıdır, çünkü herşey sürekli değişmektedir.
- Sürekli plan, tasarımda görev alan kişi ya da örgütlerin uygulamada da önde görev almalarını gerektirir.
- Kentsel sorunları toplumun yararına zorlayan politik planlar yapılmalıdır.
- Plan, toprağın ortak kullanımını özendirici olma yolunu seçmeli, parsel oluşumunu engellemelidir.
- Kamu arsaları, gereksinim sahiplerine verilerek mekansal örgüt ve konu üretimi zorlanmalı ve önayak olunmalıdır.

Ve Tütengil Hoca şöyle bitiriyor;

"Kentleşmeden doğan sakıncalar, olumsuzluklar, yine kentleşme ile ortadan kaldırılabılır. Toplumun iç dinamiklerinden kaynaklanan olayları düzenlemek, yenileştirmek ve sakıncalarını gidermek gereklidir. Belki de köyden kente göçü, buna bağlı olan kentleşme ve kentlileşme süreci, toplumumuza aydınlık getiren bir umut ışığı saymak gerek".

ANON, "ÇEVRE" Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, Temmuz-Ağustos 1979, 4. Sayı, Reyo Basınevi, İstanbul.

ANON, "ÇEVRE" Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, Mayıs-Haziran 1979, 3. Sayı, Reyo Basınevi, İstanbul.

ANON, "YAPI", Sayı 43, Yapı Endüstri Merkezi Yayınevi, İstanbul.

ANON, "MİMARLIK", Sayı (184) 3/4, TMMOB Mimarlar Odası, İstanbul.

ANON, "EDİRNE İL YILLIĞI 1982".

ANON, "TÜRKİYEMİZ", Sayı 32, Ekim 1980.

ANON, "YURT ANSİKLOPEDİSİ".

ANON, "MİMARININ SON 25 YILI SEMİNERLERİ", 24-27 Ekim 1984, Bilimseller, 110 Mimarlık Fak. Mith., İstanbul 1984.

ANON, "GAZİANTEP KENT RÜTÜND", Ofset Ölçekçilik, Ankara.

ANON, "KENT PLANLAMADA KURAM VE YILGI", ODTÜ Mimarlık Fak. Basın İşletmesi, Aralık 1980, Ankara.

ANON, "TÜRKİYE'DE İMAR PLANLAMASI", ODTÜ Mimarlık Fak. Basın İşletmesi, Nisan 1980, Ankara.

ARSEVEN, Celal Ebat, "TÜRK SANATI", Coş Yayınevi, Öncü Ofset, Mart 1984, İstanbul.

ASLANAPA, Orkay, "TÜRK SANATI", Remzi Kitabevi, Evin Matb. Ltd
1984, İstanbul

AVCIOĞLU, Doğan, "TÜRKİYE'NİN DÜZENİ", Ankara 1969.

CULPAN, Cevdet, "TOSTAVİZADE Dr. RIFAT OSMAN" (1874-1933) HAYAT-
TI VE ESERLERİ, İsmail Akgün Matb., İst. 1959, 1.5. Tiy
Tarihî Enst. Yayınları, Sayı 57.

KAYNAKLAR

ANON, "ÇEVRE" Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, Temmuz-
Ağustos 1979, 4.Sayı, Reyo Basımevi, İstanbul.

ANON, "ÇEVRE" Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, Mayıs-Ha-
ziran 1979, 3.Sayı, Reyo Basımevi, İstanbul

ANON, "YAPI", Sayı 45, Yapı Endüstri Merkezi Yayınevi, İstan-
bul.

ANON, "MİMARLIK", Sayı(84) 3/4, TMMOB Mim.Od.Yay. İstanbul.

ANON, "EDİRNE İL YILLIĞI 1967"

ANON, "TÜRKİYEMİZ", Sayı 32, Ekim 1980.

ANON, "YURT ANSİKLOPEDİSİ".

ANON, "MİMARİNİN SON 25 YILI SEMİNERLERİ", 24-27 Nisan 1984,
Bildiriler, İTÜ Mim.Fak.Matb., İstanbul 1984.

ANON, "GAZİANTEP KENT BÜTÜNÜ", Ofset Otomekanik, Ankara.

ANON, "KENT PLANLAMADA KURAM VE KILGI", ODTÜ Mim.Fak.Basım
İşliği, Aralık 1980, Ankara.

ANON, "TÜRKİYE'DE İMAR PLANLAMASI", ODTÜ Mim.Fak.Basım İşliği
Nisan 1980, Ankara.

ARSEVEN, Celal Esat, "TÜRK SANATI", Cem Yayınevi, Özkur Ofset,
Mart 1984, İstanbul.

ASLANAPA, Oktay, "TÜRK SANATI", Remzi Kitabevi, Evrim Matb.Ltd
1984, İstanbul

AVCIOĞLU, Doğan, "TÜRKİYE'NİN DÜZENİ", Ankara 1969.

CULPAN, Cevdet, "TOSYAVİZE Dr.RIFAT OSMAN" (1874-1933) HAYA-
TI VE ESERLERİ, İsmail Akgün Matb., İst.1959, İ.Ü.Tıp
Tarihi Enst.Yayını, Sayı 57.

DEDE, Emel, GÜVENKAYA, Burhan, "EDİRNE'DE BİR SAĞLIK LİLAŞTIRMA
ÇALIŞMASI", Basılı değil.

DÜNDAR, Argun, "EDİRNE", The Aga Khan Award for Architecture,
1983 Awards Ceremony local office, İst/Turkey, 1983.

GÜVENKAYA, Burhan, "ESKİ EDİRNE'DEN PERSPEKTİFLER", Basılı de-
ğil.

GÜVENKAYA, Burhan, "PROJE III-IV-V ARAŞTIRMA DOSYALARI", Bası-
lı değil.

KANSU, Şevket Aziz, "EDİRNE'NİN TARİH ÖNCESİNE AİT ARAŞTIRMA-
LAR" Ankara 1965.

KELEŞ, Ruşen, "100 SORUDA TÜRKİYE'DE ŞEHİRLEŞME- KONUT VE GE-
CEKONDU", Gerçek Yayınevi, 2.Baskı, Gül Matbaası, Ka-
sım 1978, İstanbul

KORKUT, Ahmet, "SERHAT ŞEHİRİ EDİRNE", Edirne, 1981.

KUBAN, Doğan, "EDİRNE", Eski ve Yeni, Türkiye Turing ve Otomo-
bil Kurumu, Sayı 39/318, İstanbul, 1973.

KUBAN, Doğan, "100 SORUDA TÜRKİYE SANATI TARİHİ", Gerçek Yayın-
evi, 3.Baskı, Gül Matbaası, 1978.

ÖZDEŞ, Gündüz, "EDİRNE İMAR PLANINA HAZIRLIK ETÜDÜ", İst. Matb. T.A.O. 1951.

PEREMECİ, O. Nuri, "EDİRNE TARİHİ", Edirne ve yöresi eski eserleri sevenler kurumu yayınlarından Sayı: 6, İstanbul, Resimli Ay Matbaası Ltd. Şti. 1940.

RIFAT, Dr. OSMAN, "EDİRNE EVLERİ", Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu II. Baskı, 1983, Erler Matb., İstanbul

RIFAT, Dr. OSMAN, "EDİRNE REHNÜMASI", Edirne, 1920.

TEKELİ, İlhan, "BÖLGE PLANLAMA ÜZERİNE", İTÜ Mim. Fak. Matb., Gümüşsuyu 1972, İstanbul.

TÜTENGİL, Cavit Orhan, "100 SORUDA KIRSAL TÜRKİYE'NİN YAPIM VE SORUNLARI", Gerçek Yayınevi 3. Baskı, Gül Matb. Haziran 1979, İstanbul.

YERASİMOS, Stefanos, "AZGELİŞMİŞLİK SÜRECİNDE TÜRKİYE", Yelken Matbaası, Gözlem Yayınları, Nisan 1980, 3. Baskı, İstanbul.

NOTLAR

- (1)(2)(3) 1967 EDİRNE İL YILLIĞI
(4) YURT ANSİKLOPEDİSİ
(5) 1967 EDİRNE İL YILLIĞI, (s.56)
(6) O.N.PEREMECİ, EDİRNE TARİHİ
(7) 1967 EDİRNE İL YILLIĞI (s.59)
(8)(9)(10)(11)(12)(13)(14) O.N.PEREMECİ EDİRNE TARİHİ
(15) YURT ANSİKLOPEDİSİ, ARGUN DÜNDAR
"EDİRNE"
(16) ARGUN DÜNDAR "EDİRNE"
(17) O.N.PEREMECİ, EDİRNE TARİHİ
(18) ARGUN DÜNDAR, "EDİRNE"
(19) YURT ANSİKLOPEDİSİ (s.2450)
(20)(21)(22) O.N.PEREMECİ, "EDİRNE TARİHİ"
(23) O.N.PEREMECİ ve ARGUN DÜNDAR, "EDİRNE"
(24) YURT ANSİKLOPEDİSİ (s.2373)
(25)(26)(27)(28) O.N.PEREMECİ, "EDİRNE TARİHİ"
(29) O.N.PEREMECİ ve ARGUN DÜNDAR, "EDİRNE"
(30)(31)(32) Dr.O.RIFAT ve CEVDET CULPAN
(33) CEVDET CULPAN (R.Osman Hayatı)
(34) EMEL DEDE- AHMET TATLIBAŞ, BURHAN
GÜVENKAYA, AHMET YORULMAZ RÖLÖVELERİ
(35) EMEL DEDE, BURHAN GÜVENKAYA RÖLÖVESİ
(36) ÇEVRE Sayı 4 (s.78-79)
(37) (Resimler: YAPI 45. sayı
(38) ÇEVRE Sayı 4
(39)(40)(41) Dr.O.RIFAT "EDİRNE EVLERİ"
(42) YURT ANSİKLOPEDİSİ
(43) ARGUN DÜNDAR, "EDİRNE"
(44) 1/5000 Plan ve Edirne Fot.büyültme
(45) B.GÜVENKAYA
(49)(50)(51)(52)(53)(54)(55)(56)
(57)(58)(59)(60)(61)(62) Dr.O.RIFAT, "EDİRNE EVLERİ"
(63) EDİRNE, Fotoğrafçı TAYYİP YILMAZ

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : BURHAN GÜVENKAYA
Doğum Yeri, Yılı : FATSA, 1960
İlk Öğrenim : FATSA, SAKARYA İLKOKULU (1967-1972)
Orta Öğrenim : FATSA ORTAOKULU (1972-1975)
İSTANBUL, KABATAŞ ERKEK LİSESİ (1975-1979)
Yüksek Öğrenim : EDİRNE, TRAKYA ÜNİVERSİTESİ "Mimarlık Fakültesi"
(1980-1983)
LİSANSÜSTÜ ÖĞRENİM : İSTANBUL YILDIZ ÜNİVERSİTESİ "Şehir Planlama Bölümü" (1983-1987)

